

W POZNANIU

MUZEUM ARCHEOLOGICZNE W POZNANIU

Instytut Archeologii i Etnologii
Muzeum Archeologiczne w Poznaniu
ul. Św. Ducha 15, 61-001 Poznań

Redaktor

Lech Krzyżaniak

Sekretarz Redakcji

Stanisław Jankowski

Adres Redakcji

FONTES

ARCHAEOLOGICI POSNANIENSES

ANNALES MUSEI ARCHAEOLOGICI POSNANIENSIS

VOL. XXXIII (1982-1984)

POZNAŃ

1 9 8 4

Rada Redakcyjna

Lech Krzyżaniak (przewodniczący), **Stanisław Jasnosz** (sekretarz), **Michał Kobusiewicz**, **Tadeusz Wiślański**, **Jan Żak**

Redaktor

Lech Krzyżaniak

Sekretarz Redakcji

Stanisław Jasnosz

Adres Redakcji

ul. Wodna 27
61-785 Poznań

Recenzenci

Jerzy Fogel, **Stanisław Jasnosz**, **Wojciech Śmigielski**

Rysunki

St. Jasnosz, **M. Nowakowska**, **E. Rajkowska**, **T. Panowicz**, **B. Promiński**

Zdjęcia

Archiwum Muzeum Archeologicznego w Poznaniu; **M. Nowakowska**

Printed in Poland

ISSN 0071-6863

MUZEUM ARCHEOLOGICZNE — POZNAŃ

Nakład 600+25 egz. Ark. wyd. 28,70, ark. druk. 22,25. Papier
ilustr. kl. III, 80 g. Oddano do składania 15 III 1984 r. Druk
ukończono w listopadzie 1984 r. Zamów. nr 229/221. A - 9/170.
Cena zł 350,—

**DRUKARNIA UNIWERSYTETU IM. A. MICKIEWICZA
W POZNANIU**

SPIS TREŚCI

STUDIA I MATERIAŁY

Ewa Rajkowska: Materiały z cmentarzyska ludności kultury łużyckiej w Osieku, woj. kaliskie	1
Maria Nowakowska: Cmentarzysko ludności kultury pomorskiej w Białej, woj. pilskie	19
Janusz Górecki: Groby ludności kultury pomorskiej w Dziekanowicach, woj. poznańskie	43
Henryk Machajewski: Z badań nad formami osad z czasów od III do początków VI wieku na Pomorzu Środkowym	45
Stanisław Jasnosz: Materiały i studia do osadnictwa starożytnego i wczesnośredniowiecznego Ziemi Obornicko-Rogozińskiej (Część III)	55

NOWE ODKRYCIA

Eliza Naumowicz Śmigielska: Wczesnośredniowieczne naczynie z Kłosowic, gm. Sieraków, woj. Poznańskie	167
Maria Zeylandowa: Wczesnośredniowieczna Łódź z Łądu, woj. konińskiego	168

DZIAŁALNOŚĆ MUZEALNA

Wanda Tetzlaff: Sprawozdanie z działalności Muzeum Archeologicznego w Poznaniu w roku 1983	171
--	-----

OMÓWIENIA I RECENZJE

K. Peschel, Anfänge germanischer Besiedlung im Mittelgebirgsraum. Sueben — Hermunduren — Markomanen (<i>Marek Wróbel</i>)	175
---	-----

INHALTSVERZEICHNIS

STUDIEN UND MATERIALIEN

Ewa Rajkowska: Materialien aus dem Gräberfeld der Bevölkerung der Lausitzer Kultur in Osiek, Gem. Jarocin, Woj. Kalisz	1
Maria Nowakowska: Gräberfeld der Bevölkerung der Pommerschen Kultur in Biała, Woj. Piła	19
Janusz Górecki: Gräber der Bevölkerung der Pommerschen Kultur in Dziekanowice, Woj. Poznań	43
Henryk Machajewski: Aus den Studien über die Besiedlungsformen vom 3. bis zu den Anfängen des 6. Jh. in Mittelpommern	46
Stanisław Jasnosz: Materialien und Studien zum vorgeschichtlichen und frühgeschichtlichen Siedlungswesen auf dem Oborniki—Rogoźno—Gebiet (III. Teil)	55

NEUE FUNDE

Eliza Naumowicz-Smigielska: Ein frühgeschichtliches Gefäß von Kłosowice, Gem. Sieraków, Woj. Poznań	167
Maria Zeylandowa: Ein frühgeschichtliches Plankenboot von Łąd, Woj. Konin	168

MUSEUMSTÄTIGKEIT

Wanda Tetzlaff: Tätigkeitsbericht des Archäologischen Museums in Poznań für das Jahr 1983	171
---	-----

BÜCHERBESPRECHUNGEN

K. Peschel, Anfänge germanischer Besiedlung im Mittelgebirgsraum. Sueben—Hermunduren—Markomannen (Marek Wróbel)	175
---	-----

STUDIA I MATERIAŁY STUDIEN UND MATERIALIEN

Ewa Rajkowska

Materiały z cmentarzyska ludności kultury łużyckiej w Osieku, gm. Jarocin, woj. kaliskie

Materialien aus dem Gräberfeld der Bevölkerung der Lausitzer Kultur in Osiek, Gem. Jarocin,
Woj. Kalisz

Celem niniejszej pracy jest opublikowanie materiałów z cmentarzyska ludności kultury łużyckiej w Osieku. Materiał ów uzyskano drogą badań ratowniczych, przeprowadzonych w czasie od 19 X do

31 X 1970 r. przez mgr. Dobromira Durczewskiego¹. Badania koncentrowały się w pld.-zach. części cmentarzyska, gdzie wystąpiło najintensywniejsze niszczenie grobów. W trakcie prac odkryto 16 grobów ciłopalnych na powierzchni 2,1 ara² (ryc. 2). Cmentarzysko położone jest około 1 km od wsi, przy drodze polnej, na terenie piasznicy (ryc. 1). Uległo ono dewastacji w wyniku eksploatacji piasznicy przez okoliczną ludność.

Przy opracowaniu materiału z tego cmentarzyska korzystać głównie z dokumentacji rysunkowej i fotograficznej. Wykorzystanie w takiej mierze dokumentacji, zwłaszcza rysunkowej, wynikało z powodu zaginięcia materiałów, które zainwentaryzowane były w Muzeum Archeologicznym w Poznaniu pod nr. 1970 : 56.

W opisie materiału użyto następujących skrótów:
w. — wysokość, o. — otwór, d. — dno, ryc. — rycina, tabl. — tablica.

Ryc. 1. Plan sytuacyjny stanowiska
Abb. 1. Situationsplan der Fundstelle

MATERIAŁY

Grób 1

Na głęb. 60 cm odkryto zniszczony grób. Nieliczne fragmenty ceramiki z tego grobu uzyskano od osób prywatnych, między innymi od p. Krystyny Jarczewskiej.

1. Fragmenty misy o brzegu lekko zachylonym do wewnątrz. Powierzchnia gładka, szarobrunatna. W. 4,5 cm, o. 13,5 cm, d. 4,6 cm (tabl. I : 1); 2. Fragmenty misy o prostym brzegu i nacinanej krawędzi z plastycznym ornamentem w postaci 4 różków. Dno słabo wyodrębnione, powierzchnia pokryta odciskami paznokciowymi, szarobrunatna. W. 4 cm, o. 11,5 cm, d. 1,5 cm. (tabl. I : 2); 3. Fragment misy (?) w kształcie odcinka kuli o brzegu zachylonym do wewnątrz. Powierzchnia gładka, jasnobrunatna (tabl. I : 3).

Grób 2 — popielnicowy

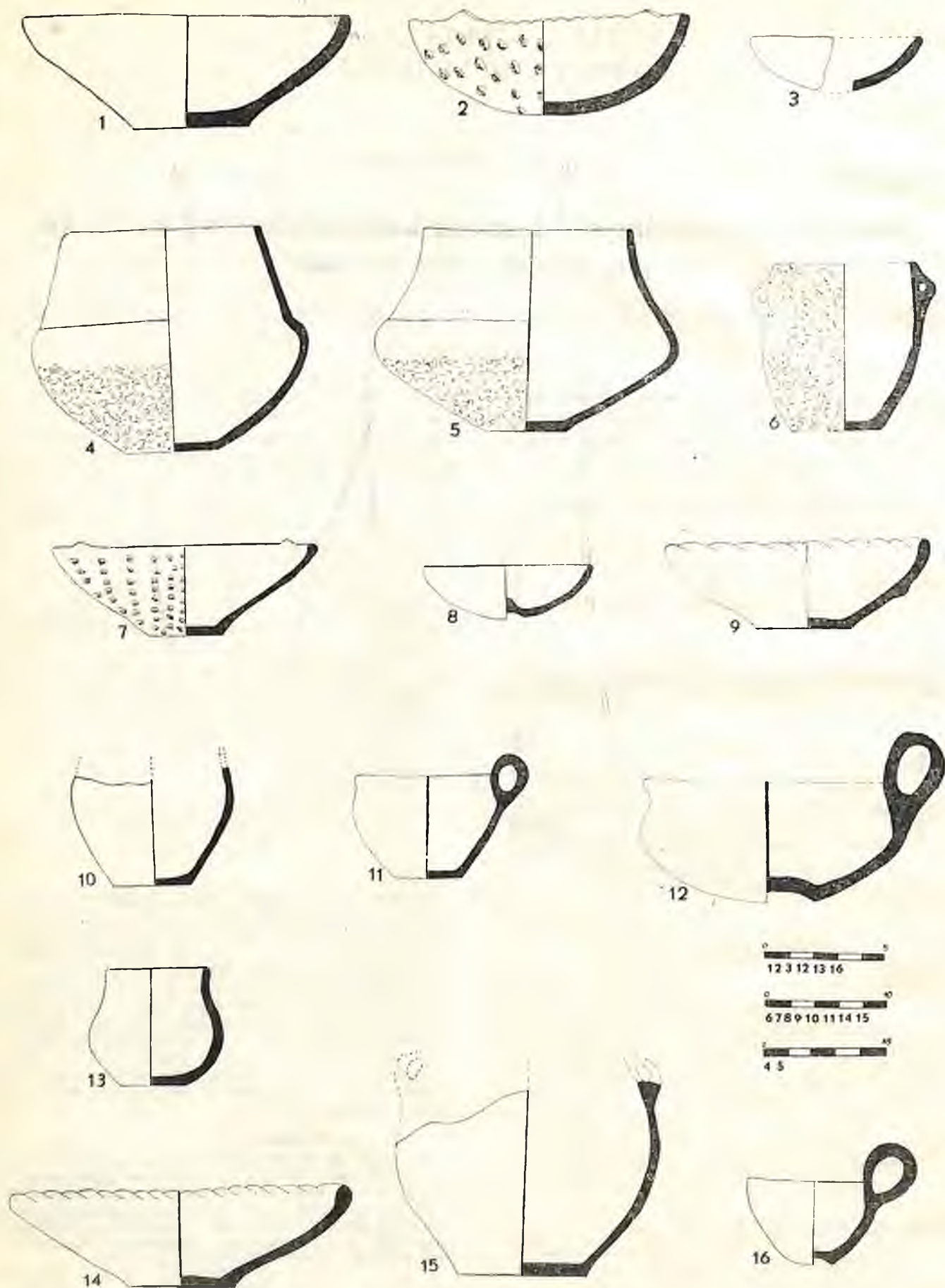
Na głęb. 20 - 30 cm odkryto obstawę kamienną. Główne zgrupowanie kamieni wystąpiło w zach. części grobu, mniejsze natomiast w części wsch. Poniżej, na głęb. 30 - 40 cm, wystąpiły dwie popielnice zawierające przepalone kości oraz 7 przystawek, które ułożone były po stronie zach. i pld. popielnic. Wszystkie przystawki, poza czerpakiem, uległy zmiążdzeniu (ryc. 3).

¹ D. Durczewski, *Osiek, gm. Jarocin, Informator Archeologiczny, Badania w roku 1969*, Warszawa 1970, s. 55 - 56.

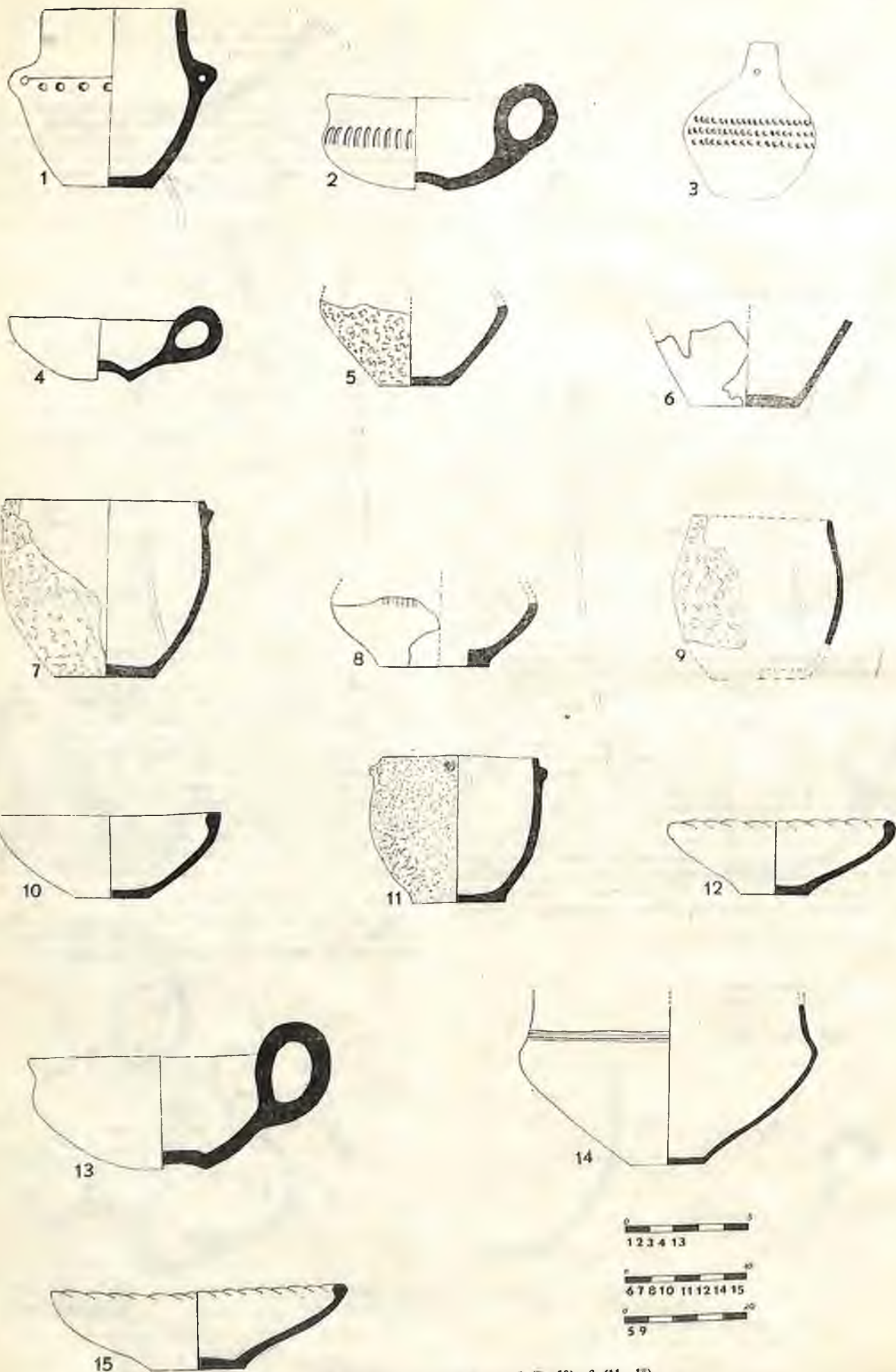
² D. Durczewski, *Badania ratunkowe na cmentarzysku ludności kultury łużyckiej w Osieku, gm. Jarocin*, Fontes Archaeologici Posnanienses, t. XXII; 1972, s. 210 - 211.

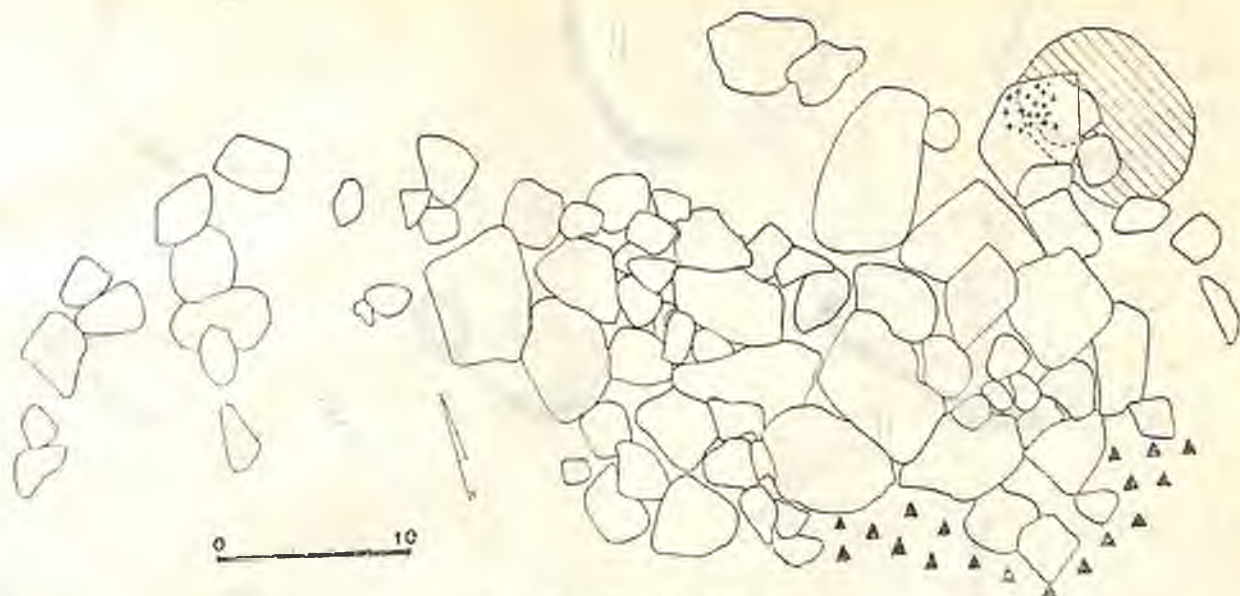
Ryc. 2. Plan cmentarzyska
Abb. 2. Plan des Gräberfeldes

Tablica I. Zawartość grobu 1 (1-3); 2 (4-12); 3 (13-16)
 Tafel I. Inhalt des Grabes Nr 1 (1-3); Nr. 2 (4-12); Nr. 3 (13-16)

Tablica II. Zawartość grobu 4 (1-4); 5 (5-10); 6 (11-15)
 Tafel II. Inhalt des Grabes Nr 4 (1-4); Nr 5 (5-10); Nr. 6 (11-15)

Ryc. 6. Plan grobu nr 5
Abb. 6. Plan des Grabes Nr. 5

płd. popielnicy, na głęb. 50 cm, znajdowały się dwie przystawki oraz gliniana grzechotka (ryc. 5).

1. Popielnica w kształcie amfory jajowatej o stożkowej szyjce i prostym brzegu. Na przejściu szyjki w brzusek dwa ucha. Ornament w postaci wyciskanych dołeczków umieszczonych poniżej dookólnej linii rytej. Powierzchnia gładka, brunatnoszara. W. 7,5 cm, o. 6,9 cm, d. 3,7 cm (tabl. II:1); 2. Czerpak w kształcie odcinka kuli o prostym brzegu. Dno wyodrębnione, wklęsłe. Ucho taśmowate wystające ponad brzeg naczyń. Powierzchnia gładka. W. 2,3 cm, o. 6,5 cm, d. 1,7 cm (tabl. II:4); 3. Grzechotka gruszkowata z szyjką zaopatrzoną w otwór. Na największej wydatości brzuszka 3 poziome pasma ukośnych nacięć. Powierzchnia gładka, żółtoszara. W. 6,5 cm, b. 5,5 cm, d. 2,5 cm (tabl. II:3); 4. Czerpak profilowany o łagodnym załomie brzuszka i wyodrębnionym brzegu. Ucho taśmowate, dno wklęsłe. Ornament w postaci pionowych żłobków, powierzchnia gładka. W. 4 cm, o. 7,2 cm, d. 2,4 cm (tabl. II:2).

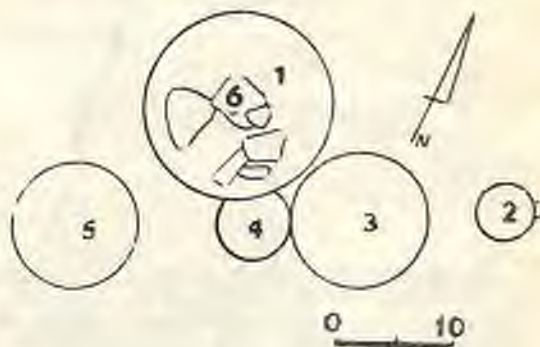
Grób 5 — jamowy

Na głęb. 40 cm wystąpił bruk kamienny, który układał się w kierunku zach. i przybierał kształt litery S. Jego długość wynosiła 3,1 m a największa szerokość 1,5 m. Na jego obrzeżach leżały fragmenty zniszczonych naczyń. Poniżej, na głęb. 60 cm, odkryto jamę grobową kształtu owalnego o wymiarach 35×50 cm. W przekroju pionowym jama przybierała kształt nieregularnej niecki. Na powierzchni jamy wystąpił piasek i szarobrunatna ziemia. W płn.-wsch. części jamy, na głęb. 75 cm, znajdowało się skupisko kości o wymiarach 12×13 cm. Kości te przykrywał fragment dużego naczynia jajowatego. Część kości znajdowała się poza jamą grobową (ryc. 6).

1. Fragment przydenny garnka o gładkiej powierzchni (tabl. II:6); 2. Fragment dolnej części naczynia wazowatego o łagodnym załomie brzuszka. Powierzchnia chropowata, szarobrunatna. W. 30,8 cm, d. 12 cm (tabl. II:5); 3. Fragment naczynia przypuszczalnie wazowatego o łagodnym załomie brzuszka i płaskim, wyodrębnionym dnie. Ornament w postaci grup pionowych żłobków. Powierzchnia gładka. D. 8,8 cm (tabl. II:8); 4. Misa stożkowata o brzegu zachylonym do wewnątrz i pogrubiałej krawędzi. Powierzchnia gładka. W. 6 cm, o. 18 cm, d. 6 cm (tabl. II:10); 5. Fragment garnka jajowatego o niskiej szyjce i prostym brzegu. Powierzchnia chropowata, ceglastoszara (tabl. II:9); 6. Fragment garnka jajowatego o brzegu lekko zachylonym do wewnątrz. Poniżej brzegu dwa plastyczne występy umieszczone symetrycznie. Powierzchnia chropowata, szarobrunatna. W. 14,8 cm, o. 16 cm, d. 8 cm (tabl. II:7).

Grób 6 — popielnicowy

Na głęb. 60 cm odkryto popielnicę zawierającą przepalone kości. Naczynie było silnie zniszczone i słabo zachowane. Popielnicę przykrywała misa leżąca do góry dnem. Podobnie jak popielnica, naczynie to było zniszczone. Od strony płd. popielnicy ustawione były 4 przystawki ułożone w jednej linii. Naczynia te zalegały na głęb. 60 cm (ryc. 7).

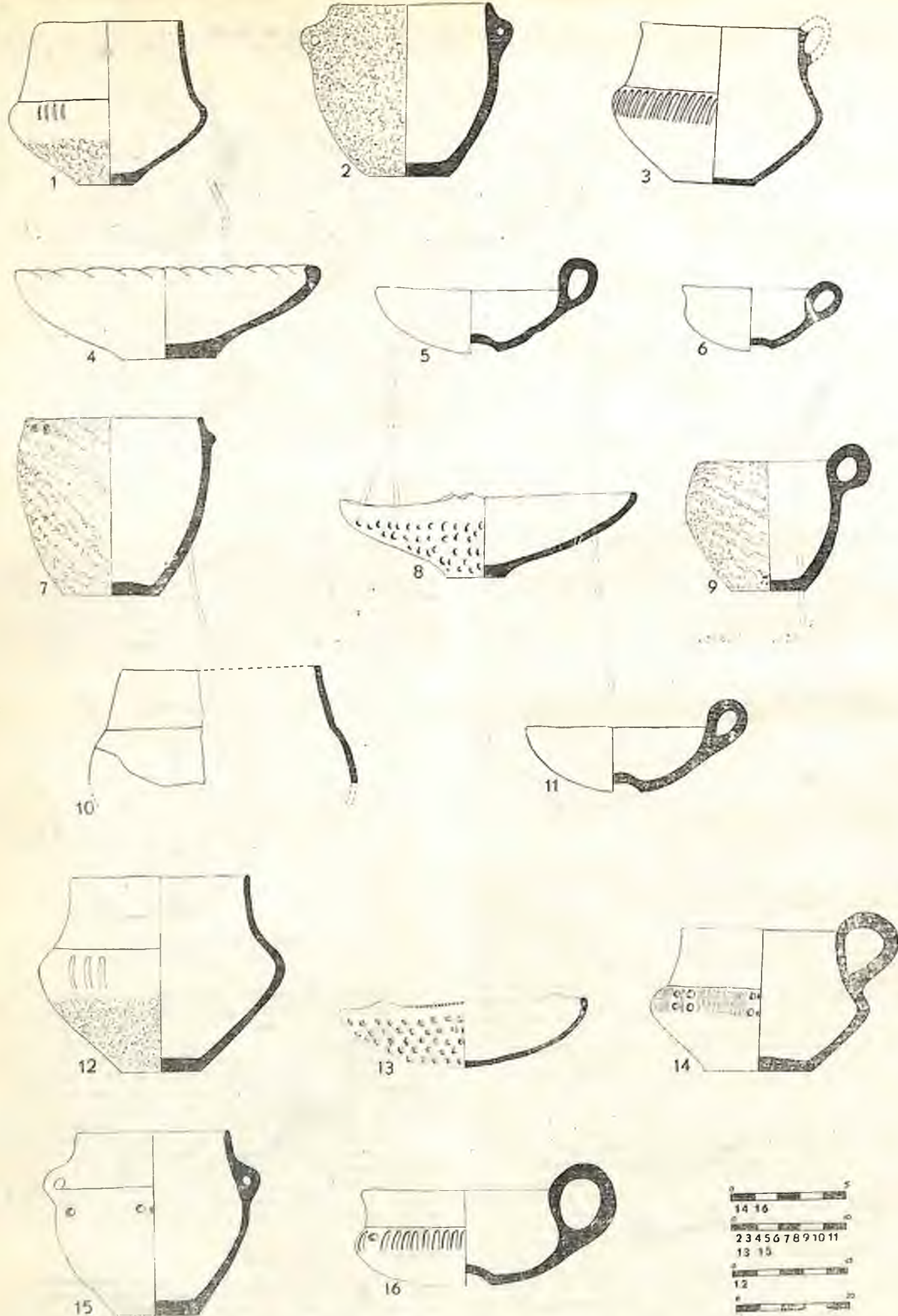

Ryc. 7. Plan grobu nr 6
Abb. 7. Plan des Grabes Nr. 6

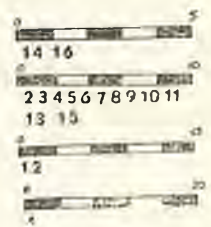
1. Fragment popielnicy wazowatej o łagodnym załomie brzuszka. Ornament w postaci linii rytych. Powierzchnia gładka. D. 5 cm (tabl. II:14); 2. Czerpak profilowany o łagodnym załomie brzuszka i wychylonym brzegu. Dno wklęsłe. Powierzchnia gładka, czerniona. W. 4,5 cm, o. 10,5 cm, d. 2,5 cm (tabl. II:13); 3. Misa stożkowata o brzegu zachylonym do wewnątrz i ukośnie karbowanej krawędzi. Powierzchnia gładka, czerniona. W. 7 cm, o. 24 cm, d. 2,5 cm (tabl. II:12); 4. Garnek jajowaty o brzegu lekko zachylonym do wewnątrz, powierzchnia chropowata, ceglastoszara. Ornament plastyczny w postaci 4 guzków. W. 12 cm, o. 13 cm, d. 8 cm (tabl. II:11); 5. Misa stożkowata o brzegu zachylonym do wewnątrz i krawędzi ukośnie karbowanej. Powierzchnia gładka, ceglastoszara. W. 6 cm, o. 19 cm, d. 6 cm (tabl. II:15).

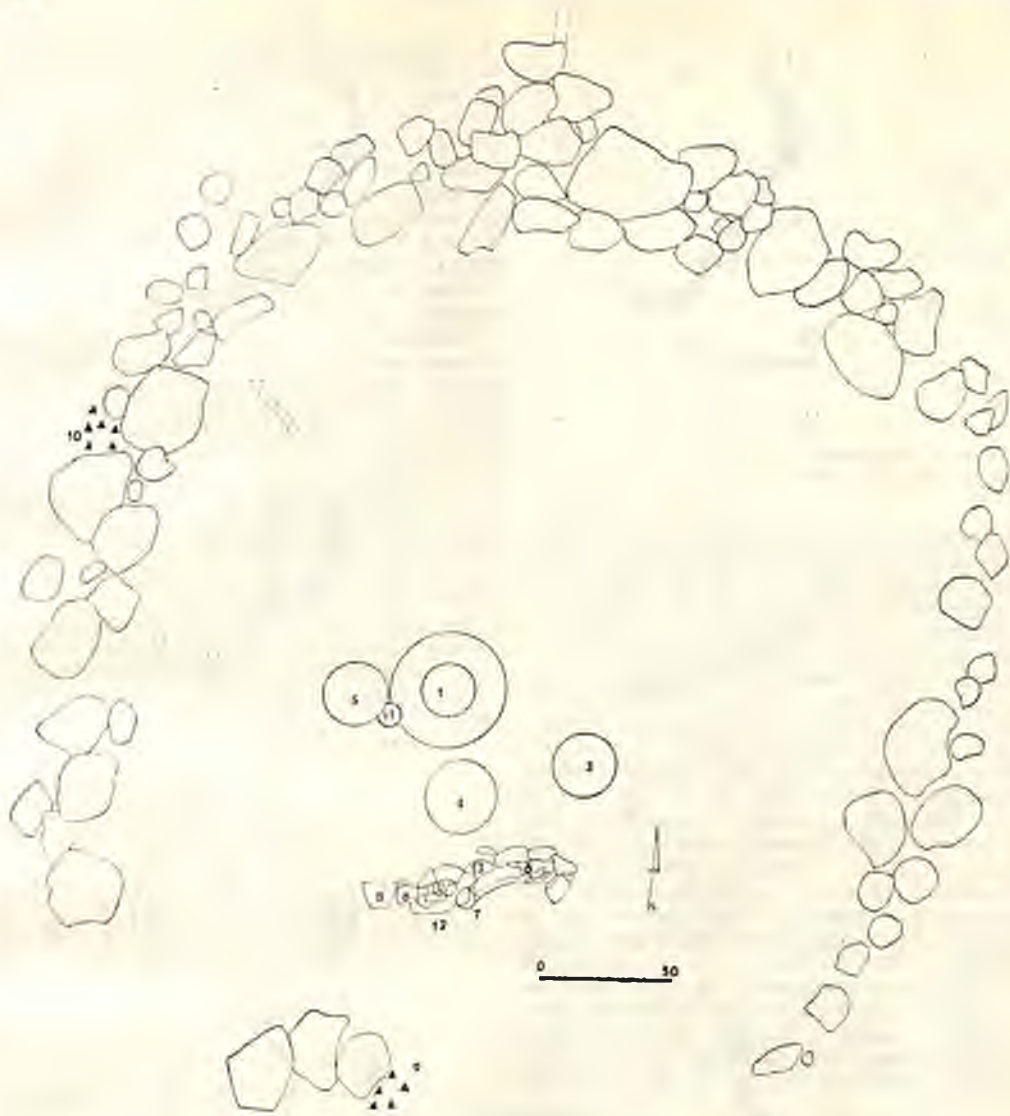
Grób 7 — popielnicowy

Na głęb. 50 cm odkryto dużą obstawę kamienną o wymiarach 3,7×4 m. Od strony płd. między kamieniami, zaznaczyła się przerwa. Wewnątrz obstawy stała popielnica, zawierająca przepalone kości. Naczynie otaczało 12

Tablica III. Zawartość grobu 7 (1-11); 8 (12-16)
 Tafel III. Inhalt des Grabes Nr. 7 (1-11); Nr. 8 (12-16)

Ryc. 8. Plan grobu nr 7
Abb. 8. Plan des Grabes Nr. 7

przystawek, ułożonych prosto i ukośnie. Jedna z przystawek uległa zmiążdżeniu. Naczynia występowały na głęb. 60 - 70 cm. W obrębie obstawy, w pld.-zach. stronie zaznaczyły się dwa skupiska fragmentów zniszczonych naczyń (ryc. 8).

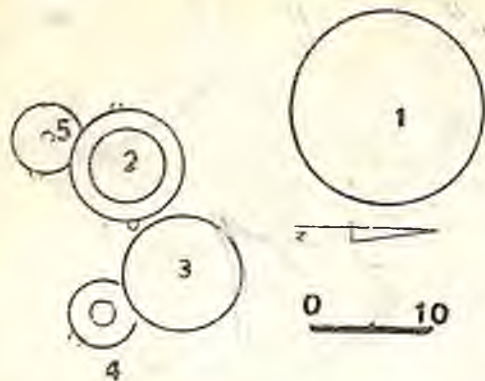
1. Popielnica wazowata o łagodnym załomie brzuśca i wysokiej szyjce z prostym brzegiem. Przejście szyjki w brzusiec zaznaczone doskonałą bruzdą. Na największej wydłutości brzuśca ornament w postaci 4 pionowych żeberek. Górna część naczynia gładka, dolna obmazywana, żółtoszara. W. 28 cm, o. 26 cm, d. 8 cm (tabl. III : 1); 2. Garnek jajowaty o brzegu lekko zachylonym do wewnątrz. Poniżej brzegu dwa ucha. Powierzchnia chropowata, ceglastoszara. W. 15 cm, o. 14 cm, d. 7 cm (tabl. III : 2); 3. Dzban wazowaty o łagodnym załomie brzuśca i stożkowatej szyjce o brzegu wychylonym na zewnątrz. Ornament w postaci gęstych ukośnych żeberek umieszczonych poniżej linii rytej. Powierzchnia gładka, czerniona. W. 14 cm, o. 14,5 cm, d. 7 cm (tabl. III : 3); 4. Misa stożkowata o brzegu zachylonym do wewnątrz i ukośnie karbowanej krawędzi. Dno wyodrębnione, powierzchnia gładka, ceglastoszara. W. 8 cm, o. 26 cm, d. 8 cm (tabl. III : 4); 5. Misa stożkowata o brzegu zachylonym do wewnątrz i 8 występami w postaci różków na krawędzi. Powierzchnia przy brzegu gładka, poniżej zdobiona odciskami paznokciowymi, ceglastoszara. W. 7 cm, o. 26 cm, d. 5 cm (tabl. III : 8); 6. Przydenny fragment naczynia, przypuszczalnie gamnika jajowatego. Powierzchnia obmazywana, żółtoszara. D. 10,5 cm; 7. Czerpak profilowany o łagodnym załomie brzuśca i brzegu

wychylonym na zewnątrz. Powierzchnia gładka. W. 5,5 cm, o. 12 cm, d. 2 cm (tabl. III : 6); 8. Garnek jajowaty o łasnowatym uchu. Brzeg lekko zachylony do wewnątrz. Powierzchnia ukośnie obmazywana, ceglastoszara. W. 12 cm, o. 12,6 cm, d. 8,6 cm (tabl. III : 9); 9. Fragment naczynia przypuszczalnie wazowatego o łagodnym załomie brzuśca. Szyjka wysoka, stożkowata o prostym brzegu. Przejście szyjki w brzusiec zaznaczone doskonałą linią rytej. Powierzchnia gładka. O. 16,9 cm (tabl. III : 10); 10. Fragment naczynia o powierzchni chropowatej; 11. Czerpak w kształcie odcinka kuli o brzegu zachylonym do wewnątrz. Na brzuscu ornament w postaci wyciskanych dołków. Dno wklęsłe, powierzchnia gładka, czerniona. W. 5,4 cm, o. 16,5 cm, d. 4 cm (tabl. III : 5); 12. Czerpak w kształcie odcinka kuli o brzegu zachylonym do wewnątrz. Dno wklęsłe, powierzchnia gładka, czerniona. W. 5 cm, o. 12 cm, d. 2 cm (tabl. III : 11); 13. Garnek o brzegu zachylonym do wewnątrz. Poniżej brzegu naklejane guzki. Powierzchnia ukośnie obmazywana, szarobrunatna. W. 15,5 cm, o. 16,4 cm, d. 4 cm (tabl. III : 7).

Grób 8 — popielnicowy

Na głęb. 50 - 60 cm odkopano uszkodzoną popielnicę, ustawioną prosto, zawierającą przepalone kości. Po stronie pld. popielnicy wystąpiły 4 przystawki, z czego 2 ułożone były prosto (amfora i misa), natomiast 2 pozostałe (czerpak i dzbanek) do góry dnem (ryc. 9).

1. Popielnica wazowata o łagodnym załomie brzuśca i wysokiej szyjce o prostym brzegu, oddzielonej od

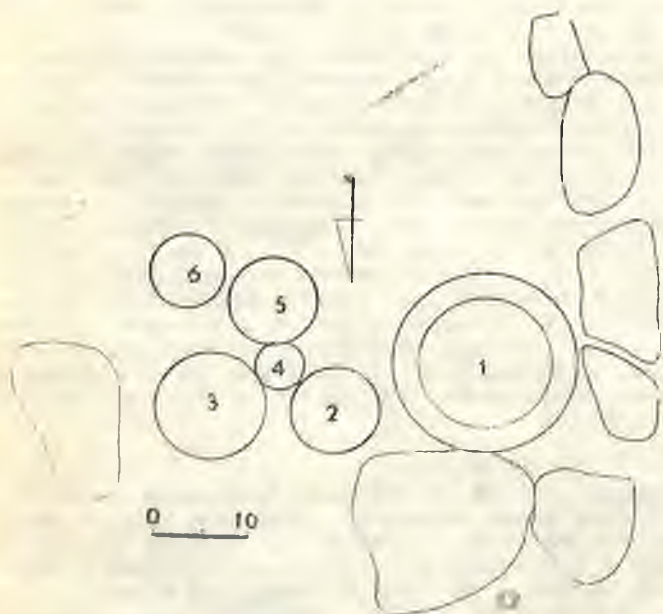

Ryc. 9. Plan grobu nr 8
Abb. 9. Plan des Grabes Nr. 8

brzuśca dookólną linią rytą. Poniżej grupa 3 pionowych żeberk. Powierzchnia w górnej części gładka, w dolnej obmazywana. W. 22,5 cm, o. 22 cm, d. 10,6 cm (tabl. III : 12); 2. Amfora jajowata o wysokiej szyjce i prostym brzegu. Poniżej brzegu 2 ucha. Ornament w postaci 4 grup wyciskanych dołków, umieszczonych pod linią rytą, przechodzącą przez ucha. Powierzchnia gładka, szara. W. 16 cm, o. 13 cm, d. 6,6 cm (tabl. III : 15); 3. Misa stożkowata o brzegu zachylonym do wewnątrz i krawędzi zaopatrzonej w 4 plastyczne rożki. Dno słabo wyodrębnione. Powierzchnia przy brzegu gładka, poniżej zdobiona ornamentem paznokciowym. W. 5,9 cm, o. 21,2 cm (tabl. III : 13); 4. Dzbaneł wazowaty o łagodnym załomie brzuśca i wysokiej stożkowej szyjce o prostym brzegu. Na przejściu szyjki i brzuśca dookólna linia rytą. Poniżej ornament w postaci grup pionowych żeberk, poprzedzielanych 4 dołkami, układającymi się w 2 rzędy, oddzielonych od siebie pojedynczym żeberkiem. Powierzchnia gładka szara. W. 6,4 cm, o. 7,2 cm, d. 4,5 cm (tabl. III : 14); 5. Czerpak profilowany o łagodnym załomie brzuśca i brzegu wychylonym na zewnątrz. Dno wklęsłe. Na przejściu szyjki i brzuśca dookólna linia rytą. Poniżej grupy pionowych żłobków, poprzedzielanych dołkami. Powierzchnia gładka. W. 4,5 cm, o. 8,8 cm, d. 2,2 cm (tabl. III : 16).

Grób 9 — popielnicowy

Na głęb. 30 - 40 cm odkryto popielnicę, która od strony płu-zach. otoczona była niepełną obstawą kamienną. Popielnica zawierała przepalone kości. Po stronie wsch. popielnicy stało 5 przystawek na głęb. 30 do 50 cm (ryc. 10).

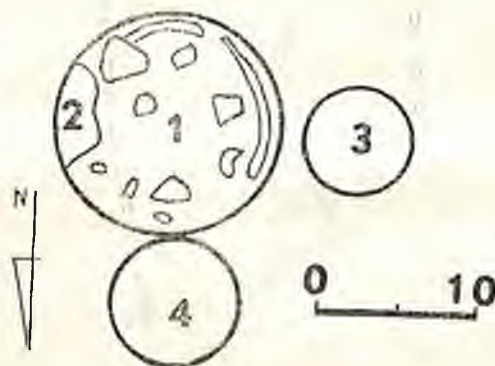

Ryc. 10. Plan grobu nr 9
Abb. 10. Plan des Grabes nr. 9

1. Duży fragment popielnicy o łagodnym załomie brzuśca i przypuszczalnie wysokiej, stożkowej szyjce. Przejście szyjki w brzusiec wyodrębnione. Powierzchnia gładka. D. 12,5 cm (tabl. IV : 1); 2. Amfora beczułkowata o wysokiej, stożkowej szyjce i brzegu wychylonym na zewnątrz. Na przejściu szyjki i brzuśca dwa ucha. Przejście zaznaczone ścięciem bruzdowym. Powierzchnia gładka, szarobrunatna. W. 17,4 cm, o. 12 cm, d. 9 cm (tabl. IV : 3); 3. Misa stożkowata o brzegu zachylonym do wewnątrz i ukośnie karbowanej krawędzi, zaopatrzonej w wypęty w postaci rożków. Powierzchnia gładka, szarobrunatna. W. 7,5 cm, o. 10,5 cm, d. 8,2 cm (tabl. V : 5); 4. Czerpak profilowany o łagodnym załomie brzuśca i brzegu wychylonym na zewnątrz. Ucho łasnowate, dno wklęsłe. Powierzchnia gładka. W. 4,5 cm, o. 10,5 cm, d. 2 cm (tabl. IV : 4); 5. Garnek o prostym brzegu i niskiej szyjce stożkowej. Poniżej dwa ucha. Powierzchnia obmazywana, szarobrunatna. W. 15,5 cm, o. 16,4 cm, d. 4 cm (tabl. IV : 2); 6. Garnek o niskiej szyjce i prostym brzegu. Poniżej dwa ucha. Część przybrzeżna gładka, poniżej ornament paznokciowy. W. 12,2 cm, o. 11,8 cm d. 7,8 cm (tabl. IV : 6).

Grób 10 — popielnicowy

Na głęb. 40 cm odkryto popielnicę zawierającą przepalone kości. Popielnica przykryta była prawdopodobnie naczyniem, którego fragmenty leżały na popielnicy. Naczynie uległo zniszczeniu w wyniku orki. Od strony płu. popielnicy, na głęb. 50 cm, odkryto misę a od strony zach. wazę (ryc. 11).

Ryc. 11. Plan grobu nr 10
Abb. 11. Plan des Grabes Nr. 10

1. Fragment popielnicy w postaci garnka o stożkowej szyjce i brzegu lekko zachylonym do wewnątrz. Przejście szyjki w brzusiec zaznaczone łagodnie. Powierzchnia gładka, ceglastoszara. W. 21 cm, o. ok. 27 cm (tabl. IV : 7); 2. Duży fragment wazy o łagodnym załomie brzuśca. Powierzchnia w górnej części gładka w dolnej obmazywana (tabl. IV : 10); 3. Naczynie wazowate o wysokiej, stożkowej szyjce i brzegu wychylonym na zewnątrz. Na przejściu szyjki i brzuśca dookólna linia rytą. Poniżej pionowe żłobki poprzedzielane grupami wyciskanych dołków. Powierzchnia gładka. W. 12,6 cm, o. 3,5 cm, d. 8 cm (tabl. IV : 8); 4. Misa profilowana o łagodnym załomie brzuśca i brzegu wychylonym na zewnątrz. Poniżej szyjski fragment ucha. Powierzchnia gładka, szara. W. 8 cm, o. 18 cm, d. 6 cm (tabl. IV : 9).

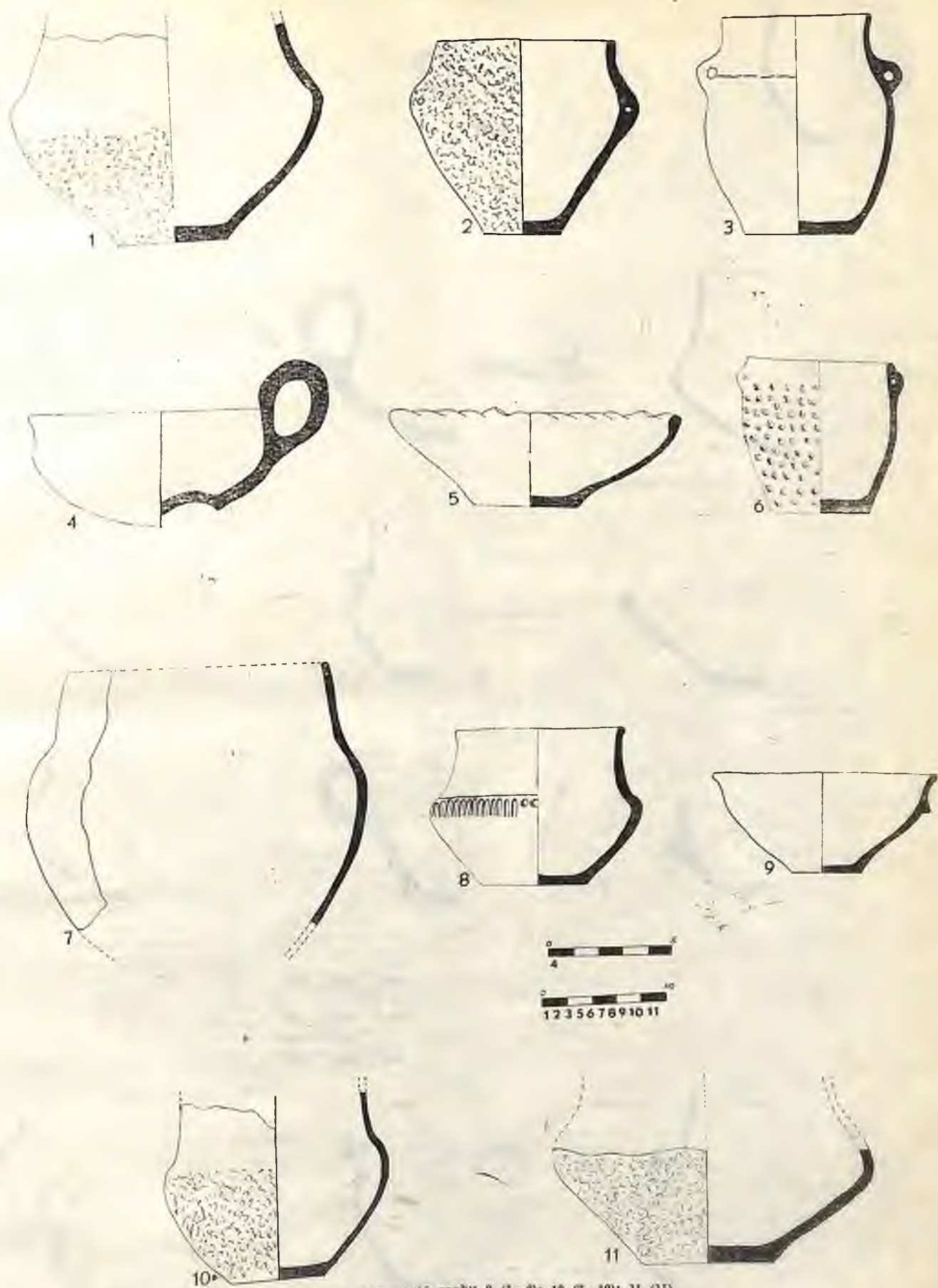
Grób 11 — popielnicowy

Na głęb. 30 cm odkryto popielnicę ustawioną prosto, zawierającą przepalone kości. Górna część naczynia uległa zniszczeniu w wyniku orki. W grobie brak było przystawek.

1. Fragment dolnej części popielnicy o łagodnym załomie brzuśca i płaskim dnie. Powierzchnia gładka, brunatnoszara.

Grób 12 — jamowy

Na głęb. 30 - 40 cm odkryto bruk kamienny o wymiarach 0,6×1,3 m. Między kamieniami rozrzucone były nieliczne fragmenty ceramiki, które skupiły się pld. częś-

Tablica IV. Zawartość grobu 9 (1-6); 10 (7-10); 11 (11)
 Tafel IV. Inhalt des Grabes Nr. 9 (1-6), Nr. 10 (7-10), Nr. 11 (11)

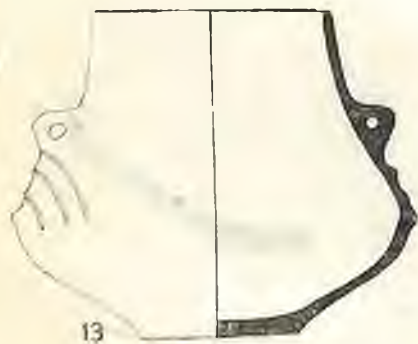
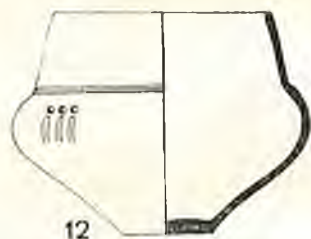
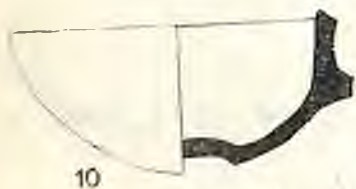
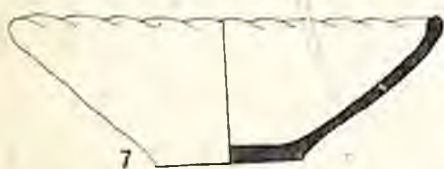
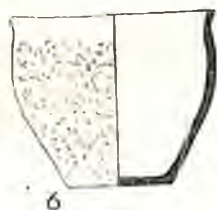
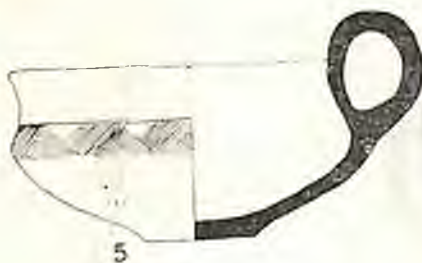
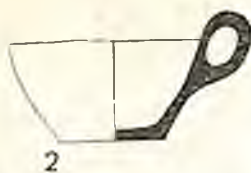
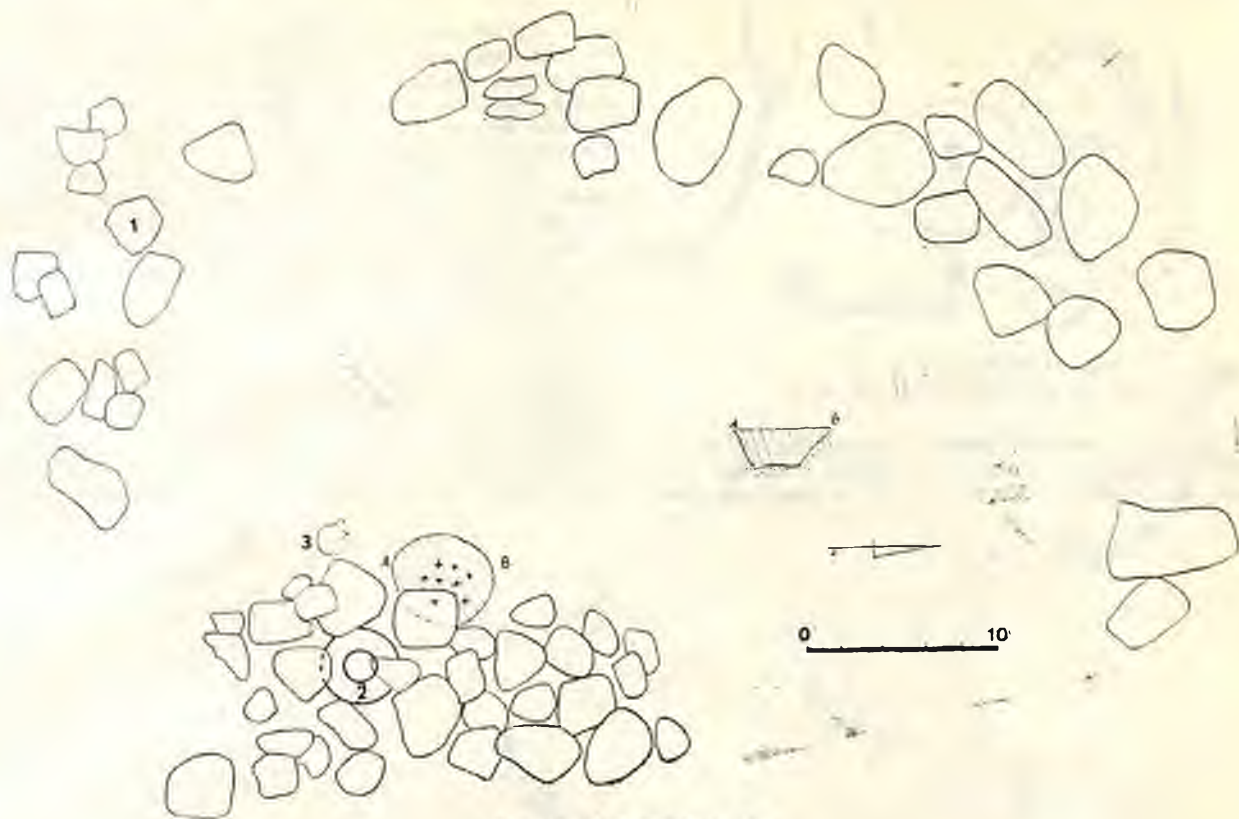

Tabela V. Zawartość grobu 12 (1-3); 13 (4-7); 14 (8-12); 15 (13-15)
Tafel V. Inhalt des Grabes Nr. 12 (1-3); Nr. 13 (4-7); Nr. 14 (8-12); Nr. 15 (13-15)

Ryc. 12. Plan grobu nr 12
Abb. 12. Plan des Graves Nr. 12

ci bruku. Od strony zach. występowała obstwa, tworząca półkole o średnicy 3,1 m. Pod brukiem, na głęb. 50 cm znajdowała się jama grobowa kształtu owalnego o wymiarach 23×25 cm. Wypelnisko jamy stanowił brunatny piasek przemieszany z przepalonymi kośćmi i popiołem. Jama miała 10 cm głęb. Po stronie pdł. jamy, na głęb. 30 cm, odkryto dwie przystawki: misę, leżącą do góry dnem oraz kubek zachowany fragmentarycznie. Natomiast na głęb. 30 cm wystąpiły fragmenty naczyń fajowego, leżące na boku (ryc. 12).

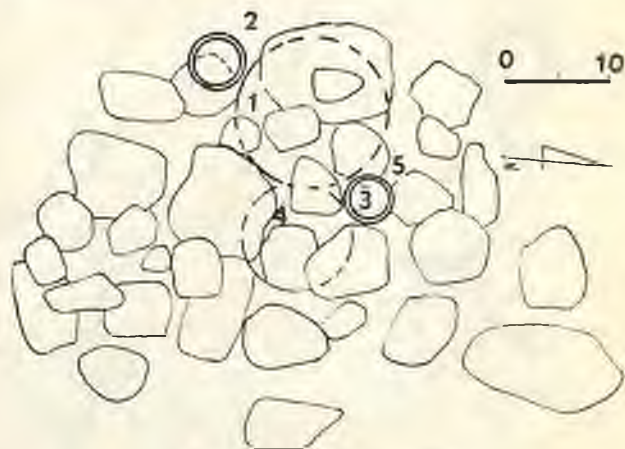
1. Fragment garnka o brzegu wychylonym na zewnątrz. Poniżej brzegu naklejony guzek. Część przybrzeżna gładka, dolna chropowata. W. 11,5 cm, o. 11 cm, d. 6 cm (tabl. V : 1); 2. Misa stożkowata o brzegu zachylonym do wewnątrz i nacinanej krawędzi, zaopatrzonej w 4 pary rożków. Dno wyodrębnione, płaskie. Cała powierzchnia zdobiona ornamentem paznokciowym, chropowata. W. 6,5 cm, o. 23 cm, d. 5 cm (tabl. V : 3); 3. Kubek w kształcie ściętego, odwróconego stożka o brzegu zachylonym do wewnątrz. Powierzchnia gładka. W. 6 cm, o. 11 cm, d. 6 cm (tabl. V : 2); 4. Fragment przydennej naczynia o gładkiej powierzchni. D. 10 cm; 5. Fragment naczynia o łagodnym załomie brzuśca. Nad załomem 4 dookolne linie ryte oraz poniżej rząd wyciskanych dołków. Powierzchnia gładka.

Grób 13 — popielnicowy

Na głęb. 40 - 60 cm odkryto kamienny bruk o wymiarach 85×120 cm. Pod brukiem, na głęb. 70 cm, znajdowała się popielnica, zawierająca przepalone kości. Naczynie to zachowane było częściowo, gdyż uległo zniszczeniu w wyniku nacisku kamieni z bruku. Do jednej z przepalonych kości przylegał stopniony fragment brązu. Po stronie pdn. i wsch. popielnicy odkryto 3 przystawki: garnek i misa zalegały na głęb. 80 cm, natomiast czerpak na głęb. 85 cm (ryc. 13).

1. Popielnica wazowata o łagodnym załomie brzuśca i wysokiej stożkowatej szyjce o prostym brzegu. Szyjka oddzielona od brzuśca dookólną linią ryta. Poniżej ornament w postaci pionowych żłobków, układających się w 4 grupy po 4 żłobki. Powierzchnia gładka w górnej części, obmazywana w dolnej. W. 23 cm, o. 22,8 cm,

d. 7 cm (tabl. V : 4); 2. Garnek doniczkowaty o brzegu lekko wychylonym na zewnątrz. Powierzchnia przybrzeżna gładka, dolna chropowata, szarobrunatna. W. 10 cm, o. 12 cm, d. 7 cm (tabl. V : 6); 3. Czerpak profio-

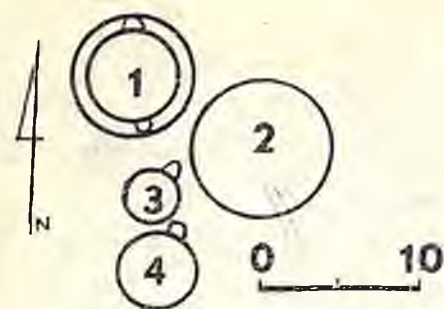

Ryc. 13. Plan grobu nr 13
Abb. 13. Plan des Graves Nr. 13

wany o łagodnym załomie brzuśca i wklęsłej szyjce o brzegu wychylonym na zewnątrz. Szyjka oddzielona od brzuśca dookólną linią ryta, poniżej rząd zaplatanych, skośnie zakreskowanych i gładkich trójkątów. Powierzchnia gładka, czerniona. W. 5 cm, o. 9,5 cm, d. 3,2 cm (tabl. V : 5); 4. Misa stożkowata o brzegu zachylonym do wewnątrz i ukośnie karbowanej krawędzi. Dno wyodrębnione, płaskie. Powierzchnia gładka, żółtoszara. W. 8,3 cm, o. 25 cm, d. 8,8 cm (tabl. V : 7).

Grób 14 — popielnicowy

Na głęb. 25 cm odkryto popielnicę ustawioną prosto i zawierającą przepalone kości oraz popiół. Od strony wsch. i pdn. popielnicy stały 3 przystawki na głęb. 30 cm (ryc. 14).

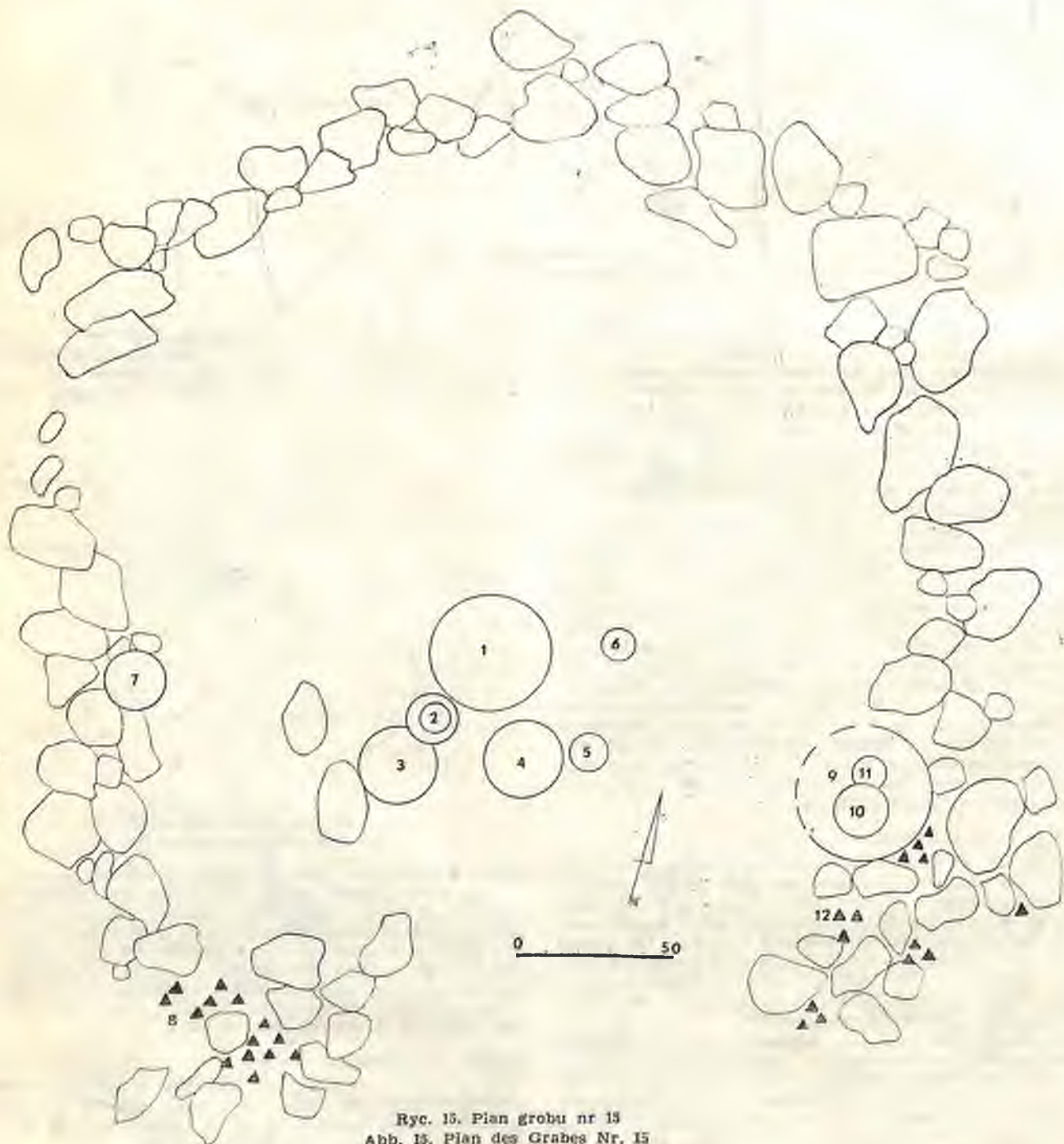
Ryc. 14. Plan grobu nr 14
Abb. 14. Plan des Grabes Nr. 14

1. Popielnica w postaci amfory wazowatej o łagodnym załomie brzuśca i stożkowej szyjce o brzegu wychylonym na zewnątrz. Między szyjką a brzuścem dwa

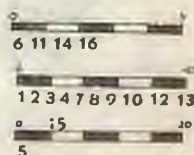
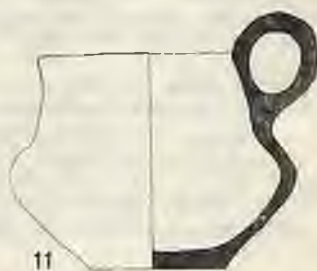
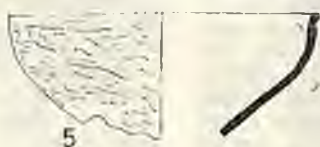
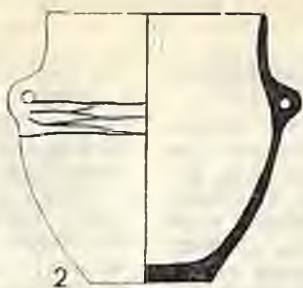
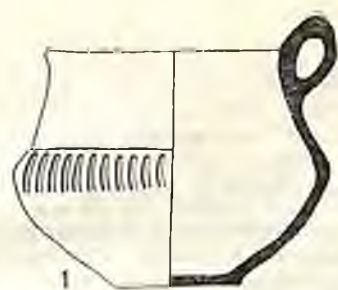
ucha. Szyjka oddzielona od brzuśca dookólną linią ryty. Poniżej ornament w postaci 4 półkolistych żeberek. Powierzchnia gładka, czerniona. W. 13,9 cm, o. 9,5 cm, d. 6,4 cm (tabl. V : 8); 2. Misa profilowana o łagodnym załomie brzuśca i wygiętej szyjce o wychylonym brzegu. Powierzchnia gładka. W. 5 cm, o. 16,5 cm, d. 6 cm (tabl. V : 9); 3. Czerpak w kształcie odcinka kuli. Brzeg lekko zachylony do wewnątrz, dno wklęsłe. Powierzchnia gładka, żółtoszara. W. 4 cm, o. 9,5 cm, d. 3 cm (tabl. V : 10); 4. Kubek w kształcie odwróconego, ściętego stożka o brzegu prostym. Powierzchnia gładka. W. 5 cm, o. 8 cm, d. 4 cm (tabl. V : 11).

Grób 15 — popielnicowy

Na głęb. 40-50 cm odkryto obstawę kamienną o wymiarach 3,3×3,6 m, od strony pdł. obstawy wystąpiła przerwa o szerokości 1,1 m. Na głęb. 45 cm odkryto popielnicę zawierającą przepalone kości. Po stronie pdn. i wsch. stało 7 przystawek na głęb. od 45 do 65 cm. Przystawki umieszczone były w obstawie, natomiast

Ryc. 15. Plan grobu nr 15
Abb. 15. Plan des Grabes Nr. 15

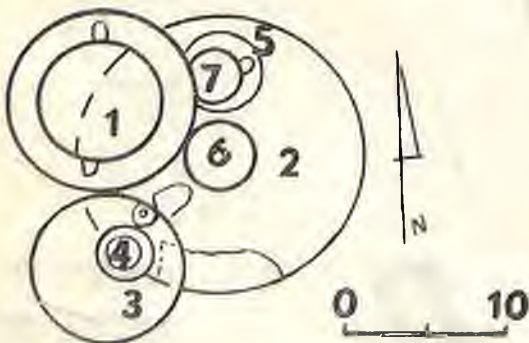
Tablica VI. Zawartość grobu 13 (1-3); 15 (9-16)
Tafel VI. Inhalt des Grabes Nr. 13 (1-3); Nr. 15 (9-16)

fragmenty rozbitych naczyń były między kamieniami (ryc. 15).

1. Popielnica wazowata o łagodnym załomie brzuśca i wysokiej szyjce o brzegu wychylonym na zewnątrz. Na przejściu szyjki i brzuśca 3 dookólne linie ryte, poniżej ornament w postaci poziomo ułożonych 3 dołków, od których odchodzą pionowe żeberka. Górna część gładka, dolna obtaczana. W. 23 cm, o. 20 cm, d. 10 cm (tabl. V : 12); 2. Garnek beczułkowaty o brzegu zachylonym do wewnątrz. Pod brzegiem naklejane guzki. Powierzchnia chropowata, szarobrunatna. W. 13 cm, o. 13,5 cm, d. 7 cm (tabl. V : 14); 3. Misa w kształcie odcinka kuli o brzegu lekko zachylonym do wewnątrz i ukośnie karbowanej krawędzi. Powierzchnia gładka, szarobrunatna. W. 5 cm, o. 25 cm, d. 7 cm (tabl. VI : 8); 4. Amfora wazowata o wysokiej szyjce i prostym brzegu. Między szyjką a brzuścem dwa ucha. Poniżej guzki otoczone 3 półkolistymi żeberkami. Powierzchnia gładka, czerniona. W. 19,5 cm, o. 13,8 cm, d. 8 cm (tabl. VI : 13); 5. Dzbanek wazowaty o łagodnym załomie brzuśca i wysokiej szyjce o brzegu zachylonym do wewnątrz. Szyjka oddzielona od brzuśca dookólną linią rytą. Ornament w postaci 6 grup pionowych żłobków. Powierzchnia gładka. W. 8,8 cm, o. 10,2 cm, d. 6,2 cm (tabl. VI : 15); 6. Fragment garnka jajowatego o niskiej szyjce i brzegu zachylonym do wewnątrz. Powierzchnia gładka. 7. Dżoan wazowaty o łagodnym załomie brzuśca i stożkowej szyjce o brzegu wychylonym na zewnątrz. Szyjka oddzielona od brzuśca dookólną linią rytą, poniżej pionowe żłobki. Naczynie posiada taśmowate ucho. Powierzchnia gładka, szara. W. 14 cm, o. 15 cm, d. 7 cm (tabl. VI : 1); 8. Fragment rozbitego naczynia jajowatego; 9. Fragment misy w kształcie odcinka kuli o brzegu wychylonym na zewnątrz. Powierzchnia chropowata, szarobrunatna. O. 36 cm (tabl. VI : 5); 10. Amfora beczułkowata o stożkowej szyjce i prostym brzegu. Między szyjką a brzuścem dwa ucha. Przejście szyjki w brzusiec zaznaczone 4 dookólnymi bruzdami. Powierzchnia gładka. W. 16,6 cm, o. 12,8 cm, d. 7 cm (tabl. VI : 2); 11. Amfora wazowata o wysokiej, stożkowej szyjce z prostym brzegiem. Między szyjką a brzuścem dwa ucha. Szyjka oddzielona od brzuśca linią rytą. Poniżej ornament w postaci 4 półkolistych żeberk. Powierzchnia gładka. W. 10,9 cm, o. 10,4 cm, d. 6,8 cm (tabl. VI : 4); 12. Fragmenty naczynia przypuszczalnie wazowatego o łagodnym załomie brzuśca. Szyjka przypuszczalnie stożkowata. Przejście szyjki i brzuśca zaznaczone linią rytą, poniżej ornament w postaci 2 półkolistych żeberk. Powierzchnia gładka (tabl. VI : 7); 13. Czerpak w kształcie odcinka kuli o brzegu lekko zachylonym do wewnątrz. Dno wklęsłe, powierzchnia gładka. W. 4,5 cm, o. 9,1 cm, d. 2 cm (tabl. VI : 6).

Grób 16 — popielnicowy

Na głęb. 50 cm odkryto popielnicę zawierającą przepalone kości. Od strony wsch. i pdn. popielnicę otaczało 5 przystawek stojących na głęb. 60 - 70 cm. Kubek i grzechotka leżały w misie. Czerpak leżał dnem do góry w amforze. Popielnicę oraz częściowo przystawki nakrywała misa ułożona dnem do góry (ryc. 16).

Ryc. 16. Plan grobu nr 16
Abb. 16. Plan des Grabes Nr. 16

1. Popielnica w kształcie amfory o stożkowej szyjce z prostym brzegiem, oddzielonej od brzuśca linią rytą. Między szyjką a brzuścem dwa ucha. Powierzchnia gładka, szarobrunatna. W. 20,7 cm, o. 16,8 cm, d. 9 cm (tabl. VI : 9); 2. Fragment misy w kształcie odcinka kuli o brzegu zachylonym do wewnątrz i ukośnie karbowanej krawędzi. Powierzchnia gładka. O. 30 cm (tabl. VI : 10); 3. Misa stożkowata o brzegu zachylonym do wewnątrz i ukośnie karbowanej krawędzi. Powierzchnia gładka, szara. W. 6,4 cm, o. 20,2 cm, d. 7 cm (tabl. VI : 15); 4. Kubek profilowany o łagodnym załomie brzuśca i wysokiej stożkowej szyjce o brzegu wychylonym na zewnątrz. Powierzchnia gładka. W. 6,4 cm, o. 6 cm, d. 4 cm (tabl. VI : 11); 5. Amfora beczułkowata o niskiej szyjce i prostym brzegu. Poniżej brzegu dwa ucha. Powierzchnia gładka, żółtoszara. W. 11,5 cm, o. 11,7 cm, d. 5,4 cm (tabl. VI : 12); 6. Garnek jajowaty o brzegu lekko zachylonym do wewnątrz, poniżej plastyczne guzki, powierzchnia chropowata, szara. W. 11,5 cm, o. 9,5 cm, d. 5,2 cm (tabl. VI : 13); 7. Czerpak w kształcie odcinka kuli o brzegu zachylonym do wewnątrz. Dno wklęsłe, powierzchnia gładka. W. 3,2 cm, o. 9,5 cm, d. 1,3 cm (tabl. VI : 16); 8. Grzechotka kształtu gruszkowatego o lekko wyodrębnionym dnie i szyjce zwężającej się ku górze. Powierzchnia gładka (tabl. VI : 14).

ANALIZA MATERIAŁÓW

Typ cmentarzyska i rozplanowanie grobów

Cmentarzysko w Osieku należy do typu cmentarzysk płaskich. Groby rozmieszczone są stosunkowo rzadko. Na powierzchni 2,1 ara odkryto ich ogółem 16. W rozkopanej części cmentarzyska groby te nie tworzyły systematycznego układu. Również ich głębokość występowania była różna: od 25 do 70 cm głębokości.

Formy grobów

Wśród 16 grobów odkrytych na cmentarzysku można wyróżnić dwa podstawowe typy:

- A. groby popielnicowe
- B. groby bezpopielnicowe

Typ A

Stanowi on najliczniejszy typ pochówków na tym cmentarzysku. Na 16 grobów odkrytych, 13 było grobami popielnicowymi. Stanowi to około 81,2%.

We wszystkich grobach materiał kostny złożony był bezpośrednio do popielnic. Wszystkie groby należące do typu A można zróżnicować. Podstawą do takiego zróżnicowania jest występowanie lub brak pewnych kamiennych konstrukcji.

W typie A wyróżnić można 3 podtypy:

- A/1 — groby z obstawą kamienną
- A/2 — groby nakryte brukiem
- A/3 — groby bez konstrukcji kamiennych.

Podtyp A/1

Reprezentuje on groby posiadające obstawę kamienną składającą się zazwyczaj z kilku lub kilkunastu kamieni, ułożonych wokół lub w bezpośrednim sąsiedztwie naczyń grobowych (grób 2 i 9). W dwóch przypadkach (grób 7 i 15) obstawa składała się z kilkunastu kamieni, które tworzyły regularną obstawę w postaci kamiennego wieńca. W porównaniu z dwoma poprzednimi grobami (2 i 9) średnica

tych jest duża i wynosi od 3,6 do 4 m. W obu przypadkach między obstawą zaznaczyła się przerwa o szerokości 1 m. Przerwa ta tworzyła wejście do wnętrza kręgu i zarazem do wnętrza grobu. Posiada ona przypuszczalnie znaczenie symboliczne, jeżeli przyjmujemy, że grób symbolizować miał domostwo a przerwa między kamieniami wejście do domostwa-grobu³.

Tak duża obstawa, jak również średnica grobu mogą sugerować istnienie kurhanu a nie grobu płaskiego. Niestety na powierzchni, jak wynika z dokumentacji, brak było śladu po nasypie ziemnym lub ziemno-kamiennym. Można przyjąć, że nasyp mógł istnieć pierwotnie, a pod wpływem wielowiekowej działalności niszczącej czynników atmosferycznych i działalności ludzkiej, ulec całkowitemu zniwelowaniu. Fakt braku pozostałości po nasypie, jak również brak profilów grobów w dokumentacji rysunkowej, utrudnia prawidłowe zaszeregowanie tych dwóch grobów^{3a}. Dlatego też na podstawie istniejącej dokumentacji groby zaliczono do podtypu A/1 czyli grobów z obstawą kamienną.

Podtyp A/2

Reprezentuje groby posiadające zwarty bruk kamienny, nakrywający bezpośrednio popielnicę i inne naczynia w grobie. Podtyp ten reprezentują groby 3, 4 i 13. Bruki te nie przybierały żadnych określonych kształtów.

Podtyp A/3

Charakteryzuje się brakiem jakichkolwiek konstrukcji kamiennych i reprezentuje najliczniejszy podtyp wśród grobów popielnicowych. Do tego podtypu należą groby 6, 8, 10, 11, 14, 16. Wszystkie z wymienionych grobów posiadały liczne przystawki. Odstępstwo stanowi grób 11, który nie posiadał żadnej przystawki.

Groby na cmentarzysku są z reguły grobami pojedynczymi. Tylko w przypadku grobu 2 wystąpiły 2 popielnice, co może, ale nie musi wskazywać na pochówek zbiorowy.

Zestawienie grobów popielnicowych charakteryzuje poniższa tabelka:

Podtyp	Groby popielnicowe		
	nr grobu	ilość	%
A/1	2, 7, 9, 15	4	30,2
A/2	3, 4, 13	3	23,1
A/3	6, 8, 10, 11, 14, 16	6	46,2

Typ B

Typ ten reprezentują dwa groby (5 i 12). Groby bezpopielnicowe można różnicować podobnie jak groby popielnicowe. Cechą pozwalającą na różnicowanie jest, jak w przypadku poprzednim, występowanie lub brak konstrukcji kamiennych. Typ B można różnicować na 2 podtypy:

B/1 — groby z brukiem

B/2 — groby z obstawą i brukiem kamiennym

Podtyp B/1

Charakteryzuje się występowaniem bruku kamiennego. Podtyp ten reprezentuje grób 5. Nad płn. częścią jamy grobowej ułożony był bruk, który ciągnął się w kierunku zach. Bruk przybierał kształt litery S. Jego długość wynosiła 3,1 m a największa szerokość 1,5 m. Kości znajdowały się w jamie i przykryte były fragmentem dużego naczynia jajowatego. Część kości zalegała również poza jamą grobową.

Podtyp B/2

Charakteryzuje się występowaniem obstawy i bruku kamiennego równocześnie. Podtyp ten reprezentuje grób 12. Bruk znajdował się bezpośrednio nad jamą grobową, natomiast rozproszona obstawa w części płd. i zach. grobu. Zestawienie podtypów grobów bezpopielnicowych charakteryzuje poniższa tabelka:

Groby bezpopielnicowe	
podtyp	nr grobu
B/1	5
B/2	12

Występowanie podtypów grobów A i B jest charakterystyczne dla tzw. grupy północnej kultury łużyckiej. Cechą charakterystyczną tej grupy jest występowanie kamiennych konstrukcji (obstaw, bruków) już od III okresu epoki brązu. Trwają one nieprzerwanie do V okresu epoki brązu. Jednocześnie na przełomie IV/V okresu epoki brązu pojawiają się groby pozbawione jakiegokolwiek konstrukcji kamiennej⁴.

Wyposażenie

Wszystkie groby na cmentarzysku w Osieku posiadały wyposażenie w postaci materiału ceramicznego. Tylko w przypadku grobu 13 wystąpił mały fragment przetopionego brązu, który przylegał do przepalonej kości. Klasyfikacja materiału ceramicznego z tego cmentarzyska opiera się na kryterium formy i zdobnictwa.

Naczynia wazowate

Naczynia wazowate reprezentowane są na cmentarzysku przez 14 okazów. Są one naczyniami dużymi a ich wielkość waha się w granicach 22,5 do 28 cm. Brzeg naczyń jest w większości prosty (tab. I : 4, 5, III : 1, V : 4) lub wychylony na zewnątrz (tab. IV : 8). Wazy charakteryzują się złagodniałym załomem brzośca, przechodzącym w wysoką stożkową szyjkę, podkreśloną dookólną linią rytą (tab. I : 4, 5, III : 12, V : 4, IV : 8) lub kilkoma liniami rytymi (tab. II : 14, V : 12) lub jak w przypadku 2 okazów, szyjka zlewa się łagodnie z brzoścem (tab. IV : 1, 10). Wśród tej grupy tylko 3 egzemplarze są gładkie na całej powierzchni. Posiadają one zdobienie w postaci grup 3 poziomych dołków, od których odchodzą 3 pionowe żeberka (tab. V : 12) pionowe żłobki (tab. II : 8) oraz grupy żłobków, oddzielonych wyciskanyimi dołkami, umieszczonymi poziomo (tab. IV : 8). Pozostałe na-

³ D. Durczewski, op. cit., s. 211.

^{3a} Wg informacji mgr. D. Durczewskiego „w trakcie badań nie stwierdzono śladu występowania dodatkowych nawarstwień ziemnych w postaci nasypu”.

⁴ T. Malinowski, 1962. *Obrządek pogrzebowy ludności kultury łużyckiej w Polsce*, „Przegląd Archeologiczny”, t. XIV, Wrocław, s. 21, 22.

czynia tej grupy posiadają fakturę zróżnicowaną. Góra pozostaje gładka, dół natomiast chropowacony (tabl. I : 4, 5, III : 1). Większość tych naczyń posiada ornament. Występuje on na załomie brzuśca, a wątkami zdobniczymi są grupy pionowych żeberk (tabl. III : 1, 12, V : 4). Pozostałe naczynia tej grupy pozbawione są ornamentu (tabl. I : 4,5, IV : 10,1).

Naczynia wazowate z naszego cmentarzyska datować można na V okres epoki brązu. Wskazują na to między innymi naklejane żeberka, które stosowano w tym okresie⁵.

Amforki wazowate

Reprezentowane są przez 4 okazy. Brzeg naczyń w 3 przypadkach jest prosty a w 1 lekko wychylony na zewnątrz. Powierzchnia gładka a wielkość od 10 do 19,5 cm. Cechą wspólną naczyń są 2 ucha. Amforki tej grupy swoją formą odpowiadają naczyniom wazowatym. Posiadają więc brzusiec łagodnie zaokrąglony i stożkowate szyjki o prostych brzegach (tabl. VI : 4, V : 13) lub lekko wychylonych na zewnątrz (tabl. V : 8). Szyjka w naczyniach podkreślona jest linią rytą. Wszystkie naczynia posiadają ornament. Motywem zdobniczym są 4 pojedyncze półkoliste żeberka (tabl. V : 8, VI : 4) lub zwielokrotnione półkoliste żeberka (tabl. VI : 7) oraz 3 półkoliste żeberka otaczające guzek (tabl. V : 13). Wszystkie te naczynia można datować na V okres epoki brązu⁶.

Amforki jajowato-beczulkowate

Naczynia tej grupy reprezentowane są przez 7 egzemplarzy. Wielkość naczyń zróżnicowana od 7,5 do 17,4 cm. Brzeg amfor pozostaje z reguły prosty, tylko w 1 przypadku lekko wychylony na zewnątrz. Powierzchnia gładka i często zdobiona. Wszystkie posiadają 2 ucha. Naczynia te posiadają jajowaty lub beczulkowaty brzusiec i stosunkowo niską szyjkę, oddzieloną od brzuśca dookólną linią rytą lub bruzdą. Naczynie z grobu 9 (tabl. IV : 3) posiada brzeg lekko namentacyjny są poziome dołki (tabl. II : 1) lub grupy dołków, występujących pod linią (tabl. III : 15). W przypadku naczyń z grobu 4 (tabl. II : 1) dołki są płytkie i duże. Innym elementem zdobniczym są 4 dookolne linie ryte, krzyżujące się między sobą (tabl. VI : 2). Pozostałe naczynia pozbawione są ornamentu (tabl. I : 15, IV : 3, V : 9, 12). Amforki jajowato-beczulkowate występują w młodszym okresie epoki brązu⁷.

Garnki jajowato-doniczkowate

Grupa tych naczyń reprezentowana jest przez 15 egzemplarzy o wielkości od 5 do 21 cm. Brzegi naczyń są zróżnicowane, od prostych (tabl. I : 6, III : 2, IV : 6) przez lekko zachylone do wewnątrz (tabl. III : 9) do lekko wychylonych na zewnątrz (tabl. V : 6). Garnki charakteryzują się powierzchnią w większości chropowaconą lub ukośnie obmazywaną. Tylko 1 okaz pozostaje gładki (tabl. II : 6). Naczynia posiadają

często 2 ucha (tabl. I : 6, III : 2, 4 : 6, 2) lub 1 ucho (tabl. III : 9). W przypadku naczyń z grobu 9 (tabl. IV : 6) część przybrzeżna pozostaje gładka, natomiast pozostała część zdobiona jest ornamentem paznokciowym. Dno naczyń pozostaje wyodrębnione, płaskie. Część przybrzeżną gładką posiada również naczynie z grobu 12 (tabl. V : 1) i grobu 13 (tabl. V : 6), pozostała część jest chropowacona. Naczynia te często wyposażane są w plastyczny ornament w postaci guzów, umieszczonych pod brzegiem naczyń (tabl. II : 7, 11, III : 7, V : 1, 14, VI : 13). Jedno naczynie pozostaje niezdobione (tabl. II : 9).

Garnki są formą występującą dość powszechnie na cmentarzyskach wielkopolskich w młodszym okresie brązu i okresie halsztackim⁸.

Czerpaki

Należą do naczyń występujących pospolicie w inwentarzach grobowych na cmentarzyskach kultury lużyckiej. W jednym grobie występuje ich czasem po kilka. Czerpaki reprezentowane są przez 15 okazów i wszystkie zaopatrzone są w taśmowateu cho. Wielkość ich jest różna: od 2,3 do 5,5 cm.

Najliczniej reprezentowane są czerpaki profilowane. Posiadają one dna wklęsłe lub sporadycznie płaskie (tabl. V : 5), wazowaty brzusiec i niską szyjkę z wychylonym brzegiem na zewnątrz. Z motywów zdobniczych najczęściej występują pionowe żłobki (tabl. II : 2), grupy pionowych żłobków przedzielonych płytkimi dołkami (tabl. III : 16). Innym motywem zdobniczym jest pasmo zaplatanych ukośnie zakreskowanych trójkątów (tabl. V : 5). W 2 egzemplarzach brzusiec oddzielony od szyjki linią rytą (tabl. III : 16, V : 5). Wśród czerpaków profilowanych występują również okazy niezdobione o gładkiej powierzchni (tabl. I : 12, II : 13, III : 6, IV : 4). Mniej liczne czerpaki w kształcie odcinka kuli posiadają gładką powierzchnię i wklęsłe dna. Naczynia te są niezdobione, odstępstwo stanowi czerpak z grobu 7 (tabl. III : 5), posiadający dołki umieszczone pod uchem.

Czerpaki występują powszechnie w inwentarzach grobowych i nie stanowią wyznacznika chronologicznego.

Kubki

Na cmentarzysku w Osieku wystąpiły 4 egzemplarze o kształcie odwróconego stożka i profilowanym. Wielkość naczyń jest różna: od 5 do 6,6 cm. Kubki w kształcie ściętego, odwróconego stożka pozostają niezdobione (tabl. V : 2, 11). Kubki profilowane reprezentują 2 okazy (tabl. I : 11, VI : 11). Brzegi wychylone są na zewnątrz a brzusiec zaokrąglony. Powierzchnia gładka i niezdobiona. Powyższe formy kubków występują w Wielkopolsce w V okresie epoki brązu i okresie późniejszym⁹.

Dzbanki

Wystąpiły 4 egzemplarze i wszystkie posiadały wazowaty brzusiec oraz wysoką, stożkową szyjkę. Powierzchnia ich pozostaje gładka a w jednym wypad-

⁵ J. Kostrzewski, *Wielkopolska w pradziejach*, Warszawa—Wrocław 1955, s. 114, 116.

⁶ W. Smigielski, *Materiały z dwóch cmentarzysk we Włostowie, pow. Środa*, „Fontes Archaeologici Posnanienses”, t. XIV: 1963, s. 162. M. Perzyńska, *Cmentarzysko ludności kultury lużyckiej w Nowym Mieście nad Wartą, w pow. Jarocińskim*, Fontes Archaeologici Posnanienses, t. XII: 1961, s. 142.

⁷ J. Kostrzewski, op. cit., s. 106, 114; E. Naumowiczówna, *Cmentarzysko ludności kultury lużyckiej z V okresu epoki brązu w Czarnym Piątkowie, pow. Środa*, „Fontes Archeologici Posnanienses”, t. XV: 1964, s. 101.

⁸ L. Krzyżaniak, *Cmentarzysko kultury lużyckiej w Bernatkach, pow. Śrem*, „Fontes Archaeologici Posnanienses”, t. XIV: 1963, s. 10; W. Smigielski, *Cmentarzysko kultury lużyckiej w Karcu, pow. Gostyń*, tamże t. XVI: 1965, s. 43.

⁹ M. Perzyńska, op. cit., s. 144.

ku nieornamentowana. Wielkość dzbanków: od 6 do 14 cm. Trzy dzbanki posiadają ornament a głównymi wątkami zdobniczymi są pionowe grupy do 6 żłobków (tabl. V : 15) lub pionowe żłobki na całym obwodzie naczynia (tabl. VI : 1). W obu przypadkach szyjka oddzielona jest od brzuśca dookólną linią rytą. Innym elementem zdobniczym są gęste, lekko ukośne żeberka (tabl. III : 3). Najbogatszy ornament posiada naczynie z grobu 8 (tabl. III : 14). Stanowią go grupy pionowych żłobków oddzielonych od siebie dwiema parami 2 dołków, przedzielonymi pojedynczym żłobkiem. Opisane naczynia można datować na IV - V okres epoki brązu ¹⁰.

Misy

Podobnie jak czerpaki stanowią najliczniejszą grupę naczyń na cmentarzysku. Reprezentowane są przez 20 egzemplarzy o różnej wielkości: od 4 do 10 cm. Powierzchnia ich jest zróżnicowana od gładkiej do chropowatej i ukośnie obmazywanej. Najpospolitszym typem mis są misy stożkowate, gładkie. Posiadają one brzeg prosty lub lekko zachylony do wewnątrz. Krawędzie tych naczyń są często ukośnie karbowane (tabl. I : 9, 14, II : 12, 15, III : 4, IV : 7, VI : 8, 15). Misa z grobu 1 (tabl. I : 1) posiada brzeg niezdobiony. Dość często na krawędziach występują plastyczne występy w postaci rozków (tabl. IV : 5, I : 7) lub pary takich występów (tabl. III : 8, V : 3). Ten typ mis występuje powszechnie na cmentarzyskach kultury łużyckiej w Wielkopolsce.

Wśród mis stożkowatych pojawiają się misy ornamentowane na całej powierzchni odciskami paznokciowymi. Brzeży tych mis zagięte są do wewnątrz, natomiast krawędzie często pionowo nacinane (tabl. III : 13, V : 3). Misa z grobu 12 (tabl. V : 3) posiada wyodrębnione wysokie dno. Na tych misach występują również plastyczne występy (tabl. III : 8, V : 3) na krawędziach.

We wszystkich wymienionych okazach część przybrzeżna pozostaje gładka. Pokrycie powierzchni na-

Tabela 1

Funkcja naczyń

popielnice				
nr grobu	wazy	amforki wazowate	amforki jajowato-bezczułkowate	garnki
1				
2	+			
3			+	
4			+	
5	+			
6	+			
7	+			
8	+			
9	+			
10				+
11	+			
13	+			
14		+		
15	+			
16			+	

Tabela 2

Funkcja naczyń									
Przystawki									
nr grobu	wazy	amforki wazowate	amforki jaj.-becczul.	garnki	czerpaki	misy	dzbanki	kubki	inne
1						+			
2				+	+	+		+	
3					+	+			+
4					+				+
5	+			+		+			
6				+	+	+			
7	+			+	+	+	+		
8			+		+	+	+		
9			+	+	+	+			
10	+					+			
12	+			+		+		+	
13				+	+	+			
14					+	+		+	
15	+	+		+	+	+	+		
16			+	+	+	+		+	+

czynia ornamentem paznokciowym jest charakterystyczne dla V okresu epoki brązu w Wielkopolsce. Podobnie przedstawia się sprawa nacinanych krawędzi ¹¹.

Wśród mis wyróżnić należy również misy w kształcie odcinka kuli. W grobie 1 (tabl. I : 2) i grobie 2 (tabl. I : 8) mamy do czynienia z niewielkimi miseczkami o wklęsłym dnie (tabl. I - 8) i gładkiej powierzchni. Dwie misy posiadają brzeg silnie wychylony na zewnątrz i łagodny załom brzuśca. Ich powierzchnia jest gładka, niezdobiona (tabl. IV : 9, V : 9). Misa z grobu 10 (tabl. IV : 9) posiada dodatkowo fragment ucha. Na cmentarzysku w Osieku znaleziono jeden egzemplarz dużej misy, o powierzchni ukośnie chropowatej. Brzeg naczynia był lekko wychylony na zewnątrz (tabl. VI : 5).

Duże misy są typowe dla młodszego okresu epoki brązu i okresu halsztackiego.

Pozostałe naczynia i inne wyroby ceramiczne

Do naczyń, których nie można zaliczyć do żadnej z wyżej wymienionych grup, należy miniaturowe naczynie z grobu 3 (tabl. I : 13). Posiada ono zaokrąglony brzusek i stożkowatą szyjkę o prostym brzegu. Powierzchnia naczynia jest gładka, niezdobiona. Do innych wyrobów ceramicznych należą 2 grzechotki z grobów 4 i 16. Grzechotki te mają gruszkowaty kształt i szyjkę zwężającą się ku górze. Egzemplarz z grobu 4 (tabl. II : 3) zdobiony jest 3 poziomymi pasmami ukośnych nacięć. Grzechotka z grobu 16 (tabl. VI : 14) jest niezdobiona. Oba egzemplarze posiadają powierzchnię gładką. Formy te można ogólnie datować na młodszą epokę brązu.

¹⁰ M. Perzyńska, jak wyż.
¹¹ D. Durczewski, W. Smigielski, *Materiały do osadnictwa ludności kultury łużyckiej w Wielkopolsce*, „*Fontes Archaeologici Posnanienses*”, t. XVII: 1966, tabl. 37, 44, 45; J. Kostrzewski, op. cit., s. 132.
¹² D. Durczewski, *Grupa górnośląsko-małopolska kultury łużyckiej w Polsce*, cz. I, Kraków 1939, s. 54.

CHRONOLOGIA

Podstawą do datowania cmentarzyska w Osieku jest tylko i wyłącznie materiał ceramiczny. Pewne formy naczyń mają tendencje do przeżywania się, dlatego też należy uwzględnić tylko takie formy, które można przyjąć jako reprezentatywne dla danego okresu. Formą taką są niewątpliwie misy, posiadające plastyczne występy w postaci różków lub grupy różków na krawędziach, jak również ornament na całej powierzchni w postaci odcisków paznokciowych.

Naczynie te są charakterystyczne dla V okresu epoki brązu. Inną formą reprezentatywną dla V okresu epoki brązu są wazy posiadające plastyczny ornament w postaci naklejanych żeber, jak również amforki wazowate zdobione plastycznym ornamentem w postaci półkolistych żeber. Amforki wazowate o takim ornamentem pojawiają się właściwie na przełomie IV/V okresu epoki brązu. Występowanie dużej ilości naczyń charakterystycznych dla V okresu epoki brązu pozwala na ustalenie chronologii cmentarzyska w Osieku na ten właśnie okres.

Ewa Rajkowska

MATERIALIEN AUS DEM GRÄBERFELD DER BEVÖLKERUNG DER LAUSITZER KULTUR IN OSIEK, GEM. JAROCIN, WOJ. KALISZ

Zusammenfassung

Das Ziel dieses Beitrags ist die Veröffentlichung des Fundstoffes aus dem Gräberfeld in Osiek, Gem. Jarocin, Woj. Kalisz. Dieses Material wurde während der von Mgr. D. Durczewski im Jahre 1970 durchgeführten Rettungsgrabungen vorgefunden. Das Gräberfeld liegt etwa 1 km westlich vom Dorf Osiek, in einer Sandgrube am Feldweg. Es erlag der allmählichen Zerstörung infolge des durch die örtliche Bevölkerung verrichteten Sandabbaues. Auf einem von 200 m² grossen Areal wurden 16 Gräber aufgedeckt. Dabei traten zwei Hauptformen von Gräbern vor, nämlich Urnengräber und Brandgrabengräber. Den Haupttyp auf diesem Gräberfeld bilden die Urnengräber. Die Verschiedenheit beider Type beruht darauf, dass manche von ihnen die Steinpackung besitzen, wogegen bei manchen anderen diese nicht vorhanden ist. Der zweite Typ, die sog. Brandgrabengräber, kommt im Vergleich zu den ersten

recht selten vor und unterscheidet sich von ihnen durch die Form des Steinpflasters.

Alle Gräber wurden nur mit Keramik ausgestattet; darunter dominierten wasenförmige Gefässe, doppelkonische, amphoren- und tonnenförmige, bauchige Gefässe, wie auch andere keramische Formen.

Die Datierung des Gräberfeldes erfolgte demnach aufgrund der Keramikformen; hier wären die eiförmigen Gefässe mit kleinen Ösenhenkeln, die Gefässe mit plastischen Ausladungen unter dem Gefässrand und mit rauher Oberfläche zu nennen, wie auch die Schalengefässe mit ebenfalls plastischen Ausladungen auf dem Rand und mit sog. Fingernagelornament an der Oberfläche.

Das Vorkommen dieserart Gefässe ist charakteristisch für die 5. Periode der Bronzezeit und es lässt dieses Gräberfeld auf diese Zeit datieren.

Maria Nowakowska

Cmentarzisko ludności kultury pomorskiej w Białej, woj. pilskie

Gräberfeld der Bevölkerung der Pommerschen Kultur in Biala, Woj. Piła

Cmentarzisko, będące przedmiotem niniejszego opracowania, usytuowane jest w płn.-wsch. części wsi Biała. Zajmuje piaszczystą kulminację zwaną potocznie Karzełczą Górą (ryc. 1 i 2).

Od strony płn., u podnóża pagórka, usytuowany był wkop starej strzelnicy (35 dołów strzeleckich). Od

Ryc. 2. Widok na stanowisko 26 w Białej
Abb. 2. Ansicht der Fundstelle 26 in Biala

Ryc. 1. Położenie cmentarzyska w Białej (stan. 26)
Abb. 1. Situationsplan des Gräberfeldes in Biala (Fundst. 26)

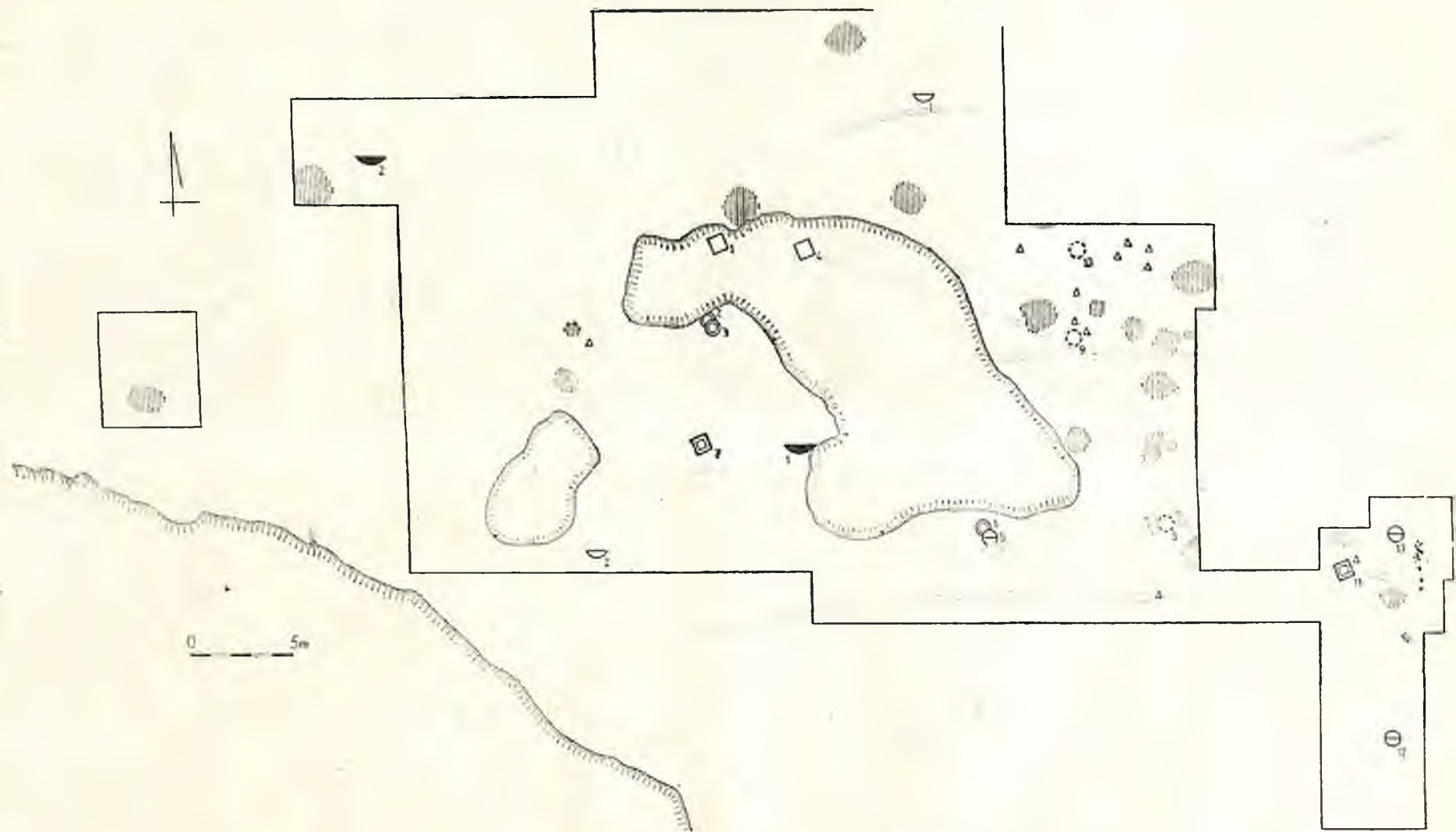
strony płd.-wsch. i wsch. znajduje się nieczynna piasznica, a od strony płd.-zach. wzniesienia, w wyniku wieloletniego wybierania piasku, powstała druga duża piasznica nadal użytkowana. Ze względu na duży stopień zniszczenia kulminacji należy przypuszczać, że nie zachowało się szereg obiektów na tym stanowisku, które, nie będąc odkryte w całości, kryć może dalsze pochówki (ryc. 3).

Pierwsze obiekty na tym cmentarzysku odkryto w

trakcie badań sondażowych 8. IV. 1976 r. (ryc. 3)¹. Odkryto wtedy dwa groby skrzynkowe (1/76, 4/76) oraz dwa groby popielnicowe z obstawą kamienną (2/76 i 3/76). W dniach od 1-24.07. 1976 r. przeprowadzono badania ratownicze, w trakcie których odsłonięto grób popielnicowy z brukiem (5/76), grób popielnicowy z obstawą kamienną (6/76), grób skrzynkowy z dodatkowym obwarowaniem (7/76), miejsce ciałopalenia oraz niegrobowe skupisko ceramiki (nr 1/76).

Prace wykopaliskowe kontynuowano od 28.07 - 27.09 1977 r. W trakcie badań odkryto cztery groby po-

¹ Badania sondażowe były prowadzone przez pracowników Muzeum Archeologicznego w Poznaniu — mgr. C. Strzyżewskiego, mgr. A. Szuldrzyńskiego i mgr. Z. Zurawskiego. Badania wykopaliskowe w 1976 prowadzili ci sami pracownicy na zlecenie Muzeum Archeologicznego w Poznaniu oraz Konserwatora Wojewódzkiego w Piile. W 1977 r. badania kontynuowano na zlecenie Muzeum Archeologicznego w Poznaniu, Konserwatora Wojewódzkiego w Piile oraz Nadnoteckiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego. Por. Z. Zurawski, *Sprawozdanie z ratowniczych badań wykopaliskowych Muzeum Archeologicznego w Poznaniu na stanowiskach k. żużyckiej i pomorskiej w Białej, gm. Trzcianka, woj. pilskie w 1976 r.* [w:] *Biuletyn Informacyjny Zarządu Muzeów i Ochrony Zabytków*, nr 122: 1976, t. VII-VIII-IX, s. 7-8; C. Strzyżewski i Z. Zurawski, *Badania weryfikacyjne w Białej na terenie gminy Trzcianka, woj. pilskie, tamże*, s. 4-5; Z. Zurawski, *Biała, gm. Trzcianka, woj. Piła, stan. 26*, „*Informator Archeologiczny. Badania 1977 r.*”, s. 281-282; C. Strzyżewski i Z. Zurawski, *Sprawozdanie z badań archeologicznych przeprowadzonych w rejonie Trzcianki, w woj. pilskim w 1976 r.*, „*Fontes Archaeologici Posnanienses*”, t. 28: 1977(1978), s. 76; C. Strzyżewski, *Z badań nad osadnictwem pradziejowym w dorzeczu Noteci na podstawie lustracji i prac wykopaliskowych w Białej, Sączu i Trzciance, w woj. pilskim w 1976 r.*, „*Rocznik Nadnotecki*”, t. 8, z. 1: 1977, s. 129-144.

Ryc. 3. Plan cmentarzyska w Białej, stan. 26
Abb. 3. Plan des Gräberfeldes in Białej, Fundst. 26

MATERIAŁY

	-	skarpa piasńczy
	-	granica wykopu
	-	grób skrzynkowy
	-	grób skrzynkowy z obwarowaniem
	-	grób popielnicowy
	-	grób popielnicowy z brukiem
	-	grób popielnicowy z obstawą
	-	palenisko (również miejsce ciałopalenia)
	-	jama
	-	skupisko kamieni
	-	skupisko ceramiki
	-	grób zniszczony
	-	przeżalone kości ludzkie
	-	węgielki drzewne
	-	ułamki ceramiki
	-	naczynie
	-	kamienie polne
	-	warstwa I: ciemnoszara próchnica
	-	warstwa II (kulturowa): żółtobrunatny piasek przemieszany z próchnicą
	-	jasnobrunatny piasek
	-	brunatny piasek
	-	ciemnobrunatny piasek
	-	spaleniźna
	-	jasnożółty piasek
	-	jasnożółty piasek żwirowaty
	-	ciemnożółty piasek

Objaśnienia znaków na planach grobów
 Zeichenerklärungen auf den Plänen der Gräber

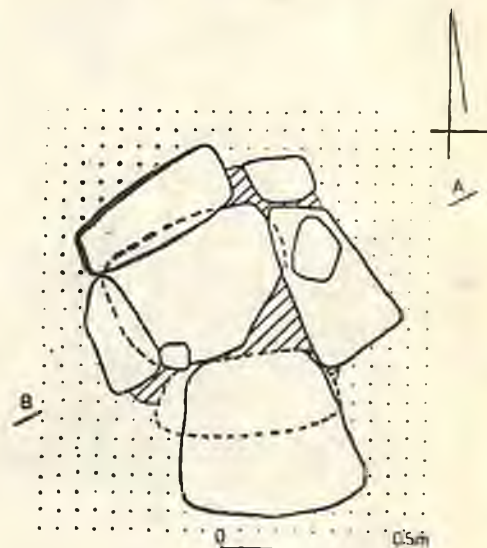
pielnicowe (8/77, 9/77, 10/77 i 14/77), grób skrzynkowy z dodatkowym obwarowaniem (11/77), dwa groby popielnicowe z brukiem (12/77, 13/77), dwie jamy (nr 1/77, 2/77), palenisko ofiarne, niegrobowe skupisko ceramiki (2/77), skupisko kamieni i naczynko².

² Materiały przechowywane są w Muzeum im. Wiktora Stachowiaka w Trzciance, woj. piłskie.

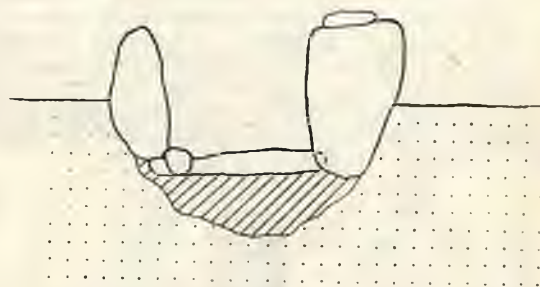
Grób nr 1 — skrzynkowy (zniszczony)

Znaleziono go przy płn. skarpie wybierzyska nr 1 na kulminacji wzniesienia. Zbudowany w kształcie czworobocznej regularnej skrzyni (usytuowanej na osi płn.-zach.—płd.-wsch.), zbudowanej z czterech dużych, płaskich kamieni, „uszczelnionych” w narożnikach kilkoma średniej i małej wielkości otoczkami. Dno grobu stanowiła płaska płyta kamienna. Skrzynia grobu przykryta była prawdopodobnie płaskim kamieniem, znalezionym w głębi wybierzyska; wymiary grobu: dł. 0,85 m, szer. 0,75 m; wymiary skrzyni grobowej: 0,40×0,37 m (ryc. 4).

Inwentarz: a) przepalone kości ludzkie jednego osobnika dorosłego. Wiek i płeć nieokreślone³.

Wybierzysko piasńczy

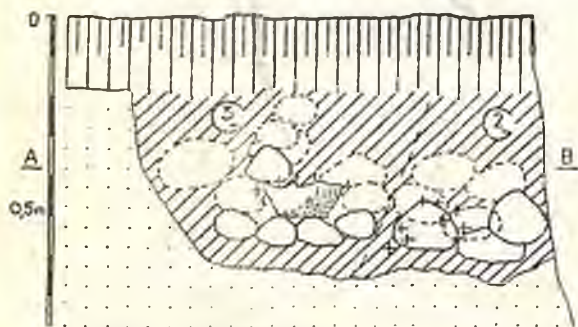
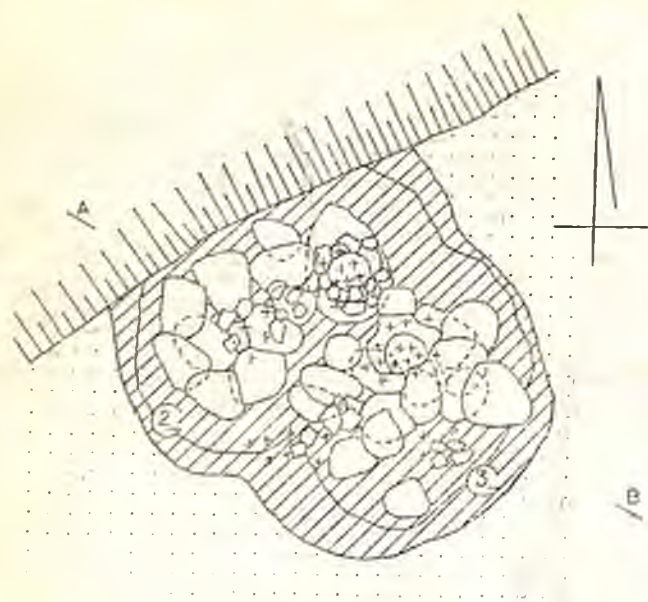

Ryc. 4. Grób 1 — rzut poziomy i profil N—W
 Abb. 4. Grab Nr. 1. Plan und N—W Querschnitt

Grób nr 2 — popielnicowy z obstawą kamienną (częściowo zniszczony)

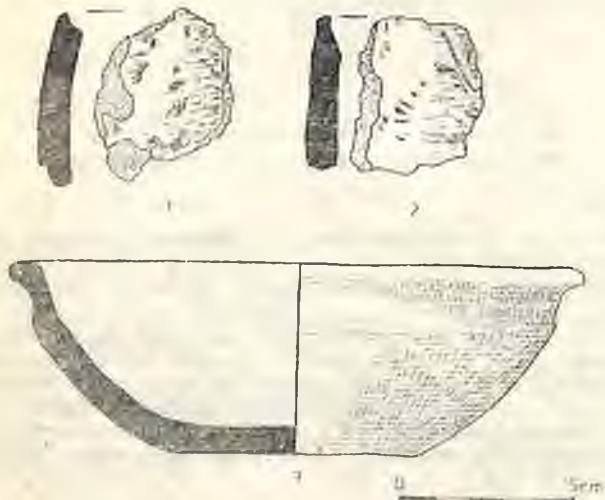
Uszkodzony w płn.-zach. części w czasie wybierania piasku w części płn.-wsch. wkopem grobu 3. Wystąpił na głębokości 0,18-0,20 m pod powierzchnią w postaci kolistej jamy. Na głębokości 0,45-0,58 m odkryto fragmenty silnie zniszczonej popielnicy, misy oraz skupisko kości. Popielnica stała na płaskim kamieniu. Całość otaczała nieckowata obstawa kamienna, zachowana od strony zachodniej; wymiary grobu: śr. zachowana 0,91 m, miąższość 0,50 m (ryc. 5).

³ Analizę antropologiczną szczątków kostnych wykonał mgr P. Otocki z Zakładu Antropologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, któremu uprzejmie dziękuję.

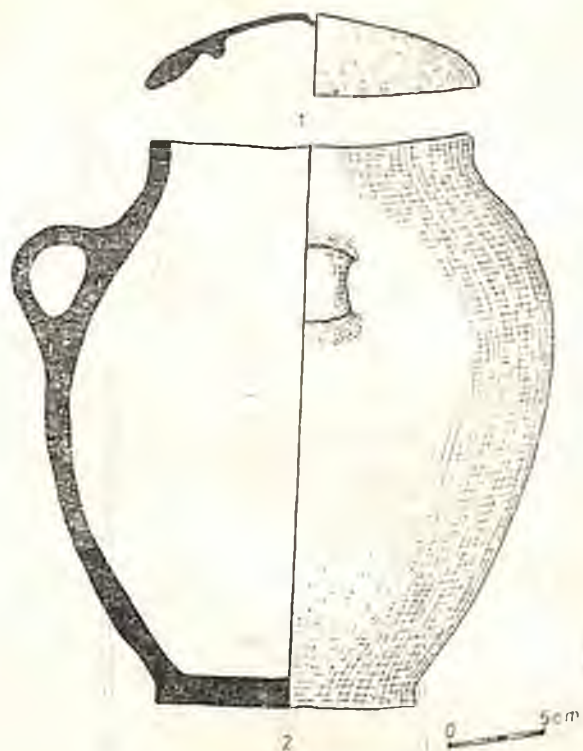

Ryc. 5. Rzut poziomy i profil S—W grobów nr 2 i 3
Abb. 5. Plan und S—W Querschnitt der Gräber Nr. 2 und 3

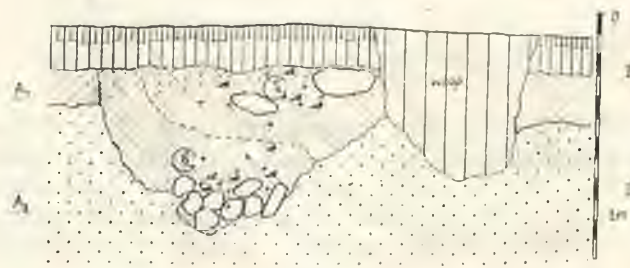
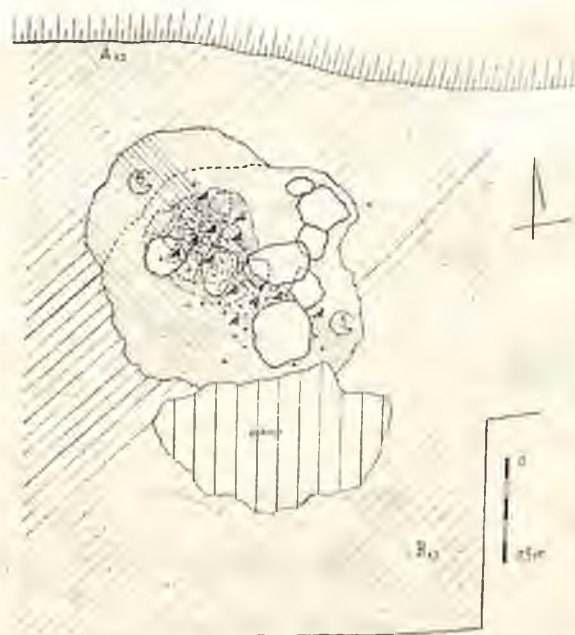
Inwentarz: a) przepalone kości ludzkie jednego osobnika 30-40 lat, pici żeńskiej, b) 168 fragmentów zniszczonych naczyń, w tym: b1) popielnica średniościenna o pow. zewnętrznej starannie wygładzonej, miejscami chropowatej, barwy jasnobrunatnej. Pow. wewnętrzna wygładzona, barwy szarobrunatnej; śr. dna 10,5 cm (ryc. 5, 1-2); b2) miska grubościenna o pow. obustronnie starannie wygładzonej, barwy jasnobrunatnej; wys. 5,8-6,5 cm, śr. wylewu 16,5 cm, śr. dna 7 cm (ryc. 6, 3).

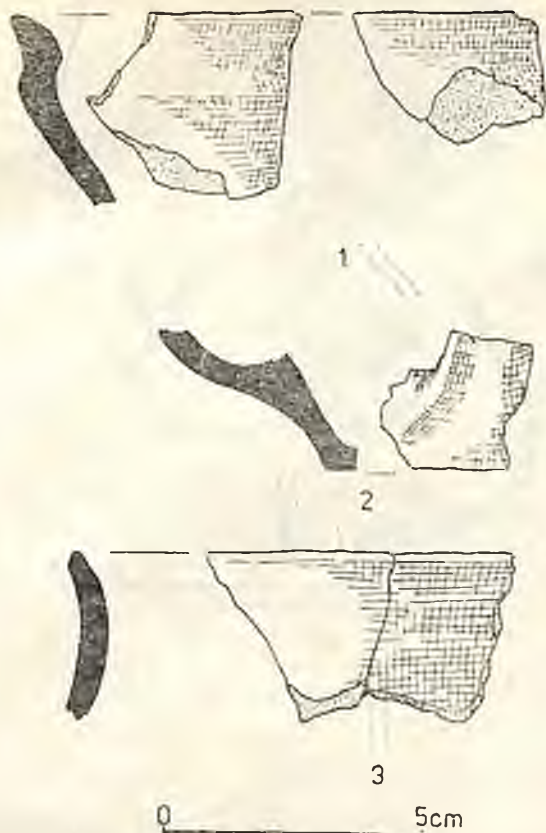
Ryc. 6. Wyposażenie grobu nr 2
Abb. 6. Inhalt des Grabes Nr. 2

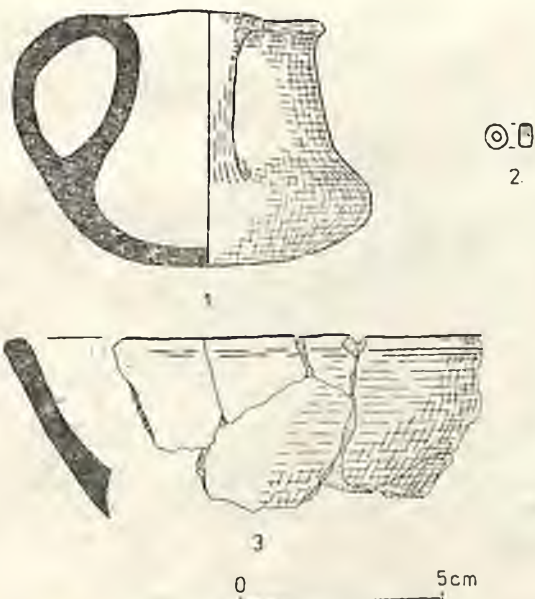
Ryc. 7. Wyposażenie grobu nr 3
Abb. 7. Inhalt des Grabes Nr. 3

Ryc. 8. Rzut poziomy i profil N—E grobów nr 5 i 8
Abb. 8. Plan und N—E Querschnitt der Gräber Nr. 5 und 8

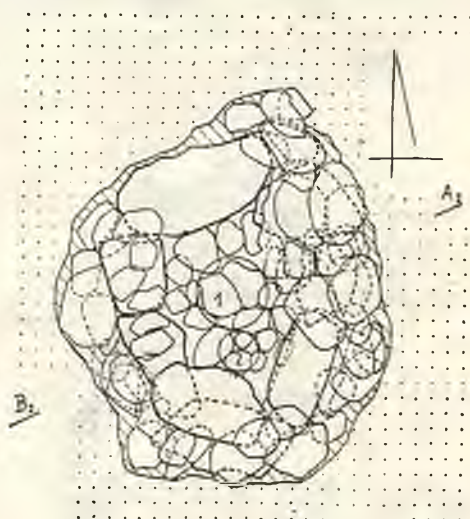
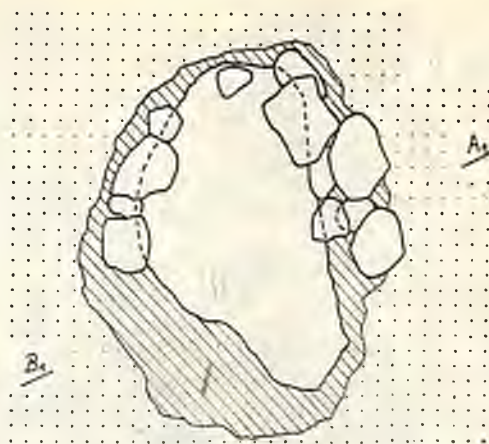
Ryc. 9. Wyposażenie grobu nr 5
Abb. 9. Inhalt des Grabes Nr. 5

Ryc 10. Wyposażenie grobu nr 6
Abb. 10. Inhalt des Grabes Nr. 6

Grób nr 3 — popielnicowy z obstawą kamienną (częściowo zniszczony)

Połączony w części płn.-zach. wypełniskiem grobu 2, w który został wkopany. Wystąpił na głębokości 0,18-0,20 m od powierzchni w postaci kolistej jamy. Na głębokości 0,38-0,50 m odkryto trzy skupiska przepalonych kości i fragmenty zniszczonych naczyń. Dno popielnicy stało na bruku zbudowanym z sześciu średniej

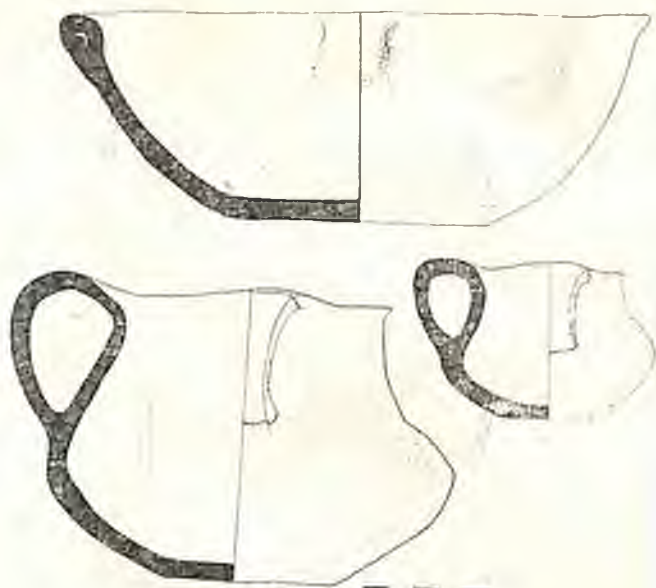
Ryc. 11. Grób nr 7 — rzuty poziome I i II oraz profil N-W
Abb. 11. Grab Nr. 7 — Pläne I-II und N-W Querschnitt

i małej wielkości otoczaków. Całość otaczała nieregularna nieckowata obstawa; wymiary grobu: śr. zach. 0,80 m, miąższość 0,48 m (ryc. 5).

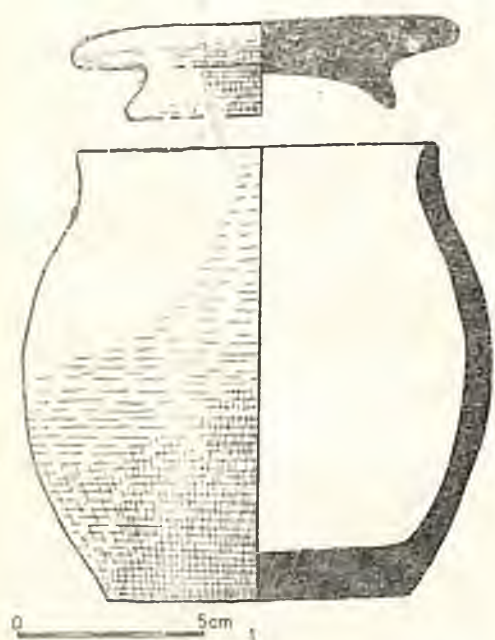
Inwentarza: a) przepalone kości jednego osobnika w wieku około 30 lat, płci żeńskiej; b) 99 fragmentów silnie zniszczonych naczyń, w tym: b1) duża średniościenna popielnica kształtu jajowatego o powierzchni obustronnie wygładzonej, szonstkiej, barwy jednolitej: jasno-brunatnej i ceglasto-brunatnej; wys. 29,8 cm, śr. wylewu 16,4 cm, śr. brzuśca 26 cm, śr. dna 12,9 cm (ryc. 7, 2); b2) wpuszczana średniościenna pokrywa czapkowołata o powierzchni starannie wygładzonej, barwy niejednolitej: ceglasto-brunatnej i brunatnej; wys. 5 cm, śr. 16,5 cm (ryc. 7, 1),

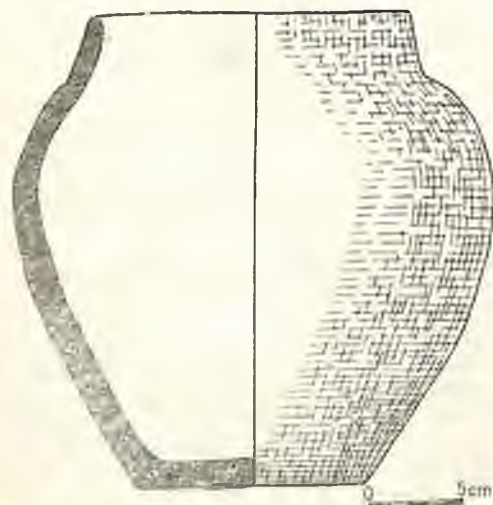
Ryc. 12. Obwarowanie kam, grobu 7
Abb. 12. Steinpackung des Grabes Nr. 7

Ryc. 14. Wyposażenie grobu nr 8
Abb. 14. Inhalt des Grabes Nr. 8

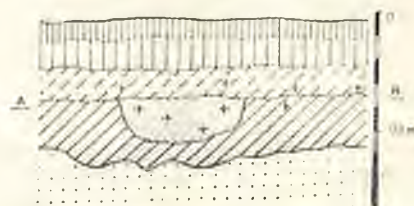
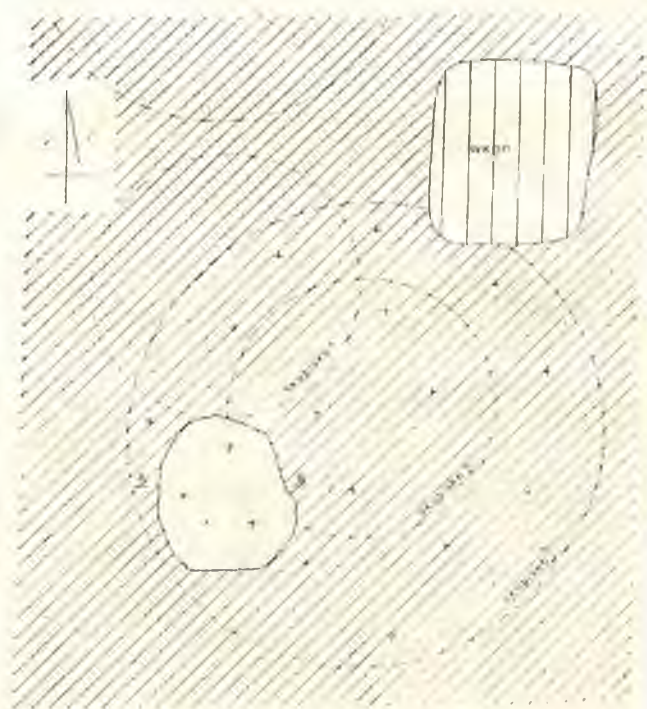

0 5cm

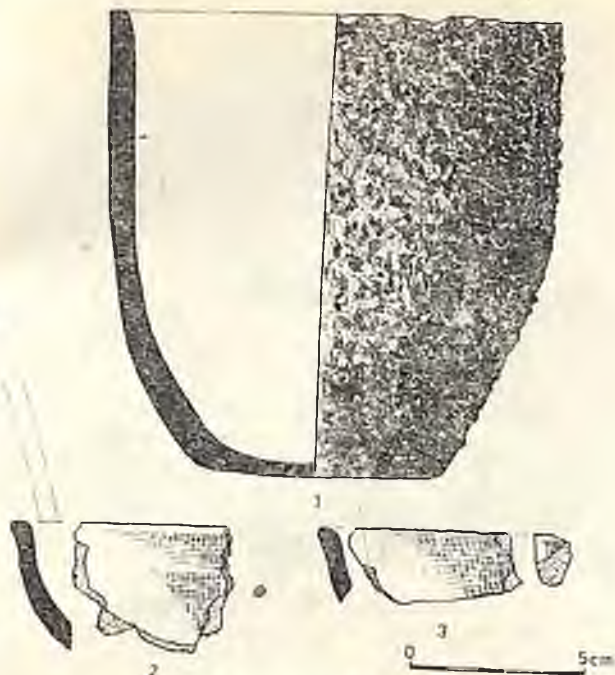

0 5cm

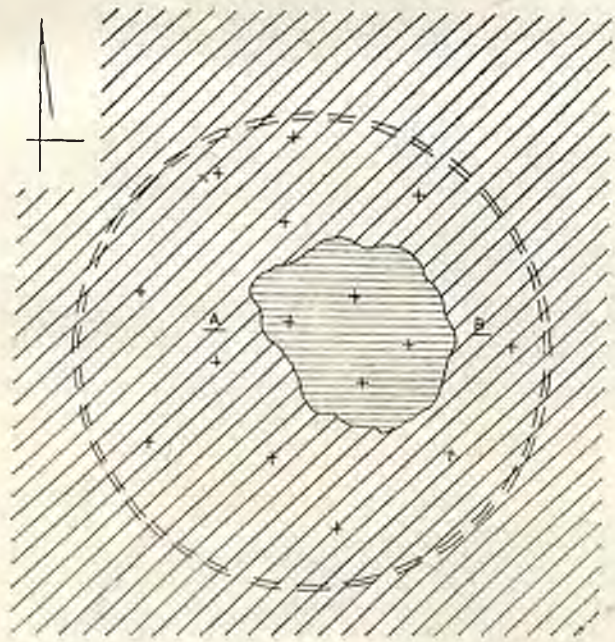
Ryc. 13. Wyposażenie grobu nr 7
Abb. 13. Inhalt des Grabes Nr. 7

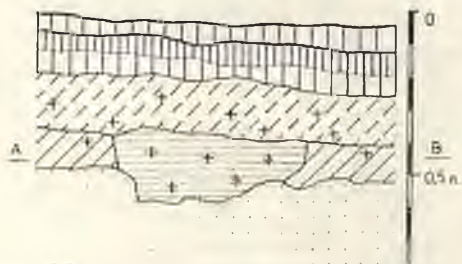
Ryc. 15. Grób nr 9 — rzut poziomy i profil N
Abb. 15. Grab Nr. 9 — Plan und N-Querschnitt

Ryc. 16. Wyposażenie grobu nr 9
Abb. 16. Inhalt des Grabes Nr. 9

Ryc. 17. Grób nr 10 — rzut poziomy i profil N
Abb. 17. Grab Nr. 10 — Plan und N Querschnitt

Grób nr 4 — skrzynkowy (zniszczony)

Położony wewnątrz wybieżyska nr 1 na kulminacji wzniesienia. Zbudowany z pięciu kamieni polnych w postaci dość regularnej skrzyni, usytuowanej na osi płn.-zach.—płd.-wsch.; wymiary niemożliwe do ustalenia.

Grób nr 5 — popielnicowy z brukiem kamiennym (częściowo zniszczony)

Połączony w części płd.-wsch. z wypełniskiem grobu 6, w który został wkopany. Od strony płn. uszkodzony przez wkop współczesny. Odkryty w pobliżu skarpy wybieżyska nr 1. Na głębokości 0,19-0,36 m wystąpił nieregularny bruk złożony z dziesięciu średniej wielkości kamieni. Pomiedzy nimi w centrum obiektu wystąpiły rozproszone przepalone kości i fragmenty zniszczonych naczyń; wymiary grobu: śr. zach. 1,30×1,25 m, miąższość 0,45 m (ryc. 8).

Inwentarz: a) przepalone kości ludzkie osobnika dorosłego, wiek i płeć nieokreślone; b) 24 fragmenty ceramiki (ryc. 9, 1) w tym: b₁) cienkościenna popielnica o powierzchni obustronnie starannie wygładzonej, barwy jasnobrunatnej; wymiary niemożliwe do ustalenia (ryc. 9, 3); b₂) kubek cienkościenny o powierzchni obustronnie starannie wygładzonej, barwy jasnobrunatnej; wymiary niemożliwe do ustalenia (ryc. 9, 2).

Grób nr 6 — popielnicowy z obstawą kamienną (częściowo zniszczony)

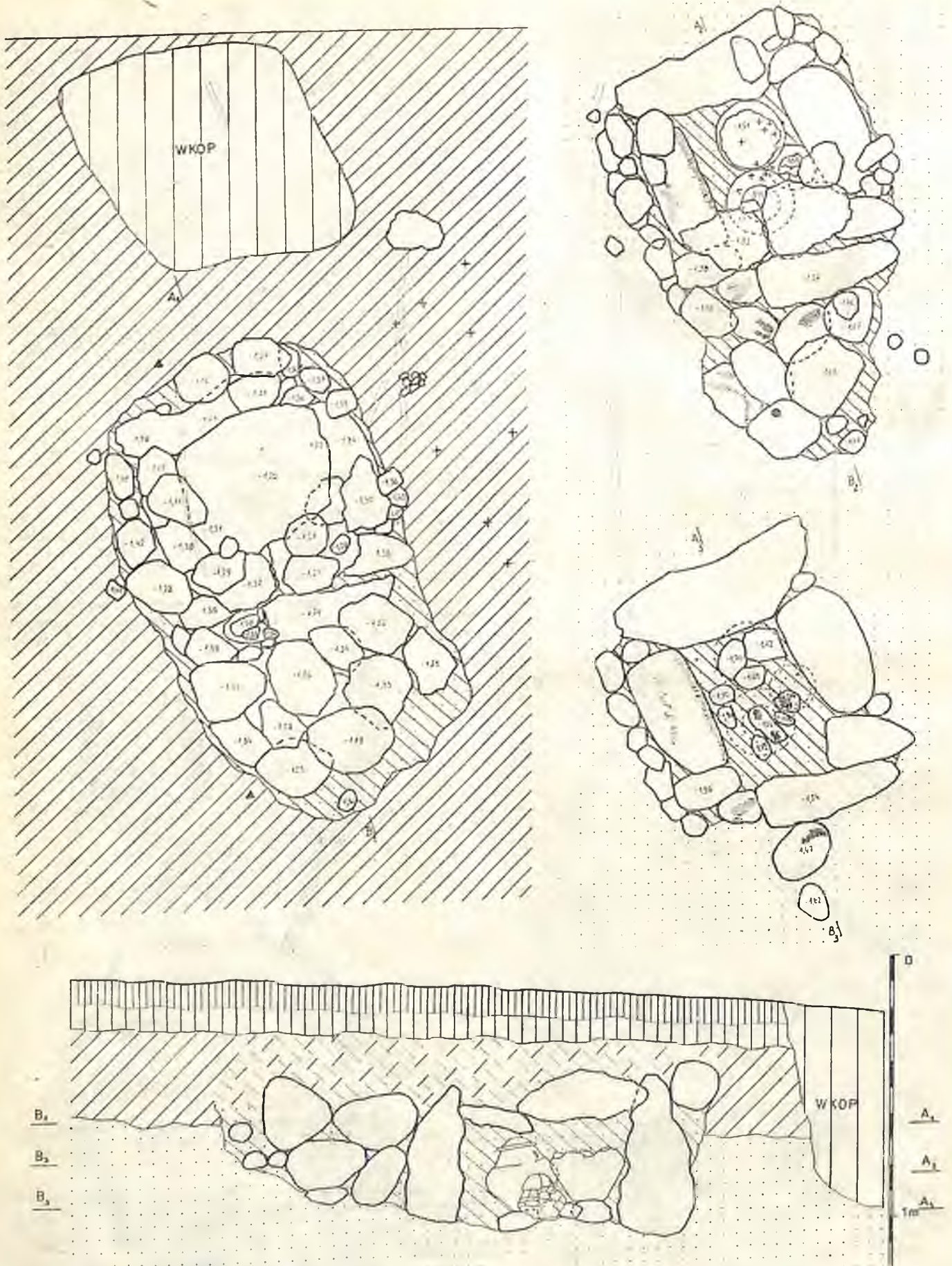
Uszkodzony w górnej partii wkopem grobu 5. Wystąpił u spągu warstwy podpróchnicznej. W nieckowatej obstawie z kilkunastu małej wielkości otoczków znaleziono rozproszone, przepalone kości oraz fragmenty silnie zniszczonych naczyń; wymiary grobu: śr. zachowana 0,50 m, miąższość 0,77 m (ryc. 8).

Inwentarz: a) przepalone kości jednego osobnika dorosłego, dokładny wiek i płeć nieokreślone; b) przepalone kości zwierzęce; c) 59 fragmentów ceramiki, w tym:

Ryc. 18. Wyposażenie grobu nr 10
Abb. 18. Inhalt des Grabes Nr. 10

c₁) średniościenna misa o powierzchni obustronnie starannie wygładzonej, miejscami lśniącej, barwy niejednolitej; ceglasto-brunatnej i jasnobrunatnej; wymiary: wys. 6,2 cm, śr. wylewu 4,8 cm (ryc. 10, 3); c₂) kubek średniościenny o powierzchni obustronnie wygładzonej, miejscami nierównej, barwy niejednolitej; ciemnoszarej i szaro-brunatnej; wymiary: wys. 6,2 cm, śr. 8 cm (ryc. 10, 1); d) paciorek wykonany ze skały osadowej, barwy białej; wymiary: wys. 0,3 cm, śr. 0,6 cm, otwór 0,2 cm (ryc. 10, 2).

Ryc. 19. Grób nr 11 — rzut poziomy I, II, III i profil S—W
 Abb. 19. Grab Nr. 11 — Pläne I—III und S—W Querschnitt

Ryc. 20. Obwarowanie kam. grobu nr 11
Abb. 20. Steinpäckung des Grabes Nr. 11

Ryc. 21. Odstonięty grób nr 11
Abb. 21. Aufgedecktes Grab Nr. 11

Grób nr 7 — skrzynkowy z dodatkowym obwarowaniem

Wystąpił na głębokości 0,38 - 0,40 m w postaci nieregularnej jamy, wydłużonej w osi płn.-płd. Pięcioboczna skrzynia grobu była zbudowana z średnich i dużych płaskich kamieni, dodatkowo obwarowanych kilkudziesięcioma średniej i małej wielkości otoczkami. Wewnątrz skrzyni stały dwie popielnice: duża — umieszczona w środku i mała, bezpośrednio na płd. od niej; wymiary grobu: dł. 1,31 m, szer. 1,06 m, miąższość 1,06 m; wymiary skrzyni: zewnętrzne 1,1×1,6 m, wewnętrzne 0,35×0,62 m (ryc. 11 - 12).

Inwentarz:

Popielnica I

a) przepalane kości osobnika dorosłego w wieku około 30 lat, płci żeńskiej; b) ceramika: b1) asymetryczna popielnica o powierzchni obustronnie wygładzonej, dołem jasnobrunatnej, górą i wewnątrz ciemnobrunatnej; wys. 26,9 cm, śr. wylewu 17,5 cm, śr. brzuśca 26,1 cm, dno 12,5 cm (ryc. 13,2). c) ślady patyny po niezachowanym przedmiocie brązowym.

Ryc. 22. Popielnica twarzowa z grobu nr 11
Abb. 22. Gesichtsurne aus dem Grab Nr. 11

Popielnica II

a) przepalane kości jednego osobnika (dziecko w wieku 6 - 9 mies.); b) ceramika: b1) mała średniościenna popielnica beczułkowata o powierzchni starannie wygładzonej, barwy nierównomiernej: dołem jasnobrunatnej, górą i wewnątrz ciemnobrunatnej; wys. 9,2 - 10,2 cm, śr. brzuśca 12,8 cm, dno 8 - 8,4 cm (ryc. 13,1). b2) mała pokrywa wpuszczana z miską zakładką. Powierzchnia starannie wygładzona, barwy niejednorodnej od jasnobrunatnej do ciemnobrunatnej; wys. 2 - 3,3 cm, śr. 10,1 - 10,4 cm, śr. zakładki 8,1 cm; c) fragment polepy.

Grób nr 8 — popielnicowy (silnie zniszczony)

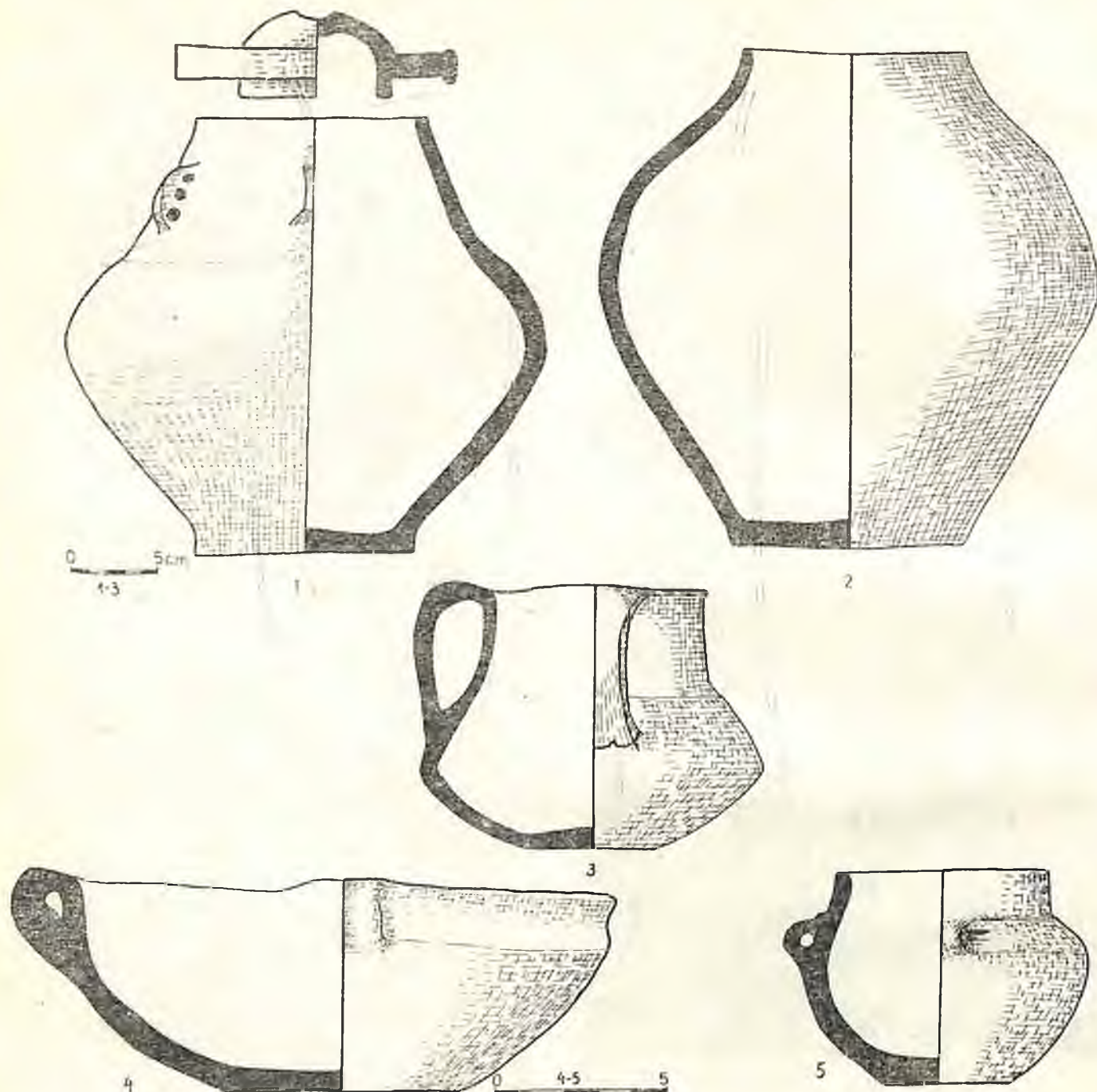
Wystąpił w stropie przemieszanej warstwy podpróchniczej w postaci trzech skupisk fragmentów ceramiki, pomiędzy którymi wystąpiły rozproszone, przepalane kości; wymiary grobu niemożliwe do ustalenia.

Inwentarz: a) przepalane kości jednego osobnika (dziecko — dokładny wiek i płeć nieokreślone); b) ceramika, w tym: b1) dzban średniościenny o powierzchni obustronnie wygładzonej, miejscami łuszczącej, barwy brązowej; wys. 11 cm, śr. wylewu 10 - 7 - 11,2 cm, śr. brzuśca 15,8 cm, dno 6,8 cm (ryc. 14,3); b2) miska średniościenna o powierzchni obustronnie wygładzonej, barwy niejednorodnej: ceglasto-brązowej i brązowej; wys. 8,2 cm, śr. wylewu 21 cm, dno 10,3 cm (ryc. 14,1); b3) kubek średniościenny o powierzchni wygładzonej, barwy brązowej; wys. 6 cm, śr. wylewu 7 cm, śr. brzuśca 8,7 cm, śr. dna 3,4 cm (ryc. 14,2); c) fragmenty nieokreślonego przedmiotu brązowego.

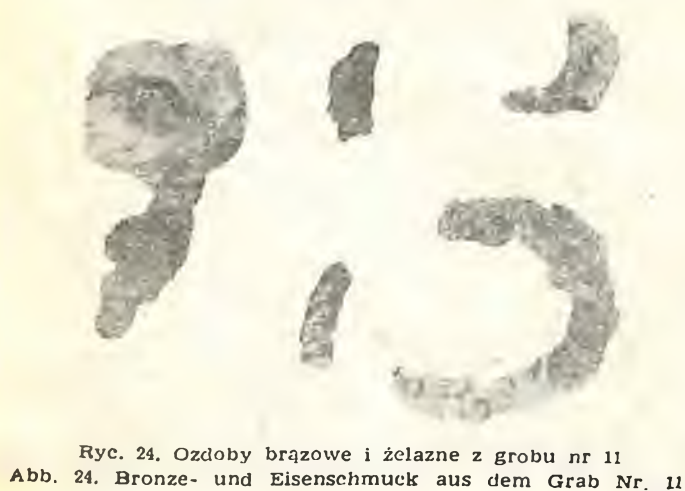
Grób nr 9 — popielnicowy (silnie zniszczony).

Położony w pobliżu płn.-wsch. skarpy wybierzyska nr 1 na kulminacji wzniesienia, wyodrębnił się na głębokości 0,33 m w postaci kolistej jamy, wydłużonej na osi płn.-płd. Wewnątrz znaleziono przepalane kości i fragmenty ceramiki. W bezpośrednim sąsiedztwie odkryto dwa skupiska ceramiki stanowiące wyposażenie grobu; dł. 0,66 m, szer. 0,52 m, miąższość 0,52 m (ryc. 15).

Inwentarz: a) przepalane kości ludzkie osobnika dorosłego, dokładny wiek i płeć nieokreślone; b) 95 fragmentów ceramiki, w tym: b1) naczynie kloszowate średniościenne o powierzchni zewnętrznej chropowatej, barwy brązowej. Powierzchnia wewnętrzna, wygładzona, barwy niejednorodnej od brązowej do szaro-brązowej, wys. 13,5 cm, śr. wylewu 11 cm, dno 8 cm (ryc. 16,1). b2) miska cienkościenna o powierzchni obustronnie wygładzonej, barwy ceglasto-brązowej, wymiary niemo-

Ryc. 23. Ceramika z grobu nr 11
Abb. 23. Keramik aus dem Grab Nr. 11

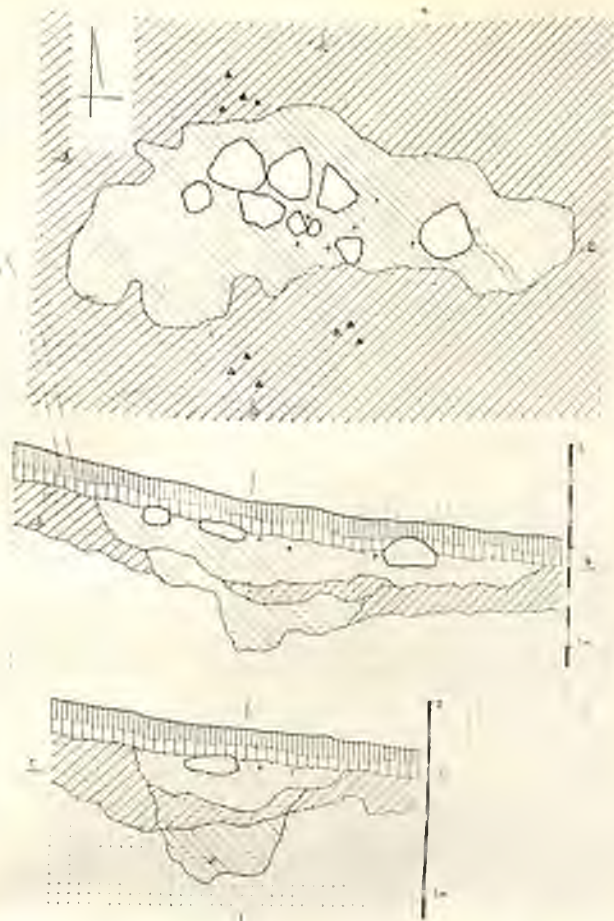
Ryc. 24. Ozdoby brązowe i żelazne z grobu nr 11
Abb. 24. Bronze- und Eisenschmuck aus dem Grab Nr. 11

żeliwe do ustalenia (ryc. 16,2). b₃) misa ościenne o powierzchni obustronnie wygładzonej, barwy jasno-brunatnej; wymiary niemożliwe do ustalenia (ryc. 16,3).

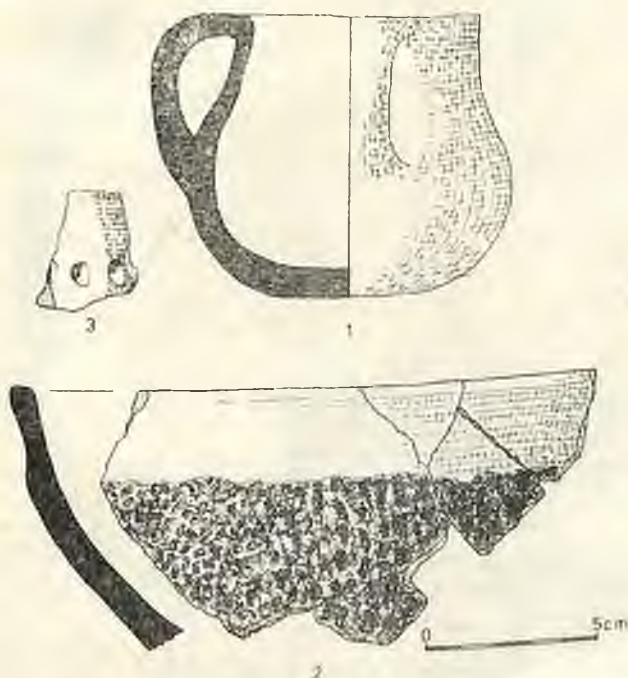
Grób nr 10 — popielnicowy (silnie zniszczony).

Wystąpił na głębokości 0,35 m w postaci kolistej jamy, wewnątrz której odkryto przepalone kości i fragmenty naczyń. W bezpośrednim sąsiedztwie wystąpiły dwa skupiska ceramiki stanowiące wyposażenie grobu; wymiary: śr. 0,56 m, miąższość 0,55 (ryc. 17).

Inwentarz: a) przepalone kości ludzkie jednego osobnika (dziecka, dokładny wiek i płeć nieokreślone); b) 191 fragmentów ceramiki (ryc. 18,1), w tym: b₁) naczynie grubościenna o krawędzi wygładzonej i brzuscu chropowatym, barwy brunatnej. Powierzchnia wewnętrzna wygładzona, barwy szaro-brunatnej; wymiary niemożliwe do ustalenia (ryc. 18,2). b₂) cienkościenna misa o powierzchni obustronnie wygładzonej, barwy ceglasto-brunatnej; wymiary niemożliwe do ustalenia (ryc. 18,3); b₃) cienkościenna misa o powierzchni obustronnie wy-

Ryc. 25. Grób nr 12 — rzut poziomy, profil N i E
Abb. 25. Grab Nr. 12 — Plan, Querschnitt N und E

Ryc. 26. Wyposażenie grobu nr 12
Abb. 26. Inhalt des Grabes Nr. 12

gładzonej, barwy brunatnej; wymiary niemożliwe do ustalenia (ryc. 18,4).

Grób nr 11 — skrzynkowy z dodatkowym obwarowaniem.

Wystąpił na głębokości 0,25-0,35 m postaci obwarowanej prostokątnej skrzyni leżącej na osi póln.-zach. — pld.-wsch. Komora grobowa usytuowana w N części obiektu, przykryta dużą płytą kamienną, została zbudowana z pięciu bloków kamiennych „uszczelnionych” w narożnikach niewielkimi otoczkami. Wewnątrz znaleziono trzy popielnice ustawione na luźnym bruku. Na wewnętrznej powierzchni ściany W komory grobowej oraz na niektórych kamieniach obwarowania (głównie w części pld. i zach.) stwierdzono ślady czerwono-brunatnego barwnika — ochry? (brak analiz); wymiary: dł. 1,6 m, szer. 1,03 m, miąższość 0,93 m; wymiary skrzyni: 1,06×0,83 m (ryc. 18, 20, 21).

Inwentarz:

Popielnica I

a) przepalone kości ludzkie jednego osobnika w wieku około 25-30 lat, wzrost 155-159 cm, płeć żeńska; b) ceramika; b1) popielnica twarzowa, grubościenna. Zdobiona schematycznym rysunkiem twarzy z zaznaczeniem nosa i uszu. W uszach dwie pary kolczyków (z brązu i żelaza) z namierzonymi szklanymi paciorkami. Powierzchnia gładka, barwy szaroczarnej; wymiary: wys. 25,8 cm, śr. otworu 12,9 cm, śr. brzuśca 26,8 cm, dno 12,7 cm (rys. 22 i 23,1); b2) pokrywa zaokrąglona, wpuszczana, wymiary: wys. 3,2 cm, śr. 14,3 cm (ryc. 23,1); c) ozdoby metalowe (ryc. 24): c1) przepalona ozdoba brązowa zachowana w postaci zielonego zabarwienia na powierzchni żeber; c2) przepalona ozdoba brązowa zachowana w postaci zabarwienia koloru zielonego na wysokości stawu łokciowego; c3) przepalona ozdoba brązowa zachowana w postaci stopionego metalu na kości skroniowej; c4) kolczyki z drutu brązowego w uszach popielnicy; c5) kolczyki z drutu żelaznego w uszach popielnicy; d) ozdoby szklane: d1) przepalona ozdoba szklana zachowana w postaci śladów na kościach czaszki; d2) paciorki z niebieskiego szkła namierzone na kolczyki brązowe w uszach popielnicy.

Popielnica II

a) przepalone kości jednego osobnika w wieku około 40 lat, wzrost 166-170 cm, płeć męska; b) ceramika: b1) popielnica średniościenna o powierzchni obustronnie wygładzonej. Powierzchnia zewnętrzna barwy niejednolitej: jasnobrunatnej, szaro-brunatnej i ceglasto-brunatnej, wewnętrzna: barwy szaro-brunatnej; wymiary: wys. zachowana 22,3 cm, śr. wylewu 13 cm, śr. brzuśca 29,5 cm, śr. dna 14 cm (ryc. 23,2); c) przepalone kości ptaka, gatunek nieokreślony.

Popielnica III

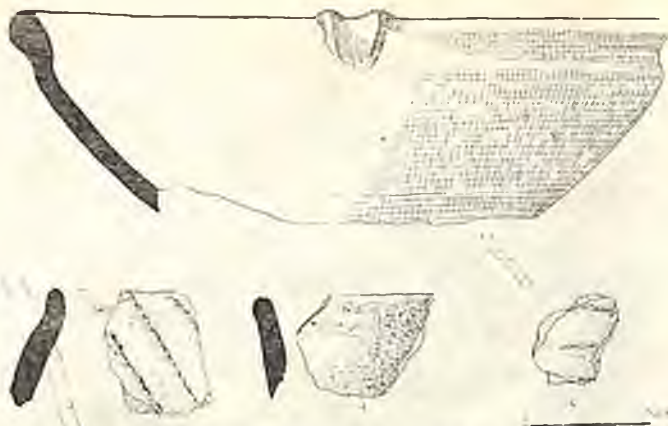
a) przepalone kości jednego osobnika — dziecka w wieku około 5 lat, płeć nieokreślona. b) ceramika: b1) średniościenna misa o powierzchni obustronnie wygładzonej, barwy jasnobrunatnej, wymiary: wys. 6-6,8 cm, śr. wylewu 15,2 cm, dno 6,3-6,5 cm (ryc. 23,4); b2) przysadzisty dzban średniościenny o powierzchni obustronnie wygładzonej, barwy szaro-brunatnej; wymiary: wys. 15,6 cm, śr. wylewu 12,8 cm, śr. brzuśca 19,8 cm, dno 7 cm (ryc. 23,3).

Grób nr 12 — popielnicowy z brukiem.

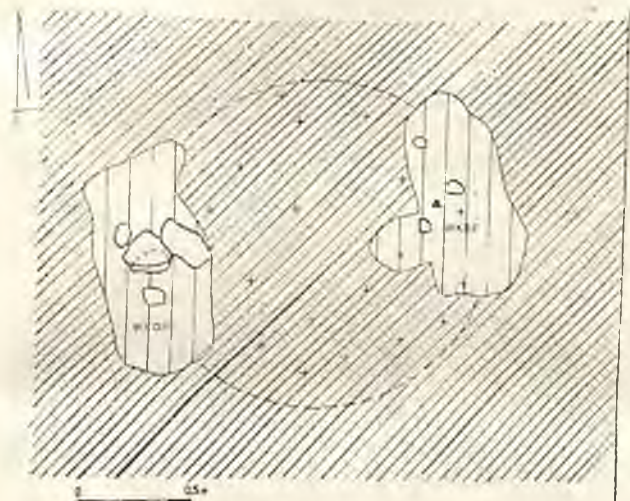
Wystąpił w postaci luźnego bruku złożonego z 10 średniej i małej wielkości kamieni. Pomiędzy nimi w centrum obiektu wystąpiły rozproszone kości i fragmenty ceramiki; wymiary: dł. 2,23 m, szer. 0,92 m, miąższość 0,77 m (ryc. 25).

Inwentarz:

a) przepalone kości ludzkie jednego osobnika — dziecka, płeć i wiek nieokreślone; b) 35 fragmentów ceramiki, w tym: b1) kubek średniościenny o pow. obustronnie wygładzonej, miejscami szorskiej, barwy niejednolitej: jasnobrunatnej i ciemnobrunatnej; wymiary: wys. 8 cm, śr. wylewu 7 cm, śr. dna 4 cm (ryc. 26,1); b2) misa cienkościenna o pow. zewnętrznej chropowatej; krawędź naczynia i pow. wewnętrzna wygładzona; całość barwy brunatnej; b3) zdobione palcami naczynie cien-

Ryc. 28. Wyposażenie grobu nr 13
Abb. 28. Inhalt des Grabes Nr. 13

Ryc. 29. Grób nr 14 — rzut poziomy
Abb. 29. Plan des Grabes Nr. 14

Ryc. 30. Wyposażenie grobu nr 14
Abb. 30. Inhalt des Grabes Nr. 14

kościennne o pow. obustronnie wygładzonej, barwy brunatnej; wymiary niemożliwe do ustalenia (ryc. 26,3).

Grób nr 13 — popielnicowy z brukiem (silnie zniszczony).

Wystąpił u spągu warstwy podpróchnicznej w postaci owalnej jamy przykrytej nieregularnym brukiem, złożonym z dwóch dużych i kilku małej wielkości otocza-

ków. W obrębie wypełniska obiektu znaleziono rozproszone, przepalone kości i fragmenty ceramiki; wymiary grobu: dł. 0,36 m, szer. 0,40 m, miąższość 0,77 m (ryc. 27).

Inwentarz:

Pochówek I

a) przepalone kości jednego osobnika — dziecka, dokładny wiek i płeć nieokreślone; b) 15 fragmentów ceramiki (ryc. 28, 3, 4), w tym: b₁) średniościenne misa wtórnie przepalona o pow. obustronnie szorstkiej, barwy ceglastej; wymiary: śr. wylewu 29,2 cm (ryc. 28,1); b₂) naczynie grubościenne o pow. zewnętrznej schropowawanej, wewnątrz gładkiej, barwy brunatnej; wymiary: niemożliwe do ustalenia (ryc. 28,2).

Pochówek II

a) przepalone kości jednego osobnika dorosłego, dokładny wiek i płeć nieokreślone; b) 14 fragmentów ceramiki, w tym: b₁) naczynie grubościenne o pow. zewnętrznej schropowawanej, wewnątrz gładkiej, barwy brunatnej; wymiary niemożliwe do ustalenia; b₂) naczynie grubościenne o pow. obustronnie wygładzonej, barwa zewnętrznej brunatna, wewnątrz ciemnobrunatna, wymiary niemożliwe do ustalenia.

Grób nr 14 — popielnicowy (zwierzęcy) — silnie zniszczony.

Wystąpił pomiędzy dwoma wkopami, w stropie warstwy podpróchnicznej, w postaci skupiska przepalonych kości. Pojedyncze fragmenty ceramiki i kości zawierał wkop usytuowany na zach. od skupiska kości; wymiary: śr. zachowana 1,50 m (ryc. 29).

Inwentarz:

a) przepalone kości zwierzęce; ze względu na fragmentaryczność materiału gatunku nieokreślono; b) 4 fragmenty ceramiki, w tym: b₁) grubościenne naczynie bamiaste o pow. obustronnie wygładzonej, barwa zewnętrznej brunatna, wewnątrz szaro-brunatna; wymiary niemożliwe do ustalenia (ryc. 30).

Miejsce ciałopalenia

Położone w pobliżu skarpy w pld.-zach. części wybierzyska nr 1. Wystąpiło na głębokości 0,27 m - 0,32 m. W części zach. wypełniska odkryto bruk złożony z silnie przepalonych kamieni zalegających w intensywnej spaleniznie. Bruk obniżał się łagodnie, zgodnie ze skłonem terenu, osiągając różnice poziomów 0,34 m. Pomiedzy kamieniami bruku znaleziono przepalone kości i fragmenty ceramiki; wymiary miejsca ciałopalenia: dł. 2,68 m, szer. 1,93 m, miąższość 0,65 m, wymiary bruku: dł. 1,85 m, szer. 1,75 m (ryc. 31 i 32).

Inwentarz:

a) przepalone kości jednego osobnika — dziecka, dokładnego wieku i płci nieokreślono; b) przepalone kości zwierzęce, gatunku nieokreślono; c) 28 fragmentów ceramiki (ryc. 33, 1, 2).

Palenisko ofiarne

Wystąpiło bezpośrednio pod warstwą podpróchniczną w postaci nieregularnej jamy. Na głęb. 0,14 - 0,16 m od powierzchni odkryto bruk zbudowany z silnie przepalonych kamieni; wymiary: dł. 1,05 m, szer. 0,76 m, miąższość 0,42 m (ryc. 34 i 35).

Jama nr 1

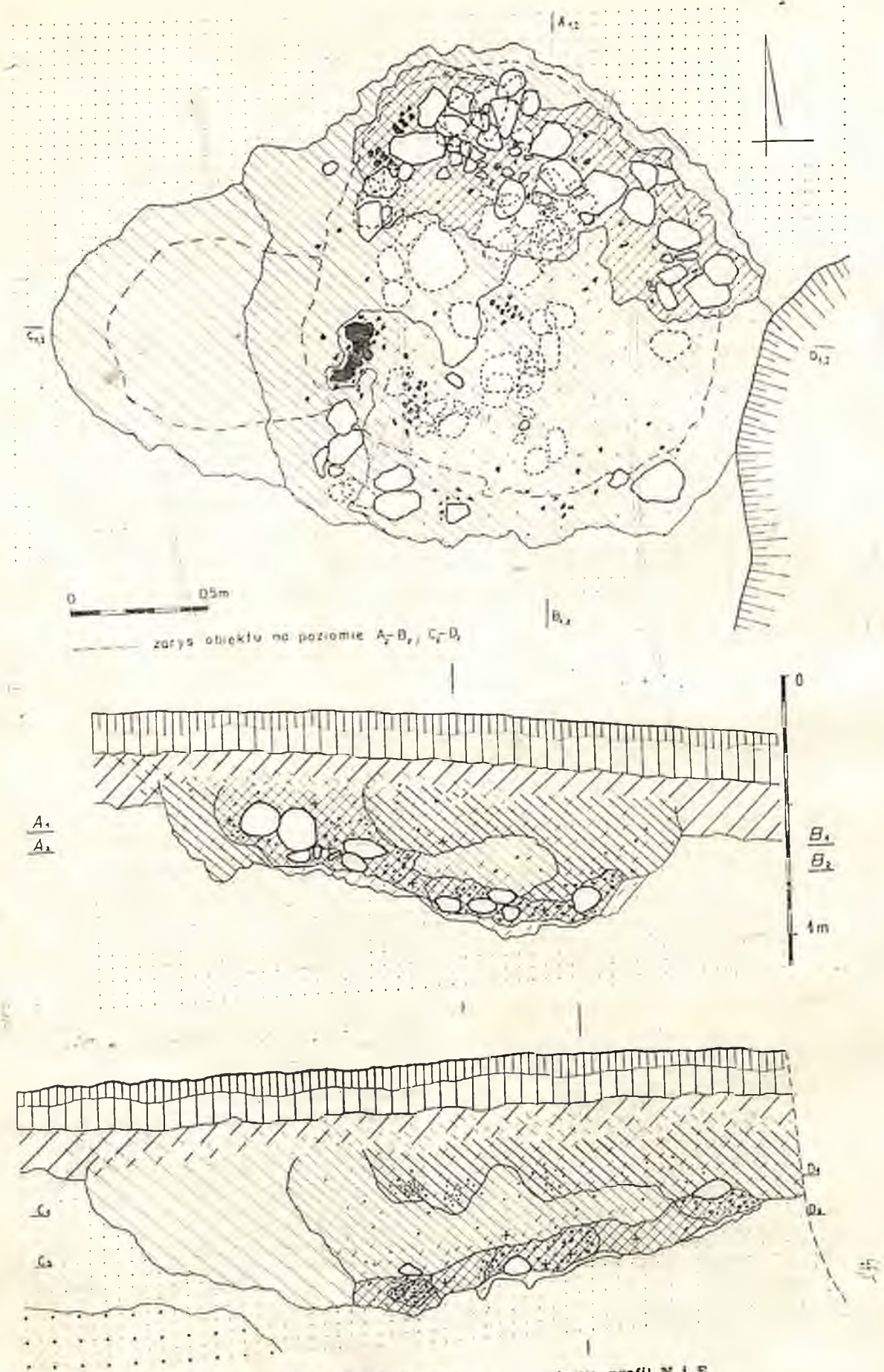
Wystąpiła na głębokości 0,18 m w postaci nieregularnej jamy wydłużonej na osi pld.-wsch. — pld.-zach.; wymiary: dł. 1,92 m, szer. 0,60 m, miąższość 0,90 m (ryc. 36).

Inwentarz:

Brak wyposażenia.

Jama nr 2

Wystąpiła na głębokości 0,40 m w postaci kolistej. Wewnątrz znaleziono fragment ceramiki i węgielki drzewne; wymiary: dł. 0,54 m, szer. 0,54 m, miąższość 0,68 m (ryc. 37).

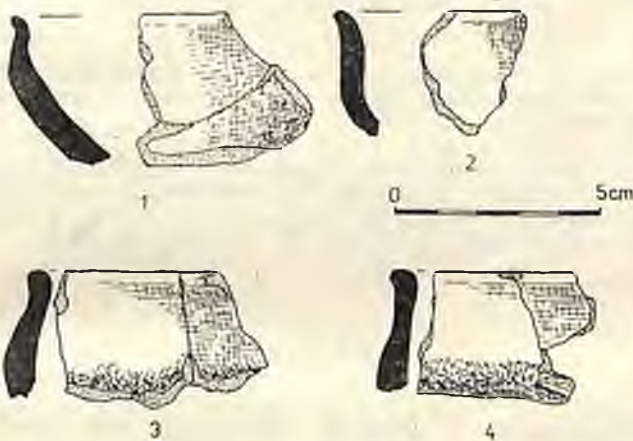
Ryc. 31. Miejsce ciałopalenia nr 1 — rzut poziomy, profil N i E
 Abb. 31. Leichenverbrennungsstätte Nr. 1. Plan, Querschnitt N und E

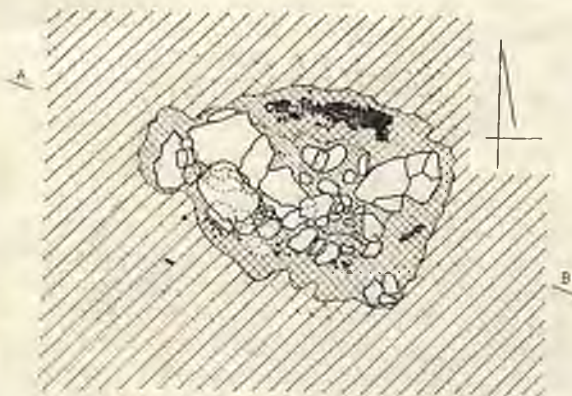
Ryc. 32. Miejsce ciałopalenia nr 1
Abb. 32. Leichenverbrennungsstätte Nr. 1

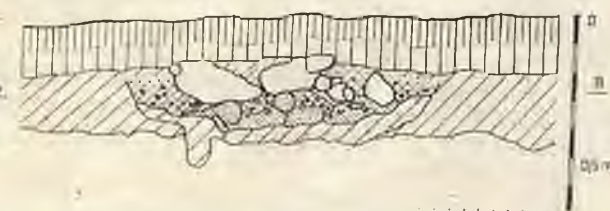
Ryc. 35. Palenisko ofiarne nr 1
Abb. 35. Opferfeuerstelle Nr. 1

Ryc. 33. Miejsce ciałopalenia nr 1 i niegrobowe skupisko ceramiki nr 1 — fragmenty ceramiki
Abb. 33. Leichenverbrennungsstätte Nr. 1 und unbestimmte Anhäufung der Keramik Nr. 1 — Keramikfragmente

Ryc. 34. Palenisko ofiarne nr 1 — rzut poziomy i profil E
Abb. 34. Opferfeuerstelle Nr. 1 — Plan und E Querschnitt

Ryc. 36. Jama nr 1 — rzut poziomy i profil N
Abb. 36. Grube Nr. 1 — Plan und N Querschnitt

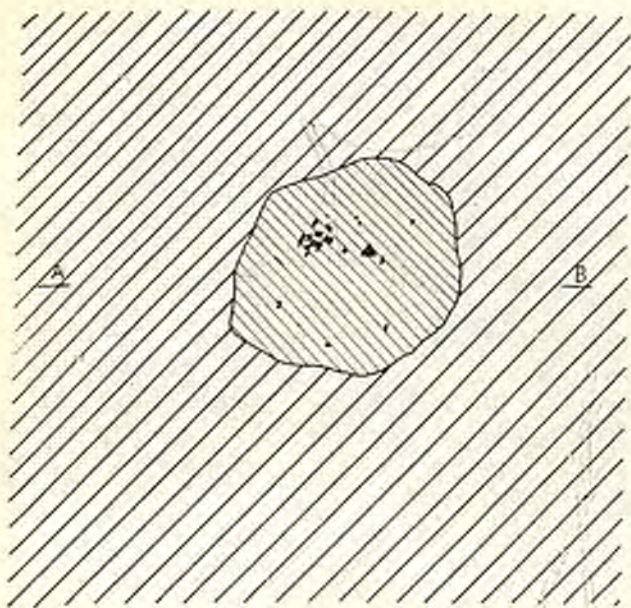
a) 1 fragment ceramiki średniościennej o pow. zewnętrznej chropowaczonej, barwy szarej, wewnątrz pow. gładka, barwy ciemnoszarej.

Niegrobowe skupisko ceramiki nr 1

Wystąpiło w pobliżu krawędzi wybierzyska nr 1. Na głęb. około 0,30 m odsłonięto skupisko 24 fragmentów ceramiki.

Inwentarz:

a) 24 fragmenty ceramiki (ryc. 33, 3, 4), w tym: a1) 13 fragmentów cienkościennego naczynia o pow. zewnętrznej chropowaczonej, przy krawędzi wylewu i wewnątrz wygładzonej, barwy brązowej, wymiary niemożliwe do ustalenia; a2) 11 fragmentów naczynia cienkościennego z uchem, pow. obustronnie wygładzona, barwy jasnobrunatnej, wymiary niemożliwe do ustalenia.

Ryc. 37. Jama nr 2 — rzut poziomy i profil N
Abb. 37. Grube Nr. 2 — Plan und N Querschnitt

Niegrobowe skupisko ceramiki nr 2

Wystąpiło na głębokości 0,20 m w postaci luźnych fragmentów ceramiki.

Inwentarz:

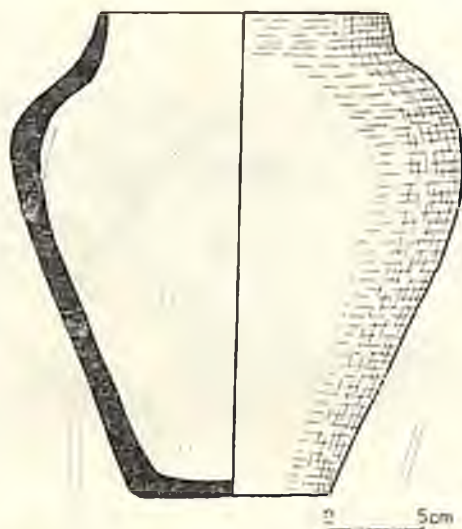
a) naczynie średniościenne o bamiastym brzuścu, pow. obu stronnie niestaramnie wygładzona, pow. zewnętrzna barwy niejednorodnej: ceglasto-brunatnej i szaro-brunatnej, wewnątrz barwy szaro-brunatnej; wymiary: wys. 25,3 cm, śr. wylewu 15 cm, śr. brzuśca 23,6 cm, dno 10 cm (ryc. 38).

Skupisko kamieni

Wystąpiło w stropie warstwy podpróchnicznej w postaci nieregularnego skupiska kamieni, wydłużonego na osi płn.-płd. Pomiedzy kamieniami oraz w ich bezpośrednim sąsiedztwie, głównie po stronie płn. i wsch., znaleziono rozproszone fragmenty ceramiki i przepalone kości (ryc. 39).

Inwentarz:

a) przepalone kości ludzkie i zwierzęce — dokładniejsze ich określenie ze względu na fragmentaryczność materiału jest niemożliwe; b) 75 fragmentów ceramiki, w tym: b1) naczynie średniościenne o pow. obu stronnie wygładzonej, barwy brunatnej, wymiary niemożliwe do ustalenia; b2) naczynie grubościennie o pow. zewnętrznej schropowaczonej, barwy jasnobrunatnej, wewnątrz pow. gładka, barwy ciemnobrunatnej; wymiary niemożliwe do ustalenia; b3) naczynie grubościennie o pow. ze-

Ryc. 38. Skupisko ceramiki nr 2 — naczynie
Abb. 38. Keramikansufung Nr. 2 — Gefäß

wewnętrznej chropowaczonej, barwy jasnobrunatnej, wewnątrz pow. gładka, barwy ciemnobrunatnej; wymiary niemożliwe do ustalenia.

Znalezisko luźne

Na wsch. od grobu nr 11 odkryto naczynie amforyczne z utraconym uszkiem. Pow. obu stronnie wygładzona, barwy brunatnej; wymiary: wys. 6,5 cm, śr. wylewu 6,2 cm, śr. brzuśca 8,6 cm, dno 3,5 cm (ryc. 23,5).

ANALIZA

Stanowisko 26 w Białej, woj. pilskie jest cmentarzyskiem płaskim, ciepłym i podobnie jak większość nekropoli kultury pomorskiej, zlokalizowane jest na kulminacji wzniesienia⁴.

Rozplanowanie

Ze względu na duże zniszczenia piaśnicy znajdującej się na kulminacji wzniesienia oraz na stopień zaawansowania badań na tym stanowisku wyróżniono cztery skupiska obiektów, w których reprezentowane są różne formy pochówków (ryc. 3).

Skupisko I

zlokalizowano w zach. części wybierzyska nr 1. Należą do niego groby: skrzynkowe nr 1 i 4, popielnicowe z obstawą kamienną nr 2 i 3, skrzynkowy z dodatkowym obwarowaniem nr 7 oraz miejsce ciepłowania, jama nr 2, niegrobowe skupisko ceramiki nr 1.

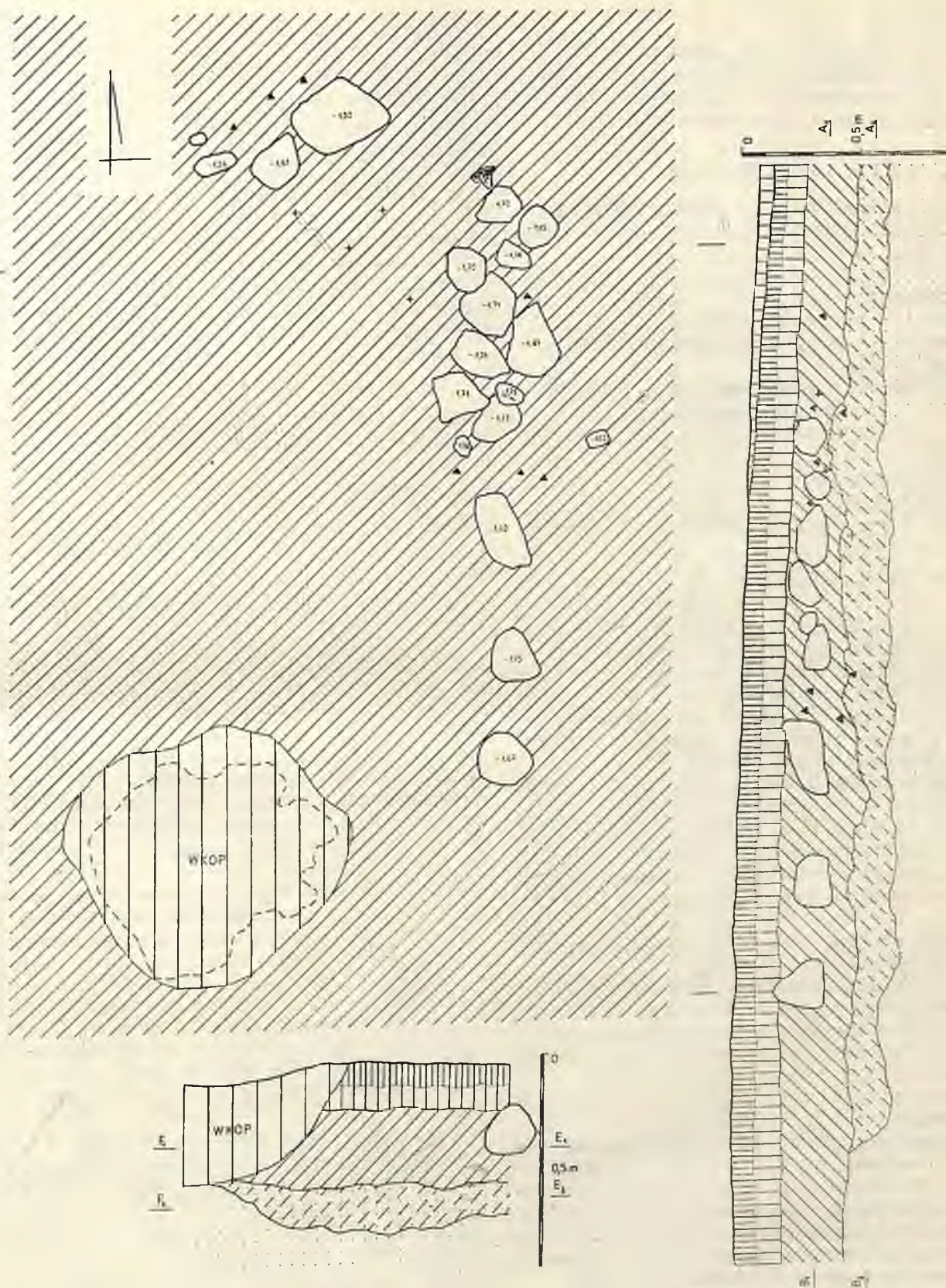
Skupisko II

zlokalizowano w płd.-wsch. części wybierzyska nr 1, do którego należą groby: popielnicowy z brukiem nr 5, popielnicowy z obstawą kamienną nr 6, popielnicowy nr 14 oraz niegrobowe skupisko ceramiki nr 2.

Skupisko III

zlokalizowano w płn.-wsch. części wybierzyska nr 1. Należą do niego groby, które na skutek erozji pagórka uległy zniszczeniu i zachowały się w postaci skupisk ceramiki i przepalonych kości. Są to groby popielnicowe nr 8, 9 i 10.

⁴ L. J. Łuka, *Obrazek pogrzebowy i wierzenia u plemion kultury pomorskiej na Pomorzu Gdańskim*, „Pomorania Antiqua”, 1969, t. 3, s. 43.

Ryc. 39. Rzut poziomy, profil W i N-W skupiska kamieni nr 1
 Abb. 39. Steinhäufung Nr. 1 — Plan, W und N-W Querschnitt

Skupisko IV

zlokalizowano w pobliżu starej piasznicy. Należą do niego groby: skrzynkowy z dodatkowym obwarowaniem (nr 11), popielnicowy z brukiem (nr 12 i 13) oraz skupisko kamieni i luźno znalezione naczynko.

Typologia grobów

Ogółem na stanowisku 26 w Białej rozkopano 14 grobów, reprezentowanych przez trzy rodzaje pochówków:

Typ I

groby skrzynkowe:

- odmiana 1 — bez obwarowania,
- odmiana 2 — z dodatkowym obwarowaniem,

Typ II

groby popielnicowe z obwarowaniem kamiennym:

- odmiana 1 — z obstawą kamienną,
- odmiana 2 — z brukiem.

Typ III

groby bez obstawy kamiennej:

- odmiana 1 — popielnicowe,
- odmiana 2 — bezpopielnicowe (brak na stanowisku).

Groby skrzynkowe bez obwarowania

Na stanowisku odkryto dwa groby skrzynkowe bez obstawy kamiennej (nr 1 i 4). Groby tej odmiany są charakterystyczne dla kultury pomorskiej i znajdują się na całym obszarze jej występowania. Wzrost wielkości skrzyni wiąże się ściśle z ilością popielnic w grobie i w zależności od okresu rozwoju kultury pomorskiej kształtuje się następująco:

w okresie Hallstatt C — budowano małe skrzynie mieszczące 1-3 popielnice,

w okresie Hallstatt D — wzrasta wielkość skrzyni i równocześnie wzrasta liczba popielnic,

w okresie przedrzymskim (LT) — wraz ze zmniejszeniem się wielkości skrzyni, zmniejsza się liczba popielnic⁵.

Groby skrzynkowe z dodatkowym obwarowaniem

Na badanym stanowisku odkryto dwa groby skrzynkowe z dodatkowym obwarowaniem (nr 7 i 11). Groby tej odmiany uważane są za formę przejściową od groby skrzynkowego do popielnicowego z obstawą kamienną.

Groby popielnicowe z obstawą kamienną

Na stanowisku odkryto trzy groby popielnicowe z obstawą kamienną (nr 2, 3 i 6). Typowe groby tej odmiany budowane są z kamieni polnych bez dbałości o kształt. Groby te znane są od okresu Hallstatt C i ich liczba wzrasta na przełomie okresu Hallstatt D i okresu przedrzymskiego. Znane są z całego obszaru zajmowanego przez kulturę pomorską⁶.

Groby popielnicowe z brukiem

Na niniejszym stanowisku odkryto trzy groby popielnicowe z brukiem (nr 5, 12, 13). Groby tej odmiany zbudowane są w formie regularnego bruku.

Pojawiają się już w okresie Hallstatt C, jednak powszechnie występują od schyłku okresu Hallstatt D i we wczesnym okresie przedrzymskim na całym obszarze zajmowanym przez kulturę pomorską⁷.

Groby popielnicowe

Na stanowisku odkryto cztery groby popielnicowe (nr 8, 9, 10 i 14). Groby tej odmiany zlokalizowane są w niewielkich jamach, wewnątrz których znajdują się naczynia z przepalonymi kośćmi. Groby popielnicowe z wyjątkiem Pomorza pojawiają się na całym obszarze zajmowanym przez ludność kultury pomorskiej dopiero od schyłku okresu Hallstatt D i w okresie przedrzymskim, tworząc wyraźne skupiska w Wielkopolsce i na Śląsku⁸.

Ceramika

Naczynia odkryte na cmentarzysku w Białej można podzielić, według ich przeznaczenia, na: popielnice, pokrywy i przystawki⁹.

Popielnice

Według klasyfikacji L. Krzyżaniaka spośród popielnic znalezionych na niniejszym stanowisku wyróżniono następujące typy naczyń:

Naczynie baniaste znalezione w grobie nr 7. Naczynia tego typu charakteryzuje wysoki, mniej lub bardziej baniasty brzusiec oraz krótka szyjka sięgająca prawie 1/5 wysokości naczynia, lekko zwężająca się ku górze. Popielnice tego typu datowane są na czas od okresu Hallstatt D do środkowego okresu przedrzymskiego.

Naczynie workowate odsłonięte w grobie nr 7. Naczynia tego typu charakteryzują się słabo wyodrębnionym brzuścem i szerokim dnem. Szyjka krótka, około 1/5 wysokości popielnicy, lekko wklęsła lub prosta. Naczynia te mają nieraz obmazywaną powierzchnię oraz zdobione są dookólną linią i guzkami. Ceramika tego typu datowana jest na okres Hallstatt D oraz wczesny okres przedrzymski.

Naczynie o wysokim załomie zrekonstruowane z fragmentów ceramiki ze skupiska nr 2. Są to naczynia przysadziste o wysokim załomie, brzuścu słabo zaokrąglonym lub dość ostro profilowanym. Szyjka na ogół słabo wyodrębniona, lekko zwężająca się ku górze. Naczynia te są czasami obmazywane lub zdobione. Popielnice tego typu datowane są na czas od okresu Hallstatt D do środkowego okresu przedrzymskiego.

Naczynie kloszowate odkryte w grobie popielnicowym nr 9. Są to naczynia rozszerzające się ku górze, o bardzo wysokim załomie brzuśca, z brzegiem zdobionym karbowaniem. Popielnice tego typu datowane są na czas od okresu Hallstatt D do środkowego okresu przedrzymskiego.

Dzban (odmiana A) znaleziony w grobie nr 8. Są to przysadziste dzbany z szyjką sięgającą nieco poniżej 1/2 wysokości naczynia. Brzusiec dwustożkowy o dość ostrym załomie. Ucho na całej długości szyjki, nieraz wyprowadzone z górnej części brzuśca. Naczy-

⁷ T. Malinowski, op. cit., s. 17-41.

⁸ L. J. Łuka, op. cit., s. 153.

⁹ Dziękuję doc. dr. hab. L. Krzyżaniakowi za udostępnienie maszynopisu pracy doktorskiej pt. *Klasyfikacja typologiczno-chronologiczna kultury pomorskiej w Wielkopolsce*, Poznań 1975.

⁵ L. J. Łuka, *Kultura wejherowsko-krotoszyńska*, [w:] *Prahistoria ziem polskich*, t. 4, s. 153.

⁶ T. Malinowski, *Obzadek pogrzebowy ludność kultury pomorskiej*, Wrocław-Warszawa-Kraków, 1969, s. 40.

nia tej odmiany datowane są na czas od okresu Hallstatt C do środkowego okresu przedrzymskiego.

Dzban (odmiana B) znaleziony w grobie nr 11. Są to przysadziste dzbany z szyjką sięgającą nieco powyżej połowy wysokości naczynia, o krawędzi lekko wygiętej na zewnątrz. Brzusiec dwustożkowy o dość ostrym załomie. Ucho na całej wysokości szyjki naczynia zaczynające się na górnej części brzuśca. Naczynia tej odmiany datowane są na czas od okresu Hallstatt C do środkowego okresu przedrzymskiego.

Misy

Naczynia tego typu znaleziono w grobach nr 12 i 13. Są to misy z wcięciem poniżej zgrubiałej, wychylonej na zewnątrz krawędzi, z której często wyprowadzone jest plastyczne uszko. Naczynia tego typu zdobione są często na brzuścu chropowaceniem.

Pokrywy popielnic

Tego typu ceramikę w silnie zniszczonych grobach nie zawsze można odróżnić od naczyń pełniących funkcję przystawek. Według klasyfikacji L. Krzyżaniaka z pokryw znalezionych na stanowisku 26 w Białej wyróżnić można trzy typy tej ceramiki. Należy jednak uwzględnić czwarty typ jaki stanowią misy.

Płaska pokrywa z poziomą kryzą znaleziona w grobie nr 7. Pokrywy tego typu odkrywano na stanowiskach z okresu Hallstatt D — wczesny okres przedrzymski.

Zaokrąglona pokrywa wpuszczana z poziomą kryzą znaleziona w grobie nr 11. Pokrywy tego typu są często zdobione. Datowane są na czas od okresu Hallstatt D do środkowego okresu przedrzymskiego.

Niska wpuszczana pokrywa znaleziona w grobie nr 3. Charakteryzuje się słabo wyodrębnioną kryzą i z reguły jest niezdobiona. Pokrywy tego typu datowane są na czas od okresu Hallstatt D do środkowego okresu przedrzymskiego.

Misy odkryto w grobach nr 2, 8 i 11. Przeważnie nie są zdobione. Funkcję pokryw pełnią od wczesnego okresu przedrzymskiego¹⁰.

Przystawki

Ceramika tego typu występuje przeważnie na terenach, gdzie ludność kultury pomorskiej bezpośrednio kontaktowała się z ludnością kultury łużyckiej¹¹. Według klasyfikacji L. Krzyżaniaka spośród przystawek znalezionych na stanowisku 26 w Białej wyróżniono następujące typy naczyń:

Misy znaleziono w grobach nr 9, 12 i 14 a ich silne zniszczenie uniemożliwia dokładną klasyfikację.

Kubki (odmiana A) znalezione w grobach nr 8 i 12. Są to dość wysokie kubki, z wysokim brzegiem sięgającym 1/3 wysokości naczynia. Brzusiec lekko baniasty. Ucho znajduje się na wysokości brzegu. Powierzchnia często zdobiona dołeczkami. Kubki tej odmiany datowane są na czas od okresu Hallstatt D do środkowego okresu przedrzymskiego.

Kubki (odmiana B) znalezione w grobie nr 6. Do tej odmiany należą kubki o wysokim brzegu przypominającym szyjkę i sięgającym około 1/3 wyso-

kości naczynia, przeważnie lekko zwężającym się ku górze. Brzusiec dwustożkowy z reguły o dość ostrym załomie. Ucho znajduje się na wysokości brzegu. Kubki tej odmiany datowane są na czas od okresu Hallstatt D do środkowego okresu przedrzymskiego.

Statystyczne opracowanie ceramiki (zachowanej w ułamkach)

W związku z tym, że stanowisko 26 w Białej jest silnie zniszczone i wiele naczyń zachowało się we fragmentarycznej postaci uniemożliwiającej zaklasyfikowanie ich do poszczególnych form ceramicznych, dlatego ułamkowy materiał ceramiczny opracowano również statystycznie (por. tabela I).

Ogółem na cmentarzysku znaleziono 929 fragmentów ceramiki z czego 21% (191 sztuk) cienkościennej, 59% (550 sztuk) średniościennej i 20% (182 sztuki) grubościennej. Przeważająca część materiału posiada powierzchnię gładką — 59% (542 sztuki). Pozostała część mniej więcej w równych proporcjach powierzchnię chropowatą — 21% (195 sztuk) i szorstką — 20% (179 sztuk). Pod względem zdobienia ceramika na tym stanowisku jest uboga. Tylko 8% materiału posiadało ornament w postaci dołków, plastycznych listw itp. Dominującą barwą powierzchni był kolor brunatny w różnych odcieniach — 43%. Barwę szarą — 1% i ceglastoszarą — 3% posiadał przede wszystkim materiał ceramiczny wtórnie przepalony, którego ogółem zanotowano 5%. Wśród analizowanych fragmentów 48% materiału posiadało jednobarwny, 37% — dwubarwny, a 15% — trójbarwny.

Głina do wyrobu naczyń schudzana była domieszką mineralną; 96% materiału wykonano z gliny schudzonej domieszką drobnoziarnistą; 74% materiału posiadało domieszkę drobno- i średnioziarnistą, a 34% wykonano z surowca z dodatkiem drobno-, średnio- i gruboziarnistej domieszki mineralnej.

Typowe naczynia kultury pomorskiej a oddziaływania kultury łużyckiej w tym zakresie.

Analiza naczyń wydzielonych na stanowisku 26 w Białej pozwala podzielić ceramikę na: a) formy typowe dla kultury pomorskiej, b) formy powstałe na skutek oddziaływań kultury łużyckiej.

Ad a) Do form typowych dla kultury pomorskiej należą:

- 1) popielnica twarzowa odkryta w grobie nr 11. Jest to wyłącznie naczynie sepulkralne. Według typologii J. Kruka zaklasyfikowane do typu B¹² i datowane na okres od pierwszej połowy V wieku p.n.e. do pierwszej połowy III w. p.n.e.;
- 2) naczynia baniaste i o baniastym brzuścu odkryte w grobach nr 7 i 11¹³;
- 3) misy z wcięciem poniżej zgrubiałej, wychylonej na zewnątrz krawędzi znalezione w grobach nr 2, 8, 9, 10, 11, 12 i 13¹⁴;
- 4) miniaturowe kubki z taś-

¹⁰ J. Kruk, *Zagadnienia popielnic twarzowych*, „Archeologia Polski”, t. XIV: 1969, s. 106.

¹¹ L. J. Łuka, *Cmentarzyska z wczesnego i środkowego okresu lateńskiego w Sokolowicach, pow. Kościański*, „Fontes Praehistorici Posnanienses”, t. III: 1972.

¹² L. J. Łuka, op. cit., s. 138.

¹³ L. J. Łuka, op. cit., s. 161.

¹⁴ L. J. Łuka, op. cit., s. 158.

rodzaj ceramiki	Ilość fragmentów ceramiki					Powierzchnia					Domieszka		
	brzeg	środek	dno	ucho	ornament	zewn.			wewn.		drobno-ziarnista	grubo-ziarnista	średnio-ziarnista
						schropowa- cona	szorstka	gładka	szorstka	gładka			
cienkościenne	23	164	2	7	0	0	12	182	31	146	179	46	81
	12	84	1	3	0	0	6	94	18	82	91	23	41
średniościenne	43	484	19	4	76	128	140	270	135	403	535	475	490
	8	88	3	1	14	24	26	56	25	75	97	86	89
grubościenne	9	167	7	0	2	67	27	90	21	162	182	168	184
	5	91	4	0	1	36	15	49	11	89	99	91	100
Razem	75	815	28	11	78	195	179	542	187	711	896	689	314
					8	21	20	59	21	79	96	74	34

mowatym uchem odkryte w grobach nr 5, 6, 8 i 12¹⁵; 5) dzbany z dużym taśmowatym uchem odkryte w grobach nr 8 i 11¹⁶.

Ad b) Do form ceramicznych powstałych na skutek oddziaływań kultury łużyckiej na stanowisku 26 w Białej zaliczyć można następujące naczynia:

1) naczynie z dwoma uchami powyżej załomu brzuśca znalezione w grobie nr 3. Naczynia takie znane są już w kulturze łużyckiej w młodszym okresie epoki brązu oraz w okresie halsztackim¹⁷. 2) naczynie jajowate znalezione w grobie nr 11, o formie znanej w kulturze łużyckiej w młodszej epoce brązu¹⁸. 3) miniaturowe naczynko dwuoszne znalezione w pobliżu grobu nr 11¹⁹.

Obrządek pogrzebowy

W kulturze pomorskiej panuje powszechnie zwyczaj ciałopalenia. Stanowisko 26 w Białej jest kolejnym tego potwierdzeniem.

Groby pojedyncze i zbiorowe

Największą liczbę popielnic (3) odsłonięto w grobie nr 11. W grobach nr 7 i 13 znalezione dwie popielnice. W dziewięciu grobach odkryto po jednej popielnicy. O inwentarzu dwóch grobów nr 1 i 4 brak danych, gdyż zostały one wcześniej zniszczone.

Ilość popielnic w grobie zależna jest od etapu rozwoju kultury pomorskiej²⁰.

Groby bez śladów pochówki

Groby symboliczne, mimo że nie posiadają inwentarza kostnego, mają wiele atrybutów normalnego pochówki. Interpretacja tego typu znalezisk nie jest jednoznaczna. Kontrowersyjne jest np. określenie skupiska ceramiki nr 2, z którego zrekonstruowano naczynie w kształcie popielnicy, jako pochówek symboliczny. Groby symboliczne pojawiają się od okre-

su Hallstatt C. W okresie Hallstatt D ich ilość wzrasta. Na przełomie okresu halsztackiego i przedrzymskiego obserwujemy powolny ich zanik²¹.

Dary grobowe

Wyposażenie zmarłego w różnego rodzaju przedmioty codziennego użytku wiąże się z ówczesnymi wierzeniami, iż życie pozagrobowe jest dalszym ciągiem życia ziemskiego²².

Na cmentarzysku w Białej znalezione następujące dary grobowe:

Przysławki: Misy odkryte w grobach nr 9, 10 i 14, oraz kubki odsłonięte w grobach nr 5, 8 i 12.

Ozdoby metalowe: znalezione w grobach nr 7, 8 i 11. Ozdoby te podzielić można na wyroby z brązu i żelaza. Jedynymi dobrze zachowanymi przedmiotami były dwie pary kolczyków (brązowe i żelazne) umieszczone w uszach popielnicy twarzowej. Pozostałe ozdoby z powodu ich przepalenia zachowały się w postaci nacieków lub przebarwień na kościach. Są to prawdopodobnie ślady po bransolecie, szpili lub zapince oraz kolczykach.

Ozdoby szklane: dobrze zachowanymi ozdobami z tego surowca były paciorki z niebieskiego szkła znalezione w grobie nr 11, importowane prawdopodobnie z Południa. W tym również grobie znaleziono naciek na kościach czaszki stanowiący przed przepaleniem prawdopodobnie szklaną ozdobę (kolczyk?).

Ozdoba kamienna: Paciorek wykonany z wapiennej skały osadowej znaleziony w grobie nr 6²³.

Inne dary grobowe: Pożywienie znalezione w grobach nr 6 i 11 oraz na miejscu ciałopalenia w postaci przepalonych szczątków zwierzęcych. Zwyczaj wyposażania zmarłego w tego rodzaju dary pojawił się w tej kulturze w okresie Hallstatt D i trwał we wczesnym okresie przedrzymskim^{23a}. Bryłki polepy odkryte w grobie nr 7 mogą stanowić element kon-

¹⁵ L. J. Łuka, op. cit., s. 138.

¹⁶ J. Kostrzewski, *Cmentarzysko z wczesnego i środkowego okresu lateńskiego w Poznaniu-Golecinie*, Poznań 1928, s. 94.

¹⁷ L. J. Łuka, op. cit., s. 138.

¹⁸ L. J. Łuka, op. cit., s. 139.

¹⁹ J. Kostrzewski, op. cit., s. 60.

²⁰ L. J. Łuka, op. cit., s. 157.

²¹ T. Malinowski, op. cit., s. 45, 46.

²² W. Antoniewicz, *Religia dawnych Słowian*, 1957, s. 323.

²³ Analizę przeprowadził dr E. Nowaczyk.

^{23a} T. Malinowski, op. cit., s. 102.

Tabela I

zachowanej w ułamkach

Przełom			Barwa powierzchni													
			zewnątrzna							wewnętrzna						
1-barwny	2-barwny	3-barwny	jasno-brunatna	brunatna	ciemno-brunatna	c. szara	ceglasto-szara	ceglasto-brunatna	jasno-brunatna	brunatna	c. brunatna	c. szara	szara	ceglasto-szara		
131	16	49	31	84	45	3	2	31	4	105	44	0	8	25	5	
67	8	25	16	43	23	1	1	16	2	56	24	0	4	14	3	
266	201	73	31	253	116	10	11	125	25	206	138	7	113	79	22	
49	37	14	6	46	21	2	2	23	4	38	24	1	19	13	3	
44	124	15	83	59	6	1	12	23	2	27	41	14	88	18	12	
24	68	8	45	32	3	0,5	7	12,5	1	13	20	7	44	9	6	
441	341	137	145	396	167	14	25	179	31	338	223	21	209	122	39	
48	37	15	16	43	18	1	3	19	3	34	23	2	21	12	5	

strukcyjny grobu. Nie można jednak wykluczyć, że mogą one symbolizować dom zmarłego, a ich obecność w grobie wiąże się z wierzeniami ludności kultury pomorskiej²⁴.

Groby zwierzęce

Zjawisko takie na cmentarzyskach ludności kultury pomorskiej notowane jest sporadycznie. Jest to spowodowane brakiem szczegółowych analiz materiału kostnego z szeregu stanowisk tej kultury. Na cmentarzysku w Białej, na drodze analiz antropologicznych, spośród 14 grobów wydzielono jeden pochówek zwierzęcy. Interpretować go można jako grób symboliczny, do którego zamiast ciała zmarłego złożono przepalone kości zwierzęce zachowując przy tym przyjęte ogólnie zasady obrządku pogrzebowego.

Orientacja według stron świata

Na niniejszym cmentarzysku na 14 odkrytych grobów tylko pochówek nr 12 położony był na osi W—E. Sześć grobów 2, 3, 5, 6, 7 i 11 leżały na osi NW—SE. Pozostała część ze względu na swoją symetryczną budowę nie pozwalała na zorientowanie według stron świata. Zróznicowanie orientacji grobów zależne było od etapu rozwoju kultury pomorskiej²⁵.

Sposoby zaznaczania grobów

Na stanowisku w Białej nie odkryto na powierzchni śladów oznaczania grobów. Dwa przypadki, na tym cmentarzysku, wkopania grobu w pochówek chronologicznie starszy, nie świadczą o istnieniu oznaczeń. Jednak systematyczność, z jaką dokonano naruszenia tych obiektów (młodszy znajduje się w obu przypadkach od strony pld.-wsch.) może wskazywać na istnienie oznaczeń. Potwierdzeniem na oznaczanie grobów przez ludność kultury pomorskiej są stanowiska, gdzie pochówki zaznaczano za pomocą kamieni lub kręgów²⁶. Zapobiegało to ewentualnemu zniszczeniu grobu przy zakładaniu nowych oraz ułatwiało ich lokalizację przy wkładaniu kolejnej popielnicy.

Miejsce ciałopalenia

Na omawianym stanowisku w pobliżu grobów nr 2, 3 i 7 odsłonięto miejsce ciałopalenia. Obiekty takie znane są na cmentarzyskach ludności kultury pomorskiej od okresu Hallstatt C do środkowego okresu przedrzymskiego²⁷.

Ślady ognisk oraz „styp”

W NW części cmentarzyska w znacznym oddaleniu od pozostałych obiektów odsłonięto palenisko ofiarne. Ślady tego rodzaju ognisk znane są z cmentarzysk

Ryc. 40. Miejscowości ze stanowiskami Kultury pomorskiej w rejonie środkowej Noteci

Abb. 40. Ortschaften mit den Fundstellen der Pommerschen Kultur in dem Gebiet der mittleren Netze

1. Biała, 2. Białeżyn, 3. Boruszyn, 4. Brzegi, 5. Ciszkowo, 6. Czarnków, 7. Dzierżążno Małe, 8. Dzierżążno Wielkie, 9. Folszyn, 10. Gębice, 11. Górnica, 12. Grzepy, 13. Gulcz, 14. Huta Szklana, 15. Jabłonowo, 16. Jędrzejowo, 17. Kuźnica Żelichowska, 18. Lubasz, 19. Łomnica, 20. Mikołajewo, 21. Młynkowo, 22. Polajewo, 23. Prusinowo, 24. Radolin, 25. Radolinek, 26. Radosiew, 27. Rosko, 28. Stajkowo, 29. Siedlisko, 30. Stobno, 31. Struduń, 32. Straduński Młyn, 33. Śmieszkowo, 34. Trzcianka, 35. Wałkowice, 36. Węglewo, 37. Wieleń, 38. Wieleń Północny, 39. Wrzeszczyna, 40. Zielonowo, 41. Żelichowo, 42. Miały, 43. Dębe, 44. Dębogóra.

²⁴ T. Malinowski, op. cit., s. 87.

²⁵ T. Malinowski, op. cit., s. 60-62.

²⁶ L. J. Łuka, op. cit. s. 156.

²⁷ T. Malinowski, op. cit., s. 69-70.

Tabela II

Chronologia obiektów grobowych

Obiekty	Elementy datujące	HC	HD	LTA	LTB
grób 1	Typ I – odmiana 1	_____	_____	_____	_____
grób 2	Typ II – odmiana 1 misa	_____	_____	_____	_____
grób 3	Typ II – odmiana 1 popielnica pokrywa	_____	_____	_____	_____
grób 4	Typ I – odmiana 1	_____	_____	_____	_____
grób 5	Typ II – odmiana 2	_____	_____	_____	_____
grób 6	Typ II – odmiana 1 kubek	_____	_____	_____	_____
grób 7	Typ I – odmiana 2 naczynie naczynie pokrywa	_____	_____	_____	_____
grób 8	Typ III – odmiana 1 dzban misa	_____	_____	_____	_____
grób 9	Typ III – odmiana 1 naczynie	_____	_____	_____	_____
grób 10	Typ III – odmiana 1	_____	_____	_____	_____
grób 11	Typ I – odmiana 2 popielnica twarzowa naczynie dzban misa pokrywa	_____	_____	_____	_____
grób 12	Typ II – odmiana 2 kubek	_____	_____	_____	_____
grób 12	Typ II – odmiana 2	_____	_____	_____	_____
grób 14	Typ III – odmiana 1	_____	_____	_____	_____

Tabela III

Chronologia cmentarzyska na podstawie innych elementów obrządku pogrzebowego

Elementy datujące	HC	HD	LTA	LTB
Miejsce ciałoplenia	_____	_____	_____	_____
Groby pojedyncze i zbiorowe	_____	_____	_____	_____
Orientacja grobów	_____	_____	_____	_____
Ślady ognisk oraz „styp”	_____	_____	_____	_____
Pożywnie w grobach	_____	_____	_____	_____
Ceramika wtórnie przepalona	_____	_____	_____	_____

tej kultury od okresu Hallstatt C do środkowego okresu przedrzymskiego²⁸.

Kolejnym zjawiskiem trudnym do interpretacji są skupiska ceramiki i jamy. Ich inwentarz nie wyklucza, że mogą one być pozostałością po „stypie” lub bliżej nie znanych obrzędach. Podobne zjawisko obserwuje się na innych cmentarzyskach tej kultury pochodzących z okresu od Hallstatt C do środkowego okresu przedrzymskiego²⁹.

Ochra

Znaleziona w grobie nr 11 w postaci śladów malowania na ścianie E skrzyni oraz pojedynczych kamieniach obwarowania. Jedyną analogią tego zjawiska stanowi grób skrzynkowy z grudkami ochry odkryty na stanowisku w Czymanowie, gm. Gniewkowo, woj. gdańskie³⁰.

²⁸ T. Malinowski, op. cit., s. 84, 85.

²⁹ T. Malinowski, op. cit., s. 69-70.

³⁰ Teczka „Czymanowo”, nr 1329, Muzeum Archeologiczne w Gdańsku.

Skupisko kamieni

Skomplikowanym zagadnieniem jest niewiadomego charakteru skupisko kamieni odkryte na omawianym stanowisku. Jego funkcja jest trudna do określenia, gdyż znajduje się ono na krawędzi wykopu. Podobne skupisko znaleziono na stanowisku w Piaskach koło Sulejowa³¹.

Chronologia

Przy oznaczaniu chronologii stanowiska 26 w Białej musimy uwzględnić wszystkie elementy, które mogą być przydatne do ustalenia cezurę czasowej użytkowania cmentarzyska. Podstawą do jej określenia będą przede wszystkim zespoły grobowe opracowane w tabeli II.

Należy również uwzględnić elementy obrządku pogrzebowego przy ustalaniu chronologii cmentarzyska opracowane w tabeli III.

Podsumowanie

Po szczegółowym rozpatrzeniu zagadnień związanych z obrządkiem pogrzebowym, formami grobów i ich wyposażeniem (formami popielnic i innych przed-

³¹ M. Gasiór, *Cmentarzysko ciałopalne kultury wschodnio-pomorskiej na stan. 1 w Piaskach koło Sulejowa*, „Prace i Materiały MAiE w Łodzi, Seria Archeologiczna”, t. 23: 1976, s. 247.

miotów znalezionych w grobach) można uznać, że stanowisko niniejsze pochodzi ze schyłkowej fazy okresu Hallstatt D oraz wczesnego i środkowego okresu przedrzymskiego. Za wcześniejszym datowaniem cmentarzyska w Białej przemawia fakt występowania konstrukcji skrzyni zbliżonej do klasycznej (groby nr 1 i 4) oraz popielnicy twarzowej typu B³². Na powiązania z wczesnym okresem przedrzymskim wskazuje fakt przetworzenia skrzyni grobu skrzynkowego w obiekt z dodatkowym obwarowaniem oraz jednostkowy charakter większości grobów. Występowanie wtórnie przepalanej ceramiki wskazuje na to, że cmentarzysko pełniło swoją funkcję jeszcze w środkowym okresie przedrzymskim.

Stanowisko w Białej leży w rejonie środkowej Noteci, gdzie odkryto 75 stanowisk osadnictwa ludności kultury pomorskiej z czego aż 55 to cmentarzyska (ryc. 40). Mimo dużej liczby odkrytych stanowisk tego typu — 74,6% to odkrycia przypadkowe, a 3,7% cmentarzyska badane powierzchniowo. Materiał uzyskany z badanych cmentarzysk mimo dużego zróżnicowania pod względem szczegółowości opracowań, pozwala na ustalenie, że ludność kultury pomorskiej zasiedlała rejon środkowej Noteci od okresu Hallstatt C do środkowego okresu przedrzymskiego, a cmentarzysko w Białej jest na omawianym terenie typowe dla ludności tej kultury.

³² J. Kruk, op. cit., s. 106.

Maria Nowakowska

GRÄBERFELD DER BEVÖLKERUNG DER POMMERSCHEN KULTUR IN BIALA, WOJ. PIŁA

Zusammenfassung

Das Gräberfeld der Bevölkerung der Pommerschen Kultur in Biala (Fundstelle 26), Gem. Trzcianka, Woj. Piła gehört zum Typ der flachen Gräberfelder und es liegt auf einer bewaldeten Anhöhe. Im Laufe der Probegrabung im Jahre 1976 und der Rettungsgrabungen in den Jahren 1976 - 1977 wurden 14 Gräber aufgedeckt (2 Steinkistengräber mit zusätzlicher Steinpackung, 3 Urnengräber), wie auch ein Leichenverbrennungsplatz, eine Opferfeuerstelle, 2 Anhäufungen der Keramikscherven, 2 Gruben, eine Anhäufung der Steine unbestimmten Charakters und ein Opfergefäß. Viele Objekte auf dieser Fundstelle sind infolge der mechanischen Zerstörung der Anhöhe verloren gegangen.

Auf dem Gräberfeld wurden vier Gruppen von Objekten, in denen verschiedene Grabsitten vertreten sind, ausgesondert. Zur Ausstattung der Gräber gehörte vor allem die Keramik. Unter den Gefässen waren typische Formen für Pommersche Kultur zu unterscheiden, nämlich eine Gesichtsurne (Grab Nr. 11), bauchige Gefässe (Gräber Nr. 7 und 11), Schalengefässe mit verengtem Hals unter verdicktem und nach aussen ausladendem Rand (Gräber Nr. 2, 8, 10, 11, 12 und 13), kleine Becher mit bandförmigen Hen-

keln (Gräber Nr. 5, 6, 8 und 12), wie auch Krüge mit grossen Bandhenkeln (Gräber Nr. 8 und 11). Es kam auch die Keramik vor, die aus den Keramikformen der Lausitzer Kultur entlehnt wurde, darunter ein Gefäss mit zwei Henkeln oberhalb des Umbruches (Grab Nr. 3), eiförmige Gefässe (Grab Nr. 3) und ein kleines Gefäss mit zwei Henkeln (in der Nähe von Grab Nr. 11) gefunden.

Ausser der Keramik wurden in den Gräbern stark beschädigte Bronze- und Eisengegenstände (Gräber Nr. 7, 8, und 11), wie auch Spuren vom Glasschmuck auf den verbrannten Knochenresten vorgefunden (Grab Nr. 11). Unter den Grabbeigaben fand man auch eine Perle aus Sedimentgestein (Grab Nr. 6) vor, Lehmestrichfragmente (Grab Nr. 7), wie auch Spuren von rotbraunem Farbstoff (Ocker) an den Wänden des Steinkistengrabes Nr. 11 und auf seiner Steinpackung.

Aufgrund der anthropologischen Analyse liess sich unter den 14 Gräbern ein Tiergrab aussondern (Nr. 14). In den Gräbern Nr. 6 und 11, unter den verbrannten Menschenknochen, hat man auch Tierknochenfragmente festgestellt, die die Ausstattung der Gräber mit tierischen Opfergaben beweisen.

Aufgrund der genauen Analyse der Grabkomplexe und der Elemente des Grabritus wurde festgestellt, dass das Gräberfeld vom Ende der Hallstatt D bis zur Mittellatenezeit im Gebrauch war. Für so eine frühe Datierung des Gräberfeldes in Biała sprechen Gräber mit der Steinkistenkonstruktion, die der klassischen Form solcher Gräber sehr ähnlich ist (Gräber Nr. 1 und 4), wie auch die Gesichtsurne vom

Typ B (nach J. Kruk). Die Umformierung der Steinkiste in ein Grab mit zusätzlicher Steinpackung wie auch der vereinzelte Charakter der Mehrheit der Gräber weist die Verbindung mit den Frühlatenezeitformen auf. Das Auftreten der sekundär verbrannten Keramik zeigt darauf, dass dieses Gräberfeld noch in der Mittellatenezeit seine Funktion erfüllte.

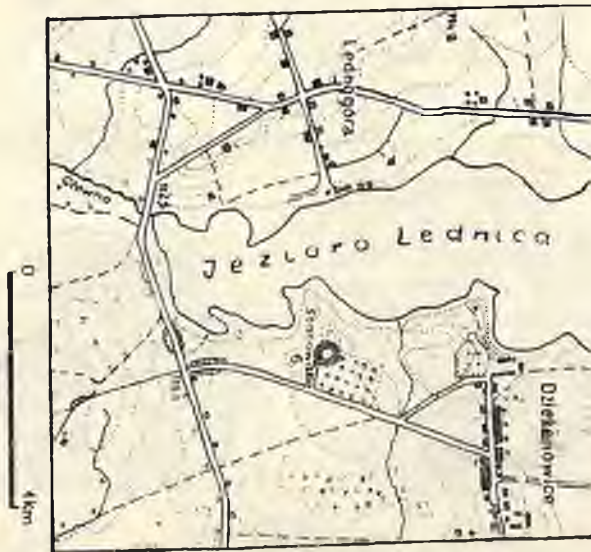
Janusz Górecki

Groby ludności kultury pomorskiej w Dziekanowicach, woj. poznańskie

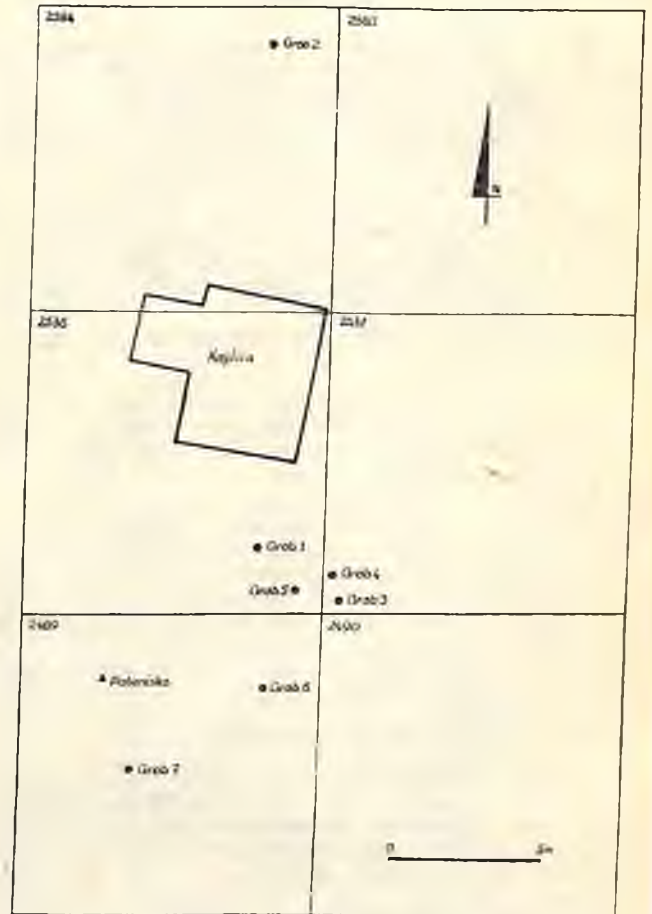
Gräber der Bevölkerung der Pommerschen Kultur in Dziekanowice, Woj. Poznań

Cmentarzisko ludności kultury pomorskiej odkryte zostało w 1979 r.¹ podczas kopania rowów fundamentowych pod kaplicę wznoszoną na terenie Wielkopolskiego Parku Etnograficznego zlokalizowanego w tej miejscowości. Prace wykopaliskowe (stacjonarne), prowadzone w ramach obozu naukowego zorganizowanego przez Zakład Antropologii UAM w Poznaniu², kontynuowano tutaj we wrześniu 1980 oraz lipcu 1981 r.

Cmentarzisko określone jako stanowisko 2 (ryc. 1) znajduje się około 150 m od wsch. brzegu Jeziora Lednickiego, na wsch. zboczu piaszczystej części wyniesienia rozciągającego się między szosą E 83, a zabudowaniami wsi Dziekanowice, w odległości około 500 m od szosy E 83 i około 350 m na płd. od zabudowań wsi na terenie Wielkopolskiego Parku Etnograficznego tuż przy wspomnianej wyżej kaplicy. W trakcie badań odkryto także, prócz będącego przedmiotem niniejszego opracowania cmentarzyska,

Ryc. 1. Dziekanowice, woj. poznańskie. Położenie stanowiska
Abb. 1. Dziekanowice, Woj. Poznań. Situationsplan der Fundstelle

Ryc. 2. Dziekanowice, woj. poznańskie. Usytuowanie grobów
Abb. 2. Dziekanowice, Woj. Poznań. Plan des Gräberfeldes

rzędowe cmentarzysko wczesnośredniowieczne³. Przebadano łącznie powierzchnię 500 m², na której odkryto ogółem 7 grobów ludności kultury pomorskiej oraz 1 palenisko (ryc. 2). Wśród odkrytych grobów ze względu na ich konstrukcję wyróżnić możemy następujące formy, mianowicie: groby jamowe (nr 2, 6), groby jamowe obwarowane (nr 3-5), groby obwarowane (nr 1) oraz groby skrzynkowe obwarowane (nr 7).

Grób nr 1. Jednostkowy (?), obwarowany (zniszczony), z zalegającym nad nim owalnym skupiskiem kamiennym o średnicy 140 cm. Kamienie zalegały 30 cm

³ Stanowiąc ono będzie przedmiot odrębnego opracowania.

¹ Badaniami w pierwszej fazie kierował mgr M. Łastowiecki (1979 r.) w drugiej zaś (1980, 1981 r.) dr hab. M. Henneberg i mgr J. Wrzesiński, uczestniczyły zaś w nich studentki Zakładu Antropologii UAM w Poznaniu.

² Cmentarzysko to stanowi najprawdopodobniej dalszą część nekropolitej kultury odkrytej w 1927 r. i opisanej przez J. Kostrzewskiego (por. J. Kostrzewski, *Groby skrzynkowe w Dziekanowicach w pow. gnieźnieńskim*, „Przełęcz Archeologiczny” t. IV: 1928, s. 90-94).

poniżej danni, tworząc jeden poziom konstrukcyjny, pod nimi zaś wystąpiła jama grobowa o średnicy 70 cm, zagłębiona 25 cm w całość.

Inwentarz:

Fragmenty ceramiki pochodzącej z dwóch naczyń. Do pierwszego z nich należą ułamki naczyń cienkościennego, czernionego o wygładzonych powierzchniach. Drugie naczynie wykonane było z gliny z gruboziarnistą domieszką ziaren kwarcu, słabo wypalone, koloru brunatnego o ściankach wygładzonych.

Węgiel drzewny zachowany w niewielkich fragmentach oraz przepalone kości ludzkie.

Grób nr 2. Jednostkowy (?), jamowy. Jama grobowa zalegająca 30 cm poniżej danni była kształtu nieregularnego, jej miąższość wynosiła 30 cm, wymiary zaś 150 cm wzdłuż osi półn.-półd. i 120 cm oraz 150 cm po osi wsch.-zach.

Inwentarz:

Nieliczne przepalone kości ludzkie.

Grób nr 3. Jednostkowy (?), jamowy, obwarowany, o zarysie okrągłym (100×110 cm). Obudowa grobu o wys. 30 cm składała się z 1 poziomu konstrukcyjnego większych i mniejszych kamieni, między którymi zalegały kamienie tworzące spąg grobu o piaszczystym wypełnisku.

Inwentarz:

Fragmenty popielnicy o płaskim nie wyodrębnionym dnie i baniastym brzuścu. Powierzchnia zewnętrzna i wewnętrzna popielnicy jest gładka, barwa ceglasto-szara, przełom jednobarwny. Głina zawiera domieszkę ziaren piasku i kwarcu (ryc. 3a).

Kilka fragmentów węgielków drzewnych i przepalonych kości ludzkich.

Grób nr 4. Jednostkowy (?), jamowy, obwarowany o czworokątnym zarysie (160×120 cm). Grób otoczony był kamieniami różnej wielkości (1 poziom konstrukcyjny) tworzącymi luźną obstawę jamy grobowej.

Inwentarz:

Barzo mocno zniszczone fragmenty popielnicy wykonanej z gliny z gruboziarnistą domieszką ziaren kwarcu i piasku. Barwa zewnętrzna naczyń była ceglasto-szara, wewnętrzna czerniona, powierzchnia zewnętrzna chropowata, wewnętrzna zaś wygładzona, przełom dwubarwny.

Kilka fragmentów pokrywy popielnicy z profilowaną krawędzią o słabym wypale, barwie szarej, bardzo mocno zniszczonych.

Szczałki przepalonych kości ludzkich.

Grób nr 5. Jednostkowy (?), jamowy, obwarowany, czworokątny w zarysie (120×1120 cm); grób otoczony był nieregularnym wieńcem składającym się z niedużych kamieni (1 poziom konstrukcyjny) we wnętrzu których znajdowało się wypełnisko ziemne.

Inwentarz:

Pozostałości mocno zniszczonej popielnicy o nie wyodrębnionym dnie i cylindrycznej szyjce przy wylwie lekko wychylonej na zewnątrz; wypał naczyń był słaby, glina zawiera domieszkę kwarcową. Barwa wewnętrzna naczyń jest w dolnej partii czarna, w górnej zaś żółto-szara, na zewnątrz ceglasto-szara. Powierzchnie popielnicy są wygładzone. Wśród fragmentów popielnicy zalegały przepalone kości ludzkie.

Grób nr 6. Jednostkowy (?), jamowy. Jama grobowa o zarysie owalnym (160×100 cm) wypełniona była żółtawą ziemią po obrzeżach ciemniejszą i zalegała około 30 cm w całość.

Inwentarz:

Stanowiły go drobne fragmenty ceramiki o słabym wypale, wykonane z gliny z domieszką drobnych ziaren kwarcu; powierzchnie naczyń były wygładzone, zaś ich barwa żółtawo-szara. Wśród ceramiki zalegały przepalone kości ludzkie.

Grób nr 7. Wielopochówkowy, skrzyniowy, obwarowany o zarysie prostokątnym (150×120 cm), usytuowa-

nym dłuższą osią w kierunku półn.-wsch. Obudowa grobu o wys. 70 cm składała się z ułożonych górą większych, dołem zaś mniejszych kamieni tworzących 6 poziomów konstrukcyjnych. Wnętrze grobu stanowiła skrzynia złożona z pionowo ustawionych bloków granitowych; spąg komory grobowej wypełniony był kamienną „podłogą”. Skrzynia grobowa prócz otaczającej ją zewsząd obudowy kamienną przykryta była dodatkowo od góry trapezowatego kształtu płytą kamienną.

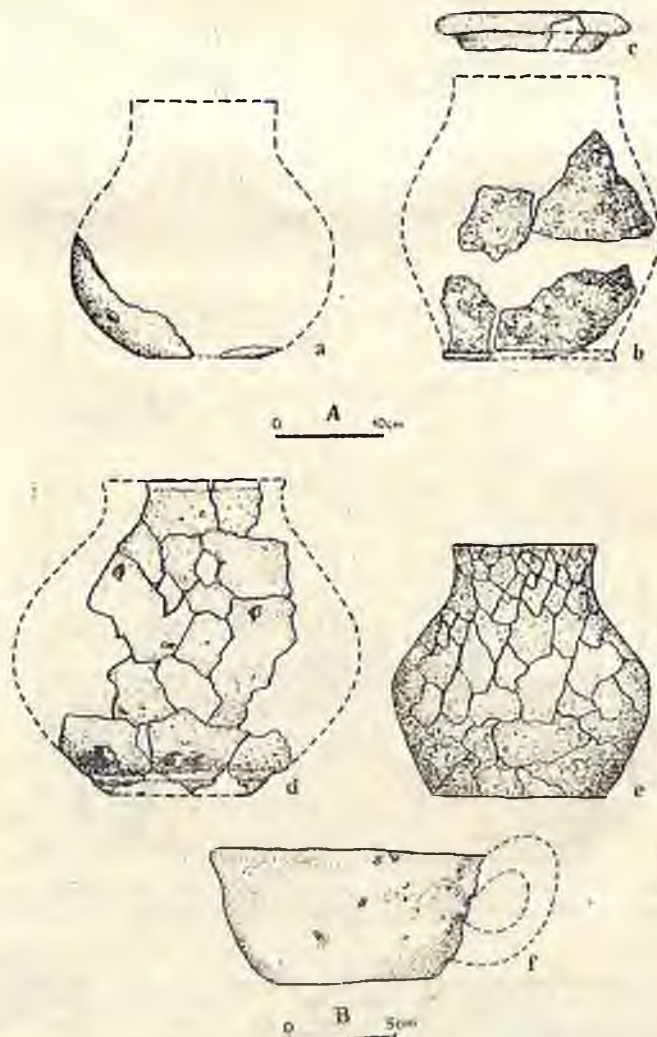
Inwentarz:

Fragmenty popielnicy nr 1 wykonanej z gliny z gruboziarnistą domieszką, ściany naczyń słabo wygładzone, wewnątrz ciemno-szare, dno wyodrębnione (ryc. 3b), powierzchnia zewnętrzna naczyń ceglasto-szara. Wewnątrz popielnicy przepalone kości ludzkie.

Pokrywa popielnicy nr 1, płaska o zaokrąglonym brzegu i niewielkiej zakładce lekko wygiętej na zewnątrz; barwa pokrywy była żółtawo-szara, glina zawiera domieszkę ziaren kwarcu. Wymiary: śr. 16 cm, wys. zakładki 0,6 cm (ryc. 3c).

Kilka fragmentów naczyń (nr 2) cienkościennego o gładkich, czernionych powierzchniach.

Popielnica nr 3, o kulistym brzuścu przechodzącym w stożkową szyjkę z brzegiem lekko wygiętym na zewnątrz i zaokrąglonej krawędzi. Dno naczyń jest płaskie, nie wyodrębnione, powierzchnia zewnętrzna i wewnętrzna popielnicy jest gładka o barwie ceglastej przy szyjce przechodzącej w ciemno-szara. Głina zawiera domieszkę ziaren piasku i kwarcu (ryc. 3d). Wymiary: otw. 15 cm, dno 12 cm, wys. 26 cm, wys. szyjki 5 cm, grub. 1 cm. Wewnątrz przepalone kości ludzkie.

Ryc. 3. Dziekanowice, woj. poznańskie. Ceramika z ementarzy-
ska; a — grób 3, b-f — grób 7
Abb. 3. Dziekanowice, Woj. Poznań. Keramik aus den Gräbern;
a — Grab Nr. 3, — b-f — Grab Nr. 7

Pokrywa popielnicy nr 3 posiada morfologię i wymiary identyczne jak pokrywa popielnicy nr 1.

Fragmenty popielnicy nr 4 posiadające niejednakowo wygładzone powierzchnie o barwie ceglasto-szarej. Gлина zawiera gruboziarnistą domieszkę kwarcową, dno naczynia nie jest wyodrębnione. We wnętrzu znajdowały się przepalone kości ludzkie.

Fragmenty misy (pokrywy popielnicy nr 4?) o wygładzonych ściankach, barwy szarej, dobrym wypale, schudzone domieszką drobnych ziaren kwarcu.

Popielnica nr 5, o zaokrąglonym brzuścu przechodzącym w krótką słabo wyodrębnioną stożkową szyjkę o lekko pochylonych brzegach. Dno naczynia jest płaskie, nie wyodrębnione, zaś jego powierzchnie są wygładzone, barwa niejednakowo szara, glina z domieszką kwarcu (ryc. 3e). Wymiary: otw. 14 cm, dno 14 cm, śr. 24 cm, wys. 24 cm, wys. szyjki 3 cm, grub. 0,7 cm. We wnętrzu popielnicy przepalone kości ludzkie.

Pokrywa popielnicy nr 5, od poprzednich różni ją jedynie wys. zakładki, która wynosi 1,7 cm.

Kilka fragmentów ceramiki (naczynie nr 6) zbliżonych do fragmentów naczynia nr 2.

Kubek (czarka, nr 7) o lekko zaokrąglonych ściankach bocznych (kształt wycinka kuli), brzegu nieznacznie wywiniętym na zewnątrz, wykonany z gliny schudzonej piaskiem, o barwie żółtoszarej, powierzchniach wygładzonych, z oberwanym uchem. Wymiary: otw. 12 cm, dno 7 cm, wys. 7 cm, grub. 0,5 cm (ryc. 3f).

Nadto na przebadanej części cmentarzyska w obrębie paleniska usytuowanego na płn.-wsch. od grobu nr 7, wystąpiły fragmenty wygładzonej ceramiki o powierzchni zewnętrznej ceglasto-szarej, wewnętrznej zaś szarej,

w partii przywylewowej zdobione podwójnym rzędem nakłuć.

Materiał ceramiczny odkryty w omawianych grobach (popielnice o baniastych brzuścach ze stożkową lub cylindryczną szyjką, pokrywy popielnic, czarka) stanowi formy typowe dla okresu HD oraz LTA⁴. Tak datowana ceramika jak i fakt współwystępowania różnych form grobowych na badanym cmentarzysku (groby obwarowane, groby jamowe obwarowane, grób obwarowany, grób skrzynkowy obwarowany), co jest zjawiskiem charakterystycznym dla wczesnego okresu lateńskiego, skłania nas do określenia chronologii omawianego cmentarzyska na przełom okresów HD/LTA⁵.

⁴ Liczne analogie do omawianego cmentarzyska zawiera praca L. J. Łuki (por. L. J. Łuka, *Kultura wschodniopomorska na Pomorzu Gdańskim*, Wrocław—Warszawa—Kraków 1966, t. I, tab. XLVI/2c — Kielno, gm. Wejherowo, tab. LVI/1f — Kapino, gm. Wejherowo); podobne formy do czerpaka-kubka z grobu 5 w Dziekanowicach występują już w kulturze łużyckiej, m.in. na terenie Wielkopolski, gdzie datowane są na okres HC (por. E. Zeitz, *Cmentarzysko ludności kultury łużyckiej we Włoszakowicach, woj. Leszno*, „Fontes Archaeologici Posnanienses”, t. XXIX: 1980, s. 1-46, ryc. 56: 29, 31, 37).

⁵ J. Kostrzewski (por. J. Kostrzewski, op. cit., s. 93) datuje odkryte tutaj groby na okres HD — chronologicznie wyznacza w oparciu o materiał metalowy z odkrytych wówczas grobów, którego to materiału podczas ostatnich badań nie stwierdzono.

Janusz Górecki

GRÄBER DER BEVÖLKERUNG DER POMMERSCHEN KULTUR IN DIEKANOWICE, WOJ. POZNAŃ

Zusammenfassung

Das Gräberfeld der Bevölkerung der Pommerischen Kultur, das im Jahre 1979 entdeckt und in Jahren 1980-1981 ausgegraben wurde, befindet sich auf dem Gelände des Grosspolnischen Ethnographischen Parkes in der Nähe der daselbst rekonstruierten Kapelle.

Während der Ausgrabungsarbeiten wurden 7 Gräber aufgedeckt. Aufgrund der verschiedentlichen Konstruktion der Gräber lassen sich folgende Grabformen unterscheiden: Brandgrubengräber (Nr. 2 und 6), Brandgrubengräber mit der Steinpackung (Nr. 3-5), Gräber mit der Steinpackung (Nr. 1) und Steinkistengräber mit der Steinpackung (Nr. 7).

Die entdeckten Gräber, bis auf das Grab Nr. 7, das mehrere Urnen enthielt, waren Einzelgräber. In einem Grab gab es keine Keramik, die in anderen Gräbern vorhandene Keramik hatte sich lediglich nur in Fragmenten erhalten. Nur im Grab Nr. 7 waren besser erhaltene Urnen und Deckel wie auch ein Becher vorhanden.

Aufgrund der Analyse des keramischen Fundstoffes ist dieses Gräberfeld der Bevölkerung der Pommerischen Kultur zuzuschreiben und es in die Phase A der vorrömischen Periode zu datieren.

Henryk Machajewski

Z badań nad formami osad z czasów od III do początków VI wieku na Pomorzu Środkowym

Aus den Studien über Siedlungsformen von dem 3. bis zu den Anfängen
des 6. Jh. in Mittelpommern

W dokonującym się procesie rozwoju dziejowego zmianom stosunków społeczno-gospodarczym towarzyszą zazwyczaj zmiany w charakterze sieci osadniczej i jej elementów. Zależności między tymi zmianami wynikają ze ścisłego związku między sferą gospodarczą danej społeczności a sferą jej organizacji; osadnictwo jest *sui generis* wypadkową w przestrzeni obydwóch tych sfer ludzkiej aktywności determinowaną przez Praxis. Trudno jest niekiedy określać kierunki dokonujących się zmian. Albowiem wyłania się kwestia w jakim wymiarze, lub czy w ogóle, nowa struktura osadnictwa nawiązuje do dawnej. Zależy to od stopnia sprzeczności tkwiących w dawnej i nowej strukturze osadnictwa, będących wynikiem dialektyki przeciwieństw zachodzących w obrębie systemów społeczno-gospodarczych, czyli formacji, zwłaszcza w systemach różniących się od siebie ustrojem społeczno-gospodarczym.

Szczególną egzemplifikacją tych procesów są zmiany związane z pierwocinami kształtowania się na Niżu Środkowej Europy formacji feudalnej (VI-XII wiek), poprzedzone przemianami systemu społeczno-gospodarczego u schyłku starożytności tj. od I wieku p.n.e. do V/VI wieku n.e.¹

Na Pomorzu Środkowym w okresie od III do V/VI wieku, podobnie jak na wielu innych obszarach Barbaricum, funkcjonował system wspólnoty terytorialnej określonego plemienia. Mając na uwadze czynniki różnicowania form funkcjonowania tego systemu w Barbaricum, w konsekwencji prowadzący do względnego izolacjonizmu terytorialnego², omówimy tu aspekt charakteru sieci osadniczej i jej elementów na przykładzie jednego z mikroregionów Pomorza Środkowego ze schyłku starożytności. Wybór ten podyktowany jest potrzebą uzyskania przesłanki informacyjnej w celu poznania kwestii stosunków społeczno-gospodarczych.

Pomorze Środkowe w późnym okresie wpływów

rzymskich i w okresie wędrówek ludów zajmuje ludność grupy dębczyńskiej³. Grupa ta obejmuje pas półwyspu bałtyckiego od rzeki Łeby na wschodzie po dolną Odrę na zachodzie (ryc. 1). Grupa ta mieści się w czasie od I połowy III do początków VI wieku, to jest od fazy C1 późnego okresu wpływów rzymskich do podfazy D2 okresu wędrówek ludów. Genezy grupy dębczyńskiej upatrywać należy prawdopodobnie w kulturze wielbarskiej fazy lubowidzkiej i grupie gustowskiej. Istotne wpływy na tę grupę wywierały, w określonych etapach jej rozwoju także ugrupowania kulturowe z wysp bałtyckich i obszarów środkowoniemieckich, np.: grupy Grossbadegaster, Hasslebener, Niemberg⁴.

Badania archeologiczne nad ludnością grupy dębczyńskiej szczególnie zaawansowane są w dorzeczu Parsęty i Regi. Zbadano tu całkowicie w latach 1965-1979 2 cmentarzyska z grobami szkieletowymi i 3 osady i w mniejszym stopniu 10 dalszych osad⁵. W sumie elementy tej grupy na Pomorzu znane są z około 50 cmentarzysk i około 130 osad.

Sieć osadniczą ludności grupy dębczyńskiej, w porównaniu do osadnictwa ludności kultury oksywskiej, kultury wielbarskiej a także kultury okresu

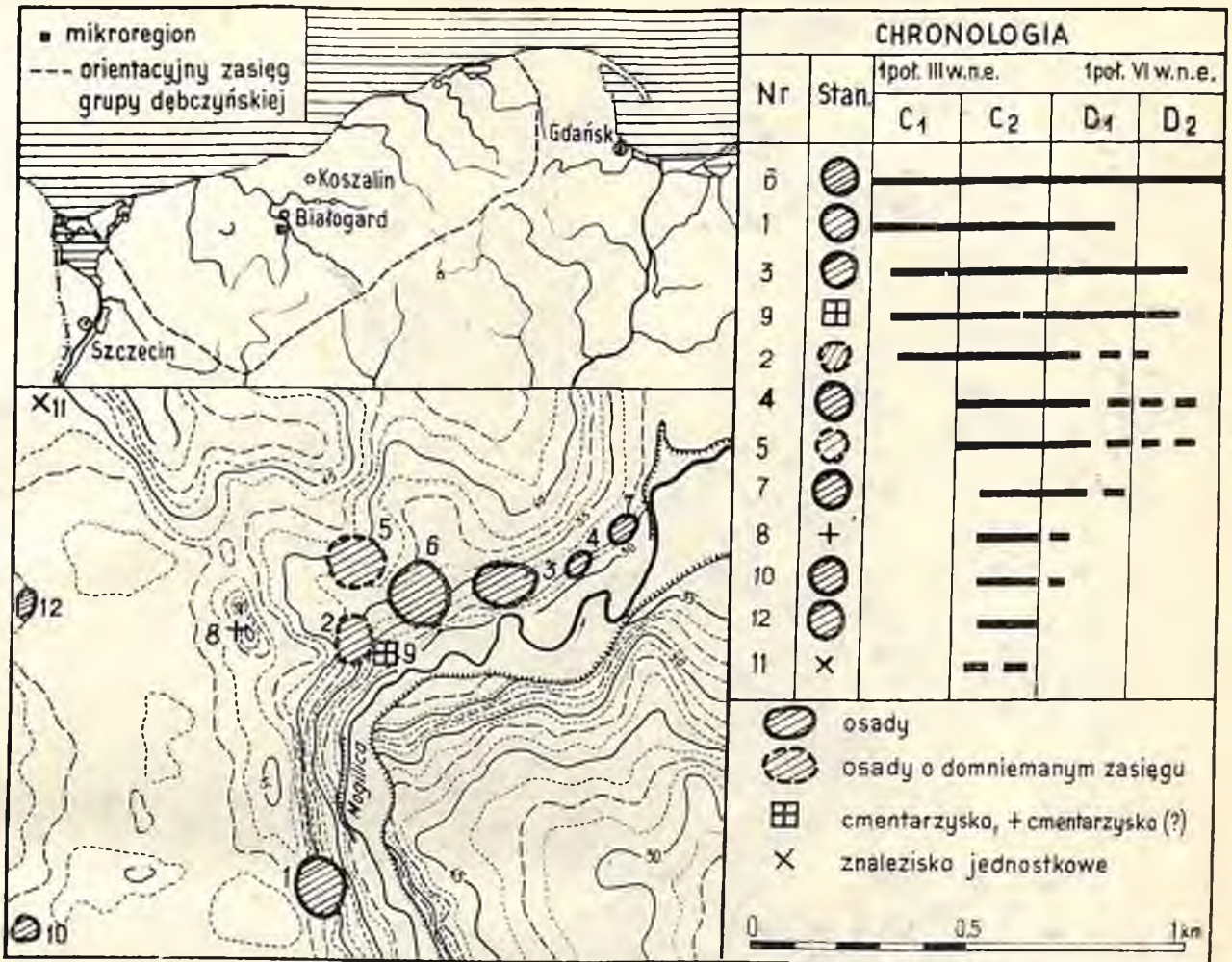
¹ R. Wołagiewicz, *Grupa dębczyńska*, [w:] *Prahistoria ziem polskich*, t. V. Późny okres lateński i okres rzymski, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1981, s. 210-216; H. Machajewski, *Sytuacja osadnicza w dorzeczu dolnej Parsęty od I w. p.n.e. do V/VI w. n.e.*, „Fontes Archaeologici Posnanienses”, vol. XXX: (1979) 1981, s. 29.

² H. Machajewski, *Napięty element bazyliki bizantyjskiej na Pomorze ze świetle studiów nad chronologią dębczyńskiej grupy kulturowej*, „Folia Praehistorica Posnaniensia”, t. I: 1983 (w druku).

³ R. Wołagiewicz, *Z dotychczasowych badań w Lubieszewie na Pomorzu w latach 1964-1968*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 22, s. 103-114; Cz. Strzyżewski, *Sprawozdanie wstępne z badań weryfikacyjnych i wykopaliskowych przeprowadzonych na cmentarzysku z późnego okresu wpływów rzymskich we wsi Kowalki w powiecie białogardzkim*, „Koszalińskie Zeszyty Muzealne”, t. 2, 1972, s. 255-263; tenże, *Sprawozdanie wstępne z badań wykopaliskowych prowadzonych w latach 1970-1971 na cmentarzysku z późnego okresu wpływów rzymskich w Dębczynie, pow. Białogard*, „Koszalińskie Zeszyty Muzealne”, t. 2, 1972, s. 264-277; tenże, *Osada z III-V w.n.e. w Dębczynie, b. pow. Białogard w świetle wykopalisk przeprowadzonych w latach 1970-1974*, „Koszalińskie Zeszyty Muzealne”, t. 5, 1975, s. 123-136; A. Sikorski, *Badania w Nawitnie (stan. 6), woj. Koszalin*, „Koszalińskie Zeszyty Muzealne”, t. 9, 1979, s. 3-45; I. Szczepaniak, *Cmentarzysko z późnego okresu wpływów rzymskich w Kowalkach, gmina Tychowo, Poznań 1979* (praca magisterska znajdująca się w Instytucie Prahistorii UAM w Poznaniu); ponadto informacje o stanowiskach grupy dębczyńskiej badanych wykopaliskowo zawarte są [w:] „Informator Archeologiczny. Badania 1975, 1976, 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983”.

⁴ H. Łowmiański, *Początki Polski*, t. 1, Warszawa 1964, s. 201; S. Piekarczyk, *Barbarzyńcy i chrześcijaństwo. Konfrontacja społecznych postaw i wzorców u Germanów*, Warszawa 1968, s. 74; J. Zak, *Kwestia kontynuacji/dyskontynuacji w V/VI w. (materiały do dyskusji)*, Kraków 1980, s. 2.

⁵ L. Leciejewicz, *Słowiańszczyzna Zachodnia*, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1976, s. 29; K. Jażdżewski, *Pradzieje Europy Środkowej*, Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1981, s. 566.

Ryc. 1. Lokalizacja grupy dębczyńskiej, szczególnie analizowanego mikroregionu tej grupy oraz chronologia stanowisk z mikroregionu

Abb. 1. Lokalisation der Dębzyño-Gruppe, der genau analysierten Region dieser Gruppe und die Datierung der Fundstellen in dieser Mikroregion

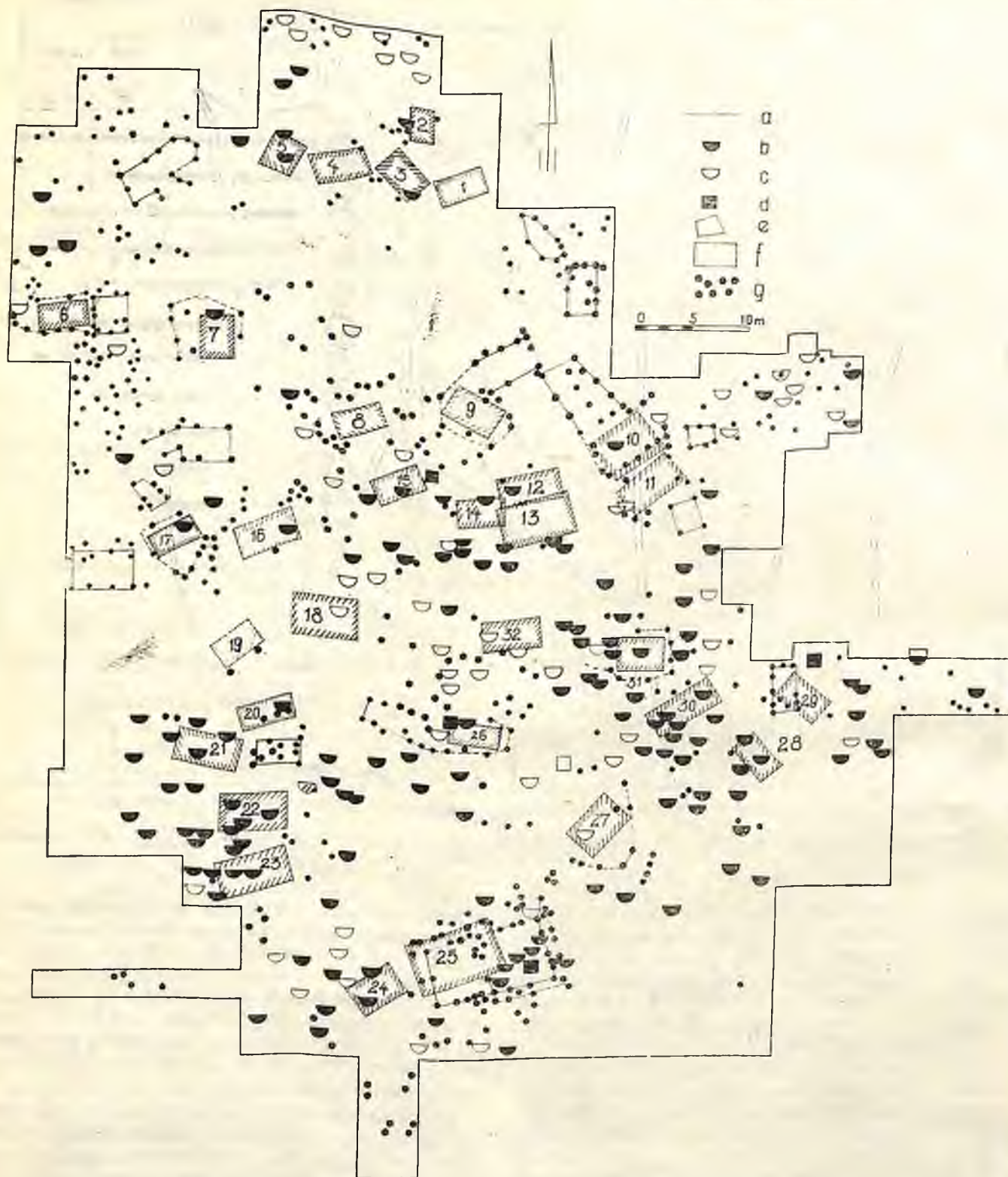
wczesnego średniowiecza charakteryzuje rozrzedzenie układu mikroregionalnego. Nowo powstające mikroregiony w większości formowane są na obszarach nie wykorzystywanych, przynajmniej we wczesnym okresie wpływów rzymskich bezpośrednio pod osadnictwo. Sytuacja ta stwarzała, jak się wydaje, dla tych mikroregionów preferencje, w przeciwieństwie do mikroregionów formowanych na obszarach nieprzerwanie użytkowanych od młodszego okresu przedrzymskiego, bezpośrednio wpływające na ich wielkość, czas egzystencji, dynamikę rozwoju. Typową ekosferą najczęściej wykorzystywaną przez ludność grupy dębczyńskiej, to kompleksy przestrzennie zamkniętych wypłaszczeń akumulacji wodnej i zróżnicowane wysokościowo zbocza dolin. Są to tereny potencjalnie o wysokiej produktywności, wymagające jednak zaawansowanego już systemu gospodarowania⁶.

Reprezentatywnym regionem osadniczym ludności grupy dębczyńskiej na Pomorzu Środkowym w aspekcie omawianego tu problemu jest dorzecze dolnej Mogilicy i środkowej Parsęty (ryc. 1). Powstały na obszarze nie wykorzystywanym we wczesnym

okresie wpływów rzymskich bezpośrednio pod osadnictwo mikroregion, zajmuje obszar około 28 km². Stwierdzono tu 9 osad, 2 cmentarzyska w tym jedno domniemane i 1 znalezisko nieokreślone. Przestrzennie punkty te tworzą zgrupowanie 2-3 (ryc. 1 — nr 3, 6, 5) dużych długo użytkowanych osad (obszar od 0,5 ha do 1,0 ha) i cmentarzysk, odległych od siebie w odległości od 50 do 100 metrów lub bezpośrednio ze sobą graniczących.

Wokół zgrupowania osad dużych sytuowano osady małe i krótko użytkowane (obszar poniżej 0,5 ha). W zajmowanym przez mikroregion obszarze, osady lokalizowano z reguły na niewielkich wyniesieniach lub terenach wypłaszczonych w strefie terasy nadzalewowej o dogodnym dostępie do zbiorników wodnych. Cmentarzyska natomiast zakładano częściej na niższych od osad partiach terenowych. Duże osady (obszar od 0,5 ha do 1,0 ha) zlokalizowane są w centralnej części mikroregionu, zazwyczaj w optymalnym położeniu względem najbardziej istotnych składników ekosfery. Kształt osad w przybliżeniu jest owalny (ryc. 2). Typowy sposób zabudowy, to grupowanie budowli mieszkalnych i gospodarczych wokół placu centralnego. Jest to więc forma zabudowy zbliżona do typu okolicowego. Wielkość pla-

⁶ H. Machajewski, *Sytuacja osadnicza...*, s. 33-36.

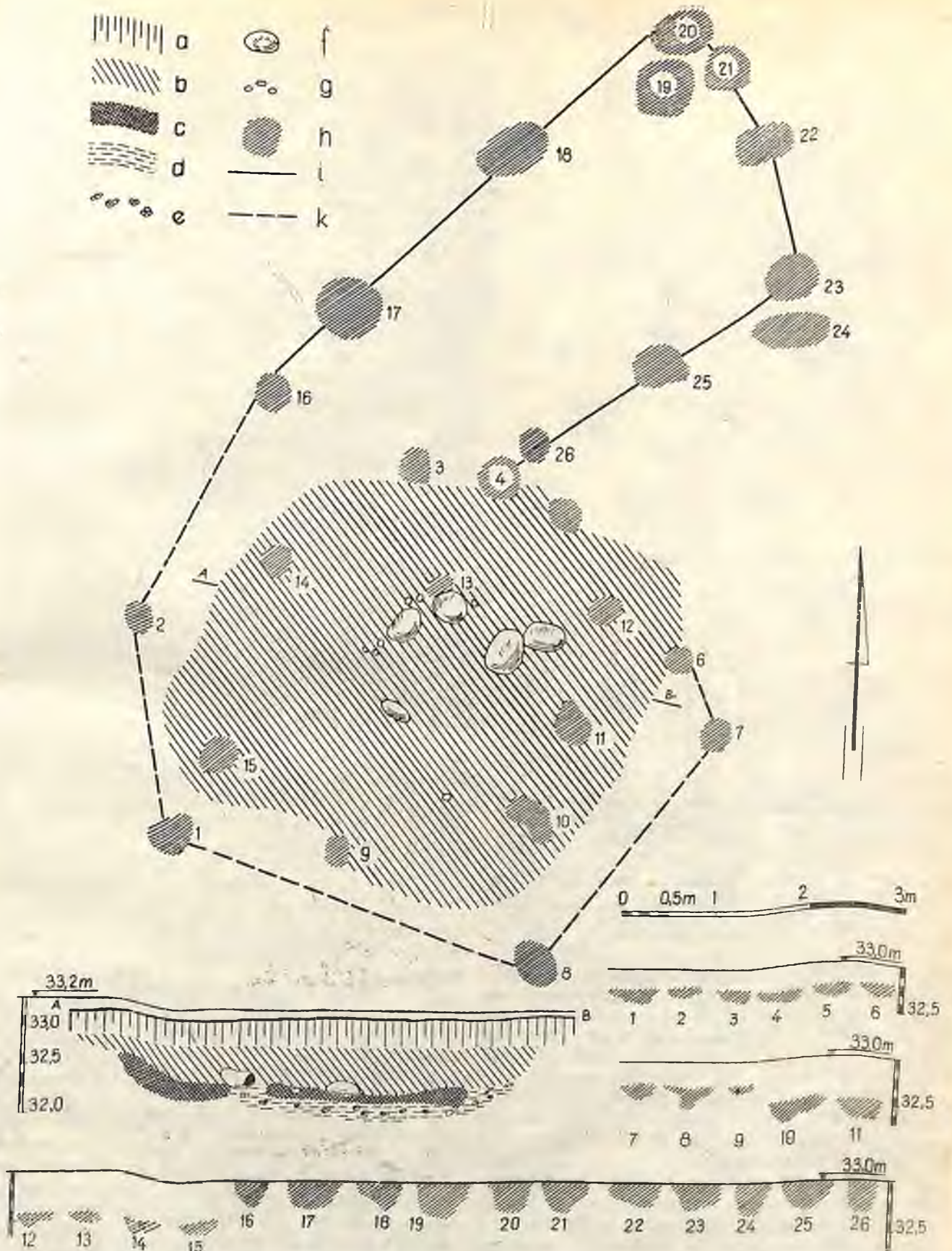
Ryc. 2. Dębczyno, woj. Koszalin, stan. 6. Zbłoczony plan osady. Legenda: a — granice wykopu, b — paleniska, c — jamy, d — piece, e — rekonstrukcje budynków słupowych, f — ziemianki, g — jamy postłupowe

Abb. 2. Dębczyno, Woj. Koszalin, Fundstelle 6. Gesamtplan der Siedlung. Zeichenerklärung: a — Grabungsgrenze, b — Feuerstellen, c — Gruben, d — Herdstellen, e — Rekonstruktion der Pfostenbauten, f — Erdhütte, g — Pfostengruben

cu centralnego w różnych osadach jest zbliżona i wynosi 30×25 metrów. Zasięg placu wyznaczony jest układem ziemianek i budynkami słupowymi. Rozmieszczenie tych obiektów wokół placu jest nieregularne. Nie stwierdzono w rozplanowaniu obiektów podziału funkcjonalnego osady na część mieszkalną i część produkcyjną. Podział taki, wyznaczany na Pomorzu między innymi śladami po produkcji

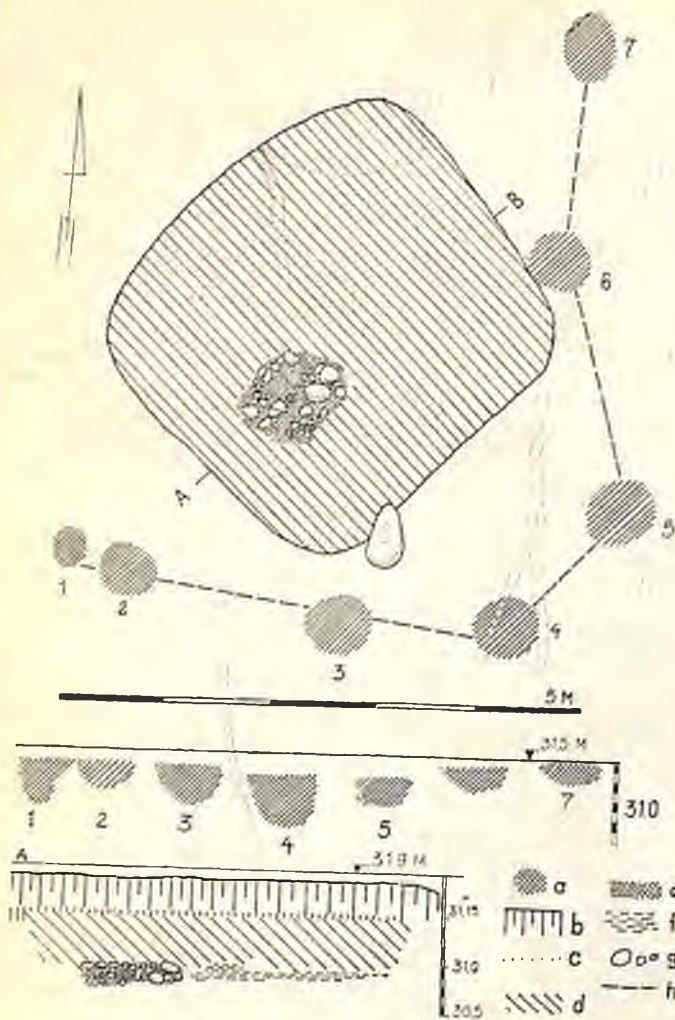
żelaza, cechował osady ludności wcześniejszych kultur tj. oksywijskiej i wielbarskiej⁷. Na osadach ludności grupy dębczyńskiej obserwuje się, przy nieznacznych tylko śladach po produkcji żelaza i obiektów

⁷ H. Machajewski, *Osada z późnego okresu przedrzymskiego i rzymskiego w Rogowie (stan. 4), woj. Koszalin*, [w:] *Studia i materiały do osadnictwa Pomorza Środkowego na przełomie er*, Koszalin 1980, s. 26 - 27.

Ryc. 3. Dębczyno, woj. Koszalin, stan. 6. Ziemiańska typu A (nr 9 na zbiorczym planie osady w Dębczyni, woj. Koszalin, stan. 6).
 Legenda: a — humus, b — szarobrunatna próchnica, c — spalenizna, d — glina, e — polepa, f — żarno nieckowate i rotacyjne,
 g — kamienie, h — ciemnobrunatny piasek, i — rekonstrukcja budynku słupowego przy ziemiańce; j — rekonstrukcja układu
 słupów przy ziemiańce

Abb. 3. Dębczyno, Woj. Koszalin, Fundst. 6. Erdhütte vom Typ A (Nr. 9 auf der Abb. 2). Zeichenerklärung: a — Humus, b —
 graubrauner Humusboden, c — verbrannte Erde, d — Lehm, e — Lehmeistrich. f — Reibmahlstein und rotierender Mahl-
 stein, g — Steine, h — dunkelbrauner Sand, i — Rekonstruktion des Pfostenbaues an der Erdhütte, j — Rekonstruktion der
 Pfostenordnung an der Erdhütte

Ryc. 4. Dębczyno, woj. Koszalin, stan. 6. Ziemianka typu B (nr 27 na zbiorczym planie osady w Dębczynie, woj. Koszalin, stan. 6). Legenda: a — ciemnobrunatny piasek, b — humus, c — brunatny piasek, d — szarobrunatna próchnica, e — spalenizna, f — glina, g — kamienie h — rekonstrukcja układu słupów przy ziemiance

Abb. 4. Dębczyno, Woj. Koszalin, Fundst. 6. Erdhütte vom Typ B (Nr. 27 auf der Abb. 2). Zeichenerklärung: a — dunkelbrauner Sand, b — Humus, c — brauner Sand, d — graubrauner Humusboden, e — verbrannte Erde, f — Lehm, g — Steine, h — Rekonstruktion der Pfostenanordnung an der Erdhütte

tach związanych bezpośrednio i inną działalnością rękodzielniczą, tendencją jedynie do grupowania palenisk w rzędowych układach na zewnątrz zwartego układu ziemianek i budynków słupowych. Małe osady (obszar poniżej 0,5 ha) sytuowano w różnych częściach mikroregionu, być może w funkcjonalnie podporządkowanym miejscu względem osad dużych. Kształt ich jest zróżnicowany. Zabudowa jest tu bezplanowa lub gniazdowa; zgrupowane są 2-3 ziemianki i budynki słupowe.

Miejsca pod cmentarzyska wybierano w bezpośrednim sąsiedztwie osad. Uwzględniając aspekt czasowego zróżnicowania w zajmowaniu terenu na cmentarzysku, odnotowujemy tu pasmowy, zazwyczaj wzdłuż krawędzi terasy, kształt cmentarzyska z grobami szkieletowymi⁸.

Wszystkie osady i cmentarzyska w mikroregionie równocześnie funkcjonowały przynajmniej przez okres 100-120 lat, mianowicie w fazie C2 późnego

okresu wpływów rzymskich. Zasadniczo osady numer: 1, 2, 3, 5, 6 (ryc. 1) to osady wielofazowe, pozostałe to jednofazowe. Proces formowania mikroregionu zapoczątkowany został prawdopodobnie przez założenie dwóch osad — numer 1, 6 — a następnie dwóch dalszych — numer 2, 3 — i cmentarzyska — numer 9. Deformowanie mikroregionu miało także charakter stopniowy, począwszy od 2 połowy V wieku, kończąc na początkach wieku VI, to jest w podfazie D2 okresu wędrówek ludów. Powyższe sugestie dotyczące rozwoju mikroregionu dorzecza dolnej Mogilicy i środkowej Parsęty w ujęciu chronologicznym w ogólnym zarysie są zbieżne z dynamiką rozwoju ludności grupy dębczyńskiej na Pomorzu⁹.

Przechodząc do omówienia elementów zabudowy osad, uwagę zwrócimy na obiekty najbardziej typowe i istotne w działalności ludności grupy dębczyńskiej.

Wśród ziemianek, lokalizowanych z reguły wokół placów centralnych, z uwagi zwłaszcza na układ i lokalizację naziemnej części zabudowy słupowej ziemianek, wyróżnić należy trzy typy: typ A — ziemianki o rozbudowanej naziemnej części usytuowanej na zewnątrz jamy ziemiankowej i obejmującej jamę ziemiankową oraz tzw. naziemne przyziemnikowe pomieszczenie słupowe (ryc. 3); typ B — ziemianki o naziemnej zabudowie umieszczonej na zewnątrz jamy ziemiankowej (ryc. 4); typ C — ziemianki o naziemnej zabudowie słupowej umieszczonej bezpośrednio przy wewnętrznych ścianach jamy ziemiankowej. Niezależnie od stopnia rozbudowy części naziemnej, jamy ziemiankowe budowano na planie najczęściej prostokąta o powierzchni od 12 do 22 m². Powierzchnia użytkowa jednak w ziemiankach, zwłaszcza typu A, B proporcjonalnie była większa i wynosiła dla typu A od 42 do 55 m² a dla typu B od 20 do 30 m². Natomiast powierzchnia ziemianek typu C wynosiła od 12 do 20 m². U większości ziemianek, niezależnie od przynależności do wydzielonego tu typu, stwierdzono podłogę gliniano-kamienną. Najczęściej do budowy wykorzystywano drewno dębowe. Wewnątrz ziemianek umieszczano w różnych miejscach paleniska, rzadziej piece gospodarcze.

Także wśród budynków naziemnych, sytuowanych na terenie całej osady, z uwagi na zajmowaną powierzchnię a tym samym i sposoby budowania, wyróżniono dwa typy: typ A — to budynki słupowe o powierzchni do 25 m², najczęściej prostokątne lub trapezowate, rzadziej okrągłe, jedno lub dwudzielne. Budynki te stawiano techniką sumikowo-łątkową lub plecionkową. Konstrukcja tych budynków oparta była na od 4 do 16 słupach. Brak jest w tych budynkach palenisk. Do tego typu należą także, rzadko spotykane w grupie dębczyńskiej budynki słupowe zbudowane na planie wydłużonego prostokąta z jedną węższą ścianą półokrągłą i wejściem umieszczonym w dłuższej ścianie (ryc. 2)¹⁰; typ B — to budynki słupowe o powierzchni od 66 do 90 m², regularnie prostokątne najczęściej dwudzielne (ryc. 5).

⁸ H. Machajewski, *Napływ elementów bizantyjskich...* (w druku).

⁹ Cz. Strzyżewski, *Cmentarzysko w Dębczynie...*, s. 265, ryc. 2.

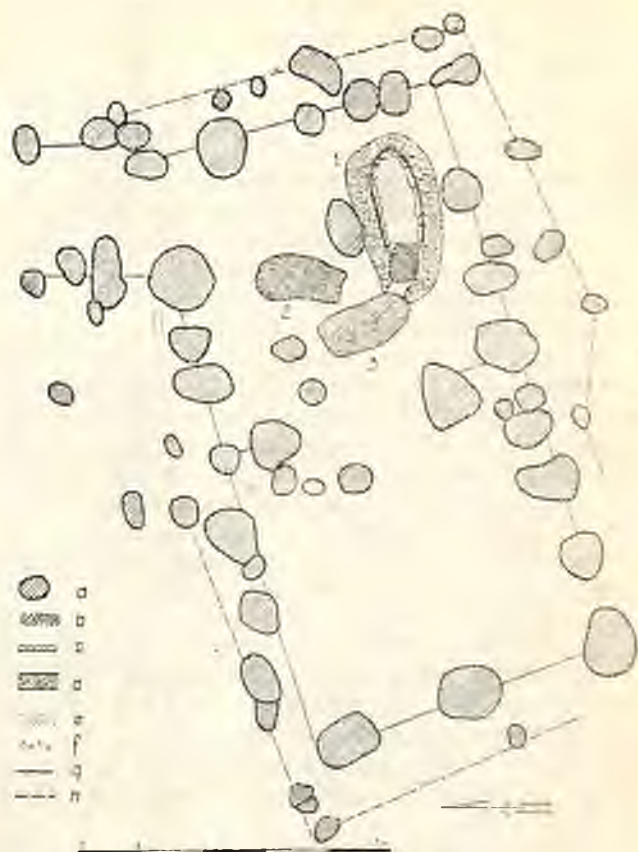
¹⁰ Por. G. Domański, *Kultura luboszycka między Łabą a Odrą w II-IV wieku*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1979, s. 119.

Również i te budynki, niekiedy nazywane budynkami halowymi¹¹, stawiano techniką sumikowo-łatkową lub plecionkową (?). Konstrukcja ścian wsparta była na szeregu głęboko wkopanych, najczęściej dębowych słupach nośnych, osadzanych w glinie i wzmocnianych u podstawy obstawą kamienną¹². Na zewnątrz budynku w odległości do 1 m, być może tylko przy niektórych słupach wkopywano podpory, tworzące niejako drugi rząd słupów wokół budynku, w celu utrzymania stabilności budowli i częściowo odciążenia nacisku konstrukcji dachowej na słupy nośne¹³. Wewnątrz tego typu budynku odkryto na osadzie w Dębczynie, stan. 6 palenisko, jamę z przepalonymi szczątkami drewna oraz piec, prawdopodobnie chlebowy¹⁴ (ryc. 5). W większości jednak w analogicznych budynkach ludności grupy dębczyńskiej nie stwierdzono, jak dotychczas, wewnątrz żadnych obiektów¹⁵. Prawdopodobnie najczęściej budowle te sytuowano na osadach dużych, przeważnie w pobliżu innych budynków lub wewnątrz nawet placu centralnego osady¹⁶.

Paleniska stanowią najliczniejszą grupę obiektów na osadach. Budowane są najczęściej na planie prostokąta lub owalu o powierzchni do 3 m². Z reguły jest to jednowarstwowy zwarty układ kamieni, umieszczony niekiedy w drewnianej ramie sosnowej. Paleniska lokalizowano w ziemiankach lub bezpośrednio na ich zewnątrz, nadto w zwartym rzędowym układzie na zewnątrz placu centralnego osady w grupach od 10 do 40 obiektów.

Piece gospodarcze należą do nielicznej grupy obiektów spotykanych na osadach ludności grupy dębczyńskiej. Zazwyczaj budowano piece na planie koła o średnicy 1 metra i głębokości 0,5 metra. Ściany wykładano kamieniami lub wylepiano gliną. Nad tak skonstruowaną częścią wziemną znajdowała się kopuła najczęściej wykonana na szkielecie z drewna i oblepiona gliną. Obiekty te lokalizowano poza ziemiankami i budynkami słupowymi.

Konstrukcyjnie odmienny piec gospodarczy stwierdzono na osadzie w Dębczynie, stan. 6 (ryc. 5). Piec pobudowany był na planie regularnego prostokąta. Ściany wyłożono płytami kamiennymi a od zewnątrz oblepiono warstwą gliny. Dno pieca natomiast tworzyły warstwy kamieni owalnych i gliny. Na jednym z węższych boków znajdował się otwór, przy którym znajdował się popiół drzewny. Piec przykryty był kopułą wzniesioną na drewnianym szkielecie oblepionym gliną. Obiekt ten usytuowany był wewnątrz budynku słupowego (typ B — tzw. budynek halowy) o powierzchni 66 m², między ścianą bu-

Ryc. 5. Dębczyno, woj. Koszalin, stan. 6. Budynek słupowy typu B wraz z piecem chlebowym ? (1), jama ze spalenizną (2) oraz paleniskiem (3). Legenda: a — jamy posłupowe, b — spaleniźna, c — kamienie i warstwa gliny, d — polepa, e — warstwa kamieni i gliny, f — kamienie, g — rekonstrukcja układu słupów budynku, h — rekonstrukcja układu słupów podporowych przy budynku

Abb. 5. Dębczyno, Woj. Koszalin, Fundst. 6. Pfostenbau vom Typ B mit einem Backofen ? (1), mit der verbrannten Erde (2), und der Feuerstelle (3). Zeichenerklärung: a — Pfosten-gruben, b — verbrannte Erde, c — Steine und Lehmschicht, d — Lehmestrich, e — Stein- und Lehmschicht, f — Steine, g — Rekonstruktion der Pfostenanordnung des Wohnbaues, h — Rekonstruktion der Stützenpfostenanordnung des Wohnbaues

dyndku a paleniskiem. Prawdopodobnie piec ten był przeznaczony do pieczenia chleba¹⁷.

Liczną grupę obiektów na osadach ludności grupy dębczyńskiej stanowią jamy, lokalizowane w różnych jej częściach. Z uwagi jednak na względnie nieznaczne uzależnienie ogólnego kształtu osad od miejsc lokalizacji jam, pomijamy tu bliższą charakterystykę tych obiektów.

Interpretując w ujęciu funkcjonalnym obiekty na osadach sugerować należy, że obok ziemianek, zwłaszcza typu B, C i częściowo budynków słupowych typu A, pełniących rolę gospodarstw domowych tworzone bardziej rozbudowane formy gospodarstw zbliżone, jak przypuszczamy do typu zagrody¹⁸. Przykładem zagród w grupie dębczyńskiej są prawdopodobnie ziemianki typu A (ryc. 3) o zróżnicowanych konstrukcyjnie i wielkościowo tzw. naziemnych

¹¹ Por. W. Radig, *Frühformen der Hausentwicklung in Deutschland*, Berlin 1958, s. 76-92; D. Warnke, *Die Stellungen auf dem Lüttjenberg*, [w:] J. Herrmann, *Die germanischen und slawischen Siedlungen und das mittelalterliche Dorf von Tornow, Kr. Calau*, Berlin 1973, s. 142-145; K. Godłowski, *Kultura przeworska*, [w:] *Prahistoria ziem polskich*, t. V. Późny okres lateński i okres rzymski, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1981, s. 105.

¹² Por. W. Radig, *Frühformen...*, s. 58-92; J. Pyrgała, *Mikroregion osadniczy między Wisłą a dolną Wkrą w okresie rzymskim*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1972, s. 127-163.

¹³ Por. W. Radig, *Frühformen...*, s. 66.

¹⁴ F. Wilhelm, *Backofenfund in einem vorgeschichtlichen Walle*, „*Prähistorische Zeitschrift*”, 8, 1916, s. 125-132; J. Kostrzewski, *Kultura przeworska*, Poznań 1947, s. 136.

¹⁵ R. Wołgiewicz, *Z dotychczasowych badań w Lubieszewie...*, s. 103; Cz. Strzyżewski, *Osada w Dębczynie...*, s. 123.

¹⁶ Cz. Strzyżewski, j.w., s. 124.

¹⁷ Por. przypis 14.

¹⁸ W naszym rozumieniu, zagroda to pojęcie nadrzędne względem gospodarstwa, obejmujące obiekty mieszkalne i gospodarcze typu budynki słupowe o określonej funkcji, piece, paleniska (?) itd., bezpośrednio ze sobą połączone w układzie funkcjonalnym i użytkowane przez jedną rodzinę. Pomijamy tu określenie czynnika przestrzennego dla zagrody, bowiem czynności badawcze z tym związane wykraczają poza ramy artykułu.

przyziemiankowych pomieszczeniach słupowych (ryc. 2 — nr 6, 9, 10). Dyskusyjne natomiast byłoby uznanie budynków słupowych typu B (tzw. budynek halowy) także jako zagrody. Wydaje się bowiem, że jednostkowość występowania tych obiektów na osadach, odmienności w założeniach konstrukcyjnych, wymagające przy budowie udziału wielu osób a także powierzchnia użytkowa, upoważniają nas do sugestii o ogólnogrupowym raczej przeznaczeniu tego typu obiektów w grupie dębczyńskiej¹⁹.

Określenie ilości osób zamieszkującej mikroregion w dorzeczu dolnej Mogilicy i środkowej Parsęty wymaga przeprowadzenia próby ustalenia liczby faz osadniczych dla poszczególnych osad oraz ustalenia ilości równocześnie funkcjonujących obiektów mieszkalnych. Na podstawie wyników dokonanej analizy stwierdzono użytkowanie obszaru poszczególnych osad w mikroregionie przez okres od 1 do 4 faz osadniczych. Jedna faza osadnicza trwała od 50 do 90 lat. W tym czasie funkcjonowało na jednej osadzie prawdopodobnie do 10 obiektów mieszkalnych. Przestrzeń zajęta bezpośrednio pod te zabudowania wynosić mogła od 300 do 600 m². W oparciu o te przesłanki, uwzględniając ponadto przeciętną długość życia ludności grupy dębczyńskiej (30 - 35 lat) i wielkość grupy ludzki wspólnie zamieszkującej jeden obiekt mieszkalny (3 - 5 osób), liczbę ludzi żyjących w mikroregionie określono, w zależności od okresu czasu od 48 do 80 osób.

Uwzględniając średnią ilość grobów z całościowo zbadanych cmentarzysk z grobami szkieletowymi należących do ludności grupy dębczyńskiej (około 38 - 40 grobów), teoretycznie w obrębie mikroregionu ludność winna chować swych zmarłych na około 4 cmentarzyskach²⁰. Stąd zakładamy, że ludność z 2 osad prawdopodobnie użytkowała 1 cmentarzysko.

Sposób organizowania nakreślonej tu sieci osadniczej i jej elementów, we względnie reprezentatywnym dla ludności grupy dębczyńskiej mikroregionie osadniczym, uzależniony był od wielu przesłanek wykluczających w zasadzie dowolność i przypadkowość. Znajomość możliwie największej liczby istotnych przesłanek stwarza, jak przypuszczamy, podstawy do odtwarzania i względnie prawidłowej interpretacji układów osadniczych dawniej istniejących. Wydaje się więc, że sieć osadniczą naszego mikroregionu traktować należy jako swego rodzaju aglomerację, rozumiejąc pod nią obserwowalną całość osadniczą, w której osady są ze sobą zespolone w aspekcie topografii, funkcji i dynamiki. Topografię aglomeracji przedstawia usytuowanie osad w porządku liniowym na niewielkich wyniesieniach w obrębie przestrzennie zamkniętej terasy nadzalewowej. W aspekcie funkcjonalnym, mając na względzie zróżnicowanie chronologiczne osad a jednocześnie brak podstaw do wskazania osady dominującej w tej aglomeracji, należy zwrócić uwagę na

współdziałanie z racji bezpośredniego sąsiedztwa ludności zamieszkującej osady w sferze społecznej, gospodarczej i świadomościowej. Sfera społeczna to działanie ludzi optymalnie nastawione na realizację czynności gospodarczych (np. sposoby podziału i lokalizacji w mikroregionie pól uprawianych stale i okazjonalnie) oraz czynności obronnych. Natomiast sfera gospodarcza to przede wszystkim sposoby uprawy pól stałych i obszarów okazjonalnie wykorzystywanych. Sfera świadomościowa — to kwestie kultów i obrzędów lokalnych. Konsekwencją głównie tych działań jest prawdopodobnie uformowanie w omawianej tu aglomeracji osad z centralnym placem, nie znanych jeszcze we wczesnym okresie rzymskim na Pomorzu a także ich liniowy układ wzdłuż terasy nadzalewowej. Określony wpływ na takie rozplanowanie osad w sferze działania społecznego wywarło zapewne zróżnicowanie społeczne ludności zamieszkującej ten mikroregion.

Dynamika rozwoju natomiast, określona jednak tylko na podstawie informacji archeologicznych, nosi cechy progresji tworzenia się aglomeracji. Zmiany te pociągały za sobą częściowo przeobrażenia środowiska naturalnego. Jednocześnie zbieżność cech z zakresu działalności gospodarczej, jakości użytkowanych przedmiotów i sposobów zabudowy obserwowana na osadach w mikroregionie a zakładanych w różnych okresach czasu, sugeruje tu działanie prawdopodobnie podobnego podmiotu lub podmiotu wykorzystującego zastaną sytuację „milieu”.

Mniej jasno przedstawia się kwestia rozkładu aglomeracji. Jest kwestią dyskusyjną, czy stopniowo postępujący regres aglomeracji w mikroregionie był konsekwencją przemian dokonujących się w sferze głównie stosunków socjalnych a w mniejszym zakresie gospodarczych (czego egzemplifikacją są zbliżone zmiany w tym czasie zwłaszcza w zachodniej części Nizy Środkowej Europy) lub konsekwencją przemian strukturalnych a w ich obrębie dominacją czynnika gospodarczego sprzężonego z ekologicznym²¹. Uwzględniając między innymi charakter obszarów, w których zakładano większość mikroregionów ludności grupy dębczyńskiej, w tym również mikroregion w dorzeczu dolnej Mogilicy i środkowej Parsęty, skłaniamy się tu do wskazania przyczyn regresu w myśl pierwszej sugestii. Sugestia ta, odnoszona jak dotychczas tylko do Pomorza Zachodniego i Środkowego, jest prawdopodobna tym bardziej, że w obrębie mikroregionów ludności grupy dębczyńskiej, bezpośrednio przy jej osadach odnotowywane są ślady osadnictwa z ceramiką typu „Dzieżdżice”, będące wyznacznikiem na około 1 połowę VI wieku początków okresu wczesnośredniowiecznego w tej części Pomorza²².

Dysponując względnie dobrze rozpoznaną siecią osadniczą typowego mikroregionu ludności grupy dębczyńskiej rozpatrywać można kwestie bardziej szczegółowe. A mianowicie kwestia zależności mię-

¹⁹ W. Bender, B. Barankiewicz, *Osada z okresu rzymskiego w Wólce Łasieckiej, pow. Łowicz, „Archeologia Polski”, t. 7, 1962, s. 83-84; W. A. van Es, „Ländliche Siedlungen der Kaiserzeit in den Niederlanden, „Offa”, t. 39, 1982, s. 139.*

²⁰ Por. J. Okulicz, *Niektóre zagadnienia struktury osadnictwa okresów późnolatańskiego i rzymskiego w północno-wschodniej Polsce, Studia z Dziejów osadnictwa, t. 6, 1968, s. 29-46; K. Przewoźna, *Struktura i rozwój zasiedlenia południowo-wschodniej strefy nadbaltyckiej u schyłku starożytności, Warszawa—Poznań 1974, 112-138.**

²¹ H. Machajewski, *Źródła archeologiczne do studiów nad początkami osadnictwa wczesnośredniowiecznego na Pomorzu Zachodnim, [w:] Słowiańszczyzna Połabska między Niemcami a Polską, Poznań 1981, s. 201-207; Wł. Łosiński, *Osadnictwo plemienne Pomorza (VI-X wiek), Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk—Łódź 1982, s. 25.**

²² Wł. Łosiński, *Początki wczesnośredniowiecznego osadnictwa grodowego w dorzeczu dolnej Parsęty (VII-X/XI w.), Wrocław—Warszawa—Kraków—Gdańsk 1972, s. 35-36.*

dzy miejscem usytuowania obiektu mieszkalnego w osadzie a zamożnością jego mieszkańców oraz ewentualnie odzwierciedlenie tej formy zależności w miejscach sytuowania grobów na cmentarzysku. Zagadnienie to jest istotne zwłaszcza dla poznania socjostrukturalnych cech grupy ludnościowej. Przy rozpatrywaniu tej kwestii istnieją jednak określone trudności mianowicie: wypracowanie kryteriów oceny „jakości” wyposażenia obiektu mieszkalnego pozostawionego dla obserwacji archeologa; przeprowadzenie poprawnej gradacji wykładników zamożności; prawidłowa interpretacja funkcjonalna na tle określonej sieci osadniczej, osady i cmentarzyska jako zespołu osadniczego; prawidłowa interpretacja przemian kulturowych.

Mając na uwadze powyższe trudności, przeprowadzono próbę wstępnego nakreślenia zależności w tym zakresie dla mikroregionu dolnej Mogilicy i środkowej Parsęty.

Przyjmując zespół pozostawionych elementów wyposażenia w obiektach mieszkalnych za względnie optymalny wykładnik zamożności, dokonano gradacji jakościowej tych elementów²³. Kierowano się tu stopniem najwyższej użyteczności tych elementów przede wszystkim w pracach związanych z uprawą ziemi i przetwarzaniem uzyskiwanych płodów²⁴. Stopień najwyższej użyteczności określano na podstawie znajomości charakterystycznych cech typowej ekosfery wykorzystywanej przez ludność grupy dębczyńskiej, struktury upraw i chowu zwierząt oraz poziomu wytwórczości metalurgicznej i charakteru wymiany. Uwzględniano także aspekt znaczenia jednostkowego poszczególnych elementów w zakładanej strukturze przedmiotów (narzędzi) użytkowanych przez ludność grupy dębczyńskiej. W efekcie za wykładniki „bogactwa” przyjęto: krój żelazny do radła, żarno rotacyjne, żarno nieckowate, inne przedmioty związane z przemiałem zboża, przedmioty związane z zajęciami rękodzielniczymi, naczynia zasobowe, metalowe przedmioty codziennego użytku, elementy uzbrojenia. W tej zależności grupę „bogatych” obiektów mieszkalnych stanowią najczęściej ziemianki typu A i B. Sytuowane są na osadach (np. Dębczyno, stan. 6) w niewielkim skupisku (ryc. 2 — nr 8, 9, 10, 12) lub (np. Dębczyno, stan. 3 — nr 22)²⁵ wyraźnie poza zwartym układem zabudowań wokół placu centralnego, przy czym w obiekcie z osady w Dębczynie, stan. 3 — nr 22, razem z niektórymi sugerowanymi tu wyznacznikami „bogactwa”, stwierdzono wyjątkowo bogaty zespół przedmiotów importowanych jak naczynia szklane, zapinki srebrne, kolie szklanych paciorków²⁶.

Przyjmując więc możliwość związku funkcjonalnego w mikroregionie między całościowo zbadanym cmentarzyskiem z grobami szkieletowymi a osadą (ryc. 1 — nr 6, 9) i uwzględniając jednocześnie odmienność jakościową wykładników „bogactwa” przyjmowaną w interpretacji współczesnej dla ludzi zmarłych, odnotowujemy grupowanie w części północnej cmentarzyska²⁷ grobów bogatych grupy II i III wg podziału K. Godłowskiego²⁸. W ujęciu chronologicznym groby bogate odpowiadają okresowi funkcjonowania na osadzie między innymi wydzielonych tu „bogatych” obiektów mieszkalnych, co przypada na okres od początku fazy C2 późnego okresu wpływów rzymskich do schyłku podfazy D1 okresu wędrówek ludów. Okres ten w rozwoju mikroregionu dolnej Mogilicy i środkowej Parsęty, to czas stopniowej wewnętrznej konsolidacji a także największego optimum — zwłaszcza przełom faz C2/D1 — rozwoju kulturowego tego mikroregionu. Okres ten to także, jak przypuszczamy, czas różnicowania się zamożności ludności tej grupy.

Dążność do zajmowania przez ludność grupy dębczyńskiej z uwagi, jak zakładamy na ich stopień zamożności określonych tylko części obszaru osad oraz chowanie swych zmarłych również w wydzielonych miejscach na cmentarzysku jest tu tylko wstępnie zasygnalizowana. Trudno tu także jednoznacznie odpowiedzieć na pytanie, czy zasygnalizowana tu forma zależności wiąże się także ze zróżnicowaniem społecznym ludności grupy dębczyńskiej²⁹. Dyskusyjne jest również prawidłowe określenie proporcji ilościowej między grupą ludzi „bogatych” a „biednych”. Powiem brak jest w pełni przekonujących przesłanek do sugestii, że wszystkie groby uznane przez nas jako „bogate” wiązać należy wyłącznie z grupą ludzi użytkującą „bogate” obiekty mieszkalne. Wydaje się jednak, że przez cały okres rozwoju osady i cmentarzyska a także i mikroregionu, ilościowo dominującą grupą byli ludzie prawdopodobnie o względnie niższej zamożności, czego odzwierciedleniem jest proporcjonalnie większa ilość mniej zamożnych obiektów mieszkalnych a także i grobów.

Rekapitulując: zasygnalizowana tu problematyka wymaga określonej weryfikacji w kontekście refleksji mianowicie, czy na gruncie poziomu społeczno-gospodarczego ludności z wczesnego okresu wpływów rzymskich możliwe było funkcjonowanie tak nakreślonej sieci osadniczej, to jest w postaci aglomeracji. Pozytywna odpowiedź na to pytanie stworzyłaby przesłanki dla refleksji nad genezą aglomeracji wczesnośredniowiecznych na Pomorzu.

²³ Por. H. J. Egggers, *Einführung in die Vorgeschichte*, München 1959, s. 235.

²⁴ H. Łowmiański, *Początki Polski...*, s. 296.

²⁵ Cz. Strzyżewski, *Osada w Dębczynie...*, s. 123.

²⁶ Cz. Strzyżewski, j.w. s. 123; K. Godłowski, *Okres wędrówek ludów na Pomorzu*, „Pomorania Antiqua”, t. X, 1981, 65, ryc. 16 - 18.

²⁷ Cz. Strzyżewski, *Cmentarzysko w Dębczynie...*, s. 264.

²⁸ K. Godłowski, *Studia nad stosunkami społecznymi w okresie późnolateńskim i rzymskim w dorzeczu Odrzy i Wisty. Próba interpretacji cmentarzysk*, Warszawa—Wrocław 1960, s. 52.

²⁹ Por. K. Godłowski, *Kultura przeworska na Górnym Śląsku*, Katowice—Kraków 1969, s. 146.

Henryk Machajewski

AUS DEN STUDIEN ÜBER SIEDLUNGSFORMEN VON DEM 3. BIS ZU DEN ANFÄNGEN DES
6. Jh. IN MITTELPOMMERN

Z u s a m m e n f a s s u n g

Die Arbeit hat zum Ziel die Besprechung des Charakters des Siedlungswesens und seiner Elemente am Ende der ersten Hälfte des ersten Jahrtausends u. Z. aufgrund der letzten archäologischen Forschungen, die u. a. in Parsęta-Zuflussgebiet in Mittelpommern durchgeführt worden sind.

Das Mittelpommern war in der späten Kaiserzeit und in der Völkerwanderungszeit durch die Bevölkerung der Dębczyno-Gruppe bewohnt. Diese Gruppe besiedelte den Streifen des baltischen Küstengebietes zwischen dem Fluss Łeba im Osten und der niederen Oder im Westen in der Zeit von der 1. Hälfte des 3. bis zu den Anfängen des 6. Jh., d. h. von der Phase C1 der späten Kaiserzeit bis zur Subphase D2 der Völkerwanderungszeit.

Die archäologischen Forschungen über die Bevölkerung der Dębczyno-Gruppe sind in dem Zuflussgebiet von Parsęta und Rega am weitesten fortgeschritten. Es wurden hier 3 Siedlungen, 2 Gräberfelder mit Körpergräbern und, in minderm Ausmass, 10 weitere Siedlungen ausgegraben. Insgesamt die Elemente dieser Gruppe sind in Mittelpommern aus etwa 50 Gräberfeldern und etwa 130 Siedlungen bekannt.

Für das Siedlungsnetz der Bevölkerung der Dębczyno-Gruppe ist im Vergleich mit der Besiedlung der Bevölkerung der Oksywie-Kultur, der Wielbark-Kultur, wie auch der Kultur des frühen Mittelalters die Verdünnung des mikroregionalen Systems charakteristisch. Die neuenstandenen Mikroregione bildeten sich meistens in den Gebieten, die — vermutlich in der frühen Kaiserzeit — noch nicht für direkte Besiedlung benutzt waren. Ein Beispiel für solche Situation und solche Relation ist das Siedlungssystem in Zuflussgebiet der niederen Mogilica und der mittleren Parsęta.

Die hier entstandene Mikroregion umfasste einen Raum von etwa 29 km². Es wurden hier 9 Siedlungen, 2 Gräberfelder, darunter ein vermutliches und ein unbestimmter Fund festgestellt.

Die Siedlungen waren in der Regel auf kleinen Anhöhen oder auf dem ebenen Terrain in der Zone der überschwemmbareren Terasse angelegt. Die Gräberfelder wurden dagegen häufig auf dem tieferen, als die Siedlungen, Gelände lokalisiert. Die Siedlungen vom grösseren Umfang umfassten das Areal von 0,5 bis 1,0 ha, die kleineren dagegen nur bis 0,5 ha. Alle von ihnen haben ungefähr eine ovale Form. Die typische Bauweise bestand in der Gruppierung der Wohn- und Wirtschaftsbauten rund um den zentralen Dorfplatz. Die Bebauungsform war also einem Rundling sehr ähnlich. Hinsichtlich der funktionellen Gliederung der Objekte wurde in der Siedlung keine planmässige Verteilung festgestellt.

Sämtliche Siedlungen und Gräberfelder funktionierten zu gleicher Zeit in der hier besprochenen Mikroregion zum mindesten 100-120 Jahre. Die

Formation wie auch die Deformation der Mikroregion hatte einen sukzessiven Charakter.

Unter den Elementen der Siedlungsbebauung sind folgende zu unterscheiden: die Erdhütten, darunter Typ A — Erdhütten mit dem ausgebauten, die Erdgrube von ausserhalb umfassenden, oberirdischen Teil, wie auch die sog. oberirdische, in der Pfostenkonstruktion errichtete Unterkunft an der Erdgrube, Typ B — Erdhütten mit dem ausserhalb der Erdgrube oberirdisch errichteten Bau, Typ C — Erdhütten mit dem oberirdischen Pfostenbau unmittelbar an Innenwänden der Erdgrube angelegt. Eine andere Gruppe der Siedlungsobjekte bildeten Pfostenbauten, darunter Typ A — Pfostenbauten mit der Fläche 2 bis zu 25 m², Typ B — Pfostenbauten mit der Fläche von 66 bis zu 90 m². Die dritte Gruppe, die häufigste in den Siedlungen, bildeten Feuerstellen, die vierte — Herdstellen für hauswirtschaftliche Zwecke, zu der fünften Gruppe gehörten die allgemein üblich gemeinten Gruben.

Was die funktionelle Interpretation der Objekte anbetrifft, so suggerieren wir, dass die Erdhütten vom Typ A die Funktion von Bauernhöfen ausübten.

Die Zahl der Bevölkerung, die die Mikroregion der Dębczyno-Gruppe besiedelte, wurde je nach der Zeitperiode, auf 48 bis 80 Personen bestimmt. Im Rahmen einer Mikroregion hätten die Bewohner für ihre Verstorbenen theoretisch etwa 4 Gräberfelder zur Bestattung brauchen müssen. Daher nehmen wir an, dass je zwei Siedlungen ein Bestattungsplatz zuteil wurde. Dem Anschein nach ist das Siedlungsnetz der Mikroregion, das demjenigen im Zuflussgebiet der unteren Mogilica und der mittleren Parsęta festgestellten Siedlungsnetz ähnlich, als seiner Art Agglomeration zu betrachten; darunter ist das zu beobachtende Siedlungskomplex, in dem einzelne Siedlungen im topographischen, funktionellen und im dynamischen Aspekt miteinander verbunden sind, zu verstehen.

In diesem Aufsatz wurde auch die Frage der Relationen zwischen dem Situationsplatz des Wohnobjektes in der Siedlung und dem Wohlstand seiner Bewohner hervorgehoben, wie auch, eventuell, die Widerspiegelung dieser Form von Relationen auf den Situationsstellen der einzelnen Gräber auf dem Gräberfeld. Es wurde hier die Funktionierung der bestimmten, wie es scheint, Relationen festgestellt, die möglicherweise ausschliesslich für die Bevölkerung der Dębczyno-Gruppe charakteristisch seien.

Die hier dargestellte Problematik erfordert eine bestimmte Verifikation im Reflexionskontext und zwar, ob es aufgrund des sozial-ökonomischen Niveaus der Bevölkerung in der frühen Kaiserzeit die Funktionierung des so dargestellten Siedlungsnetzes möglich wäre. Die zustimmende Antwort auf diese Frage könnte Voraussetzungen für die Reflexion über die Entstehung der frühgeschichtlichen Agglomerationen in Pommern erschaffen.

Stanisław Jasnosz

Materiały i studia do dziejów osadnictwa starożytnego i wczesnośredniowiecznego Ziemi Obornicko-Rogozińskiej

(Część III)*

Materialien und Studien zum vorgeschichtlichen und frühmittelalterlichen Siedlungswesen in dem Oborniki-Rogoźno-Gebiet

(III. Teil)

OCIESZYN

Stanowisko: 2. Pole uprawne wokół piasznicy na lewo od szosy Poznań—Oborniki, ok. 1 km na pñn. od Ocieszyna.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Kilkanaście małych charakterystycznych ułamków naczyń oraz odłupki krzemienne.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pułcharów lejkowatych.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasnosza w 1966 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1966: 12, nr kat. 1966: 173 - 174.

Literatura: A. Lipińska 1972, s. 192.

Stanowisko: 1. Głiniaste wzniesienie w środku wsi, na miejscu dzisiejszej kaplicy.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Ze zniszczonego grobu skrzynkowego zachowały się: 1. Baniaste naczynie z wysoką, wyodrębnioną szyjką, pow. ciemnoszara, gładka, poniżej załomu schropowacana, wys. 27,5 cm, śr. 28,5 cm, otw. 15,5 cm, dno 15,0 cm kat. H.G. 1412 (ryc. 147, 2). 2. Niskie, baniaste naczynie z wąską szyjką, u której nasady znajduje się pasmo dołeczków, pow. ciemnobrunatna, gładka wys. 19,5 cm, śr. 25,0 cm, otw. 15,0 cm, dno 11,0 cm kat. H.G. 1418 (ryc. 147, 1). W parku zachowała się kamienna pokrywa grobu skrzynkowego, użyta jako płyta stołu ogrodowego.

Chronologia: Wczesny okres żelaza — okres przedrzymski (wczesny), kultura pomorska.

Badania: Amatorskie poszukiwania M. Witta z Bogdanowa sprzed 1874 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1975: 289, nr kat. 1975: 384 (dawn. H.G. 1412 i 1418).

Literatura: „Posener Familienblätter”, 1874, s. 18; W. Schwartz 1875, s. 4; „Ztschr. f. Ethn.”, t. 7: 1875, Verh., s. 257; tamże, t. 12: 1880, Verh., s. 164; A. Lis-sauer, 1887, s. 76; J. N. Sadowski, 1876, s. 22; „Słownik Gegr.”, t. 7, s. 340 (pod „Oborniki”) i s. 371; T. Malinowski, 1969, s. 203, nr 1762.

ORŁOWO

Stanowisko: 2. Pole uprawne gosp. W. Suszka.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Siekierka kamienna z zielonkawego

nakrapianego sjenitu, o nieco asymetrycznym ostrzu i zastępieniem obuchu, dł. 6,5 cm (ryc. 147, 4).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura ceramiki wstęgowej (?)

Zbiory: MA Poznań, bez nr. inw.

Literatura: „ZOW”, R. 29: 1963, s. 288, ryc. 13.

Stanowisko: 1.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: W zniszczonym grobie skrzynkowym miały znajdować się następujące przedmioty: popielnica w przybliżeniu podwójnie stożkowata, o pow. gładzonej; duża misa z nieznacznie zgrubiałym brzegiem i małym uszkiem, pow. starannie wygładzana, brunatna, wys. 8,5 cm, otw. 23,5 cm (ryc. 147, 3); mały dzbanuszek oraz ułamki szpili żelaznej z tarczowatą główką o śr. 2,0 cm i wygiętą szyjką.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura pomorska.

Badania: Dar F. Schendela z Orłowa w 1902 r.

Zbiory: (dawniej w Westpreussisches Provinzialmuseum w Gdańsku, nr inw. V., s. 9002 - 9005); MA Poznań, nr inw. 1941: 1, nr kat. 1941: 1 (misa).

Literatura: Kusum, XXIII. Amtlicher Bericht über die Verwaltung der naturhistorischen, archäologischen und ethnologischen Sammlungen des Westpreussischen Provinzialmuseums für das Jahr 1902, Gdańsk 1903, s. 35 - 36; E. Blume, 1909, s. 36; T. Malinowski, 1969, s. 203, nr 1751.

OSOWO NOWE

Stanowisko: 1. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko.

Inwentarz: „Odkryto tu podobno grobowiska, o których atoli żadnych nie posiadamy szczegółów”.

Literatura: E. Caillier, 1887, s. 7.

OSOWO STARE

Stanowisko: 1. Ok. 100 m na północ od zabudowań b. majątku, po pñd.-zachodniej stronie drogi z Osowa Starego do Sycyna, na skraju łąki.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Odłupki krzemienne.

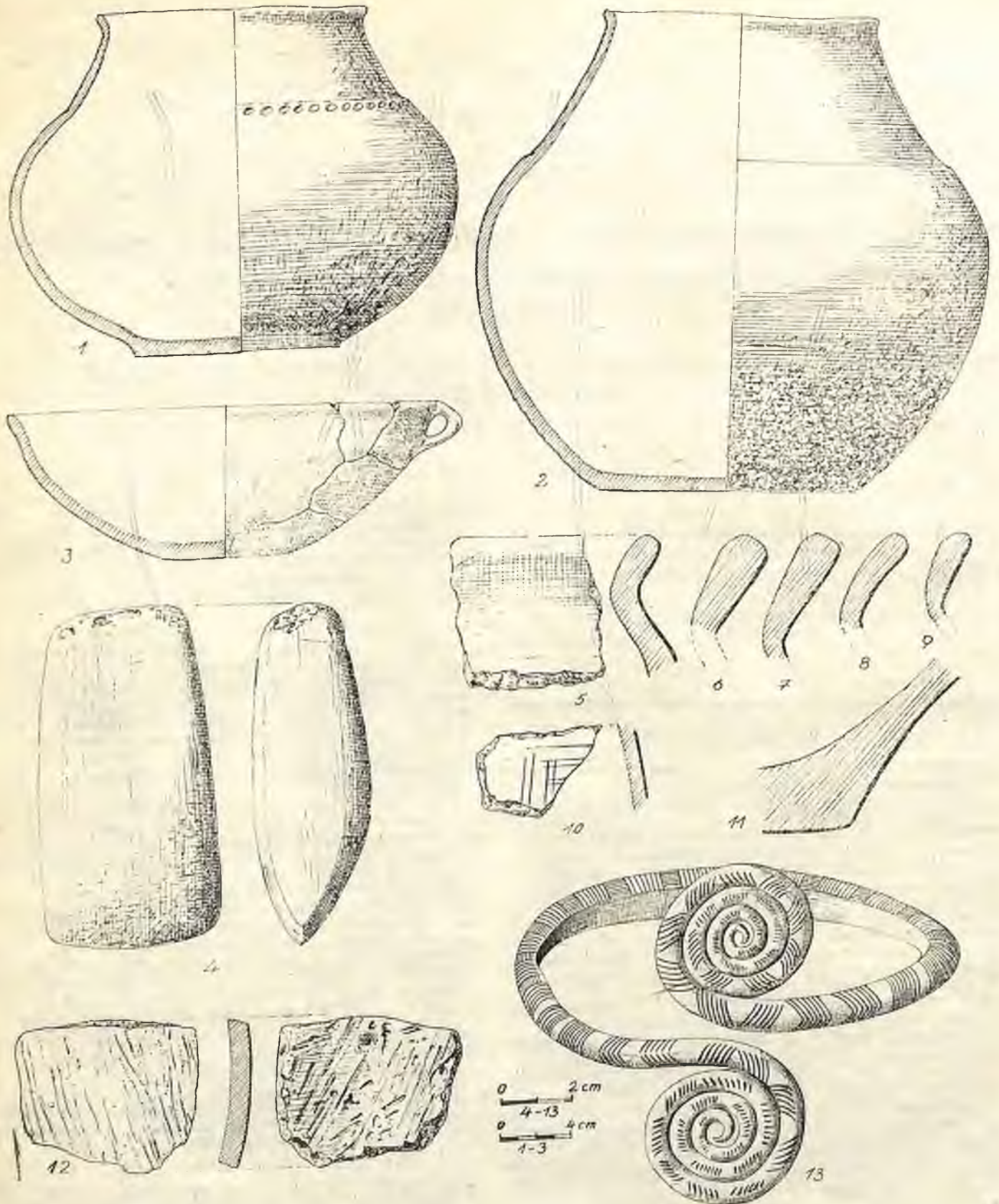
Chronologia: Epoka kamienia, neolit (?)

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasnosza w 1949 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1949: 216, nr kat. 1949: 663.

Literatura: B. Kostrzewski, 1951, s. 204.

* Część I tej pracy ukazała się w „Fontes Archaeologici Posnanienses”, t. 31: 1980(1982), s. 1 - 144; część II — tamże, t. 32: 1981(1983), s. 105 - 155.

Ryc. 147. Ocleszyn, stan. 1 (1, 2); Orłowo, stan. 1 (4) i stan. 2 (3); Owczegłowy, stan. 3 (5-12), stan. 4 (13)
 Abb. 147. Ocleszyn, Fundst. 1 (1-2); Orłowo, Fundst. 1 (4) und Fundst. 2 (3); Owczegłowy, Fundst. 3 (5-12), Fundst. 4 (13)

Stanowisko: 1. J.w.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Kilka ułamków naczyń całkowicie obtaczanych.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny, faza D/E.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasnosza w 1949 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1949: 215, nr kat. 1949: 662.

Literatura: B. Kostrzewski, 1950, s. 213; W. Hensel i Z. Hilczer-Kurnatowska, 1974, s. 288.

OWCZEGŁOWY

Stanowisko: 1 (dawne stanowisko 6). Ok. 100 m na wschód od brzegu Jeziora Rogozińskiego i ok. 50 m na pn. od strumyka.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Kilka rdzeni (m. in. z dwiema lub kilkoma odlupkami); wióry; nożyki; skrobacze wiórowe i rdzeniowe; rylec dwustronne; oskrobywacze; świder; liczne odlupki krzemienne; mało charakterystyczne ułamki naczyń glinianych (ryc. 148, 1-9).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pu-charów lejkowatych.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Delekt w 1928 i 1929 r.; L. J. Łuki i E. Dąbrowskiego w 1949 r.; J. Kostrzewskiego i studentów prehistorii UAM w 1957 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1928: 488, nr kat. 1928: 1784-1787; nr inw. 1929: 641, nr kat. 1929: 2002-2006; nr inw. 1949: 218, nr kat. 1949: 666-670; nr inw. 1957: 306, nr kat. 1957: 675-676.

Literatura: „ZOW”, R. 4: 1929, s. 15; R. 5: 1930, s. 53; T. Malinowski, 1956, s. 109; M. Piaszykowska, 1959, s. 275; M. Kobusiewicz, 1967, s. 7-8, tabl. 8: 21.

Stanowisko: 2 (dawne stanowisko 7). Na wschodnim brzegu Jez. Rogozińskiego, ok. 750 m na płd.-zachód od pojedynczych zabudowań wiejskich i ok. 450 m na płd.-wschód od stanowiska 1.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Sześć skrobaczy (jeden wiórowy); wióry i odlupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego (ryc. 148, 10-16).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Badania: Powierzchniowe bad. Delekt w 1928 i 1932 r. oraz J. Kostrzewskiego i studentów prehistorii UAM w 1957 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1928: 489, nr kat. 1928: 1788-1791; nr inw. 1932: 117, nr kat. 1932: 754-757; nr inw. 1957: 307, nr kat. 1957: 688.

Literatura: M. Piaszykowska, 1959, s. 275; M. Kobusiewicz, 1967, s. 11.

Stanowisko: 3 (dawne stanowisko 8). Na północ od ujścia Welny do Jez. Rogozińskiego, ok. 700 m na zachód od młyna.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Kilka odlupków z krzemienia kredowego, bałtyckiego oraz ułamek naczyń z odciskami sitowia (?) po stronie wewnętrznej i zewnętrznej, barwy żółtawobrunatnej (ryc. 147, 12).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura ceramik praugrofińskiej (?)

Badania: Powierzchniowe bad. J. Delekt w 1929 r. i J. Kostrzewskiego oraz studentów prehistorii UAM w 1957 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 577, nr kat. 1929: 1713, nr inw. 1957: 309, nr kat. 1957: 678.

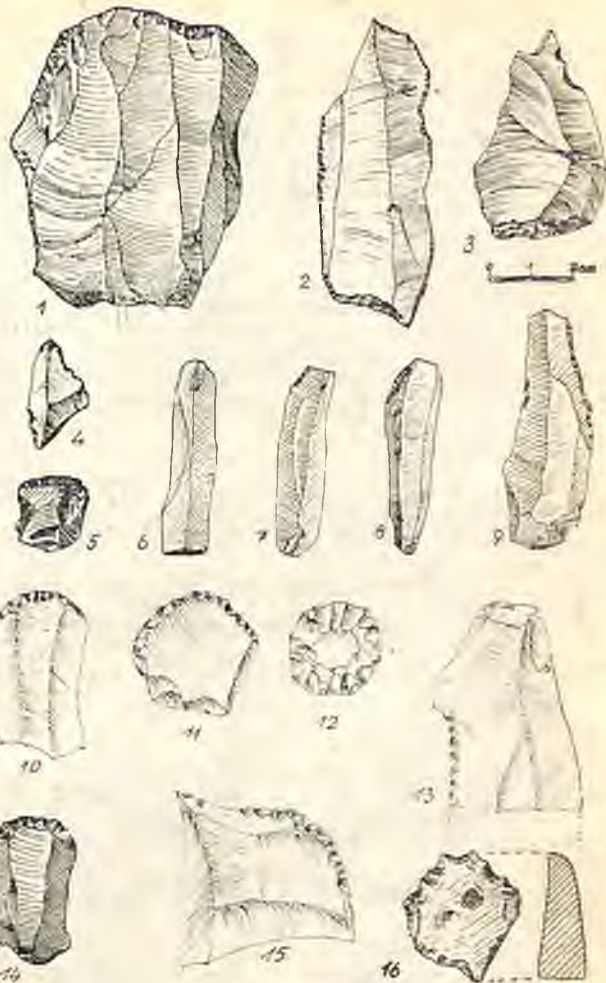
Literatura: „ZOW”, R. 4: 1929, s. 15; T. Malinowski, 1956, s. 109; M. Kobusiewicz, 1967, s. 11 (jako stanowisko 8).

Stanowisko: 5. Na południowym brzegu Małej Welny, ok. 250 m na wschód od młyna.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Wióry i odlupki krzemienne.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.
Badania: Powierzchniowe bad. J. Delekt w 1929 r., L. J. Łuki i E. Dąbrowskiego w 1948 r.

Ryc. 148. Owczegłowy, stan. 1 (1-9), stan. 2 (10-16)
Abb. 148. Owczegłowy, Fundst. 1 (1-9), Fundst. 2 (10-16)

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1930: 23, nr kat. 1930: 97; nr inw. 1948: 104, nr kat. 1948: 304.

Literatura: B. Kostrzewski, 1950, s. 131; T. Malinowski, 1956, s. 191; M. Kobusiewicz, 1967, s. 11 (bez podania nr. stan.).

Stanowisko: 4. W ogrodzie gosp. Kaszewskiego.
Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Brązowy naramiennik z dwiema spiralnymi tarczami, wykonany z taśmy o płasko zaokrąglonym przekroju, obręcz zdobiona grupami poprzecznych i podłużnych kresek, czterozwojowe spirale zdobione naprzemian ukośnymi grupami nacięć, obręcz z jednej strony wykazuje wyraźne ślady wytarcia od strony wewnętrznej, śr. obręczy 12,7 cm, śr. tarcz 4,5 cm (ryc. 147, 13).

Chronologia: Epoka brązu, II okres.

Badania: Dar E. Dąbrowskiego.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1948: 122, nr kat. 1948: 368.

Literatura: B. Kostrzewski, 1951, s. 193; M. Gedl, 1975, s. 120, nr 327, tabl. XXIII, 5.

Stanowisko: 2, J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Mało charakterystyczne, drobne ułamki różnych naczyń glinianych o pow. gładzonej i chropowatej, brunatnej.

Chronologia: Epoka brązu (V okres) — wczesny okres żelaza, kultura łużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Delekt w 1929 r.
Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 576, nr kat. 1929: 1712.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 119.

Stanowisko: 3. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Drobne ułamki kilku naczyń o pow. gładzonej i schropowaczonej, brunatnej, szarej i czernionej (ryc. 147, 5-11), m. in. naczynia zdobionego ornamentem meandropodobnym (ryc. 147, 10).

Chronologia: Okres wpływów rzymskich, I-II w.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i pracowników Muzeum Archeologicznego w 1957 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1957: 130, nr kat. 1957: 680.

Literatura: W. Śmigieński, 1959, s. 282.

Uwaga: Z tego samego stanowiska pochodzą prawdopodobnie drobne ułamki, głównie brzegów kilku naczyń o pow. gładzonej i chropowatej, dostarczone do Muzeum w 1940 r. (nr inw. 1940: 53, nr kat. 1940: 1030), por. F. Maciejewski, 1960, s. 205 (pod „kultura łużycka”).

Stanowisko: 5. J.w.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Fragment naczynia całkowicie obtazanego, zdobionego poziomymi bruzdami.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny, faza D/E.

Badania: Powierzchniowe bad. L. J. Łuki i E. Dąbrowskiego w 1948 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1948: 105, nr kat. 1948: 305.

Literatura: B. Kostrzewski, 1950, s. 200; W. Hensel i Z. Hilczer-Kurnatowska, 1974, s. 331.

Stanowisko: 1. J.w.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Kilkanaście ułamków różnych naczyń grubej roboty wykonanych z silnie schudzonej gliny, słabo wypalonych; kawałki polepy glinianej.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny, faza B/C.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasnoza w 1949 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1949: 217, nr kat. 1949: 664-665.

Literatura: B. Kostrzewski, 1950, s. 213 (jako: Rogożno, stan. III); W. Hensel i Z. Hilczer-Kurnatowska, 1974, s. 331-332.

OWIECZKI

Stanowisko: 2. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Toporek kamienny z zaokrąglonym obuchem (ryc. 149, 7).

Chronologia: Epoka kamienia: neolit.

Badania: ?

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1946: 10, nr kat. 1946: 25.

Literatura: B. Kostrzewski, 1950, s. 168.

Stanowisko: 2. W piśnicy na granicy „Trzech Gór”.

Rodzaj znaleziska: Zniszczony grób ciałopalny (?)

Inwentarz: Ułamek naczynia o pow. gładzonej, brunatnej (część popielnicy?).

Chronologia: Epoka brązu, V okres, kultura łużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego w 1928 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1928: 67, nr kat. 1928: 180.

Literatura: Z. Rajewski, 1936, s. 112; T. Malinowski, 1961, s. 40.

Stanowisko: 1. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: W czworobocznym grobie zbudowanym z płyt i nakrytym dużą ciosaną płytą kamienną o dł. 125 cm znajdowało się 9-10 naczyń, z których zachowały się: 1. Uszkodzone naczynie jajowatego kształtu ze zwężającą się, wyodrębnioną szyjką, ucha utracone celowo, pow. gładzona powyżej załomu, dół niestaranie gładzony, żółta i szarobrunatna, wys. 29,6 cm, śr. 25,2 cm, otw. 13,5 cm, nr kat. 1905: 17 (ryc. 149, 1); 2. Dzban o dwustożkowatym, zaokrąglonym brzuścu i wysokiej rozchylającej się szyjce oraz taśmowatym uchu celowo utraconym, ze śladami wygładzania, pow. lśniąco czarna, wys. 18,0 cm, śr. 20,7 cm, otw. 13,0 cm, nr kat. 1905: 18 (ryc. 149, 3); 3. Szerokootworowe naczynie o baniastym brzuścu, wyodrębnionej szyjce, poniżej której znajdują się dwa „pozorowane” uszka, pow. brunatna, poniżej załomu schropowaczone, wys. 18,0 cm, śr. 24,0 cm, otw. 18,0 cm, nr kat. 1905: 21 (ryc. 149, 4); 4. Małe naczynie z wysoką, zwężającą się szyjką o wygiętej krawędzi i baniastym brzuścem, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 14,0 cm, śr. 15,0 cm, otw. 9,6 cm, dno wygładzone posiada starannie wygładzony znak równoramiennego krzyża, śr. dna 6,8 cm; naczynie posiada masywną pokrywę płasko kulistą z zakładką, nr kat. 1905: 20 (ryc. 149, 6); 5. Podobne naczynie, także z pokrywą, wys. 13,5 cm, śr. 16,0 cm, otw. 9,5 cm, wygładzone dno 6,6 cm, nr kat. 1905: 19 (ryc. 149, 5). W trzech naczyniach znajdowały się duże ilości spalonych kości ludzkich, m. in. mężczyzny w wieku *maturus* (ok. 50 lat) oraz fragmenty kości konia.

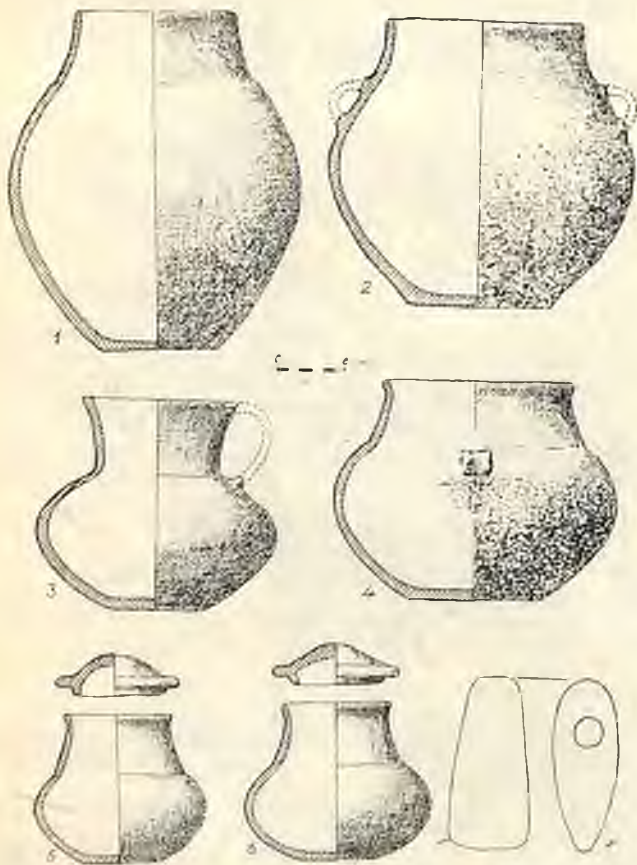
Prawdopodobnie z tego samego cmentarzyska pochodzi baniaste (silnie uszkodzone) naczynie z dwoma rytualnie utraconymi uchami (miejsca odłamania są z lekka wygładzone): pow. góra wygładzona, poniżej załomu niestaranie wyrównana, brunatna, wys. 25,0 cm, śr. 26,0 cm, otw. 17,3 cm, dno 12,0 cm, nr kat. H.G. 1129 (ryc. 149, 2).

Chronologia: Wczesna epoka żelaza, kultura pomorska.

Badania: Grób odkryto podczas orki w roku 1891 na polu gospodarza Jahna.

Zbiory: MA Poznań, nr kat. H.G. 1129; nr kat. 1905: 17-21.

Literatura: „Posener Zeitung”, nr 368 z 28 V 1876; „ZdHGPP”, R. 7; 1892, s. XXXIII; „Ztschr. f. Eth”, t. 8;

Ryc. 149. Owieczki, stan. 1 (1-6), stan. 2 (7)
Abb. 149. Owieczki, Fundst. 1 (1-6), Fundst. 2 (7)

1876, Verh., s. 273; A. Lissauer, 1887, s. 79; E. Callier, 1887, s. 16; T. Malinowski, 1967, s. 204, nr 1815; tenże, 1978, s. 232.

PACHOLEWO

Rodzaj znaleziska: Osada.

Stanowisko: 1. Nieokreślone.

Inwentarz: Skrobacz; wiór; odłupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Badania: Powierzchniowe J. Delekty w 1929 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 558, nr kat. 1929: 1167-11169.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 109; M. Kobusiewicz, 1967, s. 11.

Stanowisko: 2. Nieokreślone.

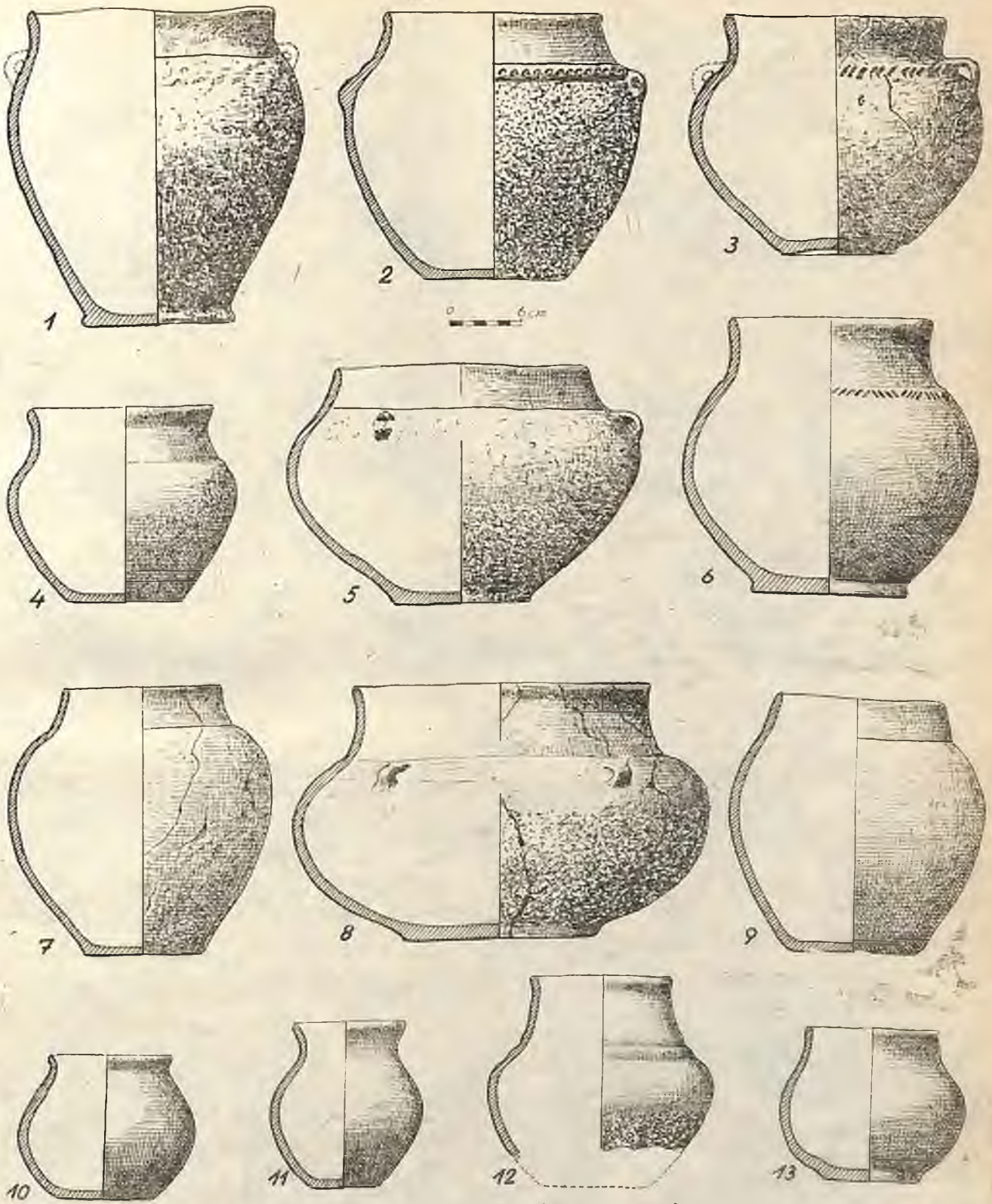
Rodzaj znaleziska: Cementarzysko ciepłopalne.

Inwentarz: Ze zniszczonych dwóch grobów skrzynkowych pochodzą: 1. Baniaste naczynie z wyodrębnioną szyłką, zdobione u jej nasady doleczkami i zaopatrzone w dwa ucha celowo utracone i wygładzone u nasady, pow. gładka, wys. 32,5 cm, śr. 25,0 cm, otw. 17,0 cm, czapkowata pokrywa posiada małe uszko z nawiniętą spiralną brązową, nr kat. 1950: 740 (ryc. 150, 1); 2. Baniaste naczynie ze zwężającą się szyjką oddzieloną od brzuśca listwą grupami naprzemian ukośnych nacięć, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 24,3 cm, śr. 26,0 cm, otw. 16,5 cm, wysoka pokrywa z zakładką, zaopatrzona w uszko ze spiralną brązową, zdobiona zygalkiem i bruzdą, nr kat. 1950: 756 (ryc. 150, 2); 3. Baniaste naczynie z wysoką szyjką, pow. gładka, poniżej załomu chropowata, ciemnoszara, wys. 30,0 cm, śr. 26,8 cm, otw. 14,5 cm, niska pokrywa z szerokim brzegiem, nr kat. 1950: 747 (ryc. 150, 3); 4. Naczynie z baniastym brzuścem i wysoką, zwężającą się szyjką o wygiętym brzegu, pow. gładka, poniżej załomu chropowata, czerniona, wys. 25,4 cm, śr. 26,0 cm, otw. 14,3 cm, pokrywa wysoka, czapkowata, z szerokim, wygiętym brzegiem, nr kat. 1950: 753 (ryc. 150, 4); 5. Naczynie z dwustożkowatym brzuścem i wysoką, zwężającą się szyjką o wygiętym brzegu, pow. gładka, poniżej załomu chropowata, czerniona, wys. 18,0 cm, śr. 21,5 cm, otw. 11,5 cm, pokrywa z lekkim wgłębieniem na szczycie i wywiniętym brzegiem, nr kat. 1950: 754 (ryc. 150, 5); 6. Uszkodzone naczynie o dwustożkowatym zaokrąglonym brzuścu i zwężającej się szyjce, pow. gładka, poniżej załomu chropowata, szarobrunatna, wys. 23,8 cm, śr. 27,1 cm, otw. 13,2 cm, czapkowata pokrywa z szerokim brzegiem i lekkim wgłębieniem na szczycie, nr kat. 1950: 746 (ryc. 150, 6); 7. Baniaste naczynie z wyodrębnionym dnem oraz niską, również wyodrębnioną szyjką o wygiętym brzegu, pow. gładka, ciemna, wys. 21,5 cm, śr. 21,0 cm, otw. 13,3 cm, masywna, płasko kulista pokrywa posiada niską zakładkę, nr kat. 1950: 744 (ryc. 150, 7); 8. Baniaste naczynie z nieznacznie wyodrębnioną wysoką szyjką o lekko wygiętej krawędzi, pow. gładka, ciemnobrunatna, wys. 24,0 cm, śr. 24,5 cm, otw. 16,5 cm, płasko kulista pokrywa z wyodrębnionym brzegiem i zwężającą się zakładką, nr kat. 1950: 745 (ryc. 150, 8); 9. Baniaste naczynie z nieznacznie wyodrębnioną i zwężającą się szyjką, oddzieloną pasmem ornamentu paznokciowego, pow. gładka, ciemnobrunatna, wys. 25,5 cm, śr. 25,0 cm, otw. 18,0 cm, płasko kulista pokrywa z brzegiem i niską zakładką, nr kat. 1950: 755 i 768 (ryc. 150, 9); 10. Naczynie jajowatego kształtu, o nieco asymetrycznej budowie, z niską, nieznacznie wyodrębnioną szyjką o wychylonej krawędzi, u nasady szyjki dwa małe uszka (utracone), po których zachowały się otwory do czopików, pow. niestaranie wygładzona, ciemnobrunatna, wys. 26,0 cm, śr. 24,1 cm, otw. 20,8 cm, nr kat. 1950: 749 (ryc. 151, 1); 11. Szerokootworowe naczynie z beczłkowatym brzuścem i niską, zwężającą się szyjką, oddzieloną pasmem doleczków, poniżej — para guzków imitujących uszka, pow. szyjki gładzona, reszta chropowata, ciemnobrunatna, wys. 22,0 cm, śr. 25,0 cm, otw. 18,5 cm, nr kat. 1950: 742 (ryc. 151, 2); 12. Baniaste naczynie z niską, nieco rozszerzającą się szyjką, poniżej której małe taśmowate uszka, poniżej

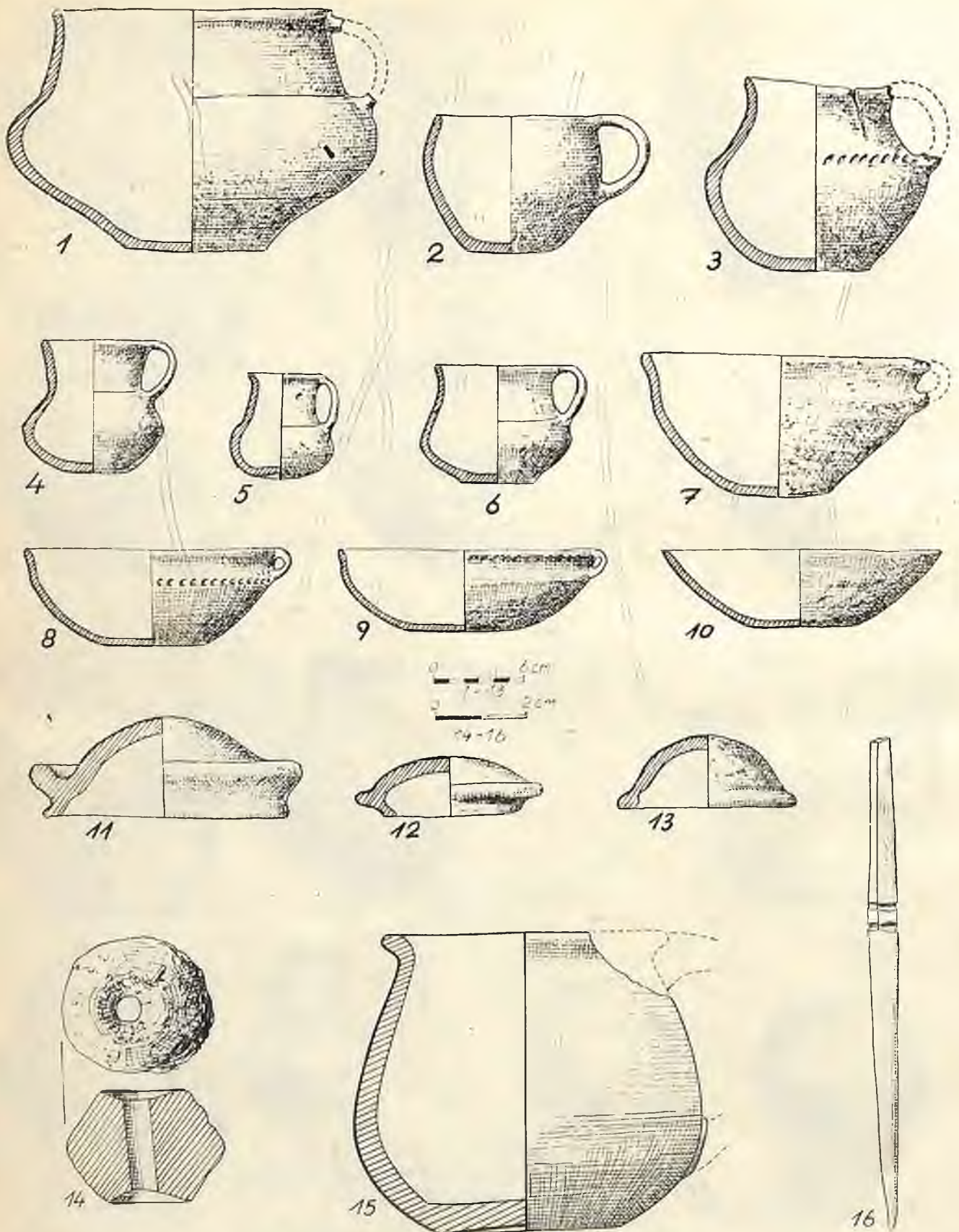
szyjki nieregularne ukośne nacięcia, pow. szorstka, ciemnobrunatna, wys. 20,0 cm, śr. 24,0 cm, otw. 18,3 cm, nr kat. 1950: 752 (ryc. 151, 3); 13. Naczynie szerokootworowe z lekko wyodrębnioną szyjką o wychylonym brzegu, pow. gładka, ciemna, wys. 16,0 cm, śr. 19,0 cm, otw. 15,6 cm, nr kat. 1950: 751 (ryc. 151, 4); 14. Szerokootworowe naczynie z płasko baniastym brzuścem i niską, nieco zwężającą się szyjką oraz lekko wyodrębnionym dnem, poniżej szyjki trzy symetrycznie rozmieszczone uszka (utracone), pow. gładka, poniżej załomu chropowata, ciemnobrunatna i szara, wys. 20,0 cm, śr. 30,0 cm, otw. 22,0 cm, nr kat. 1950: 743 (ryc. 151, 5); 15. Baniaste naczynie z niską wyodrębnioną szyjką, oddzieloną pasmem naprzemian ukośnych grup nacięć, dno również wyodrębnione, pow. gładka, ciemnobrunatna i szara, wys. 23,0 cm, śr. 24,8 cm, otw. 17,3 cm, nr kat. 1950: 750 (ryc. 151, 6); 16. Baniaste naczynie z niską, wyodrębnioną i lekko zwężającą się szyjką, pow. gładka, brunatna, wys. 22,2 cm, śr. 21,9 cm, otw. 13,5 cm, nr kat. 1950: 739 (ryc. 151, 7); 17. Szerokootworowe naczynie z wyodrębnioną, nieco rozchylającą się szyjką i płasko baniastym brzuścem oraz lekko zaznaczonym dnem, u nasady szyjki dwa małe taśmowate uszka z wystającymi brzegami, pow. gładka, poniżej nasady uszek chropowata, szarobrunatna, wys. 21,0 cm, śr. 34,7 cm, otw. 25,2 cm, nr kat. 1950: 757 (ryc. 151, 8); 18. Naczynie beczłkowatego kształtu z niską, wyodrębnioną i zwężającą się szyjką, pow. gładka, brunatna, wys. 23,5 cm, śr. 21,0 cm, otw. 12,5 cm, nr kat. 1950: 741 (ryc. 151, 9); 19. Baniaste naczynie z nieco zgrubiałym wygiętym brzegiem, pow. gładka, brunatna, wys. 12,0 cm, śr. 15,5 cm, otw. 10,5 cm, nr kat. 1950: 759 (ryc. 151, 10); 20. Małe naczynie z baniastym brzuścem i wysoką rozszerzającą się szyjką, pow. gładka, żółtobrunatna, wys. 14,2 cm, śr. 13,0 cm, otw. 10,2 cm, nr kat. 1950: 758 (ryc. 151, 11); 21. Uszkodzone naczynie (brak dolnej części) o prawie dwustożkowatym brzuścu i wysokiej szyjce oddzielonej dwoma szerokimi bruzdami, pow. gładka, poniżej załomu chropowata, ciemna, wys. zach. 14,2 cm, śr. 19,2 cm, otw. 12,4 cm, nr kat. 1950: 748 (ryc. 151, 12); 22. Naczynie o baniastym brzuścu przechodzącym w zwężającą się szyjkę, dno nieznacznie wyodrębnione, pow. gładka, czerniona, wys. 13,0 cm, śr. 15,5 cm, otw. 11,0 cm, nr kat. 1950: 760 (ryc. 151, 13); 23. Duży kubek z dwustożkowatym brzuścem i wyodrębnioną szyjką o nieco wychylonej krawędzi, taśmowate ucho utracone, pow. gładka, brunatnożółta, wys. 16,0 cm, śr. 25,0 cm, otw. 19,0 cm, nr kat. 1950: 771 (ryc. 152, 1); 24. Kubek beczłkowatego kształtu z taśmowatym uchem, pow. gładka, jasnożółta, wys. 9,4 cm, śr. 12,0 cm, otw. 10,5 cm, nr kat. 1950: 776 (ryc. 152, 2); 25. Kubek z dwustożkowatym brzuścem i lekko zwężającą się szyjką o wygiętym brzegu, u nasady szyjki ornament paznokciowy, taśmowate ucho utracone, pow. gładka, szarozółtawa, wys. 12,5 cm, śr. 15,0 cm, otw. 10,0 cm, nr kat. 1950: 772 (ryc. 152, 3); 26. Kubek z dwustożkowatym brzuścem i wyodrębnioną, rozchylającą się szyjką, oraz taśmowatym dużym uchem, pow. gładka, czerniona, nr kat. 1950: 774 (ryc. 152, 4); 27. Mały kubek o nieforemnie kulistym brzuścu, wyodrębnionej, prawie cylindrycznej szyjce z wygiętym brzegiem i taśmowatym dużym uchem, pow. niestaranie gładzona, brunatnożółta, wys. 7,0 cm, śr. 7,0 cm, otw. 5,0 cm, nr kat. 1950: 773 (ryc. 152, 5); 28. Kubek z prawie dwustożkowatym brzuścem, wyodrębnioną, słabo zwężającą się szyjką o wygiętym brzegu i z taśmowatym uchem, pow. gładka, czerniona, wys. 8,1 cm, śr. 10,0 cm, otw. 7,5 cm, nr kat. 1950: 775 (ryc. 152, 6); 29. Głęboka miska z przewężonym brzegiem, nieznacznie wyodrębnionym dnem i małym uszkiem (utracone), pow. niezbyt starannie wygładzona, żółtobrunatna, wys. 8,5 cm, śr. 19,3 cm, dno 7,0 cm, nr kat. 1950: 765 (ryc. 152, 7); 30. Półkulista miska z przewężonym brzegiem, poniżej którego pasmo doleczków, z małym uszkiem, pow. gładka, brunatna, wys. 6,7 cm, otw. 17,5 cm, dno 7,0 cm, nr kat. 1950: 762 (ryc. 152, 8); 31. Miska nieco przewężona poniżej krawędzi, zdobiona szeregiem doleczków, zaopatrzona w małe uszka, pow. gładka, żółtobrunatna, wys. 5,8 cm, otw. 17,7 cm, dno 6,6 cm, nr kat. 1950: 763 (ryc. 152, 9); 32. Misa w kształcie odwróconego, ściętego stożka, pow. gładka, szarozółta, wys. 5,4 cm, otw. 19,2 cm, dno 7,0 cm, nr kat. 1950: 764 (ryc. 152, 10); 33. Duża po-

Ryc. 150. Pacholewo, stan. 2. Ceramika z cmentarzyska
 Abb. 150. Pacholewo, Fundst. 2. Keramik aus dem Gräberfeld

Ryc. 151. Pacholewo, stan. 2. Ceramika z cmentarzyska
 Abb. 151. Pacholewo, Fundst. 2. Keramik aus dem Gräberfeld

Ryc. 152. Pacholewo, stan. 2 (1-14), stan. 3 (15, 16)
 Abb. 152. Pacholewo, Fundst. 2 (1-14), Fundst. 3 (15, 16)

krywa płaskokulista z szerokim wygiętym ku górze brzegiem i rozszerzającą się zakładką, pow. gładka, czerniona, śr. 18,2 cm, wys. 7,4 cm, nr kat. 1950:769 (ryc. 152, 11); 34. Silnie spłaszczona pokrywa o lekko wygiętym brzegu i silnie zwięzającej się zakładce, pow. gładka, czerniona, śr. 12,3 cm, wys. 3,8 cm, nr kat. 1950:767 (ryc. 152, 12); 35. Półkulista pokrywa ze słabo zaznaczonym brzegiem i wgłębieniem pod jego wewnętrzzną stroną, pow. gładka, szarozółta, śr. 12,0 cm, wys. 4,7 cm, nr kat. 1950:766 (ryc. 152, 13); 36. Fragment misy przeżęzonej poniżej brzegu i zdobionej pasmem ornamentu dołkowego, pow. gładka, szarozółta (podobna do misy nr kat. 1950:762), nr kat. 1950:761; 37. Mała pokrywa ze słabo wyodrębnionym brzegiem, z wgłębieniem na szczycie, zdobiona promienistocie rozchodzącymi się żłobkami, pow. gładka, szarozółta, zniszczona, nr kat. 1950:770; ułamki zniszczonych dwóch szerokootworowych naczyń, z których jedno zdobione było u nasady szyjki pasmem ukośnych nacięć, fragment kubka o pow. czernionej i ułamki pokrywy, nr kat. 1950:778; ponadto w niektórych naczyniach znajdowały się ułamki różnych naczyń, nie dających się zrekonstruować; asymetryczny, dwustożkowy przesłk gliniany z wgłębieniami przy otworze, wys. 2,7 cm, śr. 3,5 cm, nr kat. 1950:777 (ryc. 152, 14), być może iż pochodzi on z grobów ciałopalnych kultury oksywskiej z późnego okresu przedrzymskiego, odkrytych w tej miejscowości (?)

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura pomorska.

Badania: Ze zbiorów Z. Zakrzewskiego.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1950:199, nr kat. 1950:739-779.

Literatura A. Witkowska, 1952, s. 298; T. Malinowski, 1969, s. 204, nr 1820.

Uwaga: Prawdopodobnie na tym samym stanowisku został odkryty zniszczony grób ciałopalny, z którego zachowały się tylko fragmenty naczyń, m. in. częściowo przepalonych, zebranych w 1929 r. przez J. Delektę. Nr inw. 1929:559, nr kat. 1929:1670-1671. Por. T. Malinowski, 1956, s. 121.

Stanowisko: 3. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Ze zniszczonych grobów pochodzą: mały dzbanek gruszkowatego kształtu ze zgrubiałą profilowaną krawędzią, pow. gładzona, czerwono-brunatna, wys. 7,0 cm, śr. 7,8 cm (ryc. 152, 15); drobne ułamki większego naczynia o pow. sztucznie schropowanej oraz silnie przepalone ułamki kilku czarek; sztyło żelazne z nacięciami przy nasadzie ostrza, dł. 11,2 cm (ryc. 152, 16).

Chronologia: Okres przedrzymski, kultura oksyw-ska (?)

Badania: Dar O. Knoopa z Rogoźna (dzbanek i sztyło).

Zbiory: MA Poznań, nr inw. TPN 1922:52, nr kat. TPN 1922:126-127.

Literatura: J. Kostrzewski, 1928, s. 233.

Stanowisko: 4. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Osada (Luźne).

Inwentarz: Ułamki kilku naczyń (m. in. brzegów, den i pokryw) toczonych na szybkoobrotowym kole oraz fragment naczynia lepienego ręcznie.

Chronologia: Wczesne średniowiecze, (faza C-D) i średniowiecze.

Badania: Ze zbiorów Z. Zakrzewskiego z Poznania.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1950:200, nr kat. 1950:779.

Literatura: A. Witkowska, 1952, s. 303, W. Hensel i Z. Kurnatowska, 1980, s. 9, ryc. 1, 1-25.

PAMIĄTKOWO

Stanowisko: 1. Zalesiony półwysep na wschodniej stronie Jez. Pamiątkowskiego, na zboczu opadającym ku jezioru.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Ułamki kilku naczyń, odłupki, wióry, łuszczyki i kamień ze śladami obróbki (podkładka?).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pu-charów lejkowatych.

Badania: Powierzchniowe bad. W. Maciejewskiego w 1923 r. oraz dr. Umbreit'a w 1938 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1923:113; nr inw. 1938:111, nr kat. 1939:1610.

Literatura: J. Kostrzewski, 1928, s. 225; M. Piaskowska, 1959, s. 231.

Stanowisko: 2. Pole uprawne przy odosobnionych zabudowaniach gosp. W. Walla, na północny zachód od wsi.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Ułamek naczynia i wiór z krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pu-charów lejkowatych.

Badania: Powierzchniowe bad. dr. Umbreit'a w 1938 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1938:114, nr kat. 1939:1616.

Literatura: J.w.

Stanowisko: Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: 1. Topór kamienny (leptyt) o sześciobocznym przekroju z wyraźnym żeberkiem po obu stronach ciosu, w górnej części ślad po niedowierconym otworze, dł. 24,6 cm (ryc. 153, 3); 2. Topór kamienny (amfibolit) z ostrym obuchem, pow. znacznie zwiętrzała, dł. 19,6 cm (ryc. 153, 1); 3. Toporek kamienny (gabro) o zaokrąglonym, uszkodzonym obuchu, dł. 11,6 cm (ryc. 153, 2).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pu-charów lejkowatych (nr 1, 2 — typ „B” Åberga).

Badania: Dar hr. M. Bnińskiego z Pamiątkowa i hr. T. Morsztyna ze Strzelewa.

Zbiory: MA Poznań, nr kat. TPN 1874:154 (nr 1, 2) i TPN 1909:1 (nr 3).

Literatura: J. N. Sadowski, 1876, s. 22; W. Schwartz, 1878, s. 4; A. Lissauer, 1887, s. 30; K. Jażdżewski, 1936, s. 86, ryc. 965; A. Prinke, J. Skoczyła, 1980, s. 108, nr 987-989.

Stanowisko: Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Płaska siekierka miedziana z tępym obuchem, nieco rozszerzonym ostrzem i lekko wypukłymi i nie wygładzonymi ściankami, w przekroju prawie prostokątna; dł. 14,2 cm, szer. obucha 3,0 cm, szer. ostrza 4,9 cm, najw. grub. 1,0 cm (ryc. 153, 4).

Chronologia: Epoka kamienia (schylek) — epoka brązu (pocz.) ?

Badania: Znaleziona podczas prac melioracyjnych, na głęb. około 1 m.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. ?

Stanowisko: Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Lity naramiennik brązowy owalnego kształtu, ze zwięzającymi się, poprzecznie karbowanymi końcami, pow. nieznacznie skorodowana, wym.: 12,0×13,5 cm (ryc. 153, 6).

Chronologia: Epoka brązu, I okres, kultura grobska (?)

Badania: Dar hr. T. Morsztyna ze Strzelewa.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1909:1, nr kat. 1939:148.

Literatura: J. Kostrzewski, 1923, s. 248, przypis 178; tenże, 1924, s. 195; A. Knapowska-Mikołajczykowa, 1957, s. 67.

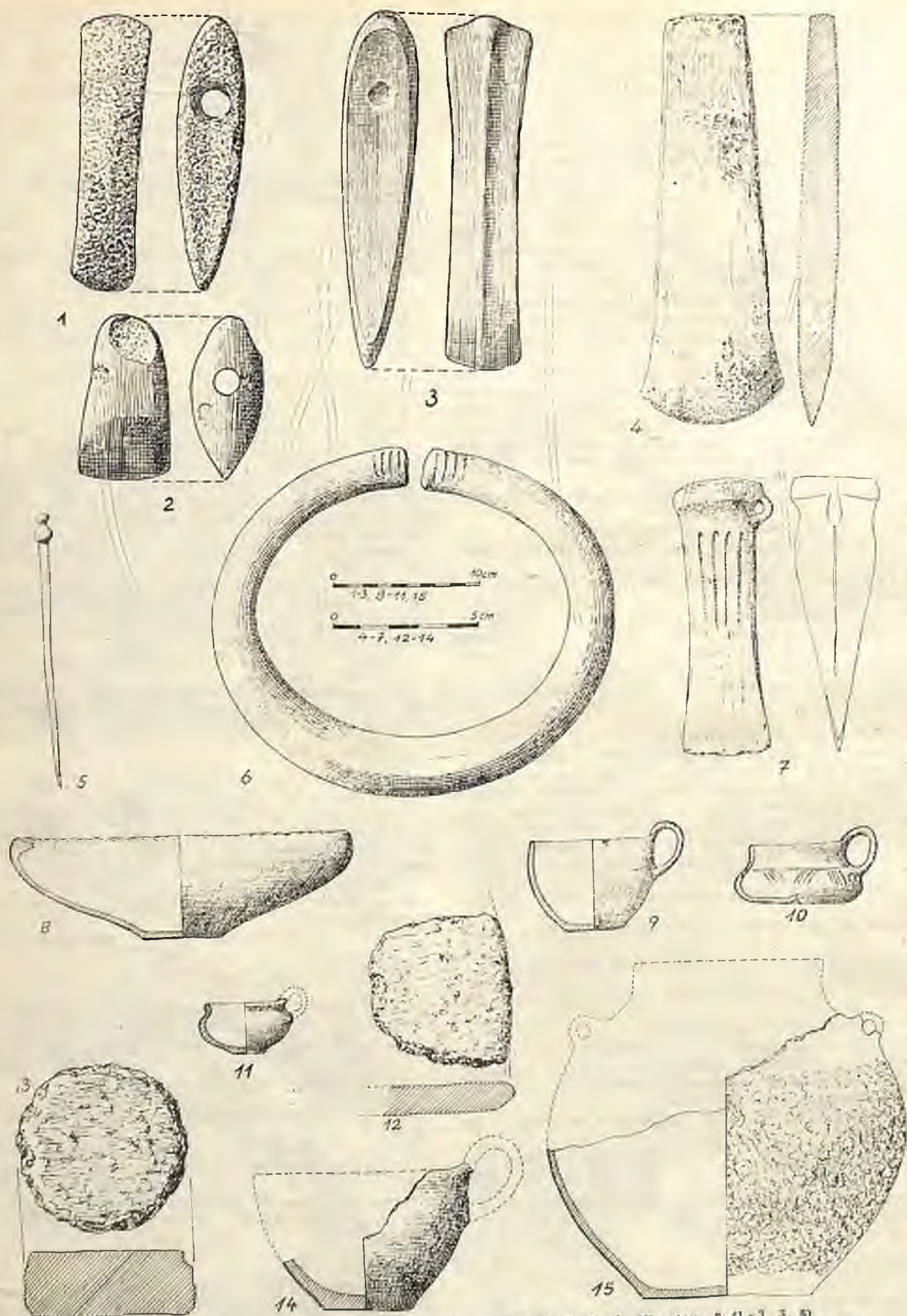
Stanowisko: 1. J.w.

Rodzaj znaleziska: Osada (?)

Inwentarz: Kilkanaście ułamków naczyń o pow. gładzonej i chropowatej, m. in. ułamek dużego talerza glinianego (ryc. 153, 9).

Chronologia: Epoka brązu, IV-V okres, kultura lużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. dr. Umbreit'a w 1938 r. i pracowników MA w Poznaniu w 1953 r.

Ryc. 151. Pamiętkowo, stan. 1 (3), stan. 5 (13), stan. 6 (4, 7, 8, 10-12), stan. 7 (1-3, 3, 5)
 Abb. 151. Pamiętkowo, Fundst. 1 (9), Fundst. 5 (15), Fundst. 6 (4, 7, 8, 10-12), Fundst. 7 (1-3, 5, 6)

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1938:112, nr kat. 1939:1611; nr inw. 1953:112, nr kat. 1853:184.

Literatura: M. Kostrzewska, 1954, s. 296; M. Piaszykowska, 1959, s. 234.

Stanowisko: Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Siekierka brązowa z tulejką, zaopatrzona w uszko, obustronnie zdobiona pionowymi żłobkami, nieznacznie wcięta w części środkowej, pokryta ciemnozieloną patyną, dł. 9,8 cm, szer. ostrza 3,1 cm (ryc. 153, 7).

Chronologia: Epoka brązu, IV-V okres, kultura lużycka.

Badania: Znaleziona na głęb. ok. 50 cm w piasku (w 1919 r.).

Zbiory: Sztokholm, Statens Historiska Museum, nr kat. 16254.

Literatura: Not. w archiwum MA w Poznaniu.

Uwaga: Być może siekierka ta została znaleziona na granicy wsi Pamiętkowo i Przeclaw, bowiem w archiwum sztokholmskim figuruje również pod „Prinzenau” tj. Przeclaw.

Stanowisko: 6. Około 75 m na płd.-zach. od Jez. Pamiętkowskiego i 100 m na wsch. od szosy Poznań—Szamotuły.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Ze zniszczonych, płaskich grobów bez obwarowania kamiennego pochodzą następujące zabytki: 1. Popielnica (brak w zbiorach); 2. Misa ze zgrubiałą karbowaną krawędzią, pow. gładka, szarobrunatna, wys. 7,2 cm, otw. 23,0 cm, dno 7,6 cm (ryc. 153, 8); 3. Głęboki, mały kubek z taśmowatym uchem, pow. gładka, szara, wys. 6,3 cm, otw. 8,5 cm, dno 3,7 cm (ryc. 153, 9); 4. Mały kubek z przewężoną szyjką, pow. gładka, szarobrunatna, wys. 3,5 cm, śr. 6,0 cm, dno 2,0 cm (ryc. 153, 11); 5. Mały czerpak o spłaszczonym dnie, zdobiony grupami naprzemian ukośnych kresów, pow. gładka, brunatna, wys. 4,2 cm, śr. 8,8 cm (ryc. 153, 10); 6. Krządek kamienny o obtłuczonej powierzchni (półfabrykat ?), śr. 6,0 cm (ryc. 153, 13); 7. Szpila brąz. z wazowatą główką, dł. 9,5 cm (ryc. 153, 5).

Z tego samego cmentarzyska, ze zniszczonych grobów, pochodzą ułamki baniastej popielnicy z wyodrębnioną szyjką i dwoma masywnymi uchami, pow. gładka, czerniona; uszkodzony kubek o pow. gładkiej i czernionej, wys. 5,0 cm, otw. 7,5 cm (ryc. 153, 14) oraz fragmenty kilku różnych naczyń, przeważnie grubościennych o pow. obmazywanej i gładzonej, brunatnej, m. in. część talerza zdobionego dolkami paznokciowymi, śr. ok. 22,0 cm (ryc. 153, 12).

Na tym samym stanowisku zebrano w roku 1960 i 1961 kilkanaście ułamków różnych naczyń o pow. gładzonej i obmazywanej, m. in. mis o karbowanych krawędziach.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura lużycka.

Badania: Przypadkowe odkrycia i znaleziska oraz dar P. Skotarczaka z Poznania (1960 r.) i badania ratownicze J. Łopaty w 1961 r., w tym samym roku badania powierzchniowe przeprowadzili tam pracownicy MA w Poznaniu.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. TPN 828-834 (por. też księgę inw. z 1941 r.); nr inw. 1960:89, nr kat. 1960:166; nr inw. 1961:26, nr kat. 1961-87; Szamotuły, Muzeum Ziemi; Szamotulski, nr inw. ? (kubek i ułamki naczyń).

Literatura: W. Schwartz, 1874, s. 4; A. Lissauer, 1887, s. 30; „Słownik Geogr.”, t. 7, s. 836; „Album Zab. Przedhist.”, z. III, tabl. L, 14; E. Naumowiczówna, 1963, s. 380; J. Łopata, 1966, s. 39; M. Kostrzewska, 1964, s. 240.

Stanowisko: 2. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Kilkanaście drobnych ułamków różnych naczyń o pow. szorstkiej, brunatnej.

Chronologia: Okres przedrzymski (wczesny lub środkowy), kultura lużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. dr. Umbreit w 1938 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1938:115, nr kat. 1938:1618.

Literatura: M. Piaszykowska, 1959, s. 235.

Stanowisko: 5. Między stacją kolejową a przejazdem.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Naczynie (popielnica) baniastego kształtu, z dwoma uchami, pow. chropowata i obmazywana, brunatnoczerwona, brak części górnej, wys. zach. 22,5 cm, dno 10,0 cm (ryc. 153, 15); duża ilość przepalonych kości ludzkich (z jednej popielnicy).

Chronologia: Okres przedrzymski, (wczesny), kultura pomorska.

Badania: Ratownicze bad. T. Malinowskiego w 1955 r. Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1955:228, nr kat. 1955:563-564.

Literatura: W. Śmigieński, 1958, s. 458.

Stanowisko: 3. Pole uprawne na północ od stanowiska 1.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Ułamki naczyń.

Chronologia: Okres przedrzymski (wczesny lub środkowy), kultura pomorska.

Badania: Powierzchniowe bad. pracowników MA w Poznaniu w 1953 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1953:115, nr kat. 1953:187.

Literatura: M. Kostrzewska, 1954, s. 298.

Stanowisko: 6. J.w.

Rodzaj znaleziska: Osada (luźne).

Inwentarz: Fragmenty trzech naczyń, w tym dwóch o pow. chropowatej i trzeciego o wyodrębnionej podstawie, pierścieniowatym dnie i pow. wysłwieconej; kości zwierzęce.

Chronologia: Okres wpływów rzymskich, II-III w.

Badania: Dar P. Skotarczaka z Poznania.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1960:98, nr kat. 1960:186-187.

Literatura: E. Naumowiczówna, 1963, s. 383.

Stanowisko: 1. J.w.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Kilka ułamków naczyń obtaczanych oraz kilkanaście należących do naczyń całkowicie toczone, m. in. stalowoszarych; bryły żuźla żelaznego.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny, faza C/D i średniowiecze.

Badania: Powierzchniowe bad. W. Maciejewskiego w 1923 r., dr. Umbreit w 1938 r. i pracowników MA w Poznaniu w 1953 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1923:112, nr inw. 1938:113, nr kat. 1938:1614-1615; nr inw. 1953:113, nr kat. 1953:185.

Literatura: J. Kostrzewski, 1928, s. 329; M. Piaszykowska, 1959, s. 238; M. Kostrzewska, 1954, s. 299.

Stanowisko: 4. Na skraju lasu przy drodze z Pamiętkowa do Przeclawka, na północ od stanowiska 3.

Rodzaj znaleziska: Osada (?).

Inwentarz: Drobne ułamki naczyń, m. in. z ornamentem dookólnych żłobków, pow. szorstka, brunatna i szara.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny.

Badania: Powierzchniowe bad. pracowników MA w Poznaniu w 1953 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1953:114, nr kat. 1953:186.

Literatura: M. Kostrzewska, 1954, s. 299.

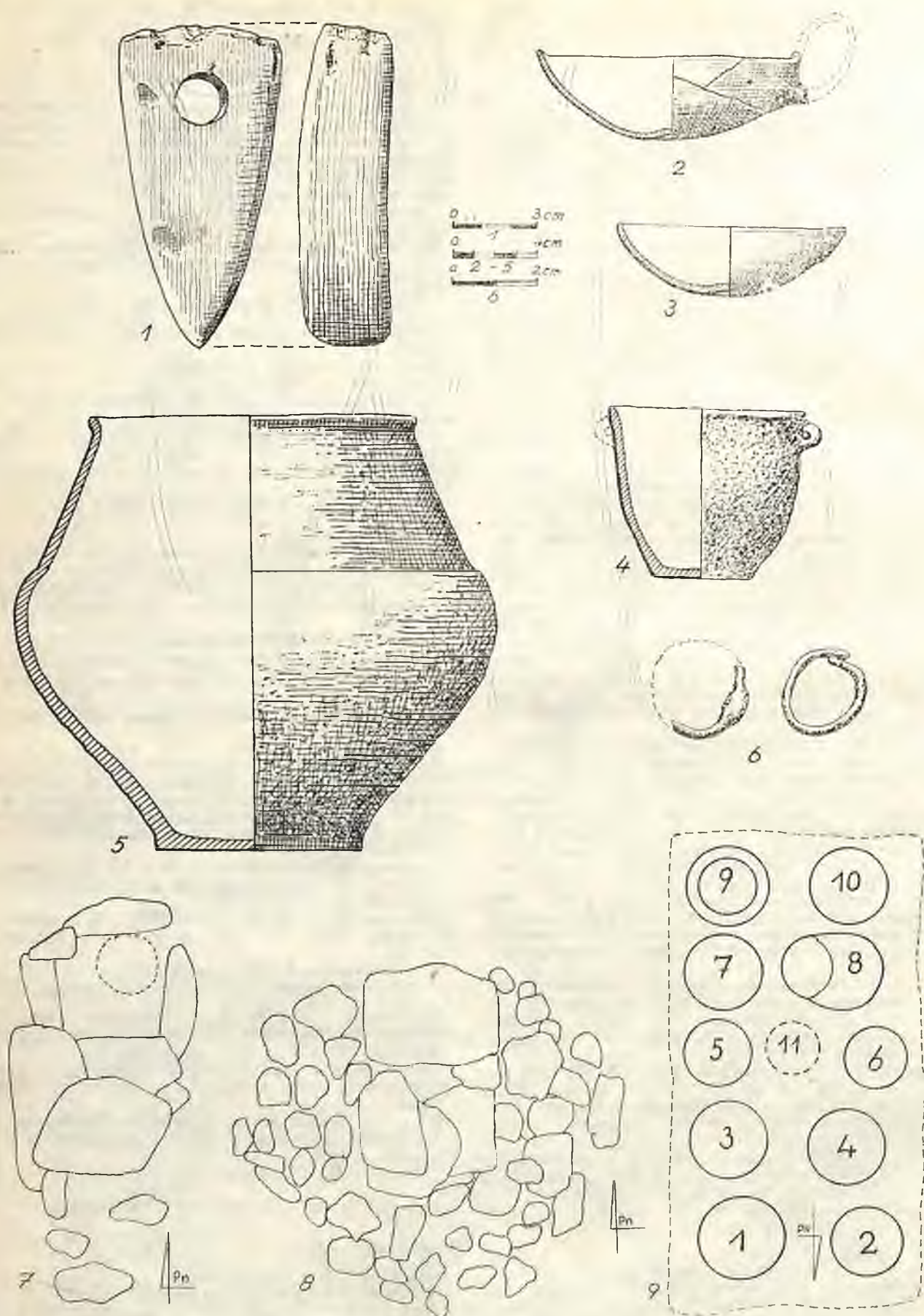
PARKOWO

Stanowisko: Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Toporek kamienny (amfibolit) z nieco zwisającym ostrzem, obuch utracony, dł. zach. 11,7 cm (ryc. 154, 1).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura ceramiczna wstępowej.

Ryc. 154. Parkowo, Stan. 1 (2-6), stan. 2 (7-9), stan. ? (1)
 Abb. 154. Parkowo, Fundst. 1 (2-6), Fundst. 2 (7-9), Fundst. ? (1)

Badania: Dar ks. Mędlewskiego z Poznania.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. TPN 1899: 7.

Literatura: E. Smoczyńska, 1953, s. 32, ryc. 119; A. Prinke, J. Skoczylas, 1980, s. 102, nr 744.

Stanowisko: 1. Piaszczyste wyniesienie przy drodze z P. do Obornik, mała piasznica na polu K. Dachtery. Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Z grobu obwarowanego kamieniami zachowały się: 1. Popielnica dwustozkowatego kształtu o zaokrąglonym załomie brzuśca i wysekiej wyodrębnionej szyjce z wygiętym brzegiem, pow. gładzona, brunatna, wys. 21,0 cm, śr. 22,5 cm, otw. 15,2 cm (ryc. 154, 5); wewnątrz znajdowały się spalone kości ludzkie a wśród nich ułamki stopionych pierścionków (ozdób) brązowych o śr. ok. 2,0 cm (ryc. 154, 6).

Zapewne z tego samego stanowiska, ze zniszczonych grobów, pochodzą: 1. Szerokootworowy garnek z dwoma uszkami, pow. schropowacana, szarozłota, wys. 8,2 cm, otw. 9,2 cm (ryc. 154, 4); 2. Półkulista czarka z nieco wgniecionym dnem, pow. gładka, brunatna, wys. 3,3 cm, śr. 10,7 cm (ryc. 154, 3); Płytki, duży czerpak z taśmowatym (ob. utraconym) uchem, przy którego nasadzie znajduje się grupa dołeczków, pow. gładka, czerniona, miejscami jasnobrunatna, wys. 4,0 cm, otw. 12,7×15,4 cm (ryc. 154, 2).

Chronologia: Epoka brązu, V okres, kultura łużycka.

Badania: Dar K. Dachtery z Parkowa-Hubów w 1931 r. oraz dar Szkoły Podstawowej z Parkowa w 1974 r. Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1931: 202, nr kat. 1931: 1012-1014; Oborniki, Muzeum Ziemi Obornickiej, nr inw. I, 21 (ryc. 154, 2-4).

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 145, ryc. 15; tenże, 1960, II, s. 44.

Stanowisko: 2. Piasznica na skraju lasu, po lewej stronie drogi prowadzącej z lasu do części wsi zwanej „Mokrz”; część tej piasznicy należała przed wojną do gosp. I. Knowczyńskiego.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: W roku 1924 podczas przeprowadzonych badań ratunkowych odkryto dwa uszkodzone groby skrzynkowe; zachowały się planiki grobów (ryc. 154, 7-8) oraz schematyczny plan ustawienia naczyń w grobie nr 2 (ryc. 154, 9). Z grobu nr 1 zachowały się skrzynia kamienna, ułamki kilku naczyń zupełnie skruszałych i spalone kości ludzkie.

Z co najmniej 12 naczyń w grobie nr 2 uratowano sześć popielnic, pozostałe były zupełnie skruszałe; w jednej z nich, oznaczonej nr. II, 7, wśród spalonych kości znajdowały się resztki stopionych, taśmowatych ozdób brązowych (ryc. 155, 7), dwa paciorki gliniane nanizane na brąz. drut (ryc. 155, 8), oraz stopione paciorki z błękitnego szkła. W popielnicy oznaczonej II, 2 znajdowały się spalone kości mężczyzny w wieku *maturus* I (40-45 lat) i kilka kostek osobnika nieokreślonej płci w wieku *infans* II (?); wśród tych kości wyróżniono także domieszki kości świni (dwa kręgi) i konia (dwa fragmenty).

1. Baniaste naczynie (popielnica) z niską wyodrębnioną szyjką, pow. szorstka, miejscami wygładzana, ciemnobrunatna, wys. zach. 25,0 cm, otw. 15,0 cm, śr. 23,6 cm, dno 12,0 cm (ryc. 155, 1); 2. Smukłe naczynie (popielnica) z niską prawie cylindryczną szyjką, pow. do 2/3 wysokości szorstka, powyżej gładka, jasnobrunatna, wys. 25,2 cm, otw. 13,0 cm, śr. 19,2 cm, dno 10,5 cm (ryc. 155, 2); 3. Szerokootworowa baniasta popielnica z niską wyodrębnioną szyjką, oddzieloną od brzuśca szergiem ukośnych dołeczków, u nasady szyjki dwa ucha (obecnie utracone), pow. gładka, czerniona, wys. 18,2 cm, otw. 19,0 cm, śr. 25,0 cm, dno 12,0 cm (ryc. 155, 4); 4. Smukła popielnica z wyodrębnioną, zwięzającą się szyjką, pow. obmazywana i szorstka, szyjka gładka, jasnobrunatna, wys. 28,0 cm, otw. 15,0 cm, śr. 24,4 cm (ryc. 155, 5); 5. Baniasta, uszkodzona popielnica o pow. poniżej załomu brzuśca obmazywanej, powyżej gładkiej, ciemnej i brunatnej, wys. zach. 21,2 cm, śr. 29,0 cm, dno 12,0 cm (ryc. 155, 6b); 6. Popielnica wazowatego kształtu, z niską wyodrębnioną szyjką o wygiętym brzegu, poniżej nasady szyjki dwa ucha (obecnie utracone), pow.

poniżej załomu chropowata, wyżej gładka, jasnobrunatna i żółta, wys. 19,0 cm, otw. 19,0 cm, śr. 24,7 cm, dno 10,0 cm (ryc. 155, 4); 7. Półkulista masywna pokrywa z zakładką, wys. 3,7 cm, śr. 10,0 cm (ryc. 155, 6a).

Zapewne z tego samego cmentarzyska pochodzi misa z nieco przewężoną szyjką i małym uszkiem, pow. gładka, brunatna, zdobiona poniżej krawędzi i przy dnie grupami kresiek, wys. 7,0 cm, śr. 19,7 cm (ryc. 156c, 5); zabytek nie posiada żadnych oznaczeń a z wykonanej karty wynika, że do zbiorów dostało się podczas ostatniej wojny.

Z jednego ze zniszczonych podczas wydobywania piaszku grobów pochodzi duże baniaste naczynie z niskim wygiętym brzegiem, pow. silnie schropowacana, jasno i ciemnobrunatna, wys. 29,0 cm, otw. 20,5 cm, śr. 30,5 cm, dno 14,5 cm; wewnątrz spalone kości ludzkie; inw. 1952: 291 (ryc. 156c, 4).

W roku 1970 na skraju powiększonej piasznicy, pod korzeniami przewróconego drzewa, na głęb. ok. 1,20 m, znajdował się grób skrzynkowy, zbudowany z ciężkich płyt i obstawiony mniejszymi kamieniami (ryc. 156a). Wewnątrz znajdowało się kilka popielnic i przystawek, m. in. mis i dzbanków. Naczynia zawierające spalone kości nakryte były płaskimi lub czapkowatymi pokrywami. Jedną uszkodzoną, bogato ornamentowaną popielnicę wraz z pokrywką i miską przekazano do zbiorów Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie, mniejsza miska, kubek i uszkodzona pokrywa znajduje się w Muzeum Ziemi Obornickiej w Obornikach.

1. Uszkodzona popielnica z wysoką szyjką, zdobiona powyżej załomu brzuśca ornamentem rytym i klutym; poszczególne pola przedzielone są grupami pionowych kresiek a od dołu ujęte zygawkowatą linią rył, pow. pow. lśniaca czarna. Należąca do tej popielnicy pokrywa, spłaszczonej i z zakładką, zdobiona jest żłobkami i nakłuciami (ryc. 156b 1a-b). 2. Uszkodzona miska z małym guzkiem na krawędzi, śr. ok. 17,0 cm (ryc. 156b 2).

Z tego samego grobu pochodzą niższe naczynia (ob. w Muzeum w Obornikach): 1. Miska z nieco przewężonym brzegiem i małym taśmowatym uszkiem, pow. gładka, wewnątrz czerniona, zewnątrz jasnobrunatna, wys. 5,6 cm, otw. 13,6 cm (ryc. 156c, 2). Kubek z wysoką i wyodrębnioną szyjką i masywnym uszkiem, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 10,0 cm, śr. 10,8 cm, otw. 6,6 cm (ryc. 156c, 1). 3. Uszkodzona pokrywa z zakładką i słabo wyodrębnionym brzegiem, na pow. geometryczny ornament złożony z dołeczków, barwa szarobrunatna, wys. 5,0 cm, śr. 12,0 cm (ryc. 156c, 3).

Chronologia: Wczesny okres żel. — okres przedrzymski (wczesny), kultura pomorska.

Badania: Ratownicze Z. Zakrzewskiego w 1924 r.; odkrycia przypadkowe w latach 1940-1944 i 1970; dar nauczyciela Z. Szatkowskiego z Parkowa w 1952 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. ? (bad. Z. Zakrzewskiego); bez nr. inw. (z okresu wojny); nr inw. 1952: 291, nr kat. 1952: 783; nr inw. 1970: ?, nr kat. 1970: ? (dar A. Knioly z Parkowa); PMA Warszawa, nr inw. 6436; MZO Oborniki, nr inw. I, 21.

Literatura: Z. Zakrzewski, 1929, s. 131; M. Kosińska, 1954, s. 292 (mylnie pod: okres późnolateński i rzymski); T. Malinowski, 1969, s. 204, nr 1838; tenże, 1978, s. 232; J. Głosiński, 1975, s. 448.

Stanowisko: 3. Piaszczyste pole przy skraju lasu, ok. 1700 m na pń.-wsch. od wsi („Mokrz”).

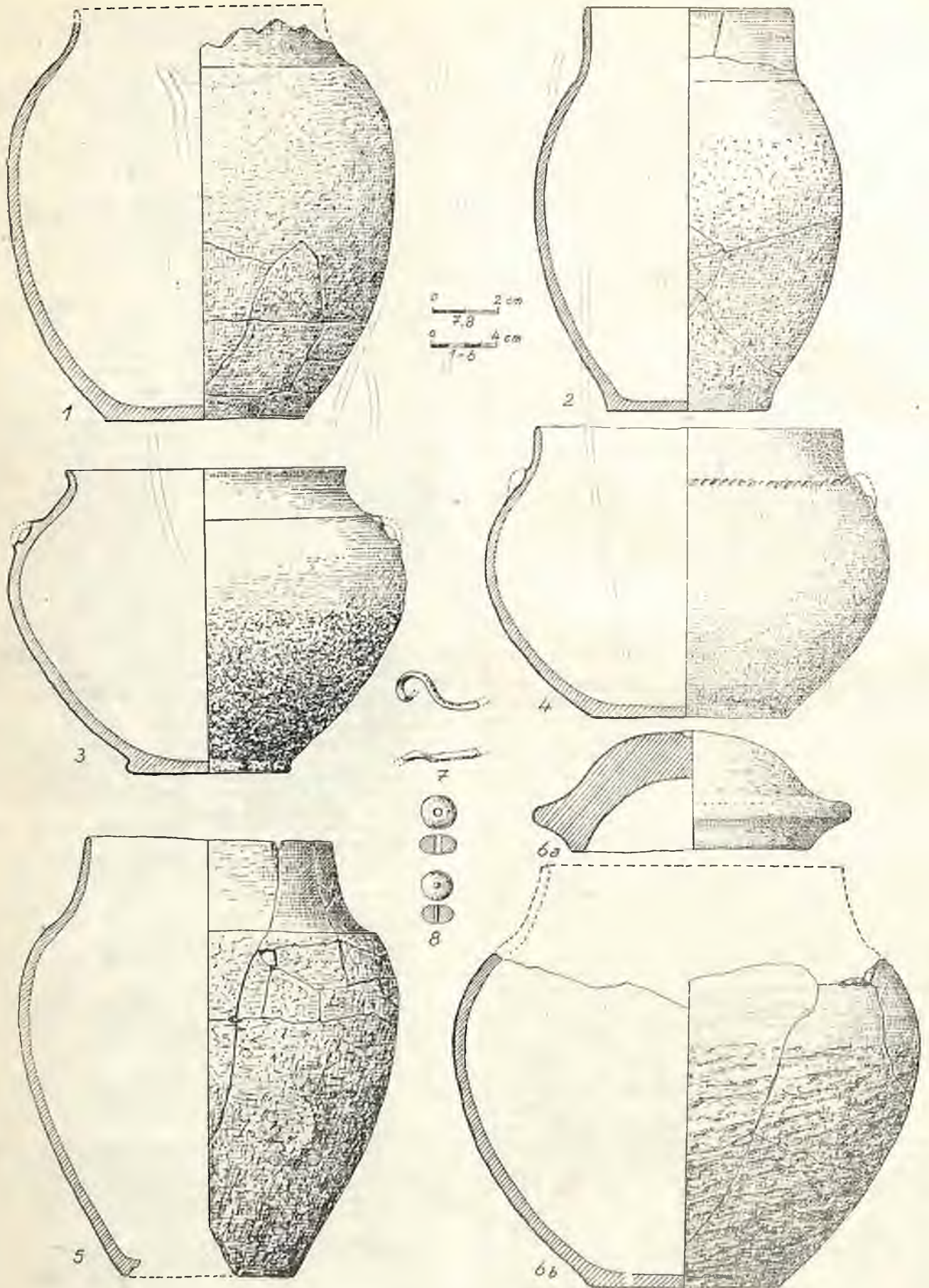
Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne (zniszczone).

Inwentarz: Ze zniszczonego grobu skrzynkowego zachowały się ułamki większego naczynia (popielnicy) o pow. schropowacanej, brunatnej oraz części głębokiej misy z nieznacznie wyodrębnioną szyjką, o pow. gładkiej, jasnobrunatnej, wys. 8,0 cm, otw. ok. 20,0 cm (ryc. 156c, 6).

Z tego samego miejsca zebrano ułamki kilku różnych naczyń oraz spalone kości ludzkie.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura pomorska.

Badania: Znalezione podczas prac polowych (dar nauczyciela Z. Szatkowskiego i Parkowa i J. Gosławskiego z Poznania).

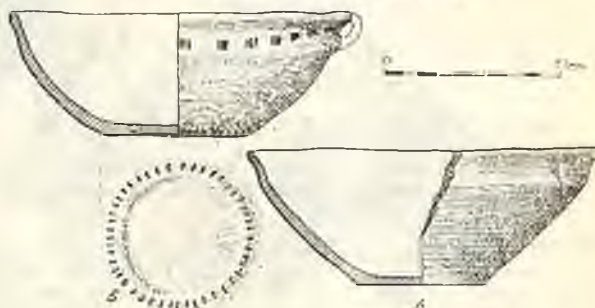
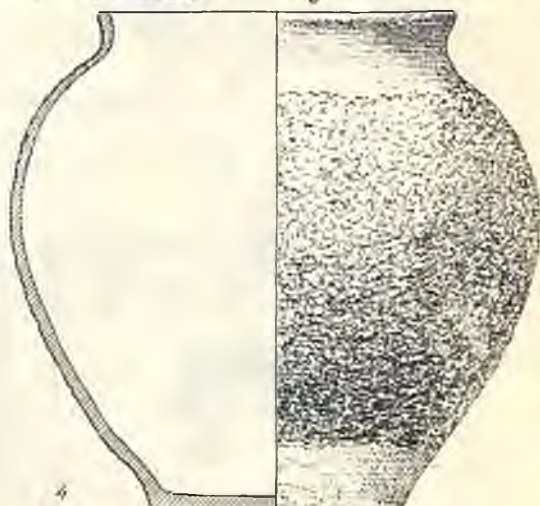
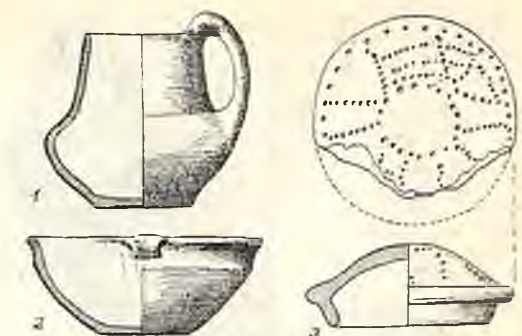

Ryc. 155. Parkowo, stan. 2. Zawartość grobów.
 Abb 155. Parkowo, Fundst. 2. Inhalt der Gräber

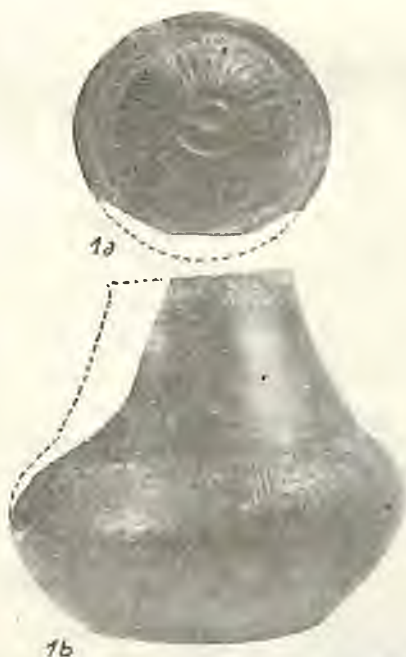

Ryc. 156a. Parkowo, stan. 2. Widok zniszczonego grobu skrzynkowego

Abb. 156a. Parkowo, Fundst. 2. Ansicht des zerstörten Grabes

Ryc. 156c. Parkowo, stan. 2 (1-5), stan 3. (6)
Abb. 156c. Parkowo, Fundst. 2 (1-5), Fundst. 3 (6)

1b

2

Ryc. 156b. Parkowo, stan. 2. Zawartość zniszczonego grobu skrzynkowego

Abb. 156b. Parkowo, Fundst. 2. Inhalt des zerstörten Steinkistengrabes

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1952: 193, nr kat. 1952: nr inw. 1953: 243, nr kat. 1953: 609.

Literatura: M. Kostrzewska, 1954, s. 298; T. Malinowski, 1969, s. 204.

Uwaga: Wg informacji mieszkańców wsi — na tym miejscu wydobyto przed ostatnią wojną kilka naczyń, jest jednak prawdopodobniejsze, że chodzi tu o groby na stan. 2 (z badań Z. Zakrzewskiego).

Stanowisko 4. Pole uprawne St. Nadolnego przy drodze do Obornik.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Ze zniszczonego grobu zebrano ułamki baniastej popielnicy o pow. gładzonej, ciemnobrunatnej oraz kubka zdobionego poniżej nasady szyjki grupami naprzemianukowanych kresek; znaleziono również kawałki przepalonych kości ludzkich.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura pomorska.

Badania: Dar H. Ślizowskiej z Parkowa.

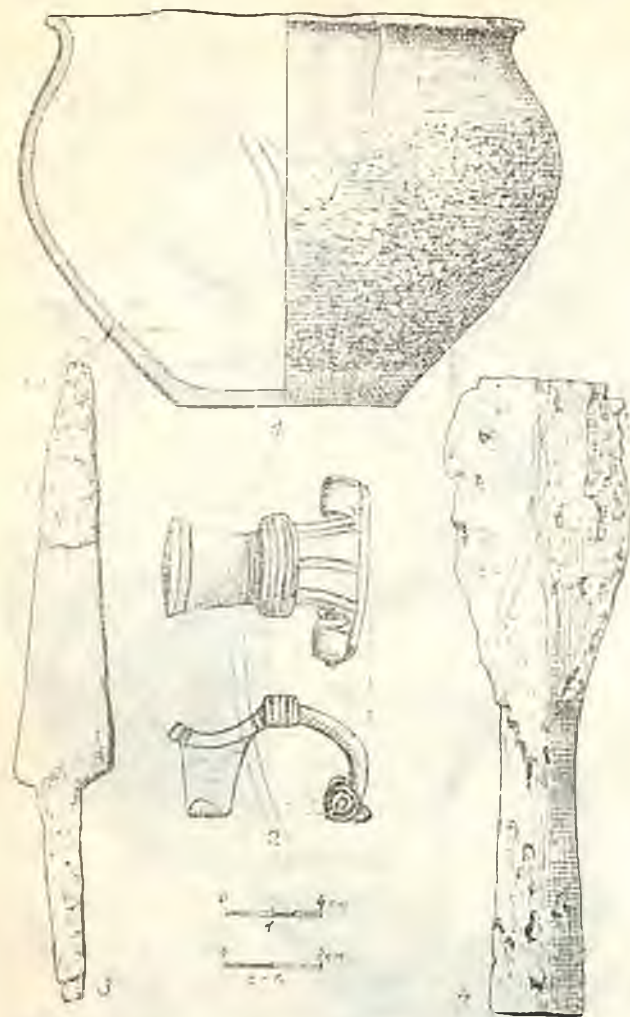
Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1956: 277, nr kat. 1956: 1130 - 1131.

Literatura: W. Śmigieński, 1959, s. 266.

Stanowisko: 1. J.w.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Z przypadkowo odkrytego grobu zachowały się: szerokootworowe naczynie (popielnica) o zao-

Ryc. 157. Parkowo, stan. 1. Zawartość grobu
Abb. 157. Parkowo, Fundst. 1. Inhalt des Grabes

krągłym załomie brzuśca i wygiętym brzegu, pow. schropowacona, poniżej brzegu i przy podstawie wygładzana, szarobrunatna, wys. 16,5 cm, śr. 23,5 cm (ryc. 157, 1); Zapinka brąz. z dwoma kapturkami i grzebykiem na szerokim, zdobionym kabłąku, typ A II, 40, dł. 4,2 cm (ryc. 157, 2); Prosty nóż żel. z obustronnie wyodrębnionym kołcem dla rękojeści, dł. 11,5 cm (ryc. 157, 3), wykonany został z żelaza dymarkowego bez zabiegu utwardzania metalu.

Prawdopodobnie z tego samego stanowiska pochodzi żel. grot włóczni z daszkowatym w przekroju ostrzem, którego czubek jest odłamany, dł. zach. 13,5 cm ryc. 157, 4), znalezione w pobliżu zabudowań gospodarczych, wcześniej przekazany do zbiorów.

Chronologia: Okres wpływów rzymskich II-III w.), kultura przeworska.

Badania: Przypadkowe odkrycia podczas prac polowych, dar naucz. Zb. Szafkowskiego z Parkowa.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1952: 292, nr kat. 1952: 784 (grot); nr inw. 1954: 153, nr kat. 1954: 647-649 a-b.

Literatura: M. Kostrzewska, 1956, s. 228; J. Piaskowski, 1961, s. 178 (nóż).

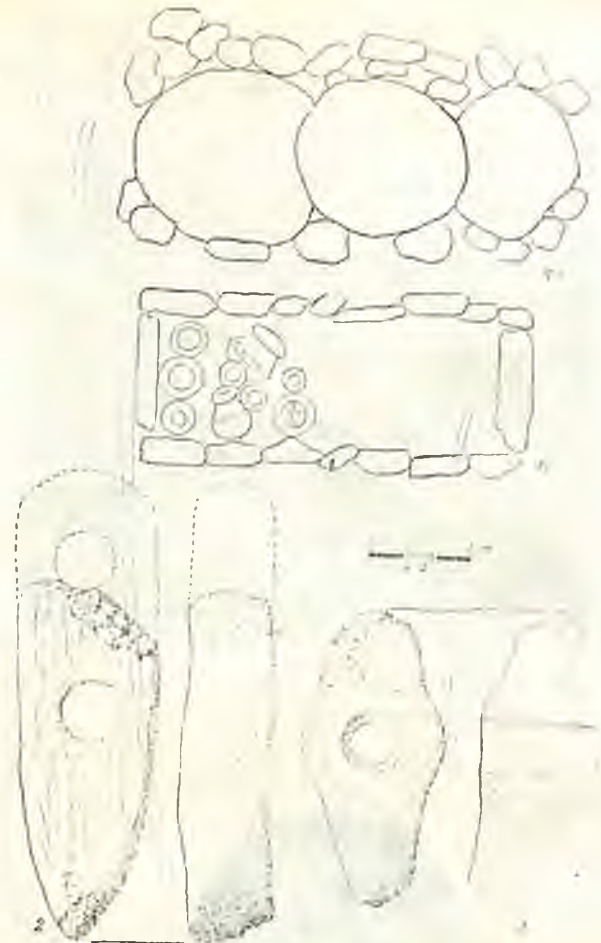
Uwaga: Wg miejscowych informatorów w odległości ok. 1,5 m od popielnicy znajdował się skurczony szkielet ludzki, bardzo zniszczony, nie stwierdzono przy nim żadnych zabytków (chronologia?).

PIŁA

Stanowisko: 1. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciepłopalne.

Inwentarz: Duży grób skrzynkowy, dł. ok. 3,0 m i szer. 1,6 m. Skrzynia grobowa, ułożona z małych płyt, była nakryta trzema prawie kolistymi płytami dużych

Ryc. 158. Piła, stan. 1 (1a-b); Pławno, stan. ? (2); Podlesie, stan. ? (3)

Abb. 158. Piła, Fundst. 1 (1a-b); Pławno, Fundst. ? (2); Podlesie, Fundst. ? (3)

rozmiarów. Wewnątrz — również na płytach kamiennych — znajdowało się co najmniej 35 naczyń glinianych, w tym kilkanaście nakrytych pokrywami (ryc. 158, 1a-b).

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura pomorska.

Zbiory: dawniej MfV Berlin.

Literatura: Notatka i szkic w materiałach J. Kostrzewskiego (wypis z akt MfV); J. Kostrzewski, 1914, s. 96; T. Malinowski, 1969, s. 206, nr 1918.

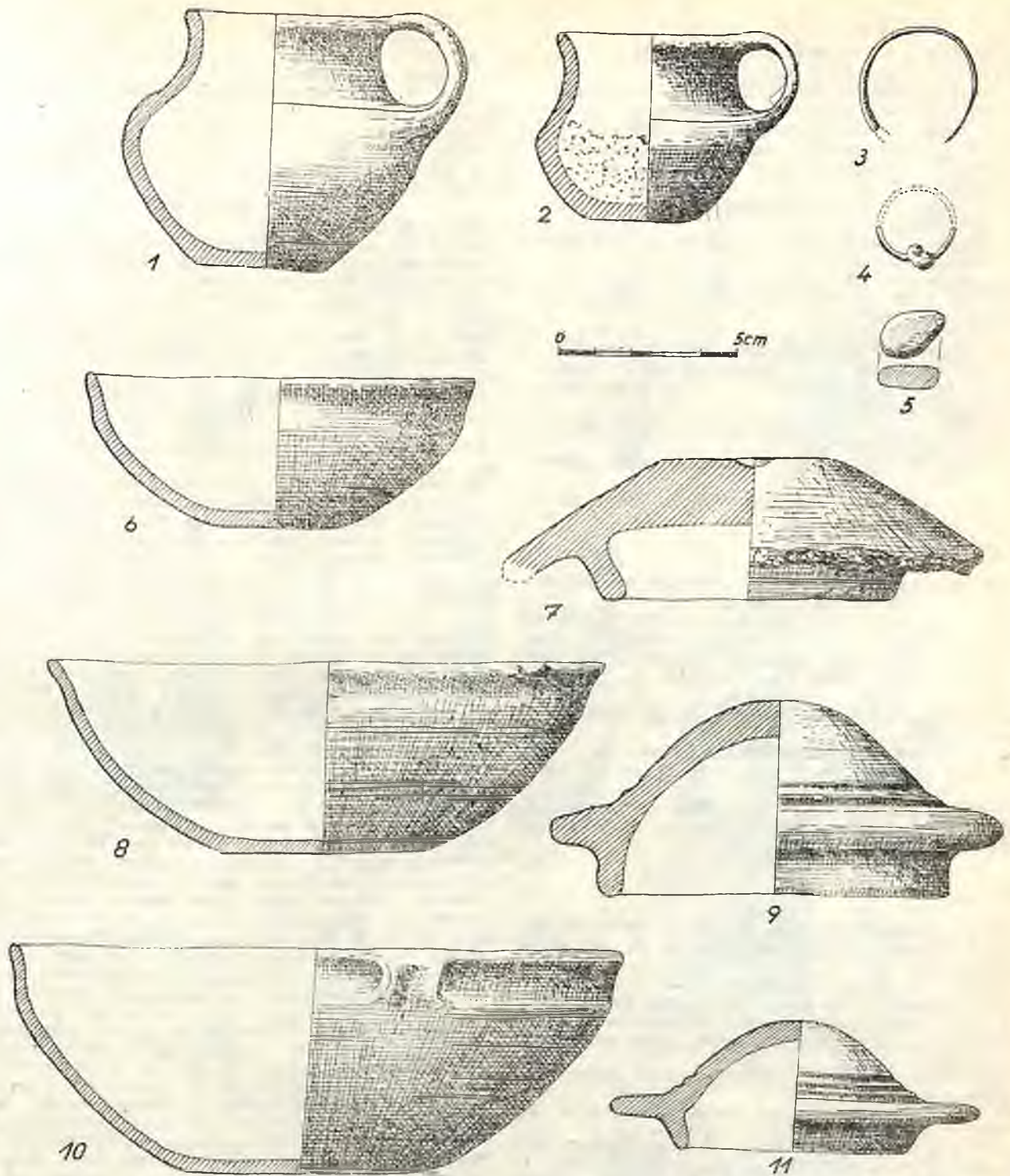
PIOTROWO

Stanowisko: 1. Wzniesienie, tzw. „Szwedzka góra”, ok. 1 km na wschód od wsi.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciepłopalne (groby znajdowały się na głębokości ok. 1 m).

Inwentarz: Niżej wymienione przedmioty pochodzą z trzech grobów „obwarowanych wielkimi kamieniami” (zebrano tylko okazy całe i przemieszano zawartość grobów).

1. Mały dzbanek z wyodrębnioną szyjką i taśmowatym uchem, pow. gładka, czerniona, wys. 6,2 cm, śr. 6,8 cm, nr kat. 1904: 116 (ryc. 159, 1); 2. Mały dzbanuszek o esowatym profilu i z taśmowatym uszkiem, pow. gładka, brunatna, wewnątrz zachowały się resztki ziemi, wys. 5,0 cm, śr. 6,0 cm, nr kat. 1904: 117 (ryc. 159, 2); 3. Półkulista pokrywa z zakładką, pow. gładka, czerniona, powyżej brzegu dwa żłobki, śr. 12,5 cm, wys. 6,0 cm, nr kat. 1904: 118 (ryc. 159, 9); 4. Podobna pokrywa z zakładką skośnie ściętą, pow. gładka, czerniona, z trzema dookólnymi bruzdami powyżej brzegu, śr. 10,2 cm, wys. 4,0 cm, nr kat. 1904: 119 (ryc. 159, 11); 5. Uszkodzona, duża, masywna pokrywa z zakładką, szczyt spłaszczony z dołkiem w środku, pow. wygładzana, jasnobrunatna, glina silnie schudzona, śr. ok. 14,0 cm, wys. 4,0 cm, nr

Ryc. 159. Piotrowo, stan. 1. Ceramika z cmentarzyska
Abb. 159. Piotrowo, Fundst. 1. Keramik aus dem Gräberfeld

kat. 1904: 120 (ryc. 159, 7); 6. Cienkościenna miska z przewężonym brzegiem, zaopatrzona w małe uszko przy krawędzi, pow. gładka, żółto-brunatna, otw. 17,0 cm, wys. 6,3 cm, dno 6,5 cm, nr kat. 1904: 123 (ryc. 159, 10); 7. Miska z nieznacznie przewężonym brzegiem i parą guzków przy krawędzi imitujących uszko, pow. gładka, jasnobrunatna, otw. 15,5 cm, wys. 5,2 cm, dno 5,5 cm, nr kat. 1904: 122 (ryc. 159, 8); 8. Prawie półkuliasta miska z nieznacznie przewężonym brzegiem, pow. gładka, jasnobrunatna, otw. 10,0 cm, wys. 4,2 cm, dno 3,8 cm, nr kat. 1904: 121 (ryc. 159, 6); 9. Ułamek zapinki (?) lub spiralki brązowej stopionej razem z błękitnym szkłem, nr kat. 1904: 124; 10. Ułamek kółeczka z cienkiego drutu brązo-

wego ze stopionym paciorkiem z błękitnego szkła, nr kat. 1904: 125 (ryc. 159, 4); 11. Fragment kółka brązowego z kolisto zgiętego trzonu szpili, śr. 3,3 cm, nr kat. 1904: 126 (ryc. 159, 3); trzon szpili brązowej kolisto zgiętej wokół szyi maczynnia, które zupełnie rozpadło się.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura pomorska.

Badania: Odkryte w 1904 r. Podczas orki znajdowano tu częściej (także w 1911 r.) naczynia, szpile i zapinki (?) brązowe, które dostały się do zbiorów prywatnych w Rogoźnie.

Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1904: 116-126.

Literatura: Notatka w archiwum Muz. Arch. w Poznaniu.

PŁAWNO

Stanowisko: 1. Wzniesienie na pld.-wschód od wsi.
Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Toporek (radlica?) z łupku zielonkawego koloru (amfibolit), o asymetrycznym ostrzu, stożkowatym ukośnym otworze i szerokim uszkodzonym obuchu, na którym widoczny jest ślad po pierwszym otworze, świadczącym o większej długości narzędzia, dł. obecna 10,6 cm (ryc. 158, 2).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura ceramiki wstęgowej.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1911: 224, nr kat. 1911: 538.

Literatura: H. Cichoszewska, 1925, s. 126; L. Smoczyńska, 1953, s. 33; A. Prinke, J. Skoczylas, 1980, s. 109, nr 1000.

Stanowisko: 2. „W lesie, na pld.-wsch. od wsi”.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: „Grób z obwarowaniem kamiennym zawierający popielnicę”.

Chronologia: Okres przedrzymski, kultura pomorska (?)

Badania: Wg informacji robotnika, który odkrył grób.

Literatura: Not. w archiwum MA w Poznaniu.

PODLESIE

Stanowisko: 1. W pobliżu zabudowań leśniczówki.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Toporek kamienny (gabro) z uszkodzonym obuchem i szerokim ostrzem, zbliżony do typu G3 wg Globa-Struve'go; dł. zach. 9,1 cm, najw. szer. 4,5 cm, śr. stożkowatego otworu — 1,2-1,8 cm (ryc. 158, 3).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura ceramiki sznurowej.

Badania: Dar M. Stankowskiego z Poznania.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1964: 86, nr kat. 1964: 212.

Literatura: „ZOW”, R. 30: 1964, s. 250, ryc. 2; M. Kostrzewska, 1966, s. 266; A. Prinke, J. Skoczylas, 1980, s. 109, nr 1001.

POPÓWKO

Stanowisko: 3. Na płaszczyźnie, ok. 100 m na południe od zalesionego wału wydmyowego, ok. 150 m na zachód od łąk.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Mały rdzeń (luszczyk), liczne wióry i odłupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego oraz kilkadziesiąt ułamków różnych naczyń, słabo wypalonych (ryc. 160, 1-2).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasnosza w 1949 i 1950 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1949: 211, nr kat. 1949: 654-657; nr inw. 1950: 718, nr kat. 1950: 3142-3243.

Literatura: B. Kostrzewski, 1951, s. 205; A. Witkowska, 1952, s. 289; M. Kobusiewicz, 1967, s. 11, tabl. 8: 22-24 (ceramika).

Stanowisko: Z różnych miejsc na terenie wsi (toporek z utraconym obuchem, znaleziony w pobliżu grobu skrzynkowego).

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: 1. Toporek kamienny (bazalt) o przekroju kwadratowym, z prawie płaskimi ścianami ciosu, obuch utracony, dł. zach. 13,0 cm; nr kat. 1909: 242 (ryc. 160, 4); 2. Siekiera z szarowóżłtego krzemienia o cienkim obuchu i niewygładzonych bokach, dł. 18,0 cm (ryc. 160, 7); 3. Siekierka kamienna o szerokim ostrzu, dł. 10,0 cm (ryc. 160, 5); 4. Mała siekierka kamienna z utraconym obuchem, dł. zach. 8,5 cm (ryc. 160, 3); 5. Toporek kamienny (bazalt) z tępyim ostrzem i otworem umieszczonym blisko obucha, dł. 10,2 cm (ryc. 160, 6).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, m. in. kultura ceramiki sznurowej (nr 5).

Badania: Znaleziska przypadkowe; dar H. Safiana, kier. szkoły w Popówku w 1949 r.

Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1909: 242; nr inw. 1949: 210, nr kat. 1949: 650-653.

Literatura: E. Blume, 1909, s. 54, nr 442 (nr 1); B. Kostrzewski, 1951, s. 204-205; M. Kobusiewicz, 1967, s. 11, tabl. 12: 4-8; A. Prinke, J. Skoczylas, 1980, s. 109, nr 1004-1007.

Stanowisko: 3. J.w.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Kilkanaście ułamków różnych naczyń o pow. gładzonej, brunatnej i szarej.

Chronologia: Epoka brązu, IV-V okres, kultura lużycka.

Badania: Powierzchniowe St. Jasnosza w 1949 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1949: 212, nr kat. 1949: 658.

Literatura: B. Kostrzewski, 1951, s. 209; T. Malinowski, 1960, T. II, s. 74.

Stanowisko: 2. Stara piasznica na południe od wsi, przy drodze do Niemieczkowa.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Ze zniszczonych grobów zachowało się 9 naczyń: 1. Uszkodzona popielnica dwustojkowata o zaokrąglonym załamie, zdobiona poniżej szyjki żłobkiem poziomym i grupami dołków, pow. gładka, brunatna, wys. zach. 12,0 cm, śr. 22,0 cm, dno 8,4 cm (ryc. 161, 2); 2. Popielnica z niską szyjką i dwustojkowatym brzuścem, zdobiona poniżej nasady szyjki zygzakowatą linią przerywaną w trzech miejscach wgłębieniami z guzkami w środku, poniżej załomu zdobiona w postaci czterech jodełek, na dnie znak równoramiennej krzyża, pow. czerniona, góra lśniąca, przy podstawie szorstka, wys. 13,2 cm, otw. 16,0 cm, śr. 19,4 cm, dno 8,4 cm (ryc. 161, 1); 3. Baniasta popielnica z wyodrębnioną, niską szyjką, pow. czerniona, gładka, poniżej załomu szorstka, wys. 12,0 cm, otw. 13,0 cm, śr. 16,5 cm, dno 6,6 cm (ryc. 161, 3); 4. Małe naczynie bezculkowatego kształtu z dwoma uszkami, zdobione wgłębieniami i grupami dołków, pow. gładka, ciemnoszara, poniżej załomu „oblupana”, wys. 9,2 cm, otw. 6,8 cm, śr. 8,4 cm, dno 5,0 cm (ryc. 161, 5); 5. Małe wazowate naczynie z szerokim brzegiem i dwustojkowatym brzuścem, zdobionym poniżej nasady szyjki dołkami i parami ukośnych kresiek, pow. gładka, jasnobrunatna i szara, wys. 7,5 cm, otw. 5,8 cm, śr. 8,0 cm, dno 3,7 cm (ryc. 161, 4); 6. Mały dzbanuszek z wysoką, przewężoną szyjką i małym, pierścieniowatym dnem, pow. czerniona, gładka, zdobiona przy nasadzie szyjki trzema bruzdami i parami dołczków, taśmowate uszko utracone, wys. 7,0 cm, otw. 3,4 cm, śr. 7,2 cm, dno 1,4 cm (ryc. 161, 6); 7. Baniasty kubek z przewężoną szyjką i utraconym uszkiem, pow. gładka, ciemna, zdobiona grupami dołków wykonanych stemielkiem i ukośnymi kreskami, wys. 5,0 cm, śr. 7,0 cm (ryc. 161, 8); 8. Czerpak z przewężoną szyjką i wysokim taśmowatym uchem, poniżej nasady szyjki grupy pionowych żłobków, po obu stronach ucha dołczki z guzkami, pow. gładka, szarobrunatna, wys. 3,8 cm, śr. 8,2 cm, dno 3,2 cm (ryc. 161, 9); 9. Uszkodzony kubek, niestarannie wykonany, z nieco wyodrębnioną podstawą, pow. szorstka, szara, wys. 3,6 cm, otw. 6,8 cm, dno 3,3 cm (ryc. 161, 7).

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura lużycka.

Badania: Dar insp. Fleischera z Obornik w 1909 r.

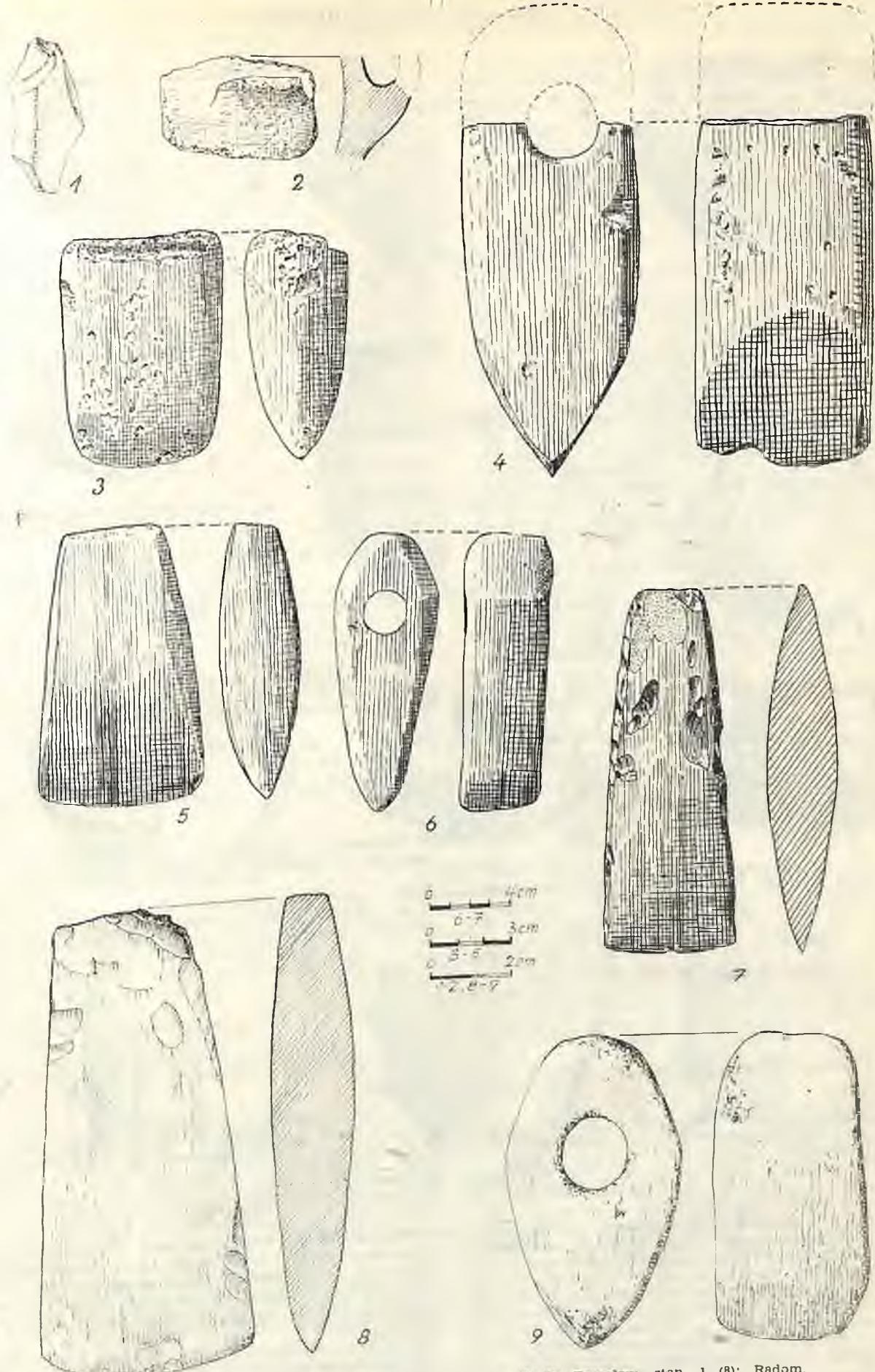
Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1909: 498-506.

Literatura: E. Blume, 1909, s. 114, nr 1867-1875.

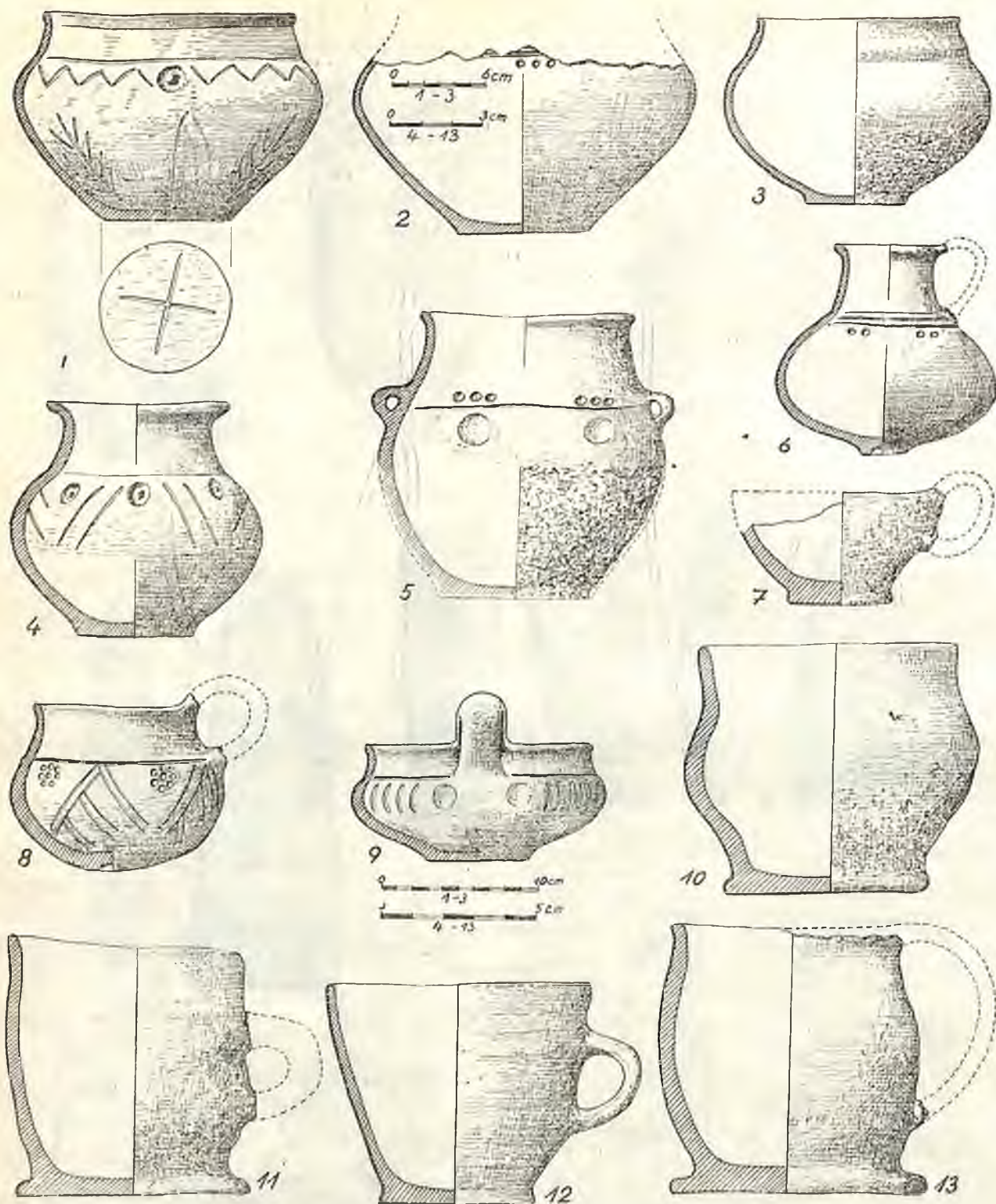
Stanowisko: 1. „Wzniesienie, na którym niegdyś stał młyn” (wiatrak?).

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: W grobie skrzynkowym zbudowanym z płaskich płyt kamiennych znajdowało się siedem naczyń, w tym jedno większe (popielnica), nakryte pokrywą zaopatrzoną w guzek oraz sześć przystawek, z których zachowało się cztery; popielnica z pokrywą i dwa kubki znalazły się w zbiorach prywatnych i zaginęły.

Ryc. 160. Popówko, stan. 3 (1, 2), znaleźiska luźne (3-7); Przecław, stan. 1 (8); Radom, stan. 1 (9)
 Abb. 160. Popówko, Fundst. 3 (1, 2), lose Funde (3-7); Przecław, Fundst. 1 (8); Radom, Fundst. 1 (9)

Ryc. 161. Popówko, stan. 2 (1-9), stan. 1 (10-13)
Abb. 161. Popówko, Fundst. 2 (1-9), Fundst. 1 (10-13)

1. Małe naczynie o esowatym profilu, z wyodrębnioną szyjką, nieznacznie wyodrębnioną podstawą i płaskim dnem, pow. niestarannie gładzona, brunatnoszara, wys. 8,2 cm, otw. 8,3 cm, śr. 9,5 cm, dno 6,6 cm (ryc. 161, 10); 2. Beczulkowaty kubek z dużym, taśmowatym uchem (utraconym) i płaskim, szerokim dnem, pow. gładka, brunatna i szara, wys. 8,8 cm, śr. 8,4 cm, dno 8,4 cm (ryc. 161, 13); 3. Podobny, nieco zdeformowany kubek z małym masywnym uchem (utraconym), pow. gładka, brunatna i szara, wys. 8,3 cm, śr. 7,7 cm, dno 7,5 cm (ryc. 161, 11); 4. Stożkowaty kubek z małym uchem i nieznacznie wyodrębnionym dnem, pow. gładka, szara, wys.

7,3 cm, otw. 8,5 cm, dno 5,0 cm (ryc. 161, 12).

Prawdopodobnie z tego samego stanowiska pochodzi mało charakterystyczny fragment naczynia o pow. szorstkiej, brunatnej, znaleziony na powierzchni.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura pomorska.

Badania: Grób odkryty przypadkowo w 1907 r. oraz powierzchniowe badania w 1928 r.

Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1909: 238-241; nr inw. 1928: 82, nr kat. 1928: 278.

Literatura: E. Blume, 1909, s. 54, nr 438-441, tabl.

12; Z. Rajewski, 1933, s. 214; T. Malinowski, 1969, s. 207, nr 1991.

Stanowisko Nieokreślone (może stan. 1?)

Rodzaj znaleziska: „Cmentarzysko z brukowanymi promieniami wychodzącymi z jednego środka, dotąd nie znaleziono tam popielnic”.

Chronologia: Nieokreślona.

Literatura: E. Callier, 1887, s. 7.

POTRZANOWO

Stanowisko: 5. Pole uprawne na zachodnim brzegu Jez. Maciejak i ok. 500 m na wschód od krańca wsi.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Drapacze; oskrobywacz; rylec; grot igielkowy i trapezowy; nóż półtylcowy; rdzenie; kółka dużych wiórów ok. 50 odłupków z krzemienia kredowego, bałtyckiego (ryc. 162a, 2-16).

Chronologia: Epoka kamienia, paleolit schyłkowy, mezolit i neolit.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i studentów w 1949 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1949: 42, nr kat. 1949: 92-100.

Literatura: B. Kostrzewski, 1951, s. 205; M. Kobusiewicz, 1967, s. 12, tabl. 9: 2-16.

Stanowisko: 6. Lekkie wyniesienie, ok. 150 m na zachód od Jez. Maciejak.

Rodzaj znaleziska: Osada (obozowisko).

Inwentarz: Rdzenie; drapacze; skrobacz; grociki igielkowy; wióry i odłupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego; jeden wiórek z krzemienia górnoastarckiego (ryc. 162a, 17-22).

Chronologia: Epoka kamienia, mezolit i neolit.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i studentów w 1949 r. oraz pracowników katedry Arch. UP w r. 1951.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1949: 44, nr kat. 1949: 102-107; nr inw. 1958: 23, nr kat. 1958: 150-152.

Literatura: B. Kostrzewski, 1951, s. 205; W. Śmigieński, 1962, s. 348; M. Kobusiewicz, 1967, s. 12, tabl. 9: 17-22.

Stanowisko: 7. Na stoku małego wyniesienia ok. 50 m od zachodniego brzegu Jez. Maciejak, w jego północnej odnodze.

Rodzaj znaleziska: Osada (obozowisko).

Inwentarz: Rdzeń; wióry i odłupki; rylec; nożyk półtylcowy; grociki trapezowate i igielkowe; krzemień kredowy, bałtycki; ułamek kamienia (ryc. 162a, 23-26).

Chronologia: Epoka kamienia, mezolit i neolit, kultura pucharów lejkowatych.

Badania: J.W.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1949: 46, nr kat. 1949: 111-111h.

Literatura: B. Kostrzewski, 1951, s. 205; W. Śmigieński, 1962, s. 348; M. Kobusiewicz, 1967, s. 12, tabl. 9: 17-22.

Stanowisko: 13. Ok. 300 m na północ od młyna, na cyplu wysuniętym w błotniste łąki, nad Małą Wełną.

Rodzaj znaleziska: Osada (obozowisko).

Inwentarz: Grociki igielkowe (2); grociki dłutowate (5); wióry retuszowane (4); drapacze (24); rdzenie; wióry odłupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego; część kamiennych płyty do polerowania; mało charakterystyczne ułamki naczyń o pow. gładkiej, żółtobrązowej; kości zwierzęce (ryc. 162a, 27-38 i 162b, 5-11).

Chronologia: Epoka kamienia, mezolit i neolit, kultura pucharów lejkowatych i amfor kulistych.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Delekty w 1930 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1930: 171, nr kat. 1930: 528-537.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 129 (pod Borowy Młyn); M. Kobusiewicz, 1967, s. 12, tabl. 9: 27-38 (jako stanowisko 12).

Uwaga: Powyższe stanowisko figuruje w archiwum MA w Poznaniu jako Borowy Młyn, stanowisko 1.

Stanowisko: 1. Wyspowate wyniesienie (pole uprawne) między jeziorami, ok. 150 m na płn.-wschód od Jez. Brzeźno i ok. 200 m na płd.-zachód od Jez. Maciejak.

Rodzaj znaleziska: Luźne (z osady).

Inwentarz: 21 fragmentów niezdobionych naczyń; wiór i odłupki krzemienne.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i studentów w 1949 r. oraz Woj. Konserwatora Zab. (A. Prinke) w 1975 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1949: 38, nr kat. 1949: 82-84; nr inw. 1975: 98.

Literatura: B. Kostrzewski, 1951, s. 205; M. Kobusiewicz, 1967, s. 11.

Stanowisko: 2. Wysepka wśród bagien między Jez. Wiółko i Jez. Brzeźno.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Smukły wiór; kółka odłupków z krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i studentów w 1949 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1949: 39, nr kat. 1949: 85-86.

Literatura: B. Kostrzewski, 1951, s. 205; M. Kobusiewicz, 1967, s. 11.

Stanowisko: 3. Pole uprawne ok. 70 m na północ od stanowiska 1.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Skrobacz; wiertnik; rdzeń; wióry i odłupki z krzemienia kredowego; bryłka krzemienia świeciechowskiego; ułamki naczyń (ryc. 162a, 1 i 162b, 1-3).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i studentów w 1949 r. oraz pracowników katedry Arch. UP w 1951 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1949: 40a, nr kat. 1949: 87-89; nr inw. 1958: 22, nr kat. 1958: 146-149.

Literatura: B. Kostrzewski, 1951, s. 205; W. Śmigieński, 1962, s. 348; M. Kobusiewicz, 1967, s. 11-12, tabl. 8: 25-27 i tabl. 9: 1.

Stanowisko: 4. Pole uprawne na wyniesieniu, na zachodnim brzegu Jez. Maciejak, ok. 500 m na północ od stanowiska 3.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Średni wiór z krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i studentów w 1949 r. oraz pracowników Katedry Arch. UP w 1951 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1949: 41, nr kat. 1949: 91.

Literatura: B. Kostrzewski, 1951, s. 205; M. Kobusiewicz, 1967, s. 12.

Stanowisko: 6a. Na północnym brzegu Jez. Maciejak, ok. 200 m na północ od stanowiska 6.

Rodzaj znaleziska: Osada (obozowisko).

Inwentarz: Skrobacz; wióry i odłupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i studentów w 1949 r.

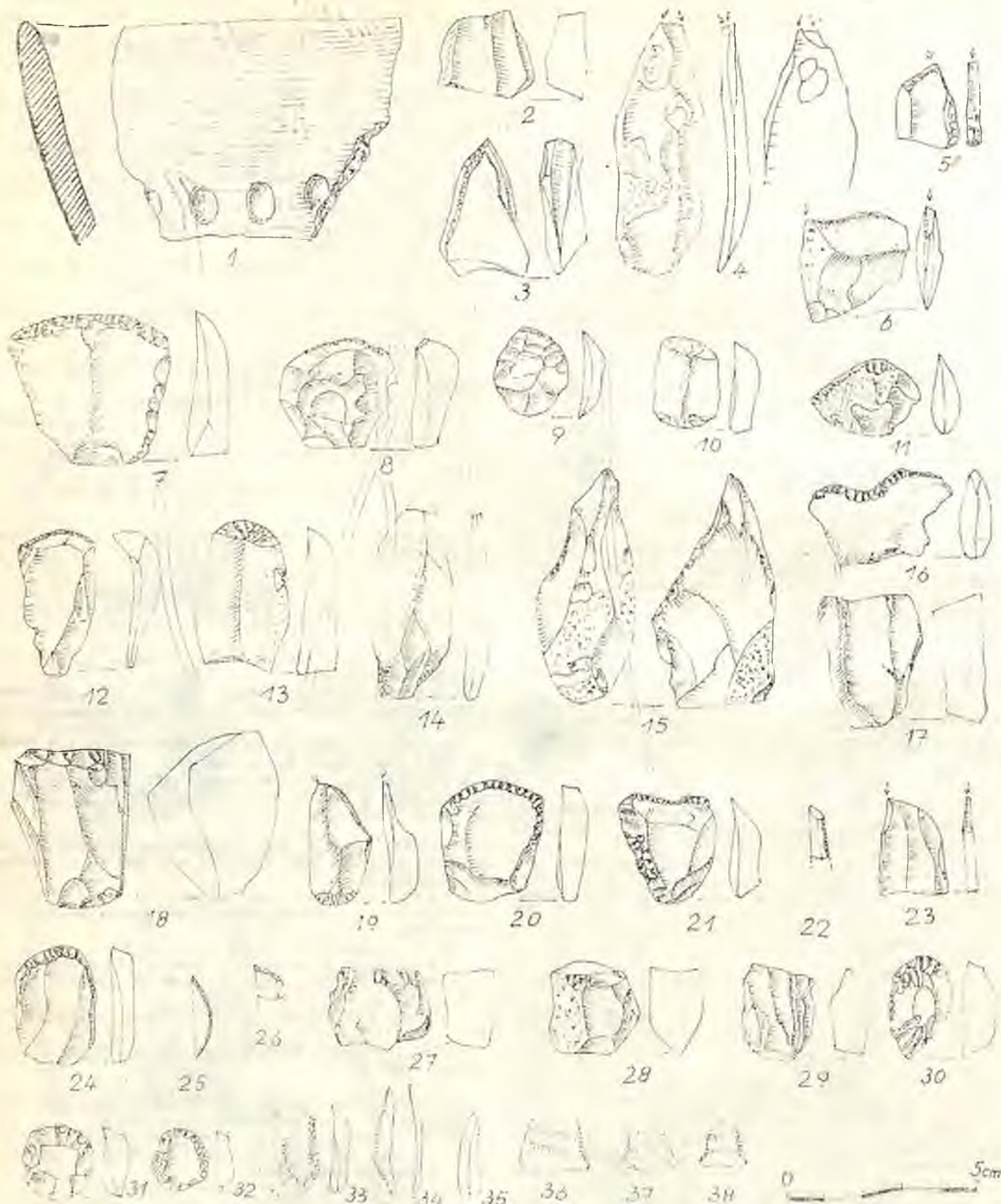
Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1949: 45, nr kat. 1949: 108-110.

Literatura: B. Kostrzewski, 1951, s. 205; M. Kobusiewicz, 1967, s. 12.

Stanowisko: 8. Na wschodnim stoku piaszczystego wzgórza, ok. 200 m na zachód od brzegu Jez. Maciejak i ok. 300 m na południe od stanowiska 5.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Kółka wiórów i odłupków z krzemie-

Ryc. 162a. Potrzeznowo, stan. 3 (1), stan. 5 (2-16), stan. 6 (17, 22), stan. 7 (23-26), stan. 13. (27-38)
 Abb. 162a. Potrzeznowo, Fundst. 3 (1), Fundst. 5 (2-16), Fundst. 6 (17, 22), Fundst. 7 (23-26), Fundst. 13 (27-38)

nia kredowego bałtyckiego; kilka drobnych ułamków naczyń.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura ceramiki sznurowej.

Badania: Powierzchniowe bad. pracowników Katedry Arch. Polski UP w 1951 r.

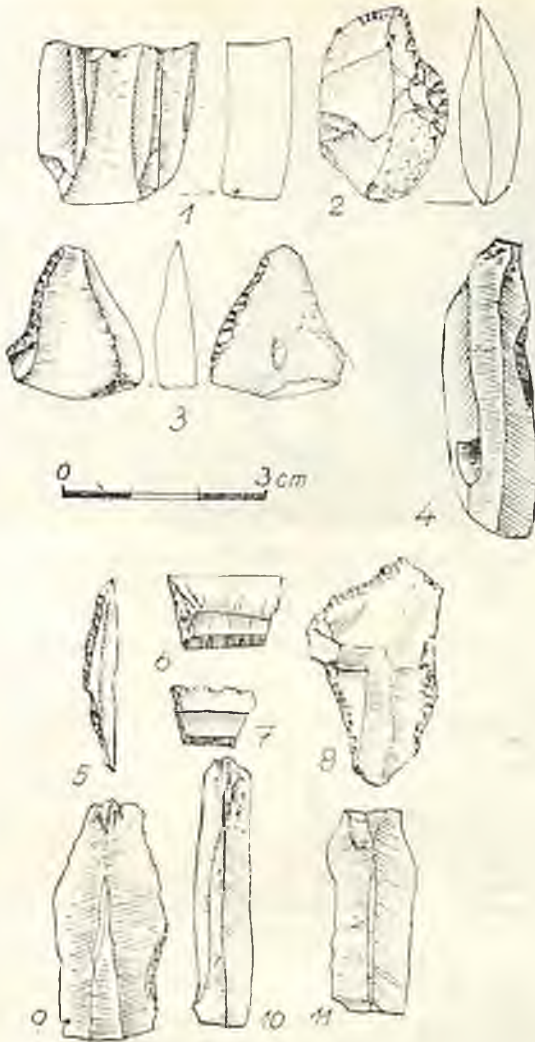
Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1958: 24, nr kat. 1958: 153 - 155.

Literatura: W. Śmigieński, 1963, s. 348; M. Kobusiewicz, 1967, s. 12.

Stanowisko: 12. Piaśnica po prawej stronie drogi z Potrzeznowa do Skoków, przy punkcie wys. 83,7.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Wióry i odłupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego (ryc. 162b, 4).

Ryc. 162b. Potrzeznowo, stan. 3 (13), stan. 12 (4), stan. 13 (5-11)
Abb. 162b. Potrzeznowo, Fundst. 3 (13), fundst. 12 (4), Fundst. 13 (5-11)

Chronologia: Epoka kamienia neolit.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego w 1930 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1930: 39, nr kat. 1930: 137-138.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 129 (pod: Borowy Młyn).

Uwaga: Powyższe stanowisko figuruje w archiwum MA w Poznaniu jako Borowy Młyn, stanowisko 2.

Stanowisko: 5. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Ułamki naczyń.

Chronologia: Epoka brązu, II okres, kultura przedłużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i studentów w 1949 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1949: 43, nr kat. 1949: 101.

Literatura: B. Kostrzewski, 1951, s. 207.

Stanowisko: 3. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Kilka mało charakterystycznych ułamków naczyń.

Chronologia: Wczesna epoka żelaza, kultura lużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. Woj. Konserwatora Zab. Arch. (A. Prinke) w 1975 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1975: 99.

Stanowisko: 14. Pole uprawne (gosp. Banika, Jakuscha, Herzberga), na dwóch nieznacznych wyniesieniach przy drodze od dworu w Potrzeznowie do wsi Koledzin.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne (groby skrzynkowe), na którym zbadano pięć pochówków; pierwszy z nich uległ całkowitemu zniszczeniu podczas prac polnych i amatorskich poszukiwań, cztery dalsze silnie uszkodzone, część naczyń zupełnie zniszczono. Na miejscu przeprowadzono badania, które pozwoliły uratować część zawartości, oraz poczynić obserwacje (ryc. 163).

Ryc. 163. Potrzeznowo, stan. 14. Widok części cmentarzyska (groby 1-4)

Abb. 163. Potrzeznowo, Fundst. 14, Teil des Gräberfeldes (Gräber Nr. 1-4)

Inwentarz: Grób 1 miał kształt prostokątnej komory zbudowanej z większych kamieni; ściany płd. nie było a w ścianie wschodniej tkwiła połowa nieckowatego żarna kamiennego; dno grobu stanowiły dwie małe płyty i drobne kamienie polne (ryc. 164a).

Grób 2 tworzył prostokątną komorę, dno nie było wyłożone kamieniami, jedynie w każdym narożniku znajdował się polny kamień.

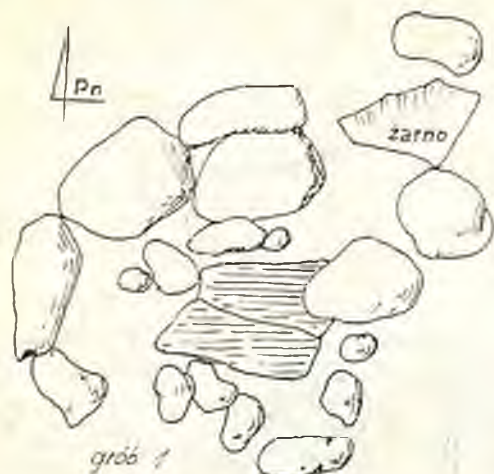
Grób 3 znajdował się w pobliżu poprzedniego i miał kształt czworobocznej skrzyni, przy której nie było wschodniej ściany; na dnie leżały trzy małe kamienie (ryc. 164a).

Grób 4 posiadał pokrywą zbudowaną z otoczaków; dno tworzyła prawie okrągła płyta wokół otoczona polnymi kamieniami; ścian bocznych nie było, tylko przy górnym brzegu znajdowały się pionowe płytki (ryc. 164b).

Na płd.-zach. od odcinka, na którym przeprowadzono późniejsze badania ratunkowe, zniszczono podobno — podczas wydobywania kamieni dla celów budowlanych — dalsze groby skrzynkowe. Znajdowały się w nich czernione naczynia z wysokimi szyjkami, zdobione inkrutowanym ornamentem jodełkowym.

W odległości ok. 10 m na wschód od tego cmentarzyska odkryto dalsze groby ciałopalne; w trakcie badań ratunkowych odsłonięto grób podkloszowy, złożony z popielnicy pełnej spalonych kości ludzkich, nakrytej odwróconą dnem do góry misą oraz z dużego nakrywającego go naczynia (klosza). Z dużym prawdopodobieństwem przyjąć można, że były to następujące naczynia:

1. Popielnica o zaokrąglonym załomie brzuśca i zwężającej się szyjce, oddzielonej zgrubiałym karbowanym wałkiem, przy którym znajdują się trzy symetrycznie rozmieszczone guzki, pow. szyjki gładzona, brzuśca — chropowata, jasnobrunatna, wys. 26,8 cm, otw. 16,0 cm, śr. 23,8 cm, dno 12,0 cm, nr kat. 1910: 340 (ryc. 165, 3); 2. Miska (pokrywa) z wyodrębnioną szyjką i guzkiem na krawędzi imitującym uszko, gładka, szarobrunatna, wys. 7,0 cm, otw. 18,2 cm, dn. 7,2 cm, nr kat. 1910: 341 (ryc. 165, 2); 3. Wysokie naczynie (klosz) z niską szyjką oddzieloną od brzuśca karbowanym wałkiem z czterema

Ryc. 164a. Potrzebanowo, stan. 14. Plan grobu nr 1 i 3
Abb. 164a. Potrzebanowo, Fundst. 14. Plan der Gräber 1 und 3

parami ogrąglych, płaskich guzków, dno silnie zwężone, pow. chropowata, na szyjce gładzona, szarobrunatna, wys. 45,6 cm, otw. 29,0 cm, śr. 37,0 cm, dno 15,0 cm, nr kat. 1910: 339 (ryc. 165, 1).

W kolejnym grobie, zupełnie zniszczonym, znajdowały się trzy wolno stojące popielnice wypełnione ciałopaleniem.

Z następnego grobu wydobyto dwie popielnice, które stały na płycie kamiennej.

Ostatnim był górą zniszczony grób podkloszowy z zupełnie pogniecioną zawartością, na którą składały się: popielnica z baniastym brzuścem, miską szyjką, o pow. czernionej, wypełniona ciałopaleniem z kośćmi czaszki na wierzchu, nr kat. 1910: 343; popielnica była nakryta misą z przewężoną szyjką i guzkiem zamiast ucha, pow. gładka, brunatna, wys. 8,2 cm, otw. 20,0 cm, dno 8,0 cm, nr kat. 1910: 344 (ryc. 164, 7); część naczynia (klosza) z niskim karbowanym brzegiem i chropowatą, miejscami obmazywaną powierzchnią barwy ciemnej i brunatnej, wys. zach. 24,0 cm, otw. 32,0 cm, śr. 38,0 cm, nr kat. 1910: 342 (ryc. 165, 6).

Z opisanych na wstępie grobów (nr 1-4) skatalogowane następujące zabytki, z których zachowały się w zbiorach tylko niektóre (w czasie ostatniej wojny zaginęły również karty katalogowe): Ułamki ozdób brązowych, nr kat. 1910: 325 (ryc. 165, 14-16); cztery kółka żelazne ze spiralnymi zwojami i paciorkami glinianymi oraz szklanymi, te ostatnie w postaci stopów błękitnego szkła, śr. ok. 4,0-4,5 cm, nr kat. 1910: 326-330 (ryc. 165, 9-12); ułamki żelaznej szpilki (?) (ryc. 165, 13); popielnica, nr kat. 1910: 331 (brak w zbiorach); ułamki większych naczyń o pow. obmazywanej i chropowatej albo gładzonej, jasno- i szarobrunatnej, nr kat. 1910:

Ryc. 164b. Potrzebanowo, stan. 14. Widok grobu nr 4
Abb. 164b. Potrzebanowo, Fundst. 14. Grab Nr. 4

332-334; dolna część naczynia o pow. obrzucanej i obmazywanej, szarobrunatnej, wys. zach. 17,6 cm, śr. 26,0 cm, dno 13,0 cm, nr kat. 1910: 336 (ryc. 165, 4); część dużego naczynia (klosza) z karbowanym brzegiem, pow. obmazywana, ciemna i brunatna, wys. zach. 20,0 cm, otw. 32,0 cm, śr. 40,0 cm, nr kat. 1910: 337 (ryc. 165, 5); popielnica, nr kat. 1910: 338 (brak w zbiorach); fragment dolnej części naczynia; ułamki misy; skorupy; spalone kości ludzkie; lupane płyty kamienne z obstawy skrzyń grobowych, nr kat. 1910: 345-348.

W zbiorach zachowały się ponadto naczynia jajowatego kształtu z wyodrębnioną, zwężającą się szyjką i dwoma małymi uszkami przy jej nasadzie, pow. gładka, jasnobrunatna (posiada ono wyższy nr kat.: 1910: 604), być może, że pochodzi ono z grobu kultury łużyckiej (ryc. 165, 8).

Chronologia: Wczesny okres żelaza — okres przedrzymski (wczesny), kultura pomorska.

Badania: Cmentarzysko zostało w znacznym stopniu zniszczone podczas prac polnych (kopanie rowów) i częściowo uratowane poprzez wykonanie dokumentacji i eksplorację rozebranych grobów przez E. Blumego w 1910 r.

Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1910: 325-348, 604.

Literatura: Na tym stanowisku znajdowano już wcześniej groby skrzynkowe, por. „Posener Zeitung”, nr 286 z 1875 r.; W. Schwartz, 1875, s. 9; „Ztschr. f. Ethn.”, t. 7: 1875, s. 122.

Stanowisko: 3. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Ułamki naczyń.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny, faza C i E/F.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i studentów w 1949 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1949: 40b, nr kat. 1949: 90.

Literatura: B. Kostrzewski, 1951, s. 213; W. Hensel i Z. Hilczek-Kurnatowska, 1980, s. 139.

Stanowisko: 6a. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne (z osady).

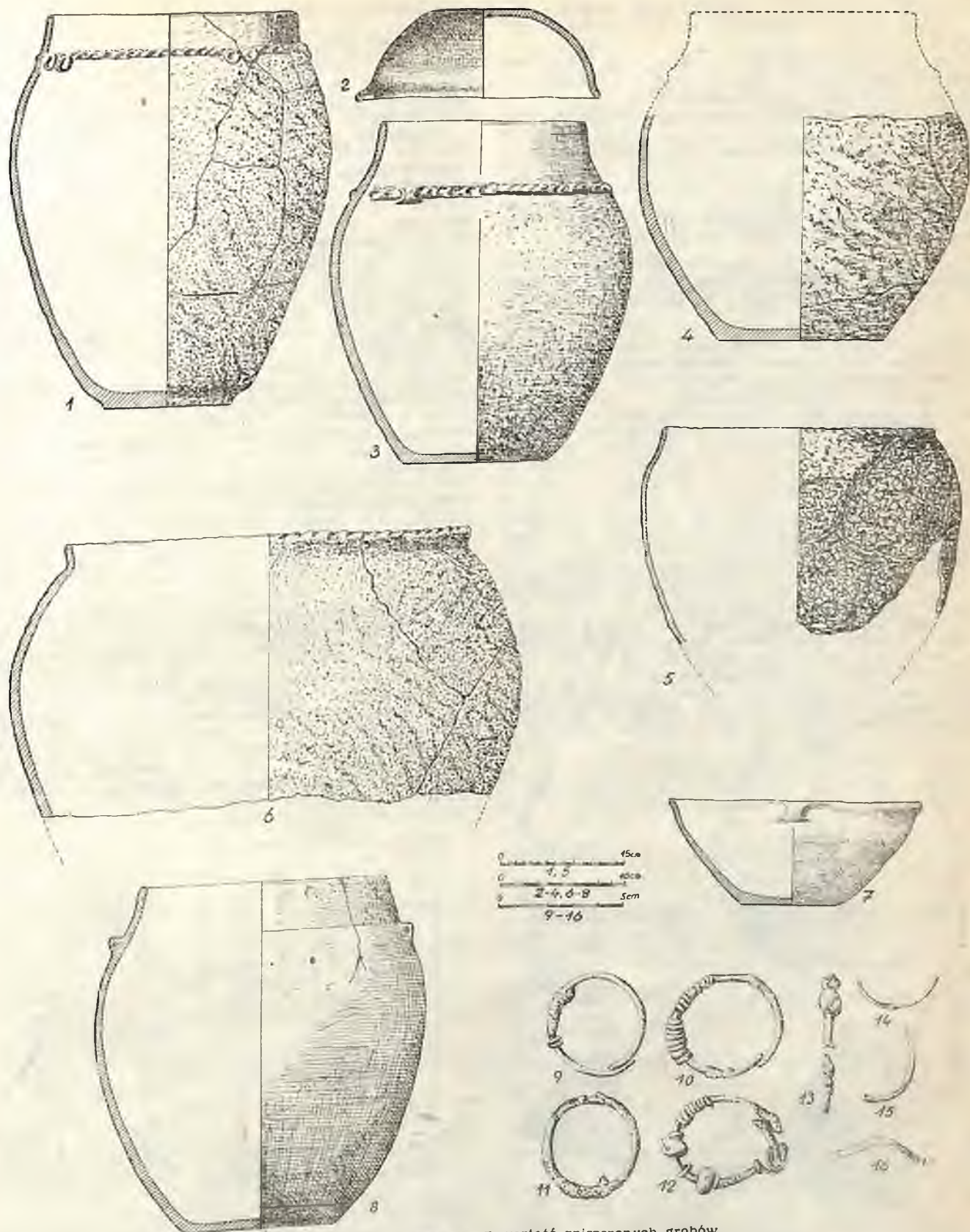
Inwentarz: Kilka mało typowych ułamków naczyń obtaczanych.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny.

Badania: Powierzchniowe bad. pracowników Katedry Arch. UP w 1951 r.

Zbiory: Gabinet Archeologiczny Katedry Archeologii Polski UP.

Stanowisko: 11. Pole uprawne na dużym półwyspie przy pld.-zachodnim brzegu Jez. Wiótkno, oddzielnym od łądu podmokłymi łąkami.

Ryc. 165. Potrzebanowo, stan. 14. Zawartość zniszczonych grobów
 Abb. 165. Potrzebanowo, Fundst. 14. Inhalt der zerstörten Gräber

Rodzaj znaleziska: Rozległa osada: widoczne duże, ciemne plamy po półziemiankach i rozrzucone przepalone kamienie.

Inwentarz: W rozkopanej kolistej jamie o śr. 1,2 m, głęb. 40,0 cm znaleziono dużo przepalonych kamieni po palenisku oraz ułamki naczyń obtaczanych.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny (IX - XII w.).

Badania: Sondażowe bad. W. Śmigielskiego w 1965 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1965: 48, nr kat. 1965: 507.

Literatura: M. Kostrzewska, 1965, s. 276; W. Hensel i Z. Hilczer-Kurnatowska, 1980, s. 140, ryc. 68. 5, 7, 8.

Stanowisko: 9. Zob. Brzeźno, stanowisko 1 (grodzisko). Por.: T. Malinowski, 1956, s. 137 pod: Potrzanowo, stan. 1 oraz W. Hensel i Z. Hilczer-Kurnatowska, 1980, s. 138.

Stanowisko: 10. Zob. Brzeźno, stanowisko 2.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych; wczesny okres żelaza, kultura pomorska; okres wczesnośredniowieczny.

Literatura: Por.: T. Malinowski, 1956, s. 135 i 137, pod: Potrzanowo, stan. 2 oraz W. Hensel i Z. Hilczer-Kurnatowska, 1980, s. 140.

PRZEBĘDOWO

Stanowisko: 1. Wzniesienie naprzeciw dworu w Przebądowie („gdzie już dawniej znajdowano urny i naczynia”).

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Ze zniszczonych grobów, które nie posiadały żadnego obwarowania, pochodzą:

1. Małe, prawie kuliste naczynie z wysoką szyjką i dwoma uszkami, pow. gładka, szarobrunatna, wys. 8,2 cm, śr. 8,6 cm, bez nr kat. (dawn. nr kat. II 6381) (ryc. 166, 8); 2. Kubek z przewężoną szyjką, na załamie częściowo zdobiony ukośnymi kreskami, pow. gładka, ciemna i brunatna, wys. 5,7 cm, śr. 9,2 cm, bez nr kat. (dawn. nr kat. II 6382) (ryc. 166, 2); 3. Baniaste naczynie ze

zweżającą się, gładzoną szyjką, reszta pow. ukośnie obmazywana, ciemnobrunatna, wys. 14,6 cm, śr. 18,0 cm, nr kat. 1902: 62 (ryc. 166, 1); 4. Kubek z wyodrębnioną szyjką, przy górnej nasadzie taśmowatego ucha dwa guzki, po obu stronach dolnej nasady dwa wgłębienia, załam zdobiony pionowymi żłobkami, pow. gładka, szara, wys. 6,5 cm, śr. 13,3 cm, nr kat. 1902: 66 (ryc. 166, 3); 5. Grzechotka gruszkowatego kształtu zaopatrzona w otwór do zawieszania, pow. gładka, brunatna, zdobiona dookólnymi bruzdami, wys. 7,0 cm, śr. 6,3 cm, nr kat. 1902: 247 (ryc. 166, 4); 6. Mała, półkolista czarka z nieznacznie wgniecionym dnem, pow. gładka, brunatno-szara, wys. 3,0 cm, otw. 9,6 cm, nr kat. 1902: 268 (ryc. 166, 7); 7. Mały brązowy haczyk do wędki, dł. 2,0 cm, nr kat. 1902: 171 (ryc. 166, 6); 8. Brązowy grocik strzały do łuku, również wśród spalonych kości w naczyniu, dł. 3,0 cm (ryc. 166, 9).

Na tym samym stanowisku wydobyto siedem różnych naczyń oraz małe naczynie z dwoma uchami, wys. 13,2 cm, które znalazły się w zbiorach MfV w Berlinie, kat. I d 223 - 229 i I d 9 (obecnie brak).

Z tego samego cmentarzyska prawdopodobnie pochodzi również kubek z taśmowatym uchem, silnie przewężoną szyjką i spłaszczonym brzuścem, pow. gładka, czarna, zdobiona ukośnymi przerywanymi kreskami i bruzdami na szyjce, wys. 4,0 cm, śr. 8,0 cm, nr kat. 1955: 562 (ryc. 166, 5).

Chronologia: Epoka brązu, IV - V okres, wczesny okres żelaza, kultura lużycka.

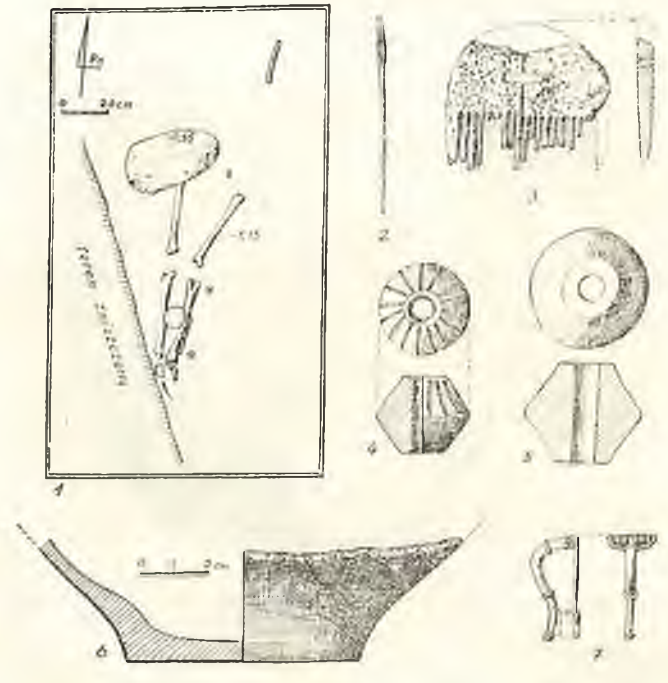
Badania: Poszukiwania różnych osób; dar S. Piwarskiej z Przebądowa w 1955 r. (kubek).

Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1902: 62, 66, 171, 247, 268 (ze zbiorów W. Schwartz z Poznania); nr inw. 1955: 227, nr kat. 1955: 562; Berlin, Märkisches Museum, nr inw. II, 6381 - 6382, II 13546 (grocik), przekazane do zbiorów w Poznaniu; Berlin MfV, nr inw. Id 9, Id 223 - 229.

Literatura: „Ztschr. f. Ethn.”, t. 8: 1876, Verh., s. 237 i 271, tabl. XXV, 7 (grocik); W. Schwartz, 1879, s. 8 (pod „Murowana Goślina”); E. Callier, 1887, s. 35 („[...] w pobliżu przy trakcie odkryto cmentarzysko z popielnicami zwyczajnymi, różne naczynia przedhistoryczne, pucharki dziecinne, brązowa strzałkę do spinania włosów i haczyk brązowy”); W. Śmigielski, 1958, s. 456, T. Malinowski, 1961, I, s. 360 (pod „Murowana Goślina”); J. Fogel, 1979, s. 154, nr 487 (grot strzały — typ IIA) (pod „Murowana Goślina”).

Ryc. 166. Przebądowo, stan. 1. Zawartość zniszczonych grobów
Abb. 166. Przebądowo. Fundst. 1 Inhalt der zerstörten Gräber

Ryc. 167. Przebądowo, stan. 3. Plan i zawartość grobu szkieletowego
Abb. 167. Przebądowo, Fundst. 3. Plan und Inhalt des Körpergrabes

Stanowisko: 2. W pobliżu zabudowań byłego dworu.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.
Inwentarz: Odkryto kilka grobów (skrzynkowych? — „w kształcie ula”), zawierających okazałe naczynia o czernionej pow., nakryte pokrywkami, w jednym z nich znajdował się mały pierścionek (kóleczek) z brązowego drutu.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura pomorska.

Literatura: „Ztschr. f. Ethn.”, t. 8: 1876, Verh., s. 237 i 271; E. Callier, 1887, s. 35.

Stanowisko: 3. Wzniesienie nad strumykiem Goślina (Czarna Welna), między drogą z Przebédowa do Obornik i drogą polną z P. do Trojanowa, ok. 350 m na północny wschód od gorzelni.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko szkieletowe.
Inwentarz: Na głębokości 1,15 m znajdował się silnie uszkodzony podczas prac ziemnych grób, zawierający resztki szkieletu kobiety o mocnej budowie i dużym wzroście (ok. 180 cm), w wieku ok. 60 lat. Nad szkieletem znajdował się kamień znacznych rozmiarów, którym pierwotnie — ze względów kultowych — przytłoczono zwłoki (ryc. 167, 1).

Na wyposażenie grobu składały się: 1. Naczynie gliniane o pow. lśniąco czarnej (zachował się tylko fragment przypodstawny), dno 7,0 cm (ryc. 167, 6); 2. Dobrze zachowana zapinka brązowa o esowatym kabląku zdobionym trzema pierścieniami i z żelazną osią sprężynki (typ A VII, 202), dł. 3,3 cm (ryc. 167, 7); 3. Uszkodzony półkolisty grzebień rogowy, złożony z dwóch części połączonych żelaznym nitem, wym. zach. 4,0×4,3 cm (ryc. 167, 3); 4. Dwustożkowy przęślik gliniany o pow. gładkiej i czernionej, śr. 3,5 cm (ryc. 167, 5); 5. Mniejszy, podwójnie stożkowy przęślik gliniany, zdobiony na jednej stronie żłobkami, śr. 2,7 cm (ryc. 167, 4); 6. Brązowa igła do szycia z dobrze zachowanym uszkiem, dł. 6,3 cm (ryc. 167, 2).

W sąsiedztwie grobu znaleziono pięć drobnych ułamków naczyń obustronnie gładzonych i czernionych.

Chronologia: Okres wpływów rzymskich, III w. (faza C1), kultura wielbarska.

Badania: Ratownicze bad. W. Szafrąńskiego w 1945 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1945: 16, nr kat. 1945: 77-83.

Literatura: W. Szafrąński, 1945, s. 37-42, z 2 ryc.; B. Kostrzewski, 1951, s. 167.

PRZECLAW

Stanowisko: 1. Na polu uprawnym, należącym wówczas do sołtysa.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Siekierka z szarobrunatnego krzemienia z nieco obtluczonymi bokami, dł. 11,5 cm, szer. 5,0 cm (ryc. 160, 8).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Badania: Dawniej w zbiorach prywatnych bud. Kosewity w Poznaniu.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1920: 104.

Literatura: E. Blume, 1909, s. 132, nr 2487.

RADOM

Stanowisko: 1. W torfowisku nad rz. Flintą, należącym do gosp. Jerki w Radomiu.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Toporek z bazaltu, o krępy, prawie pięciobocznym kształcie, niezbyt starannie wykonany, dł. 7,7 cm, szer. 4,4 cm (ryc. 160, 9).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura ceramiczno-sznurowej.

Badania: Znaleziony podczas kopania torfu na głęb. 1,5 m; dar L. Bartoła ze Skrzetusza.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1935: 104, nr kat. 1939: 40.

Literatura: M. Piaszykowska, 1956, s. 187 (pod „Skrzetusz”).

Uwaga: Przedmiot figuruje także pod miejscowością „Ryczywól” (por. katalog z 1939 r.).

Stanowisko: 1. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Ze zniszczonych grobów zachowały się:

1. Fragmenty szerokokotworowego naczynia dwustożkowego wykonanego na kole garncarskim, pow. gładka, pierwotnie lśniąca, szaroczarna, zdobiona szerokimi bruzdami, na obu stronach pow. widoczne ciągi garncarskie, wys. 12,2 cm, śr. 20,0 cm, dno 8,8 cm, naczynie spełniało rolę popielnicy, nie wykazuje bowiem śladów wtórnego przepalenia (ryc. 168, 11);
2. Ułamki misy o grubych ściankach, pow. szorstka, ceglata, glina silnie schudzona, wys. 9,2 cm, otw. 20,0 cm, dno 11,7 cm (ryc. 168, 12);
3. Dwustożkowy pucharek na niskiej podstawie wewnątrz nóżce, pow. gładzona, ceglato-brunatna, powyżej załomu zdobiona, wys. 8,4 cm, śr. 9,3 cm, dno 6,2 cm (ryc. 168, 10);
4. Przepalone ułamki co najmniej dwóch większych naczyń z gliny silnie schudzonej (ryc. 168, 9);
5. Okucia wiadra drewnianego: taśmowaty kabląk z guziczkowatymi zakończeniami, rozpiętość ok. 20,0 cm, uszkodzone taśmowate ucha do kabląka oraz ułamki krąwełki wiadra wzmocnionej taśmą, wszystko z żelaza (ryc. 168, 7-8);
6. Trzy ułamki stopionego naczynia brązowego o grubych ściankach, na jednym widoczne żeberkowate zgrubienia (ryc. 168, 3);
7. Uszkodzone dwa noże żelazne z obustronnie wyodrębnionymi kolcami dla rękojeści, dł. zach. 8,0 cm i 10,6 cm (ryc. 168, 5-6);
8. Żelazny grot włóczni z liściowatym ostrzem i długą tuleją zaopatrzoną w poprzeczny nit, rytualnie zgięty, dł. ok. 28,0 cm, szer. ostrza 3,8 cm (ryc. 168, 1);
9. Uszkodzony żelazny grot strzały do łuku, dł. zach. 5,0 cm (ryc. 168, 2);
10. Dwustożkowy przęślik gliniany z małymi wgłębieniami przy otworze, śr. 3,7 cm, wys. 2,5 cm (ryc. 168, 4).

Powyższe przedmioty stanowią prawdopodobnie jeden zespół, jedynie przęślik z innego zniszczonego grobu dostał się tu przypadkowo.

Chronologia: Okres wpływów rzymskich, koniec II - III w.

Badania: Odkryty podczas kopania rowów przeciwcołgowych w 1944 r. (dar P. Michałowskiego z Poznania).

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1945: 5, nr kat. 1945: 25-38.

Literatura: B. Kostrzewski, 1950, s. 167, J. Piaszkowski, 1961, s. 178.

RADUSZYN

Stanowisko: 1. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Wióry i odpupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego (ryc. 176, 1-4).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Badania: Powierzchniowe bad. E. Thamma z Poznania w 1912 r.

Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1912: 522-523.

Literatura: J. Kowalenkowska, 1925, s. 129; M. Kopusiewicz, 1967, s. 13.

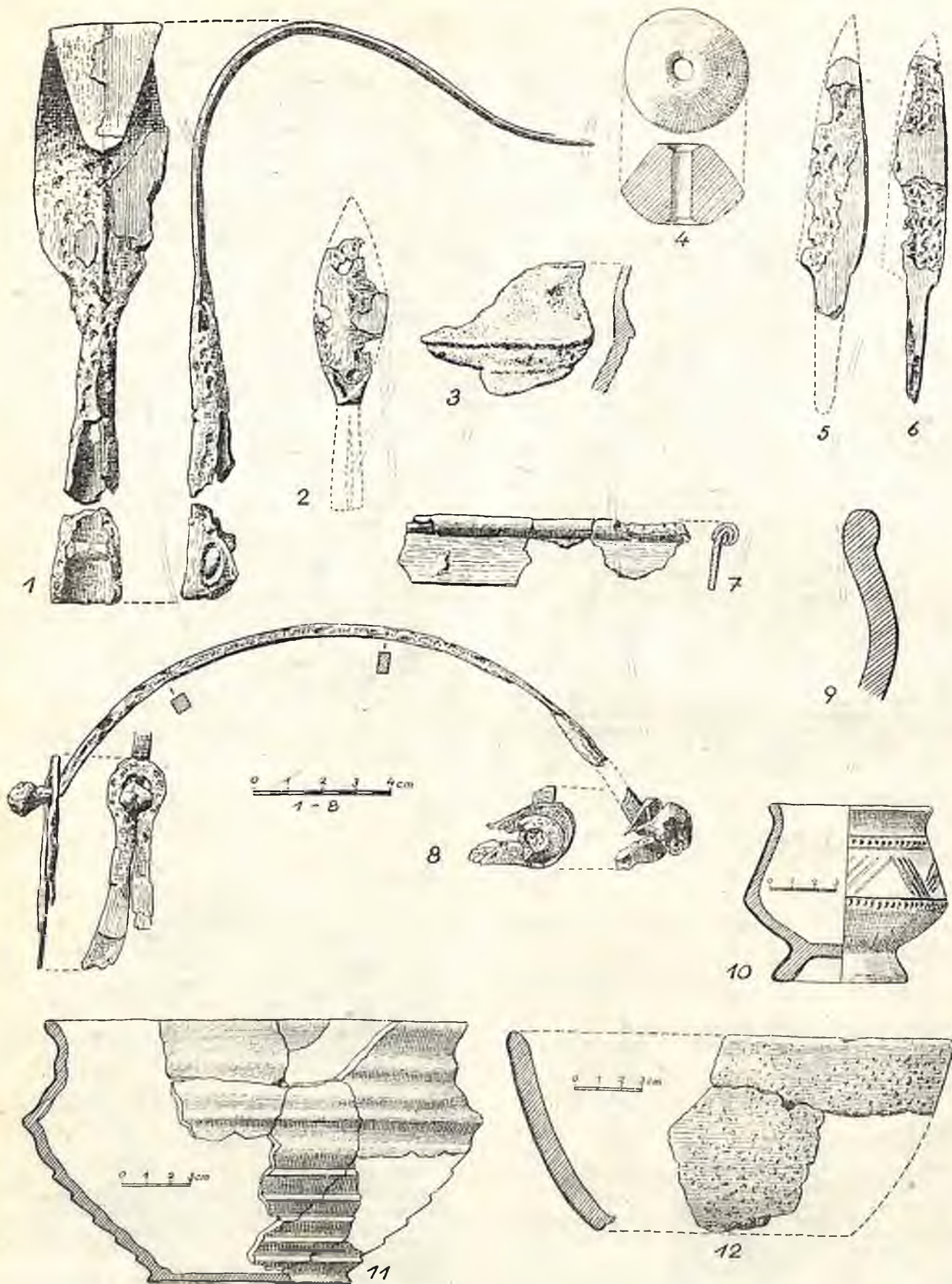
Stanowisko: 2. Zob. Murowana Goślina, stanowisko 2.

RADZIM

Stanowisko: 1. Ia i nieokreślone. Wyspa na Warcie (dokładny opis — por. okres wczesnośredniowieczny) oraz koryto rzeki w górę i w dół od wyspy i najbliższa okolica (ryc. 169a i 169b).

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: 1. Kilka odpupków z krzemienia kredowego, bałtyckiego; 2. Mało charakterystyczne, drobne ułamki naczyń; 3. Motyka kamienna o asymetrycznym ostrzu, dł. 10,0 cm (ryc. 170, 1); 4. Krępy toporek kamienny o zaokrąglonym obuchu, pow. chropowata (od zalegania w wodzie), dł. 10,5 cm, szer. 6,0 cm (ryc. 170, 11); 5. Motyka kamienna z wąskim ostrzem, dł. 10,4 cm (ryc. 170, 2); 6. Siekierka kamienna (gnejs), może tzw.

Ryc. 168. Radom, stan. 2. Zawartość zniszczonych grobów
 Abb. 168. Radom, Fundst. 2. Inhalt der zerstörten Gräber

Ryc. 169a. Radzim. Plan sytuacyjny stanowisk
Abb. 169a. Radzim. Situationsplan der Fundstellen

radlica(?), pęknięta wzdłużnie, dł. 11,6 cm (ryc. 170, 10); 7. Siekierka krzemienienna, płaska z wąskim obuchem, dł. 11,7 cm (ryc. 170, 3); 8. Siekierka krzemienienna o zgrubiałym obuchu (ryc. 170, 4); 9. Siekierka kamienna o tępym obuchu (ryc. 170, 5); 10. Toporek kamienny ze zwięzającym się obuchem (ryc. 170, 7); 11. Toporek kamienny z płaskim obuchem i nieco skośnym ostrzem (ryc. 170, 6); 12. Toporek kamienny o zaokrąglonym obuchu, dł. 11,5 cm (ryc. 170, 8); 13. Młotek kamienny z nieco opadającymi końcami, wzdłuż grzbietu widoczne małe zgrubienie, dł. 13,0 cm (ryc. 170, 9).

Część zabytków: ułamki naczyń, drobny materiał krzemienisty oraz kilka toporków i siekierzek zaginęły w końcu ostatniej wojny światowej (np. nr inw. 1912: 508 - 511, 524, 1046, 1064 - 1066).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura ceramiki wstępowej, pucharów lejkowatych, amfor kulistych, ceramiki sznurowej.

Badania: Narzędzia kamienne i krzemienne wydobyto podczas prac regulacyjnych koryta Warty w latach 1880-tych (dar Inspektoratu Budownictwa Wodnego w Poznaniu), inne uzyskano w trakcie poszukiwań powierzchniowych, np. przez W. Thama i J. Galeiskiego w 1912 r., Z. Rajewskiego w 1927 r. i in.

Zbiory: MA Poznań, nr kat. H.G. 1693; nr inw. 1912: 288 (materiał krzemienisty); nr inw. 1912: 1058 (nr 3); nr inw. 1927: 339, nr kat. 1927: 1578 (materiał krzemienisty); nr inw. 1974: 1119, nr kat. 1974: 445 (dawniej H.G. 26) (nr 4).

Dawn. Berlin MfV., nr inw. Id 2085 - 2093 (nr 1, 2, 4 - 9).

Literatura: „ZdHGPP”, R. 6: 1839, s. XIII; R. 7: 1892, s. LXVI; J. Kostrzewski, 1914, ryc. 38, 42, 5; A. Karpińska, 1925, s. 129; Z. Rajewski, 1938, s. 257; Ł. Smoczyńska, 1953, s. 49, ryc. 197; mater. J. Kostrzewskiego; M. Kobusiewicz, 1967, s. 13 (tylko materiał z badań w 1927 r.); A. Prinke, J. Skoczylas, 1980, s. 110, nr 1045, 1046.

Stanowisko: 2. Pole uprawne na lewym wysokim brzegu Warty, naprzeciwko wyspy, w pobliżu ruin b. leśniczówki i innych zabudowań.

Rodzaj znaleziska: Luźne (z osady).

Inwentarz: Mało charakterystyczne, drobne ułamki kilku naczyń o pow. gładkiej, szarej i jasnobrunatnej.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych (?).

Badania: Powierzchniowe bad. J. Galeiskiego z Poznania w 1912 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1912: 104b i 288.

Literatura: H. Cichoszewska, 1925, s. 136.

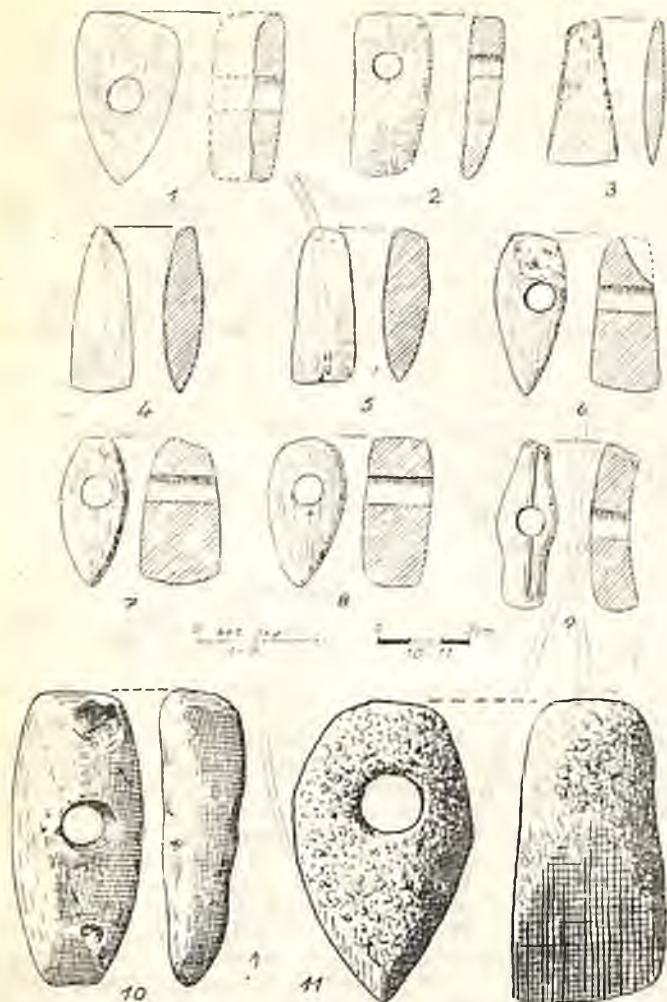
Stanowisko: ? W korycie Warty. Wg jednych informacji skarb przedmiotów brązowych miano znaleźć na wyspie, wg innych (bardziej prawdopodobne) wydobyto go z koryta rzeki podczas robót regulacyjnych i pogłębiających ok. 1,5 km w dół rzeki; w pobliżu leśniczówki (2 dłużej).

Rodzaj znaleziska: Znaleźisko gromadne (skarb).

Inwentarz: 1. Miecz ze sztabą dla rękojeści (odłamana) z podwyższonymi brzegami i 9 otworami dla nitów, ostrze liściowatego kształtu w przekroju soczewkowane, dł. 65,5 cm, najw. szer. ostrza 3,8 cm (ryc. 171, 5); 2. Miecz ze sztabą dla rękojeści, z podwyższonymi brzegami, dwa otwory do nitów znajdują się na sztabie, cztery przy nasadzie rękojeści, wąskie ostrze spiczasto zakończone, soczewkowane w przekroju, dł. 66,0 cm, naj. szer. ostrza 2,6 cm (ryc. 171, 6); 3. Miecz ze sztabą dla rękojeści z podwyższonymi brzegami i 6 otworami dla nitów przy nasadzie, ostrze wąskie spiczasto zakończone i zaopatrzone w żeberko środkowe, dł. 71,8 cm, najw. szer. ostrza 3,1 cm (ryc. 171, 7); 4. Część miecza ze sztabą dla rękojeści, z 6 otworami do nitów, dł. zach. ? cm (ryc. 171, 8); 5. Krótki mieczyk ze sztabą dla rękojeści, o wąskim ostrzu umocnionym w środku wypukłym żeberkiem, dł. ? cm; 6. Sztylet o szerokim ostrzu z ostrym żeberkiem środkowym, zwięzła na bokach nasada rękojeści zaopatrzona jest w cztery otwory do nitów, dł. ? cm (ryc. 171, 9); 7. Grot włóczni z długą, biegnącą przez całą długość ostrza tulejką, ostrze wąskie rozszerzające się półkolistnie po bokach, na obu stronach długiej tulejki dwa słabe żeberka z zaokrąglonymi grzbietami, dł. 16,6 cm, najw. szer. 3,7 cm (ryc. 171, 4); 8. Grot włóczni z krótką tulejką biegnącą przez całą długość liściowatego ostrza i zdobioną trzema dookólnymi

Ryc. 169b. Radzim. Widok wyspy na Warcie od str. półn.-zach.
Abb. 169b Radzim. Ansicht der Insel von NW

Ryc. 170. Radzim. Różne stanowiska. Sikiery i topory kamienne (ryc. 1-9 — wg materiałów J. Kostrzewskiego)

Abb. 170. Radzim. Verschiedene Fundstellen. Steinäxte und -belle (Abb. 1-9 — nach Materialien von J. Kostrzewski)

małymi, ostrze po obu stronach tulei wzmocnione dwoma łukowatymi żeberkami, dł. 15,0 cm, najw. szer. ostrza 3,8 cm (ryc. 171, 3); 9. Smukła siekierka z piętą (typ wielkopolski), z prostokątnym profilowanym obuchem, ostrze w przekroju soczewkowane i profilowane rozszerza się ku dołowi, dł. 16,6 cm (ryc. 171, 2); 10. Podobna siekierka z wystającymi brzegami obucha, dł. 15,0 cm (ryc. 171, 1); 11-12. Dwie podobne siekierki; 13. Mała siekierka z trapezowato rozszerzającym się ostrzem; 14. Dłuto brązowe z wąską, nieforemnie odlaną tulejką o zgrubiałym brzegu i uszkiem z boku, od połowy długości w kierunku ostrza jest ono czworograniaste o ściętych bokach, dł. 17,7 cm, śr. tulei 2,7 cm, szer. ostrza 1,5 cm (ryc. 171, 11); 15. Dłuto brązowe z lekko rozchyloną tuleją, bez uszka, dł. 13,0 cm, śr. tulei 3,2 cm, szer. ostrza 1,4 cm (ryc. 171, 10). Wszystkie przedmioty posiadają złocistą wodną patynę.

Chronologia: Epoka brązu, koniec II-IV okres.

Badania: Znalezione podczas prac przy regulacji i pogłębiania koryta Warty w latach 1882-1892. Dary: Inspektoratu Budownictwa Wodnego w Poznaniu; Seweryny Zychlewskiego z Poznania dla TPN — miecz i siekierka; K. Siegerta z Obornik — dwa dłuta.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1975: 77 (dawn. nr kat. H.G. 1323-1327 — miecz, siekierka, grot, dwa dłuta); nr inw. TPN 1895: 15, nr kat. 1939: 241 — miecz i siekierka; dawn.: MfV Berlin, nr inw. I.d. 2095-2101 — miecz, mieczyk, sztylet, grot, 3 siekierki.

Literatura: „ZdHGPP”, R. 7: 1892, s. LXVI; „Album Zab. Przedh.”, zes. II, s. 11, tabl. XXVI, 3-4; J. Kostrzewski, 1914, ryc. 96 i 107; tenże, 1922, s. 208, nr 170, ryc. 70; 1923, s. 60, ryc. 166, 174, 177-178 i przyp. 282, 1948 s. 209, tabl. 65, ryc. 5 i 17; 1955, s. 86, ryc.

193, s. 99, ryc. 227-228; L. Kozłowski, 1928, s. 132, tabl. XI, 11; S. Nosek, 1948, s. 121; W. Szafranski, 1955, s. 113, 192, tabl. XX; J. Kostrzewski; W. Chmielewski, K. Jażdżewski, 1965, s. 138, ryc. 28, 32, 41-42; St. Kurnatowski, 1966, s. 163-166, ryc. 50, tabl. IV: 4, 9, 11, tabl. V: 6; M. Gedl, 1975, s. 124, nr 384; J. Fogel, 1979, s. 144, nr 643 (miecz — typ III); s. 147 (miecz — typ nieokreślony); s. 143 i 149 (groty ośczerpów — typ I i VI).

Stanowisko: 1. Por. niżej.

Rodzaj znaleziska: Osada. J. Kostrzewski (1938) i W. Szafranski (1955) przypuszczają, że na wyspie, we wczesnym okresie żelaza, znajdował się gród ludności kultury lużyckiej. Poniższe przedmioty znaleziono w różnych miejscach wyspy (ułamki naczyń spotykano najczęściej w jej pd. części) oraz w korycie rzeki.

Inwentarz: 1. Ułamki większych naczyń o pow. szorstkiej lub obmazywanej i wygładzonej, częściowo czernionej, szarej i żółto-brunatnej, niektóre zdobione bruzdami i grupami ukośnych kresek; wiele mało charakterystycznych ułamków różnych naczyń oraz fragment płaskiego talerza (ryc. 172, 4, 5, 7); 2. Pięciboczny toporek kamienny o gładkiej powierzchni, z dwoma żeberkami na wysokości otwora, dł. 11,7 cm (ryc. 172, 6); 3. Mały brązowy haczyk do wędki z jednym końcem zaopatrzonym w zadziór, w drugim w uszko, dł. 6,0 cm (ryc. 172, 2); 4. Szpila brązowa z tarczowatą płaską główką, poniżej której zgrubiał trzon jest karbowany, dł. 16,0 cm, śr. tarczki 0,8 cm (ryc. 172, 1).

Chronologia: Epoka brązu, V okres — wczesny okres żelaza, kultura lużycka.

Badania: Znalezione podczas prac regulacyjnych na Warcie: dar Inspektoratu Budownictwa Wodnego w Poznaniu w 1888 r. — toporek, szpila, haczyk; badania powierzchniowe W. Thamma, J. Galeiskiego i K. Meyera w 1912 r.; J. Kostrzewskiego w 1919 r. i studentów archeologii w 1948 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1975: 77 (dawn. nr kat. H.G. 485 — szpila i 487 (haczyk); nr kat. 1912: 508, 511-512, 1047, 1054; nr inw. TPN 1919: 18; nr inw. 1948: 62, nr kat. 1948: 177; dawn. MfV Berlin, nr inw. I.d. 2094 (toporek).

Literatura: „ZdHGPP”, R. 4: 1889, s. XIII, nr II, 5; Aus dem Pos. Lande, R. 7: 1912, s. 523; H. Cichoszewska, 1925, s. 108 i 130; J. Kostrzewski, 1923, s. 288, przyp. 562; T. Waga, 1930, s. 49, ryc. 9c (haczyk); W. Kowalenko, 1938, s. 287; J. Kostrzewski, 1938, s. 23 i mapka na s. 22; W. Szafranski, 1946, s. 32-39 i mapka; B. Kostrzewski, 1951, s. 195; T. Malinowski, 1956, s. 18 ryc. 39; mater. J. Kostrzewskiego.

Stanowisko: 2. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Sierp brązowy, lekko wygięty, z odchylnym i zwięzającym się i wydłużonym czubkiem, z wysokim grzbietem oraz guzkiem dla umocowania rękojeści, dł. 11,4 cm, najw. szer. 1,9 cm (ryc. 172, 3); kilka mało charakterystycznych ułamków naczyń o pow. brunatnej i szarej, m. in. chropowatej i obmazywanej.

Chronologia: Epoka brązu, V okres — wczesny okres żelaza.

Badania: Dar J. Galeiskiego z Poznania.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1912: 289, nr kat. 1912: 1074.

Literatura: H. Cichoszewska, 1925, s. 130; W. Szafranski, 1955, s. 242, tabl. XLVI, ryc. 562.

Stanowisko: 1. Por. niżej.

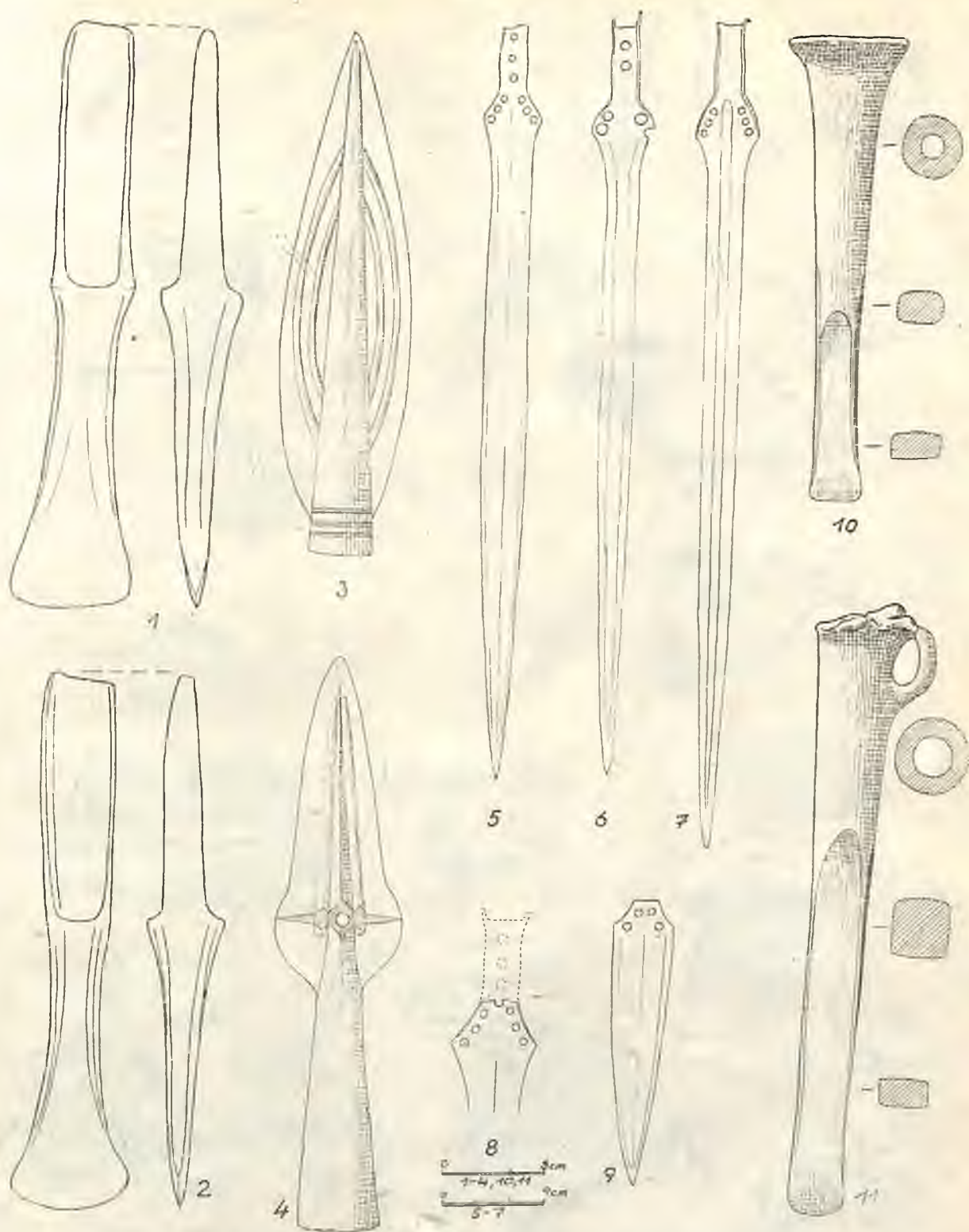
Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Kilka mało charakterystycznych ułamków różnych naczyń o pow. gładzonej i chropowatej. Chronologia: Okres wpływów rzymskich, kultura przeworska (?).

Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1912: 1046.

Stanowisko: 1. Wyspa na rzece Warcie, po przeprowadzeniu regulacji koryta w latach 1880-1890, leżąca bliżej prawego brzegu. Obecnie półwysp całkowicie porośnięty wysokim lasem (ryc. 169b).

Rodzaj znaleziska: Gród wczesnośredniowieczny.

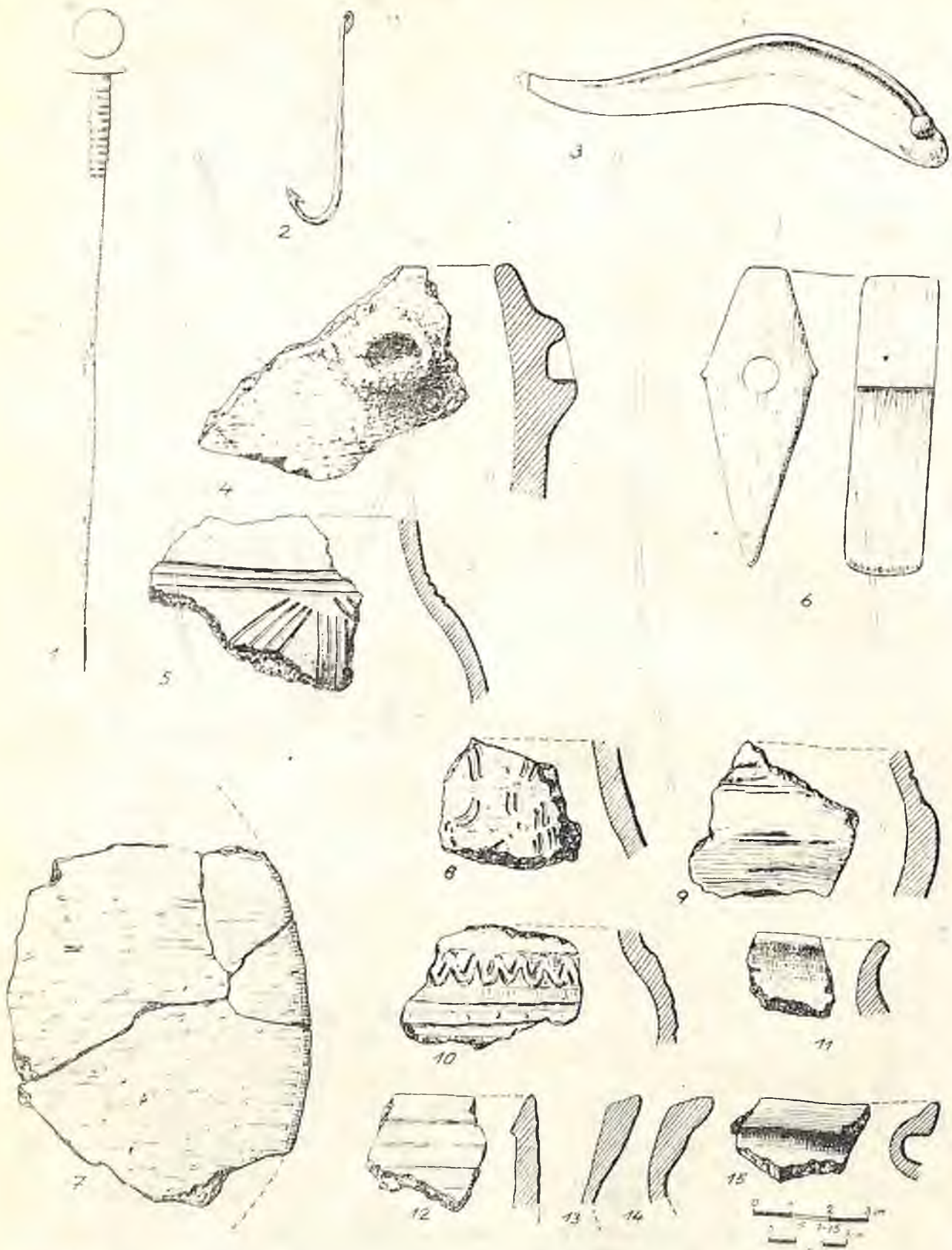

Ryc. 171. Radzim, stan. 1a. Znaleźisko gromadne (skarb brązowy)
Abb. 171. Radzim, Fundst. 1a. Bronzener Hortfund

ny, później kasztelański, strzegący przeprawy przez Wartę na skrzyżowaniu dróg z Poznania przez Ujście na Pomorze oraz z Gniezna w kierunku Międzyrzecza. Ruiny grodu o średnicy ok. 160 m zachowały się w postaci grodziska stożkowego w północno-wschodniej części wyspy, otoczonego rowem i wałem; na południe od nich można wyróżnić podwójne wały do wys. ok. 2 m i fosy.

Inwentarz: Podczas regulacji koryta rzeki i częstych poszukiwań powierzchniowych znaleziono następują-

ce zabytki: 1. Duża ilość ułamków różnych naczyń górą i całkowicie obtaczanych oraz toczonych na kole, zdobionych przeważnie linią falistą, nacięciami, zygzakami, odciśkami, stempelkami, poziomymi bruzdami itp. (ryc. 173, 1-17), na wielu dnach widoczne znaki w postaci krzyży i swastyk (ryc. 173, 16, 17); 2. Naczynie jajowatego kształtu z profilowanym brzegiem i mocno wklęsłym dnem ze słabo czytelnym znakiem garncarskim, pow. zdobiona poziomymi bruzdami rytymi spiralnie wokół naczynia, na największej wydatości brzuśca ryte rysun-

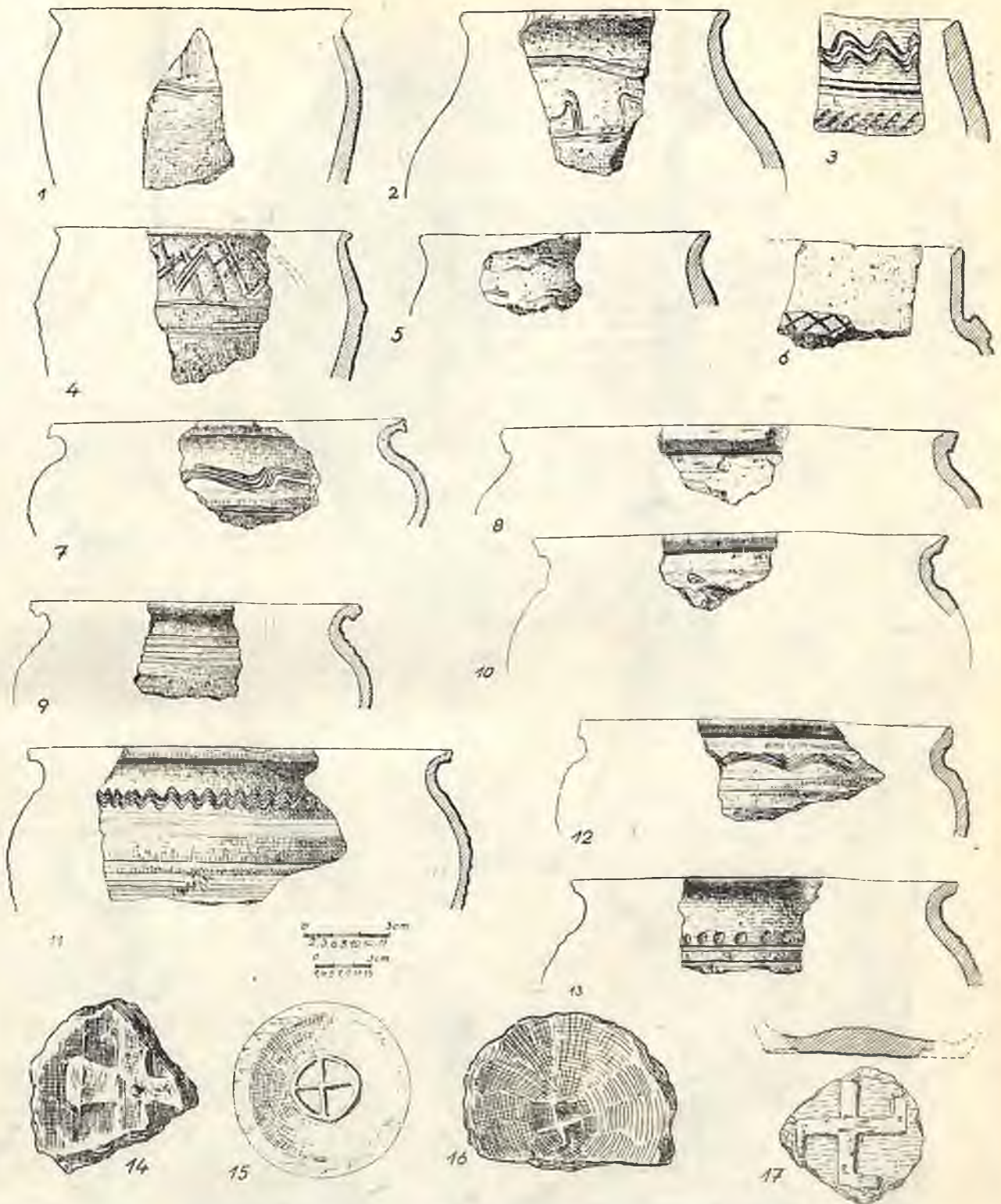

Ryc. 172. Radzim, stan. 1. Przedmioty z osady obronnej (?) kultury łużyckiej (1, 2, 4, 7), stan. 2 (3) i z podgrodzia wczesno-średniowiecznego (8-15)
 Abb. 172. Radzim, Fundst. 1. Funde aus der Wehrsiedlung (?) der lausitzer Kultur (1, 2, 4, 7), Fundst. 2 (3) und aus der frühgeschichtlichen Vorbürg (8-15)

ki dwóch postaci ludzkich, wys. 18,5, śr. 17,0 cm, nr inw. 1948: 63, nr kat. 1948: 178c (ryc. 174, 3); 3. Zniszczony przęślik dwustożkowy, śr. 3,8 cm (ryc. 174, 9); 4. Przęślik stożkowy z wklęsnięciami przy otworze, wys. 2,9 cm, śr. 4,2 cm (ryc. 174, 8); nr kat. 1912: 524; 5. Część osetki (podkładki kamiennej), nr kat. 1912: 1076; 6. Po-

łowa rotacyjnego kamienia żarnowego, nr kat. 1912: 1062.

Ponadto z terenu grodziska i jego bezpośredniego sąsiedztwa pochodzą: 7. Prosty nóż żel., dł. 11,2 cm, nr kat. 1912: 514 (ryc. 174, 1); 8. Podobny nóż żel., dł. 10,0 cm, nr inw. TPN 1919: 17; 9. Ułamek noża żel., nr kat. 1955:

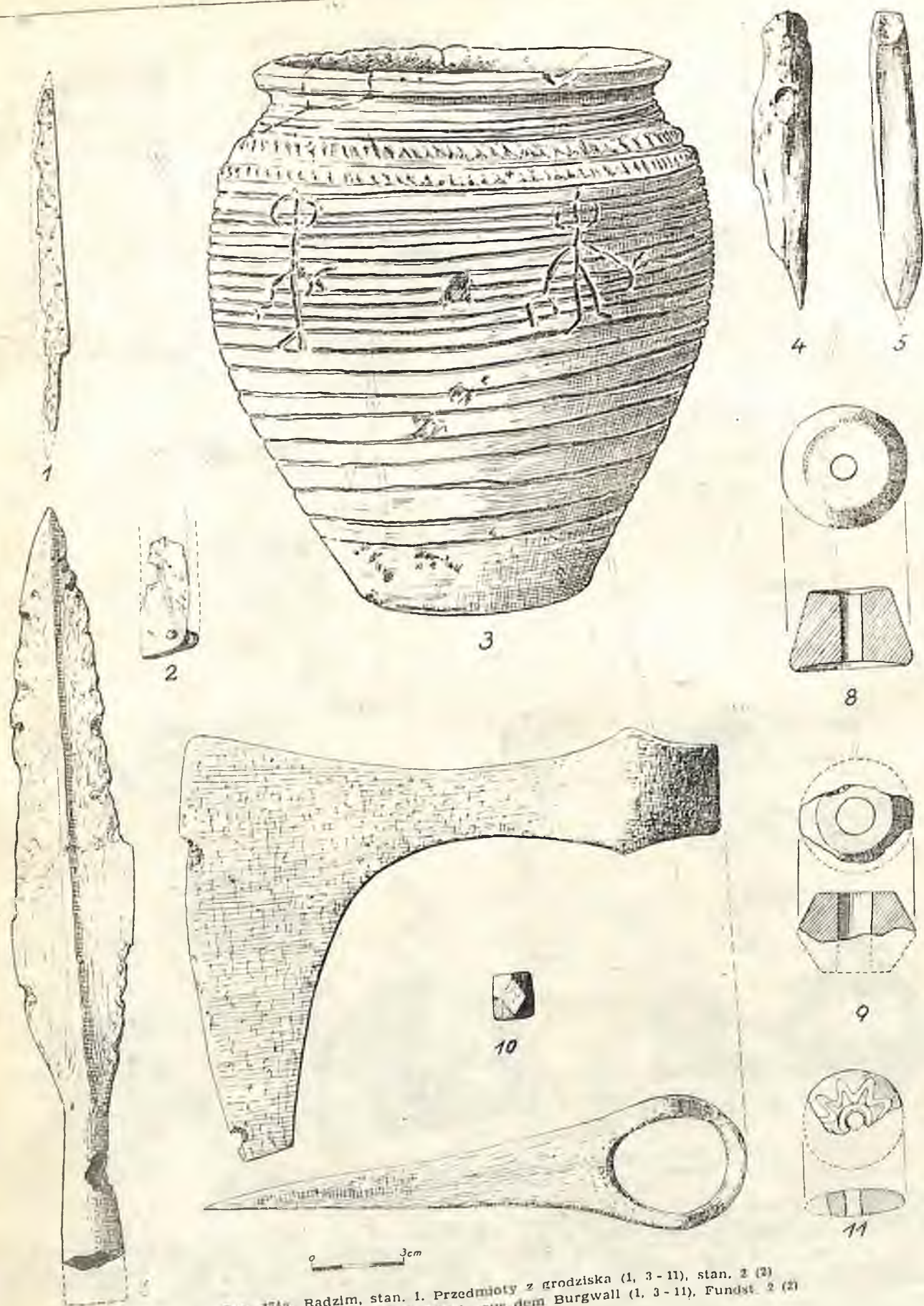

Ryc. 173. Radzím, stan. 1. Ceramika z grodziska wczesnośredniowiecznego
Abb. 173. Radzím, Fundst. 1. Keramik aus dem frühgeschichtlichen Burgwall

426; 10. Kilka gwoździ i okuc żel. z zagiętymi końcami, nr kat. 1912: 1075; 11. Żel. kółka z uchwytami, nr kat. 1907: 16; 11a. Okucie br. z pięcioma nitami, nr kat. 1907: 18; 12. Kółko ołowiane, nr kat. 1912: 1061; 13. Ułamki pierścionka szklanego, nr kat. 1912: 1060; 14. Część płaskiego paciorka z ciemnozielonego szkła z barwnym ornamentem w postaci żółtej gwiazdy i turkusowoniebieskiej listwy przy krawędzi i otworze, śr. 3,5 cm, nr kat. 1907: 15 (ryc. 174, 11); 15. Wieloboczny paciorek z agatu, dł. 1,5 cm, nr kat. 1912: 1059 (ryc. 174, 10); 16. Liczne przesiłki glin.; 17. Szydła i rylce kościane, m. in. dwa

o dł. 10,0 cm kat. 1912: 1964 - 1065 (ryc. 174, 4 - 5); 18. Fragmenty oprawki kościanej (?); 19. Fragment prążnicy i liczne bryły przepalanej polepy, nr kat. 1912: 1051 i 1070; 20. Duża ilość kości zwierzęcych (nr kat. 1912: 1052 i 1071); 21. Poroża sarnie i jelenie, w tym wiele ze śladami cięcia pilowania i strugania, nr kat. 1912: 1066; 22. Kawałki węgla drzewnego oraz przepalone i spiekane w ogniu kamienie (z palenisk), nr kat. 1912: 1053.

Podczas prac regulacyjnych pogłębiania koryta Warty znaleziono: 23. Bojowy topór żel. z wąskim wydłużonym ku dołowi ostrzem i romboidalnym obuchem (typ III

Ryc. 174a. Radzim, stan. 1. Przedmioty z grodziska (1, 3-11), stan. 2 (2)
 Abb. 174a. Radzim, Fundst. 1, Funde aus dem Burgwall (1, 3-11), Fundst. 2 (2)

wg A. Nadolskiego), dł. 18,0 cm, dł. ostrza 44,0 cm, kat. H.G. 480 (ryc. 174, 7); 24. Żel. grot włóczni z krótką tuleją (uszkodzony), dł. zach. 26,0 cm, najw. szer. ostrza 4,2 cm (wg zb. MfV w Berlinie), (ryc. 174, 6); 25. Osełka z jasnoszarego piaskowca dł. 12,0 cm, nr kat. H.G. 24?; 26. Kamień ze śladami wygładzania (podkładka, kowadełko?), nr kat. H.G. 1693; 27. Ułamki poroża jeleni ze śladami obróbki.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny i średniowiecze, faza C, D, E, F.

Badania: Opisane wyżej materiały zostały zebrane w różnych okresach (od lat 1870-tych do 1962 r.). Wiele z nich pochodzi z okresu robót regulacyjnych na Warcie (lata 1880 - 1890), następnie z badań powierzchniowych bądź przez miłośników starożytności, np. W. Thamma, G. Thienhausa (1907) i J. Galejskiego z Poznania (1912), bądź przez archeologów (J. Kostrzewski, Z. Zakrzewski, Z. Rajewski w latach 1919, 1927, 1932 i in.). Po drugiej wojnie światowej kilkakrotnie zbierali tam materiały z powierzchni studenci archeologii pod kierunkiem J. Kostrzewskiego oraz pracownicy Muzeum Archeologicznego w Poznaniu: St. Jasnosz, W. Szafranowski a także pracownicy innych instytucji (np. A. Wędzki z Zakładu Słowianoznawstwa PAN w Poznaniu) w latach 1948, 1955, 1962.

Zbiory: MA Poznań, nr kat. H. G. 24, 480; 1693; nr kat. 1907: 13 - 17; nr kat. 1912: 288 - 289, 513 - 515, 524, 1051 - 1053, 1059 - 1071, 1075 - 1076; nr inw. TPN 1919: 17 i 18; nr kat. TPN 3164 - 3166; nr inw. 1927: 327, nr kat. 1927: 1556 - 1559; nr inw. 1932: 238, nr kat. 1932: 1251; nr inw. 1948: 63, nr kat. 1948: 178a-e; nr inw. 1955: 200, nr kat. 1955: 425 - 427; nr inw. 1962: 53, nr kat. 1962: 115.

Dawn. Berlin, MfV, nr inw. Id 2102 (grot włóczni).

Literatura: M. Witt, „Familienblätter”, 1874, s. 18 u 24; „Ztschr.f.Ethn.” t. 12: 1880, Verh., s. 164 i 166; Zakrzewski „Zapiski Archeol. Pozn.”, I: 1887, s. 8, tabl. V, „ZdHGPP”, R. 4: 1889, s. XIII; R. 7: 1892, s. LXVI; „Słownik Geogr.”, t. 9, s. 474; „Album Zab. Przędh.”, zesz. II: 1900, s. 11; Z. Rajewski, 1933, s. 264; W. Kowalenko, 1938, s. 287; B. Kostrzewski, 1948, s. 568 - 571, ryc. 1 - 2; tenże, 1951, s. 201; „ZOW”, R. 17: 1948, s. 117; W. Śmigieński, 1953, s. 462; M. Kostrzewska, 1965, s. 244; W. Hensel i Z. Hilezer-Kurnatowska, 1980, s. 363; mater. J. Kostrzewskiego. Literatura dotycząca nazwy oraz kształtowania w Radzimiriu (kasztelania obejmowała niewielki obszar na obu brzegach Warty, na północ od Poznania): K. Potkański, 1922, T. I, s. 422, 441; J. Natanson-Leski, Zarys granic i podziałów Polski najstarszej, Wrocław 1953, s. 122; St. Kozierowski, Pierwotne osiedlenie dorzecza Warty od Koła do Ujścia w świetle nazw geograficznych, Poznań 1926, s. 111; tenże, Szematyzm historyczny ustrojów parafialnych dzisiejszej archidiecezji poznańskiej, Poznań, 1935; A. Wędzki, Radzim, zapomniany gród kasztelański nad Wartą, „Przegląd Zachodni”, R. 11: 1955, s. 565 - 583; A. Gąsiorowski, Uwagi o mniejszych kasztelaniami wielkopolskich XIII - XIV wieku, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 19: 1967, s. 71 - 108; K. Buczek, Z badań nad organizacją grodową w Polsce wczesnofeudalnej. Problem terytorialności grodów kasztelańskich, „Kwartalnik Historyczny” t. 77: 1970, s. 22; „Słownik Starożytności Słowiańskich”, t. 4, s. 457 - 458.

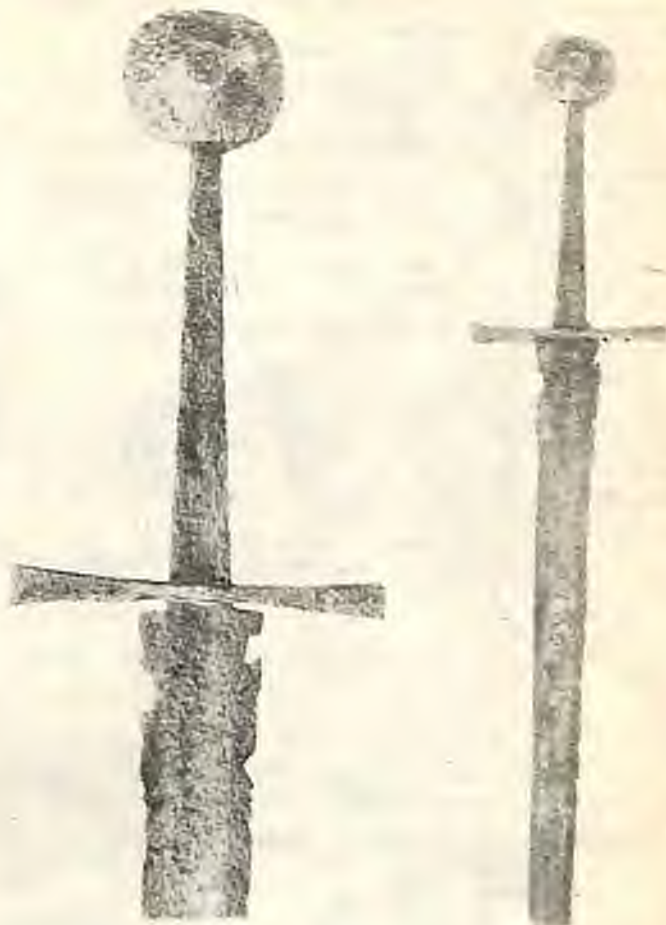
Źródła pisane: Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski, t. I, nr 333 (pod 1256 r. wspomniany jest po raz pierwszy kasztelan radzimski, Benjamin); nr 444.

Uwaga: Grodzisko w Radzimiriu zostało wpisane do konserwatorskiego rejestru zabytków woj. poznańskiego pod nr 853/A; por. „Fontes A.P.”, t. 22: 1971 (1971), s. 227.

Stanowisko: 2. J.w.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Kilkadziesiąt ułamków naczyń górą i całkowicie obtaczanych oraz toczonych, o pow. gładkiej i szorstkiej, barwy szarej, brunatnej i ciemnej. Kilka należy do naczyń zdobionych rytymi bruzdami, linią falistą oraz „japkami”. Wśród ułamków naczyń toczonych wyróżnić można fragmenty cylindrycznych lub silnie wygiętych brzegów (ryc. 172, 8 - 15). Podkładka kam.

Ryc. 174b. Radzim, stan. 1. Miecz żelazny
Abb. 174b. Radzim, Fundst. 1. Eisenschwert

Chronologia: Wczesne średniowiecze faza B/C i E/F i średniowiecze.

Badania: Powierzchniowe bad. W. Jesionka w 1932 r. i M. Iwaszkiewicz i St. Jasnosza w 1974 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1932: 239, nr kat. 1932: 1251, nr inw. 1974: 355, nr kat. 1974: 1979 - 1980.

Literatura „Słownik Geogr.”, t. 9, s. 471; A. Wędzki, 1955, s. 570; „Słownik Starożytności Słow.”, t. 4, s. 458; T. Malinowski, 1956, s. 159; W. Hensel i Z. Hilezer-Kurnatowska, 1980, s. 366.

Uwaga: W powyższej osadzie znajdował się kościół pod wezwaniem Św. Mikołaja (Św. Barbary), wzniesiony w 1230 r. sumptem księcia Władysława Odonica (wg późniejszej tradycji) i erygowany w 1236 r. jako parafialny przez biskupa poznańskiego Pawła; por. J. Łukaszewicz, Krótka opis historyczny kościołów parafialnych... w dawnej diecezji poznańskiej, Poznań, 1858, I, s. 290; St. Kozierowski, 1936, s. 337.

Stanowisko: 3. Na prawym brzegu Warty, naprzeciwko grodziska na wyspie.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Ułamki naczyń obtaczanych i toczo-nych; oprawka brąz. pochewki skórzanej do noża, dł. zach. 4,0 cm (ryc. 174, 2).

Chronologia: Wczesne średniowiecze (faza D i średniowiecze).

Badania: Dar W. Szafrńskiego z Poznania w 1950 r. Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1950: 196 i 689, nr kat. 1950: 733 - 736 i 3094.

Literatura: A. Witkowska, 1952, s. 304; W. Hensel i Z. Hilczer-Kurnatowska, 1980, s. 366 (jako stan. 4).

Stanowisko: Nieokreślone (prawdopodobnie z koryta Warty).

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Obosieczny miecz żelazny, uszkodzony, dł. zach. 80,0 cm, szer. głowni u nasady 5,5 cm, z prostym jalcem o szer. 16,0 cm i prawie okrągłą głowicą o wym. 5,2 cm 6,6 cm, dł. rękojeści (z głowicą) — 26,0 cm. Na obu płazach zachowane resztki znaków wykonanych metalem barwy złotej (ryc. 174b).

Chronologia: Średniowiecze (XIV w. ?).

Badania: Znaleziony w końcu XIX w. (zapewne podczas regulacji Warty).

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1975: 592 (nowa inwentaryzacja).

Literatura: Archiwum MA Poznań; M. Głosek, 1973, s. 147, tabl. XXVI, ryc. 2.

ROGOŹNO

Stanowisko: 1. Równina ok. 250 m na płd.-zach. od krawędzi doliny Welny, na terenie nowej strzelnicy (ryc. 175).

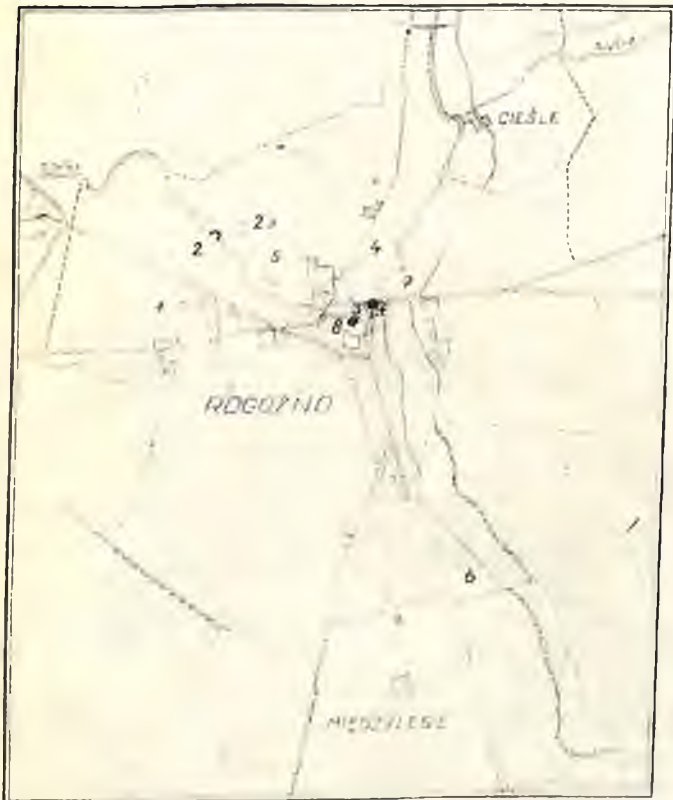
Rodzaj znaleziska: Obozowisko (osada?).

Inwentarz: Kilka wiórów i odłupków z krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia, mezolit.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Delekty w 1927 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1927: 394, nr kat. 1929: 1772 - 1773.

Ryc. 175. Rogoźno. Plan sytuacyjny stanowisk
Abb. 175. Rogoźno. Situationsplan der Fundstellen

Literatura: „ZOW”, R. 5: 1930, s. 53; Z. Rajewski, 1933, s. 257; M. Kobusiewicz, 1967, s. 13.

Stanowisko: 7. Przy wypływie Małej Welny z Jez. Rogozińskiego, na północ od kościoła.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Rdzenie, liczne wióry i odłupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego (ryc. 176, 10 - 12); ułamki naczyń glinianych słabo wypalonych.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasnosza w 1949 r. Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1949: 218, nr kat. 1949: 666 - 670.

Literatura: B. Kostrzewski, 1951, s. 205; M. Kobusiewicz, 1967, s. 13, tabl. 10: 1 - 3.

Stanowisko: Różne miejsca znalezienia na terenie miasta oraz jego najbliższej okolicy (np. „w ogrodzie”, „na polu”, „podczas kopania studni” itp.).

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: 1. Radlica (?) z gnejsu kornblendowego o niesymetrycznym ostrzu i skośnym obuchu, dł. 13,8 cm (ryc. 176, 5); 2. Siekierka o profilowanych krawędziach, wykonana z bazaltu, dł. 8,0 cm (ryc. 176, 7); 3. Silnie uszkodzony toporek ze zwięzającym się obuchem, wykonany z leptytu dł. 10,2 cm (ryc. 176, 8); 4. Obuch toporka z facetowanymi krawędziami, wykonanego z gabra lub diabazu, dł. zach. 5,0 cm (ryc. 176, 6); 5. Siekierka o tępym obuchu, wykonana z pasiastego krzemienia barwy kremowoszarej, dł. 11,0 cm (ryc. 176, 9); 6. „Zeberko” krzemienne.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura ceramiki wstęgowej (nr 1), kultura pucharów lejkowatych, kultura ceramiki sznurowej.

Badania: Dar nauczyciela O. Knoopa z Rogoźna.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1974: 76, nr kat. 1974: 421 (dawniej: HG 1119) (nr 5); TPN 1922: 130 (nr 6); nr inw. TPN 1922: 56, nr kat. TPN 1922: 131 - 132 (nr 1 - 2).

Literatura: E. Blume, 1909, s. 24; tenże, 1915, s. 152; J. Kostrzewski, 1928, s. 222; N. Åberg, 1918, s. 244, nr 280; K. Jażdżewski, 1936, s. 98 ryc. 97; Ł. Smoczyńska, 1953, s. 50, ryc. 198; T. Wiślański, 1962, s. 173; M. Kobusiewicz, 1967, s. 13, tabl. 12: 9 - 12, 17; A. Prinke, J. Skoczyła, 1980, s. 102, nr 757 - 760.

Stanowisko: 1. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Mały fragment naczynia o pow. lśniąco czarnej.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura łużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Delekty w 1927 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1927: 405, nr kat. 1927: 2172.

Literatura: Z. Rajewski, 1933, s. 260.

Stanowisko: 2. Łąki na prawym brzegu Welny, na północ od miasta, na miejscu b. cementarza żydowskiego (w bezpośrednim sąsiedztwie grodziska wczesnośredn.).

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Trzy fragmenty naczyń o pow. wygładzonej, ciemnobrunatnej.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura łużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Delekty w 1932 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1932: 9, nr kat. 1932: 18.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 155 (jako stanowisko V).

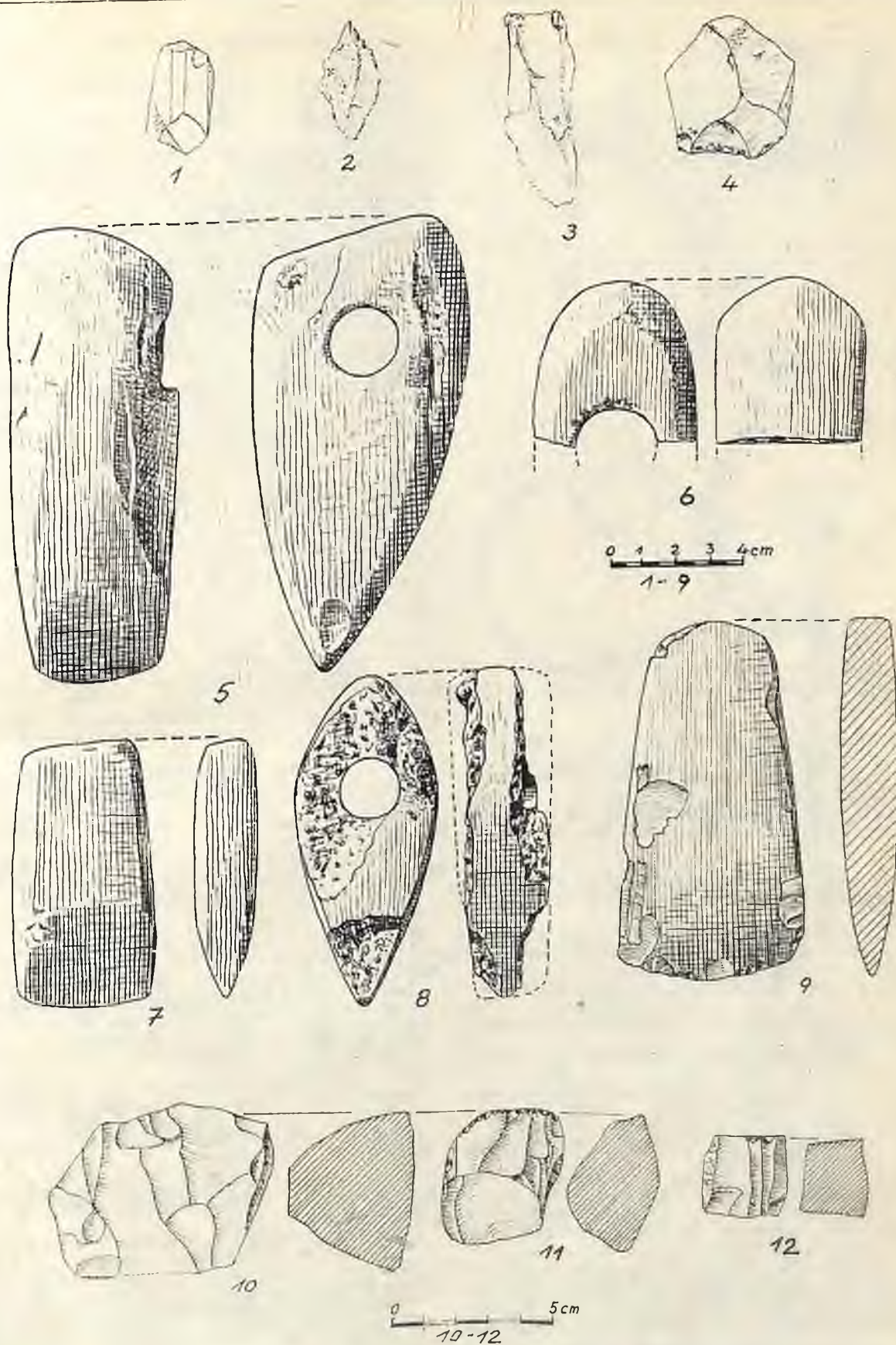
Stanowisko: 2a. Pole uprawne na północny wschód od stanowiska 2.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

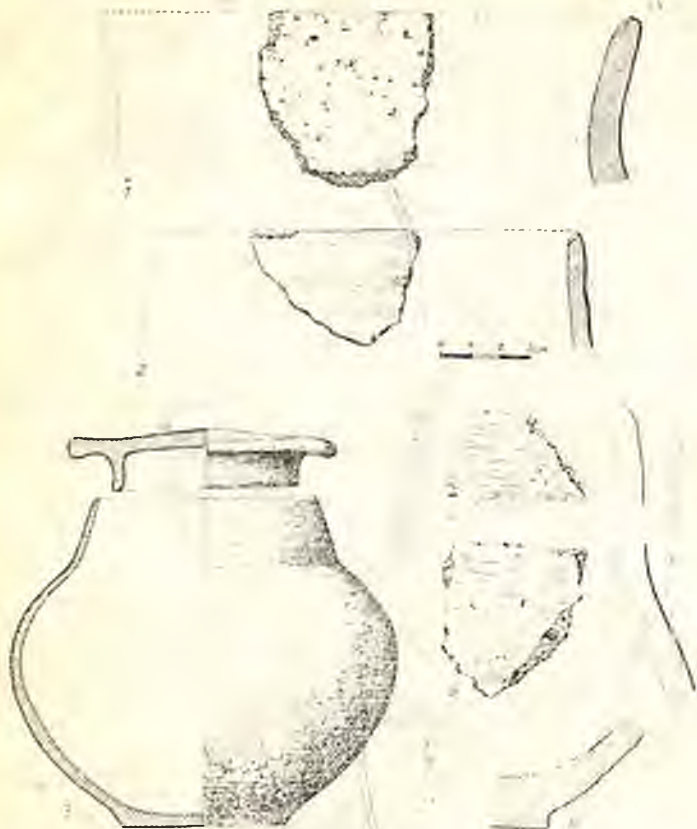
Inwentarz: Kilkanaście małych charakterystycznych ułamków różnych naczyń o pow. gładzonej i chropowatej, brunatnej (ryc. 177, 1 - 2).

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura łużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Delekty w 1929 r.

Ryc. 178. Radaszyn, stan. 1 (1-4); Rogoźno, stan. 7 (10-12), znaleźiska luźne (5-9)
 Abb. 178. Radaszyn, Fundst. 1 (1-4); Rogoźno, Fundst. 7 (10-12), lose Funde (5-9)

Ryc. 177. Rogoźno, stan 2a (1, 2), stan. 5 (3-5), stan. 6 (6)
Abb. 177. Rogoźno, Fundst. 2a (1, 2), Fundst. 5 (3-5), Fundst. 6 (6)

oraz J. Kostrzewskiego i pracowników MA w Poznaniu w 1957 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 574, nr kat. 1929: 1709; nr inw. 1957: 303, nr kat. 1957: 672.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 120 (jako stanowisko II); W. Śmigieński, 1959, s. 279 (jako stanowisko Va).

Stanowisko: 6. Pole orne między lewym brzegiem Jez. Rogozińskiego i szosą do Studzieńca, na południe od miasta.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Kilka mało charakterystycznych ułamków naczyń o pow. chropowatej, brunatnej.

Chronologia: Epoka brązu, V okres, kultura lużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. pracowników MA w Poznaniu w 1957 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1957: 308, nr kat. 1957: 678.

Literatura: W. Śmigieński, 1959, s. 279 (jako stanowisko II).

Stanowisko: 4. Piasznica na prawym brzegu Welny, na pln. od miasta (Wójtostwo).

Rodzaj znaleziska: Grób ciałopalny w kształcie skrzyni zbudowanej z płyt kamiennych i obstawiony licznymi otoczkami.

Inwentarz: Naczynie nieforemnego baniastego kształtu (popielnica) z lekko wyodrębnioną szyjką, pow. gładka, szarobrunatna, wypełnione po brzegi spalonymi kośćmi i nakryte płaską pokrywą z zakładką, wys. 22,5 cm, śr. 25,0 cm, śr. pokrywy 17,0 cm (ryc. 177, 3).

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura pomorska.

Badania: Dar Prezydium MRN w Rogoźnie (grób odkryty podczas wybierania żwiru).

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1962: 44, nr kat. 1962: 95-96.

Literatura: St. Jasnosz, 1963, s. 243; M. Kostrzewska, 1965, s. 243 (jako stanowisko 4); T. Malinowski, 1969, s. 209, nr 2157.

Stanowisko: Bliżej nieokreślone („znalezione nad jeziorem”).

Rodzaj znaleziska: Grób ciałopalny.

Inwentarz: „Urna z pokrywą”.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura pomorska (?)

Literatura: List prof. gimn. O. Knoopa z Rogoźna z dnia 11 V 1892 r. (archiwum MA w Poznaniu).

Stanowisko: 4 (?) J.w.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne i szkieletowe.

Inwentarz: Grób 1 (ciałopalny) był uszkodzony i na jego zawartość składały się: 1. Popielnica z dwoma masywnymi uchami i o powierzchni sztucznie schropowaczonej i wygładzanej przy szyjce i podstawie, grupa IIa — wg R. Schindlera, (ryc. 178, 1); 2. Spalone kości ludzkie; 3. Zapinka brąz; 4. Dwustożkowy przęślik glin. (ryc. 178, 2).

Grób 2 (ciałopalny) był również bardzo uszkodzony i z jego zawartości zachowały się: 1. Górna część popielnicy z dwoma uchami, o pow. zdobionej zygawkowatym pasmem schropowacowanym (grupa IV — wg R. Schindlera, (ryc. 178, 3); 2. Paciorek z niebieskiego szkła (ryc. 178, 4).

Grób 3 (szkieletowy) był także prawie zupełnie zniszczony i zachowały się: 1. Ułamek czaszki ludzkiej; 2. Dwie bransolety brąz. w tym jedna zamknięta (ryc. 178, 13), druga zdobiona przy nieco spłaszczonych końcach „oczkami” (ryc. 178, 7); 3. Dwie brąz. zapinki z trąbkowatą główką, typ A IV, 77 (ryc. 178, 5-6); Podobno do tego samego zespołu grobowego miały należeć: 4. Uszkodzona zapinka brąz. z czterema parami „oczek”, na kabłąku, typ A III, 60, (ryc. 178, 12); 5. Owalna brąz. sprzączka do pasa, (typ III); okucia końca pasa oraz inne okucia należące do wystroju pasa (ryc. 178, 8-11, 15); Brąz. klamra esowata, typ A, (ryc. 178, 14).

Na terenie piasznicy znaleziono ponadto: trzy ułamki brąz. bransolety (bransolet?) oraz silnie uszkodzony klucz żel. (ryc. 178, 16).

Chronologia: Okres wpływów rzymskich, (faza B, -B₂), kultura przeworska i elementy kultury wielbarskiej.

Badania: Powyższe zabytki zebrano podczas wydobywania piasku w 1913 r.

Zbiory: Dawn. w zb. pryw. architekta F. Kłettego w Rogoźnie (fot. archiwum MA w Poznaniu, nr 1056-1058).

Literatura: J. Kmiecński, 1962, s. 176.

Stanowisko: 5. J.n.

Rodzaj znaleziska: Osada (zniszczona jama po ziemiance, wypełniona smolistoczarzną ziemią i spękanymi od żaru kamieniami z paleniska).

Inwentarz: Kilkanaście drobnych ułamków różnych naczyń o pow. gładzonej i szorstkiej, szarej i brunatnej (ryc. 177, 4-5); kawałki kości zwierzęcych.

Chronologia: Okres wpływów rzymskich, faza B₂, kultura wielbarska (?)

Badania: Ratownicze bad. St. Jasnosza w 1962 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1962: 11, nr kat. 1962: 18-19.

Literatura: M. Kostrzewska, 1965, s. 243 (jako stanowisko 4).

Stanowisko: 6. Pole orne na lewym brzegu Jez. Rogozińskiego, w pobliżu szosy do Studzieńca, na pld. od miasta.

Rodzaj znaleziska: Luźne (z osady?).

Inwentarz: Kilkanaście ułamków większych naczyń o pow. wygładzanej oraz schropowaczonej, szorstkiej i obrzucanej, brunatnej i jasnobrunatnej (ryc. 177, 6).

Chronologia: Okres późnolatański — okres wpływów rzymskich, kultura oksywska (?)

Badania: Powierzchniowe bad. E. Dąbrowskiego w 1948 r.

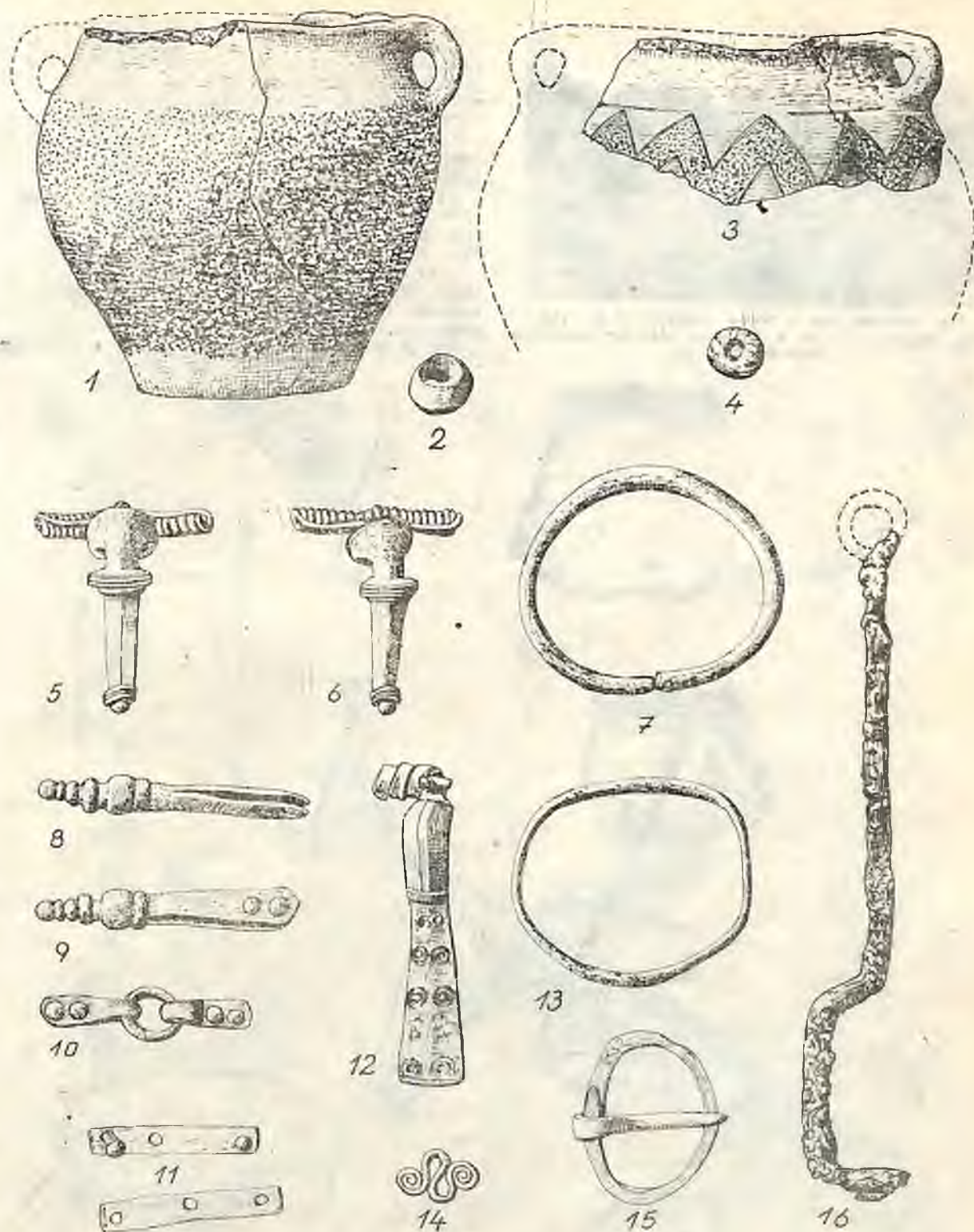
Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1948: 240, nr kat. 1948: 650.

Literatura: B. Kostrzewski, 1951, s. 198.

Stanowisko: Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Denar Antonina Piusa (138-161).

Ryc. 178. Rogoźno, stan. 4. Zawartość zniszczonych grobów
 Abb. 178. Rogoźno, Fundst. 4. Inhalt der zerstörten Gräber

Chronologia: Okres wpływów rzymskich, II w.
 Zbiory: Dawniej w zbiorach W. Jazdżewskiego w Poznaniu (obecnie brak).

Literatura: Kat. Ausst. Berlin 1880, s. 366, nr 12;
 A. Lissauer, 1887, s. 146, nr 6; C. Fredrich, 1913, s. 221,
 nr 72; K. Majewski, 1948, s. 142; M. Gumowski, 1958,
 s. 126.

Stanowisko: 2. Łąki na prawym brzegu Wełny, na północny zachód od starej części miasta (teren starego cmentarza żydowskiego, dlatego „Żydowska Góra”).

Rodzaj znaleziska: Pierścieniowate grodzisko o średn. wnętrza ok. 30 m, częściowo zniszczone w wyniku regulacji rzeki w 1931 r. Wał zachowany miejscami do 3,0 m wys., widoczna dziś fosa wypełnia się w okresie przyboru wody w Wełnie (ryc. 179a).

Inwentarz: 1. W różnych okresach zebrano ze zniszczonych części grodziska kilkadziesiąt ułamków różnych naczyń o profilu esowatym lub dwustożkowym, o obtaczanych krawędziach i brzegach. Wiele z nich posiada powyżej zakamu rytły ornamenty falisty, naprzemian ukośnych lub poziomych bruzd, pow. przeważnie szara,

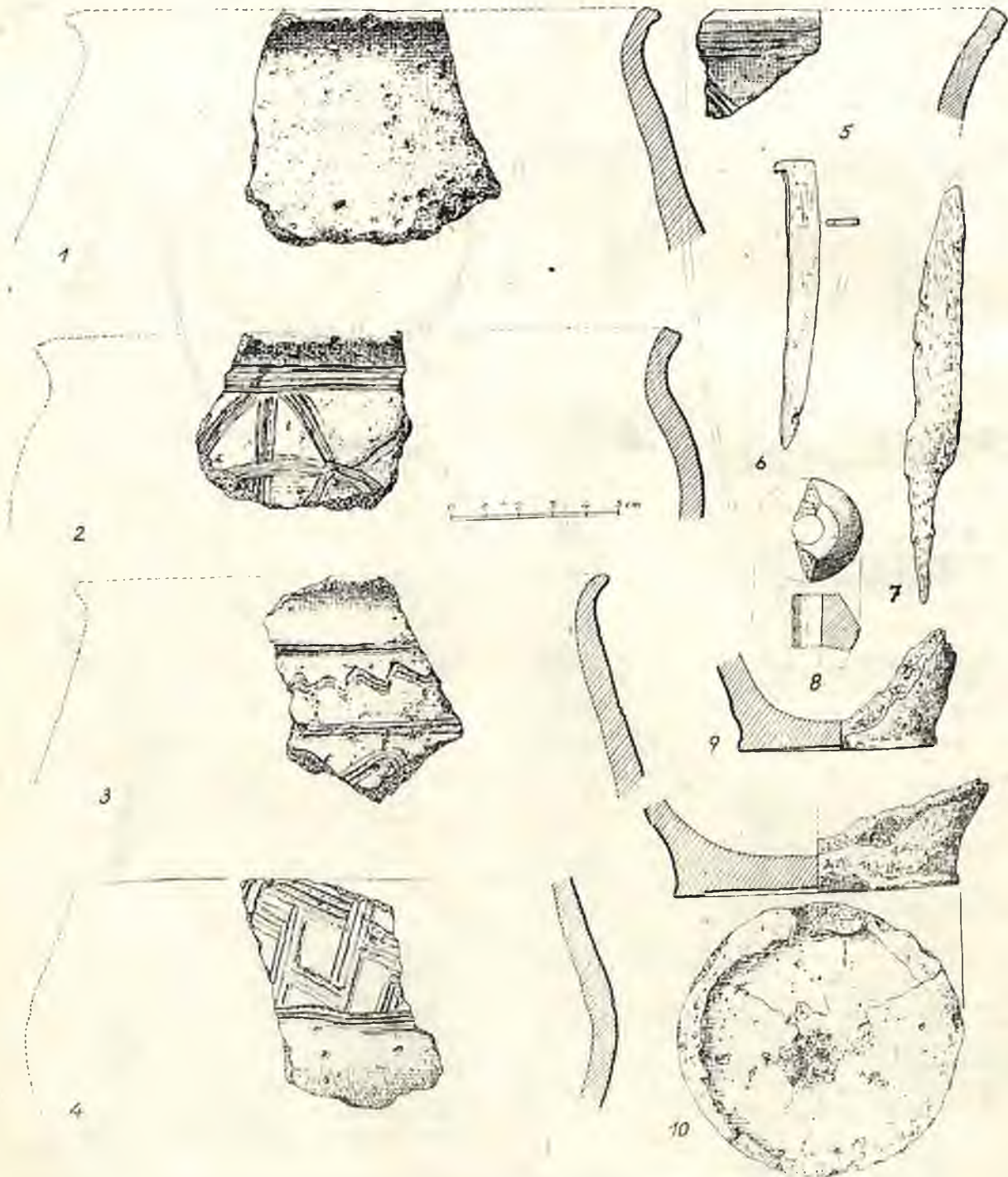
Ryc. 179a. Rogoźno, stan. 2. Widok grodziska od str. płn.
Abb. 179a. Rogoźno, Fundst. 2. Burgwall von der nördlichen Seite gesehen

szorstka, glina silnie schudzona (ryc. 179b, 1-5, 9-10);
2. Prosty nóż żelazny, dł. 13,0 cm (ryc. 179, 7); 3. Płaski
gwóźdź żelazny, dł. 9,0 cm (ryc. 179b, 6); 4. Część toczno-
nego przesłika glinianego, śr. 3,0 cm (ryc. 179b, 8); 5. Ka-
wałki polepy; 6. Kości zwierzęce.

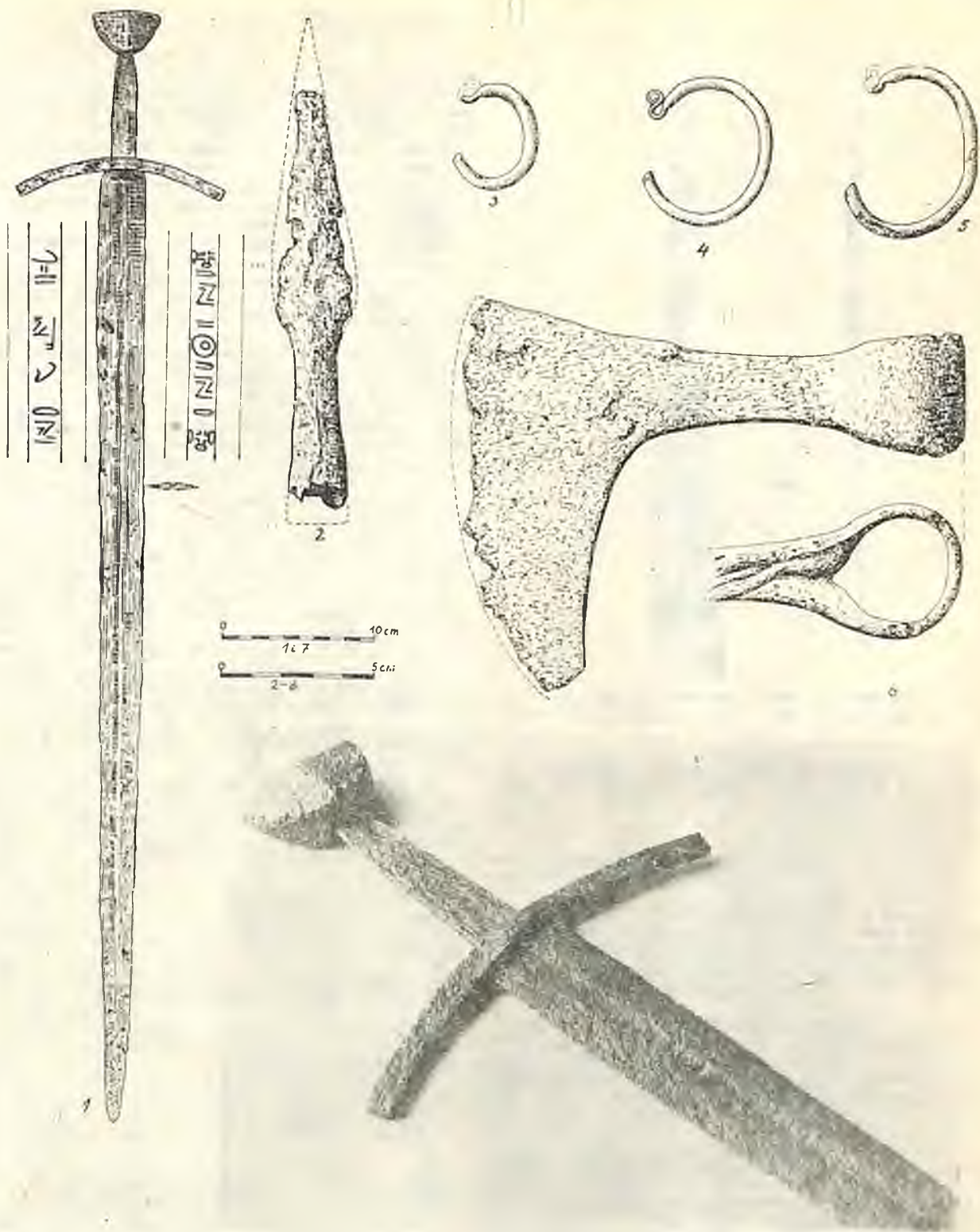
Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny, faza C.
Badania: Powierzchniowe i sondażowe bad. J. De-
lekta oraz pracowników MA w Poznaniu w różnych la-
tach.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 575, nr kat. 1929:
17:10-17:11; nr inw. 1930: 71, nr kat. 1930: 210; nr inw.
1932: 8, nr kat. 1932: 14, 17; nr inw. 1957: 302, nr kat.
1957: 671.

Literatura: J. Delekta, 1932, s. 37-43; W. Kowa-
lenko, 1938, s. 289 (tam wcześniejsza literatura); T. Ma-
linowski, 1956, s. 127, 137, 159; W. Smigielski, 1959, s. 284
(jako stan. V); Słownik Starożytności Słowiańskich, t. IV,
s. 524; G. Wróblewska, Dzieje układu przestrzennego Ro-

Ryc. 179b. Rogoźno, stan. 2. Przedmioty z grodziska wczesnośredniowiecznego
Abb. 179b. Rogoźno, Fundst. 2. Funde aus dem Burgwall

Ryc. 180. Rogoźno, stan. 3 (1, 6, 7), znaleziska luźne (2-5)
 Abb. 180. Rogoźno, Fundst. 3 (1, 6-7), lose Funde (2-5)

goźna, „Studia i materiały do dziejów Wielkopolski i Pomorza, t. 9: 1966, s. 57 n.; W. Hensel i Z. Kurnatowska, 1980, s. 403.

Uwaga: Grodzisko zostało wpisane w 1970 r. do rejestru zabytków archeologicznych pod nr 851/A (por. FAP, t. 22: 1971 (1972), s. 227).

Stanowisko: 2a. J.w.

Rodzaj znaleziska: Osada przyrodowa.

Inwentarz: Kilkanaście ułamków naczyń częściowo i całkowicie obtaczanych, pow. szara, szorstka, glina silnie schudzona.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny, faza C i średniowiecze.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i pracowników MA w Poznaniu w 1957 r.

673.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1957: 304, nr kat. 1957:

Ryc. 181b. Rogoźno, stan. 3. Jednosieczny miecz żel.
Abb. 181a. Rogoźno, Fundst. 3. Einschneidiger Eisenschwert

Literatura: W. Smigielski, 1959, s. 285 (jako stanowisko Va); W. Hensel i Z. Hilczer-Kurnatowska, 1980, s. 404.

Stanowisko: 5. J.w.

Rodzaj znaleziska: Zniszczone jamy po ziemiankach wypełnionych ziemią zabarwioną na czarno rozłożonymi węglami drzewnymi.

Inwentarz: Kilkadziesiąt ułamków wielu naczyń obtaczanych górą i całkowicie, m. in. zdobionych dookołonymi bruzdami; kawałki żużla żelaznego; spękane w żarze kamienie ze zniszczonych palenisk.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny, faza B/C.

Badania: Ratownicze bad. St. Jasnosza w 1962 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1962: 12, nr kat. 1962: 20 - 21.

Literatura: M. Kostrzewska, 1965, s. 241 (jako stan. 4); W. Hensel i Z. Kurnatowska, 1980, s. 405.

Stanowisko: 6. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Kilkanaście ułamków różnych naczyń obtaczanych i toczonych, dobrze wypalonych; fragmenty gwoździ i innych nieokreślonych przedmiotów żelaznych.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny i średniowiecze (XII - XV w.).

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i pracowników MA w Poznaniu w 1957 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1957: 305, nr kat. 1957: 674.

Literatura: W. Smigielski, 1959, s. 284 - 285 (jako stanowisko II). W. Hensel i Z. Hilczer-Kurnatowska, 1980, s. 405 (jako stan. 5).

Stanowisko: 4. J.w.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko szkieletowe oraz osada.

Inwentarz: Cmentarzysko (odkryte w 1903 r.) — 1. Silnie uszkodzony żel. grot włóczni (typ III wg A. Na-

dolskiego) o smukłym ostrzu, dł. zach. 13,5 cm, szer. ok. 2,5 cm (ryc. 180, 2); 2. Silnie uszkodzony, długi żel. grot włóczni, dł. zach. 34,5 cm (brak w zbiorach); 3. Dwa podobne do siebie brązowe kabłączki skroniowe, platerowane srebrem, śr. 5,2 i 5,5 cm (ryc. 180, 4-5); 4. Podobny, mniejszy brąz. kabłączek skroniowy lub pierścienek z cienkiego drutu brąz. (uszkodzony), śr. 2,1 cm.

Osada — 1. Kilka ułamków naczyń całkowicie obtaczanych, m. in. z silnie wygiętym brzegiem z profilowaną krawędzią; 2. Bryły żużla żel.; 3. Węgiel drzewny.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny (faza D), osada i cmentarzysko.

Badania: Dar naucz. O. Knoopa z Rogoźna i powierzchniowe bad. St. Jasnosza w 1962 r.

Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1903: 148 - 151 (nr 3 - 5); nr kat. 1903: 161 (nr 2); nr kat. 1903: 941 (1); nr inw. 1962: 12, nr kat. 1962: 20 - 21 (osada).

Literatura: Z. Rajewski, 1939, s. 38; A. Karpińska, 1928, s. 234; M. Kostrzewska, 1965, s. 244; H. Kóčka-Krenz, 1972, s. 124, tabl. XII, 18 - 20; W. Hensel i Zofia Kurnatowska, 1980, s. 405.

Stanowisko: 3. Między lewym brzegiem Małej Wełny, wypływającej z Jez. Rogozińskiego i obecną ul. Poznańską, przy kościele pod wezwaniem Św. Wita.

Rodzaj znaleziska: W tym miejscu znajdował się gród wczesnośredniowieczny i siedziba kasztelanii od XIII w. (tzw. kasztelania mniejsza — piąta z rzędu w senacie — wspomniana w 1248 r. w związku z uzyskaniem praw miejskich przez R.). Wały grodziska zostały rozwieżone a miejsce wyrównane i zabudowane.

Inwentarz: Prawdopodobnie z tego stanowiska pochodzą: 1. Obosieczny miecz żel. (typ XI, 6 — wg R. E. Oakeshotta) z ostrzem o szerokiej strudzinie, z obustronnie wyodrębnionym kołcem dla rękojeści, oddzielonej od ostrza wąskim, łukowato wygiętym jęlcem i zakończonej trójkątnie profilowaną galką; na głowni z obu stron napis INIOINI (jeden bardzo niewyraźny), dł. 114,0 cm, szer. ostrza 4,3 (ryc. 180, 1 i 7); 2. Jednosieczny miecz żel. (kord) z wąskim łukowatym nieco ostrzem o grubym grzbiecie, dł. 78,0 cm, dł. rękojeści 12,0 cm, najw. szer. ostrza 2,2 cm, grub. grzbietu 0,7 - 0,8 cm (ryc. 181a), prawdopodobnie późniejszy (XVI - XVII w.); 3. Poroże jelenia ze śladami nacięć i pilowania (mylnie zainwentaryzowane powtórnie pod nr. inw. 1975: 322).

Chronologia: Średniowiecze — połowa XII - XIII w.

Badania: Dar Urzędu Drogowego w Poznaniu w 1940 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1940: 52, nr kat. 1940: 981 - 983 (miecz i kord).

Literatura: W. Kowalenko, 1938, s. 289 (tam wcześniejsza lit.); F. Maciejewski, 1960, s. 205; M. Głosek, 1973, s. 147, tabl. XXVI, ryc. 2, (miecz mylnie jako z miejscowości nieznannej); W. Hensel i Z. Hilczer-Kurnatowska, 1980, s. 402 (tam pełna odnośna literatura) i s. 406 (miecze oraz topór?).

Źródła pisane: Kodeks Dyplomatyczny Wielkopolski, t. I, nr 271 rok 1248 — *castel de Rogosne*; nr 252, r. 1251 — *Rogosen*; nr 269, r. 1252 — *Rogosna*; nr 330, r. 1255 oraz wiele innych przekazów do końca XIV w.

Stanowisko: 5. Pole uprawne na prawym brzegu Wełny, ok. 500 m na płd.-wsch. od grodziska (stan. 2).

Rodzaj znaleziska: Luźne (osada?).

Inwentarz: Kilkanaście ułamków naczyń całkowicie obtaczanych i toczonych barwy stalowoszarej i żółtoszarej oraz drobne ułamki polepy.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny (faza D) i średniowiecze.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Delekty w 1929 r. oraz pracowników Muzeum Archeologicznego w Poznaniu w 1957 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 575, nr kat. 1929: 1710 - 1711; nr inw. 1957: 305, nr kat. 1957: 674.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 127; W. Smigielski, 1959, s. 284 - 285.

Stanowisko: 8. Rynek, obok stacji benzynowej.

Rodzaj znaleziska: Luźne z zabudowy średniowiecznej.

Inwentarz: Ułamki naczyń toczonych i resztki konstrukcji drewnianych.

Chronologia: Sredniowiecze.

Badania: Odkryte podczas prac ziemnych i interwencja konserwatora zabytków archeol. 14 maja 1973 r. Literatura: D. Durczewski, 1976, s. 221.

Stanowisko: Nieokreślone („znal. na polu koło Rogoźna”).

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Topór żel. (typ Va — wg A. Nadolskiego) z szerokim ostrzem skośnie ściętym u dołu, obuch z obustronnymi trójkątnymi występami, dł. 16,3 cm, szer. ostrza 13,5 cm (ryc. 180, 6).

Chronologia: Sredniowiecze, XII-XIII w.

Badania: Dar O. Knoopa z Rogoźna.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. TPN 1922: 54, nr kat. TPN 1922: 129.

Literatura: J. Kostrzewski, 1928, s. 224; W. Hensel i Z. Hilscher-Kumatowska, 1980, s. 407.

Stanowisko: Nieokreślone (znal. przy jednym z gospodarstw na głęb. ok. 1 m podczas budowy linii telefonicznej z Poznania do Rogoźna).

Inwentarz: „Duża urna zniszczona całkowicie podczas kopania”.

Chronologia: ?

Literatura: „Posener Zeitung” z 23.III.1900 r.

Stanowisko: Nieokreślone („w pobliżu miasta” lub „koło Rogoźna”).

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: 1. Prześlik gliniany; 2. Dwa kawałki bursztynu; 3. Małe naczynie o czerwonej pow.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny i średniowiecze (?)

Badania: ? (przypadkowe znaleziska).

Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1903: 169-172 (obecnie brak w zb.).

Literatura: Notka w archiwum MA w Poznaniu (inf. naucz. O. Knoopa).

ROZTWOROWO

Stanowisko: 3. Stara piśnia w lesie przy drodze do Gołęczewa (ryc. 182, 1).

Rodzaj znaleziska: Luźne (z osady).

Inwentarz: W ścianach piśni stwierdzono resztki paleniska ułożonego z kamieni polnych na głęb. ok. 50 cm poniżej powierzchni; z pobliza zebrano kilka ułamków naczyń o pow. gładkiej barwy brunatnej oraz wiór krzemienisty.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura ceramiki sznurowej.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i pracowników MA w Poznaniu w 1952 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1952: 65, nr kat. 1952: 132-133.

Literatura: M. Kostrzewska, 1954, s. 288.

Stanowisko: 2. Pole uprawne opadające ku łąkom (na pld. od stan. 1).

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Mało charakterystyczne ułamki kilku naczyń o pow. gładzonej, brunatnej.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura łużycka.

Badania: J.w.

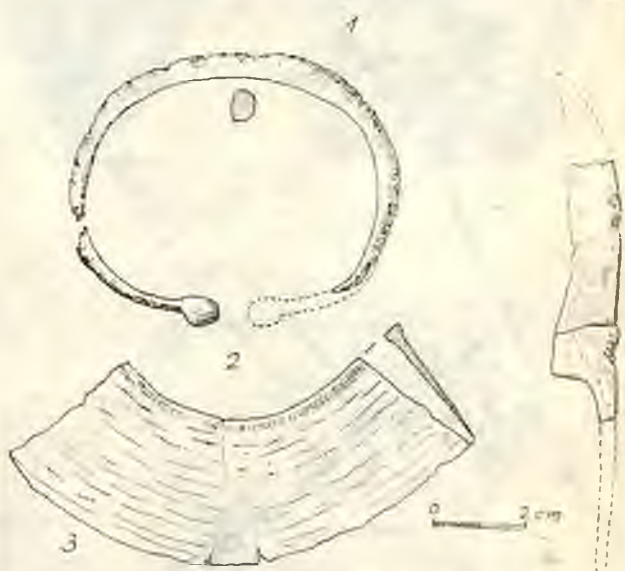
Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1952: 64, nr kat. 1952: 131.

Literatura: M. Kostrzewska, 1954, s. 290.

Stanowisko: 4. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: „Natrąfiono na groby z obstawą kamienną, które były zniszczone”. Najprawdopodobniej z tego właśnie cmentarzyska pochodzą poniższe zabytki metalowe: 1. Uszkodzony i silnie skorodowany nożyk żel., dł. zach. 6,0 cm (ryc. 182, 4); nożyk ten poddany został badaniom metalograficznym, w wyniku których stwierdzono, że wykonano go z bardzo miękkiej stali lub

Ryc. 182. Roztworowo. Plan sytuacyjny stanowisk (1), stan. 2 (2-4)

Abb. 182. Roztworowo, Situationsplan der Fundstellen (1), Fundst. 2 (2+4)

z żelaza o nierównomiernym stopniu nawęglania; 2. Otwarta bransoleta żel., silnie uszkodzona, wykonana z pręta o płasko-kulistym przekroju, wym. 6,0×7,3 cm (ryc. 182, 2); 3. Uszkodzony, szeroki półkolisty nóż brązowy (tzw. „brzytwa”) z nieznacznie zgrubiałym grzbietem, dług. zach. 10,0 cm, szer. 3,4 cm (ryc. 182, 3).

Badania: Znaleziska przypadkowe.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura łużycka.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1975: 70, nr kat. 1975: 733-735 (dawn. zbiory W. Jazdzewskiego, nr 385-387). Dwa z powyższych zabytków wpisano omyłkowo powtórnie do księgi inwentarzowej (por. nr inw. 1975: 623).

Literatura: „Ztschr. f. Ethn.”, t. 8: 1875, Verh., s. 156 oraz t. 9: 1876, s. 40; A. Lissauer, 1887, s. 76; J. Piaskowski, 1960, s. 95, ryc. 1 i 6-7.

Stanowisko: 1. Pole uprawne przy łąkach nad rz. Samica, ograniczone od zach. drogą polną do Bytkowa i rowem od pld.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Kilkanaście mało charakterystycznych ułamków naczyń o pow. wygładzonej i chropowatej, czarnobrunatnej.

Chronologia: Okres przedrzyński (wczesny) — kultura łużycka lub kultura pomorska.

Ryc. 184. Rożnowo, stan. 1 (13-15), stan. 7 (8-12), stan. 8 (1, 7), stan. 10 (6), stan. 7 (2-5)
 Abb. 184. Rożnowo, Fundst. 1 (13-15), Fundst. 7 (7-12), Fundst. 8 (1, 7), Fundst. 10 (6), Fundst. 7 (2-5)

danowa w 1875 r. (1) i dar naucz. St. Baranowskiego w 1912 r. (2).

Zbiory: Dawniej w zbiorach prywatnym M. Wittu w Charlottenburgu (1); MA Kraków, nr inw. 123 108 (2).

Literatura: „Warta”, nr 41: 1875; O. Kolberg, Lud, t. 11, s. 234-235; „Ztschr. f. Ethn.”, t. 7: 1875, Verh., s. 63; W. Schwartz, 1879, s. 9 (pod „Oborniki”); E. Callier, 1887, s. 25; A. Lissauer, 1887, s. 75.

Stanowisko: 2. Pole uprawne pod lasem (gosp. J. Strzykały), ok. 300 m od krawędzi doliny Wełny.

Rodzaj znaleziska: Osada (?)

Inwentarz: Ułamki kilku naczyń grubej roboty, o pow. schropowaczonej, ceglastoszarej.

Chronologia: Okres wpływów rzymskich, kultura przeworska.

Badania: Powierzchniowe bad. PP PKZ w Poznaniu w 1975 r.

Zbiory: PP PKZ w Poznaniu, nr inw. ZOB/15/75.

Literatura: R. Mazurowski, 1976, s. 77.

Uwaga: Powyższe stanowisko łączy się prawdopodobnie ze stanowiskiem 4.

Stanowisko: 3. Pole uprawne, 550 m od krawędzi doliny Wełny.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Ułamki naczyń, m.in. przypodstawna część naczynia.

Chronologia: Okres wpływów rzymskich, kultura przeworska.

Badania: J.w.

Zbiory: J.w., nr inw. ZOB/16/75.

Literatura: R. Mazurowski, 1976, s. 77.

Stanowisko: 4. Pole uprawne (gosp. J. Strzykały), 300 m od krawędzi doliny Wełny (być może, łączy się ze stanowiskiem 2).

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Kilka (9) ułamków różnych naczyń, przeważnie o pow. schropowaczonej, ceglastoszarej.

Chronologia: Okres wpływów rzymskich, kultura przeworska.

Badania: J.w.

Zbiory: J.w., nr inw. ZOB/17/75.

Literatura: J.w., s. 78.

Stanowisko: 5. Pole uprawne (gosp. J. Strzykały), na łagodnym stoku opadającym w stronę terasy dopływu Wełny.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: 10 ułamków różnych naczyń, m.in. jeden przepalony wtórnie brzeg.

Chronologia: Okres przedrzymski (późny), kultura przeworska?

Badania: J.w.

Zbiory: J.w., nr inw. ZOB/18/75.

Literatura: R. Mazurowski, 1976, s. 99.

Stanowisko: 7. Pole uprawne (gosp. J. Strzykały), na nieznacznym cyplu u zbiegu dwóch ramion dopływu Wełny.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Kilkadziesiąt ułamków różnych naczyń o pow. gładzonej lub schropowaczonej (ryc. 184, 8-10).

Chronologia: Okres wpływów rzymskich, kultura przeworska.

Badania: J.w.

Zbiory: J.w., nr inw. ZOB/20/75.

Literatura: R. Mazurowski, 1976, s. 81.

Stanowisko: 8.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Fragment zgrubiałego profilowanego brzegu naczynia (ryc. 184, 7).

Chronologia: Okres przedrzymski (późny), kultura przeworska?

Badania: J.w.

Zbiory: J.w., nr inw. ZOB/21/75.

Literatura: R. Mazurowski, 1976, s. 82.

Stanowisko: 1. Pole uprawne pod lasem przy brzegu wysoczyzny, ok. 200 m na wsch. od Wełny, przy ujściu małego dopływu (pole M. Szymasja i J. Podpory).

Rodzaj znaleziska: Osada (ok. 1,8 ha) z widocznymi śladami półziemianek (?)

Inwentarz: Kilkadziesiąt ułamków różnych naczyń obtaczanych górą i całkowicie, o silnie profilowanych krawędziach i o pow. m.in. zdobionej poziomymi żłobkami (ryc. 184, 13-15).

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny (faza D/E) i średniowiecze.

Badania: J.w.

Zbiory: J.w., nr inw. ZOB/14,23/75.

Literatura: R. Mazurowski, 1976, s. 75; W. Hensel i Z. Hilczerowa-Kurnatowska, 1980, s. 426.

Stanowisko: 7. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Kilkanaście ułamków różnych naczyń o pow. szorstkiej, ceglastej (ryc. 134, 11).

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny (faza C) i średniowiecze.

Badania: J.w.

Zbiory: J.w., nr inw. ZOB/20/75.

Literatura: R. Mazurowski, 1976, s. 81; W. Hensel i Z. Hilczer-Kurnatowska, 1980, s. 426.

Stanowisko: 10. Na terenie ogródka M. Kasprzaka, w pobliżu kościoła.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko (?)

Inwentarz: Naczynia gliniane.

Chronologia: ?

Literatura: Archiwum MA w Poznaniu (akta z 1893 r.).

RUDA

Stanowisko: 1. Na prawo od drogi z Rogoźna do Ryczywołu na lewym brzegu Wełny.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Rdzeń z odłupnią; duży, płaski wiór; wióry i odłupki; skrobacze. Wszystko wykonane z krzemienia kredowego, bałtyckiego; część płyty kamiennej do polerowania.

Chronologia: Epoka kamienia, mezolit i neolit.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i J. Delektów w 1930 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1930: 41, nr kat. 1930: 141-146.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 131; M. Kobusiewicz, 1967, s. 13.

Stanowisko: 1. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Mało charakterystyczne ułamki kilku naczyń o pow. gładzonej i chropowatej.

Chronologia: Epoka brązu, V okres, wczesny okres żelaza, kultura łużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i J. Delektów w 1930 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1930: 42, nr kat. 1930: 147.

Literatura: T. Malinowski, 1966, s. 134.

Stanowisko: Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Kuźnica żelaza („opus ferri”).

Chronologia: Średniowiecze (rok 1280).

Literatura: KDW I, nr 615; W. Hensel i Z. Hilczer-Kurnatowska, 1980, s. 430.

RUDKI

Stanowisko: 3. Pole uprawne na wschód od zabudowań, opadające na południe ku Wełnie, po obu stronach rowu.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Ułamki kilku naczyń, m.in. taśmowate ucho baniastego garnka oraz ostrze liściowate z retuszem powierzchniowym, drapacz odłupkowy, wiór i od-

Ryc. 185. Rudki. Plan sytuacyjny stanowisk (1), stan. 1 (6), stan. 2 (2), stan. 3 (3, 5, 7), stan. 8 (14-15), stan. 9 (8-10), stan. 10 (11-13), stan. 11 (16)
 Abb. 185. Rudki. Situationsplan der Fundstellen (1), Fundst. 1 (6), Fundst. 2 (2), Fundst. 3 (3, 5, 7), Fundst. 8 (14, 15), Fundst. 9 (8-10), Fundst. 10 (11-13), Fundst. 11 (16)

padki z k. ziemia kredowego, bałtyckiego (ryc. 185, 3-4).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura amfor kulistych.

Badania: Powierzchniowe bad. PKZ-PAK, Poznań, 1975 r.

Zbiory: „ZOB”/38/75.

Literatura: R. Mazurowski, 1976, s. 64 (jako Oborniki, stanowisko 21).

Stanowisko: Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Siekierka kamienna z zaokrąglonym obuchem, dł. 9,2 cm (ryc. 185, 2).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Badania: Dawniej w zbiorach Z. Węsierskiego-Kwileckiego.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1966: 50, nr kat. 1966: 398.

Literatura: A. Lipińska, 1972, s. 192.

Stanowisko: 1. Na wysokim piaszczystym brzegu Wełny, na wschód od zabudowań, w pobliżu torfiastej łąki.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Sztylet brązowy z 4 okrągłymi nitami do rękojeści; od zewnętrznych biega do połowy długości ostrza dwie równoległe bruzdy i odtańd tworzą żeberko środkowe; między zewnętrznymi żłobkami grupy małych poprzecznych kresek naprzemian z podobnymi na żeberku środkowym; górny trójkąt ostrza zdobiony między żłobkami ornamentem kreskowym a powyżej znajduje się poprzeczny ornament jodełkowy, poniżej którego są dwa rzędy poprzecznie kreskowanych, wiszących trójkątów; dł. 36,0 cm, szer. 7,0 cm (ryc. 185, 6 wg fot. w archiwum MA).

Chronologia: Epoka brązu, II okres.

Badania: Znalezisko przypadkowe.

Zbiory: Dawniej w zbiorach M. Witta w Wernigerode, nr zbioru 40.

Literatura: „Posener Familienblätter”, 1874, s. 23; W. Schwartz, 1875, s. 5; J. N. Sadowski, 1877, s. 49; „Ztechr. f. Ethn.”, t. 12: 1880, Verh., s. 167; Kat. Ausst. Berlin, 1880, s. 389, nr 15 (por. też s. 381 i 384, nr 22); „Słownik Geogr.”, t. 7, s. 340, t. 9, s. 919; A. Lissauer, 1887, s. 75; E. Blume, 1909, s. 69, nr 782; J. Kostrzewski, 1923, s. 253, przypis 232a; tenże, 1925, s. 167, s. 207.

Stanowisko: 2. Stara plaźnica na lewym brzegu Wełny, na południe od wsi, obecnie Oborniki, stanowisko 4 (zob.). Z uwagi na występowanie w literaturze tego stanowiska jako „Rudki”, opis uzyskanych tu zabytków został umieszczony pod tą miejscowością.

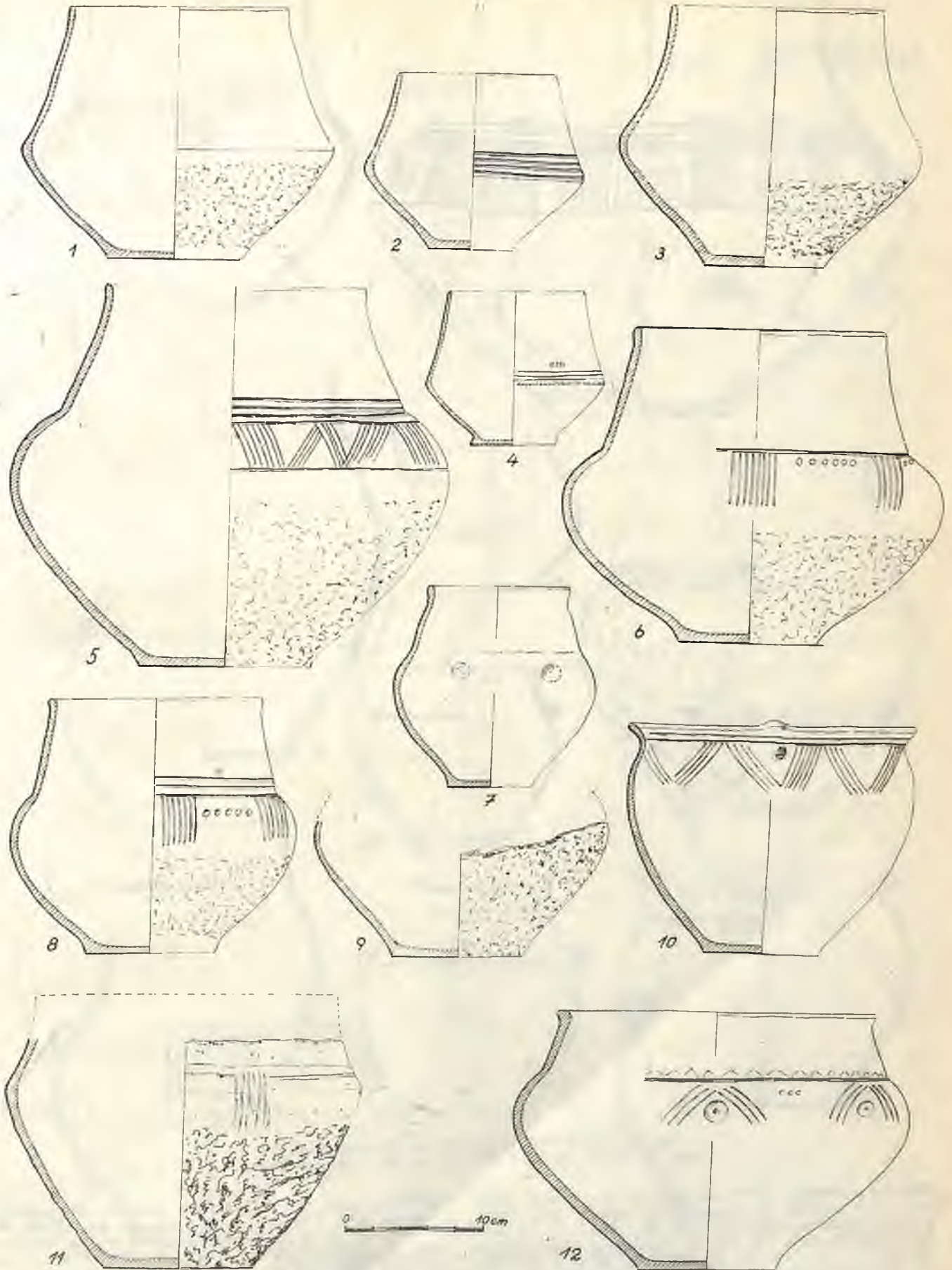
Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne (zniszczone).

Inwentarz: Poszukiwania na tym cmentarzysku podejmowane były od połowy XIX w. Większość wykopanych przedmiotów znalazła się w posiadaniu właściciela Rudek. W 1886 r. P. Siewicz przekazał znaczną ich ilość do zbiorów Tow. Przej. Nauk w Poznaniu. Spora ilość naczyń ofiarowano różnym osobom, które z kolei przekazały je do zbiorów muzealnych. Podczas rozkopania grobów nie wyodrębniano poszczególnych zespołów, zabierano wyłącznie naczynia całe lub nieznacznie uszkodzone. Ponieważ część materiałów uległa zniszczeniu podczas wojny, opisy i rysunki okazów zaginionych odtworzono na podstawie zachowanych katalogów.

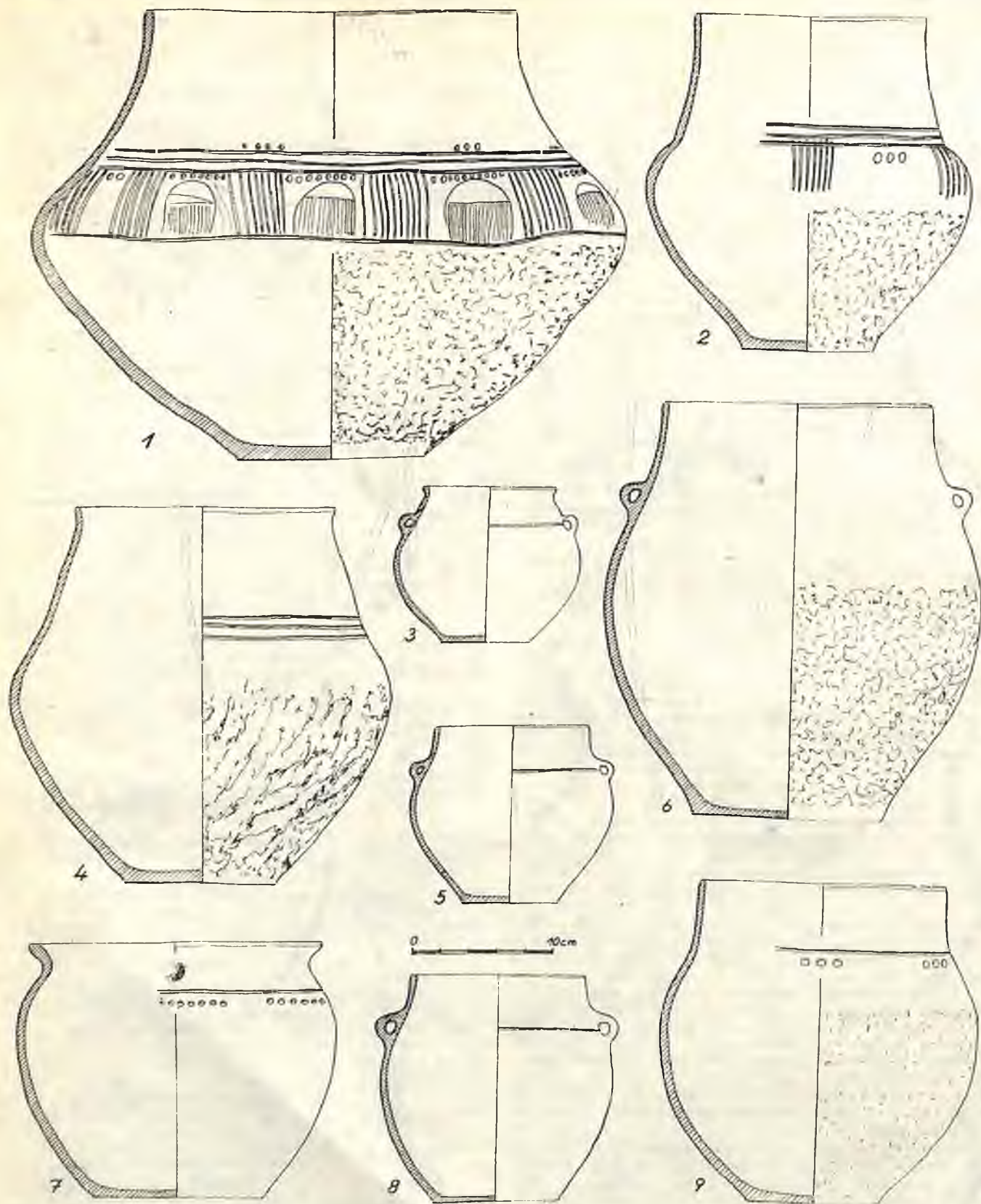
Zabytki przekazane przez P. Siewicza w 1886 r.:

1. Dwustożkowe naczynie o pow. gładkiej, przy podstawie chropowatej, czerwobrunatnej, wys. 18,0 cm, śr. 21,5 cm, nr kat. TPN 351, brak w zbiorach (ryc. 186, 3); 2. Naczynie dwustożkowe zdobione 4 bruzdami powyżej załomu, pow. gładka, półtawoszara, wys. 12,2 cm, śr. 15,3 cm, nr kat. TPN 352, brak w zbiorach (ryc. 186, 2); 3. Baniaste naczynie z niską szyjką, pow. gładzona, poniżej załomu chropowata, brunatnoceglata, wys. 23,0 cm, śr. 22,5 cm, nr kat. TPN 353 (ryc. 187, 9); 4. Duże naczynie jajowatego kształtu z dwoma uszkami, pow. gładka dołem chropowata, szarobrunatna, wys. 29,5 cm, śr. 26,0 cm, nr kat. TPN 354, brak w zbiorach (ryc. 187,

6); 5. Naczynie z wysoką szyjką, pow. gładka, poniżej załomu pionowo obmazywana, brunatna i szara, wys. 26,5 cm, śr. 25,6 cm, nr kat. TPN 355 (ryc. 187, 4); 6. Dwustożkowe naczynie z wyodrębnioną szyjką, zdobione poniżej załomu grupami pionowych kresek, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 11,0 cm, śr. 13,5 cm, nr kat. TPN 356 (ryc. 188, 3); 7. Podwójnie stożkowe naczynie o zaokrąglonym załomie z wysoką szyjką, pow. zdobiona grupami pionowych żłobków i rzędami dołków, gładka, poniżej załomu obmazywana, brunatna, wys. 17,8 cm, śr. 19,6 cm, nr kat. TPN 357 (ryc. 186, 8); 8. Baniaste naczynie z niską szyjką i dwoma uszkami, zdobione poniżej szyjki grupami kołeczków, pow. starannie wygładzona, jasnobrunatna, wys. 11,0 cm, śr. 12,6 cm, nr kat. TPN 358 (ryc. 188, 17); 9. Podobne naczynie, pow. gładka, brunatna, wys. 15,0 cm, śr. 15,5 cm, nr kat. TPN 359, brak w zbiorach (ryc. 188, 12); 10. Beczulokowate naczynie z niską szyjką i dwoma uszkami, pow. gładka, ceglascobrunatna, wys. 16,0 cm, śr. 16,2 cm, nr kat. TPN 360 (ryc. 187, 8); 11. Naczynie dwustożkowe o ostrym załomie, pow. gładka, poniżej załomu szorstka, brunatnoceglata, wys. 17,2 cm, śr. 22,2 cm, nr kat. TPN 361 (ryc. 186, 1); 12. Baniaste naczynie zdobione grupami ukośnych kresek, pow. gładka, brunatna, wys. 17,2 cm, śr. 16,0 cm, nr kat. TPN (ryc. 188, 14); 13. Baniaste naczynie z wysoką szyjką, pow. gładka, ciemnobrunatna, wys. 13,8 cm, śr. 14,4 cm, nr kat. TPN 363 (ryc. 186, 7); 14. Baniaste naczynie z niską szyjką i dwoma uszkami, pow. gładka, szarobrunatna, wys. 12,5 cm, śr. 14,0 cm, nr kat. TPN 364, brak w zbiorach (ryc. 187, 5); 15. Baniaste naczynie z niską szyjką i dwoma uchami, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 10,6 cm, śr. 13,0 cm, nr kat. TPN 365 (ryc. 187, 3); 16. Baniaste małe naczynie z wysoką szyjką, zdobione powyżej załomu ukośnymi bruzdami, wys. 6,0 cm, śr. 7,5 cm, nr kat. TPN 366 (ryc. 188, 6); 17. Mały kubek z odłamanym uchem, pow. gładka, szarobrunatna, wys. 4,8 cm, otw. 5,5 cm, nr kat. TPN 367, brak w zbiorach (ryc. 190, 13); 18. Baniaste naczynie z prawie cylindryczną szyjką, zdobione powyżej załomu grupami na przemian ukośnych kresek, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 6,2 cm, śr. 8,0 cm, nr kat. TPN 368 (ryc. 188, 7); 19. Grzechotka w kształcie poduszki z otworami w narożnikach, zdobiona obustronnie kreskami podłużnymi i poprzecznymi, czerwobrunatna, dł. 10,5 cm, szer. 7,8 cm, nr kat. TPN 369, brak w zbiorach (ryc. 191, 15); 20. Szerokootworowe małe naczynie z niską szyjką, zdobione poziomymi kreskami i grupami na przemian ukośnych kresek, pow. gładka, ciemnobrunatna, wys. 8,5 cm, śr. 8,5 cm, nr kat. TPN 370 (ryc. 189, 19); 21. Małe dwustożkowe naczynie, zdobione powyżej załomu grupami na przemian ukośnych kresek, pow. gładka, ceglascobrunatna, wys. 8,0 cm, śr. 8,2 cm, nr kat. TPN 371 (ryc. 189, 18); 22. Baniaste małe naczynie z prawie cylindryczną szyjką, zdobione grupami ukośnych i poziomych kresek, pow. gładka, szarobrunatna, wys. 6,5 cm, śr. 7,8 cm, nr kat. TPN 372 (ryc. 188, 9); 23. Małe niestarannie wykonane naczynie z dwoma uszkami, zdobione powyżej załomu brzuśca, pow. z lekką wygładzaniem, ceglascobrunatna, wys. 8,1 cm, śr. 8,0 cm, nr kat. TPN 373 (ryc. 188, 16); 24. Małe niestarannie wykonane, dwustożkowe naczynie o pow. szorstkiej, brunatnoszarej, wys. 6,5 cm, śr. 6,6 cm, nr kat. TPN 374, brak w zbiorach (ryc. 189, 17); 25. Szerokootworowe naczynie z małym uszkiem, pow. brunatna, wys. 16,6 cm, śr. 16,5 cm, nr kat. TPN 375 (ryc. 189, 14); 26. Duże naczynie z baniastym brzuścem i wysoką szyjką, zdobione powyżej załomu grupami na przemian ukośnych kresek, pow. gładka, poniżej załomu chropowata, brunatnoceglata, wys. 26,5 cm, śr. 30,5 cm, nr kat. TPN 376 (ryc. 186, 5); 27. Część płytkiego czernaka z wgniecionym dnem, pow. prz. dnie zdobiona ornamentem pseudosznurowym (odciskiem skreconego naszywnika), brunatnoszara, wys. 4,1 cm, otw. 14,5 cm, nr kat. TPN 377 (ryc. 190, 21); 28. Duże dwustożkowe naczynie (noblelnica) z wyodrębniającą się szyjką, zdobione powyżej załomu 12 grupami pionowych ukośnych żłobków, między nimi szeregi dołków a części czterech nól wypełniona rysunkami grzebieni o półkolistym uchwycie i 14-21 ząbkach, pow. wygładzona, poniżej załomu chropowata, szarobrunatna, wys. 31,5 cm, śr. 40,0 cm, nr kat. TPN 378 (ryc. 187, 1); 29.

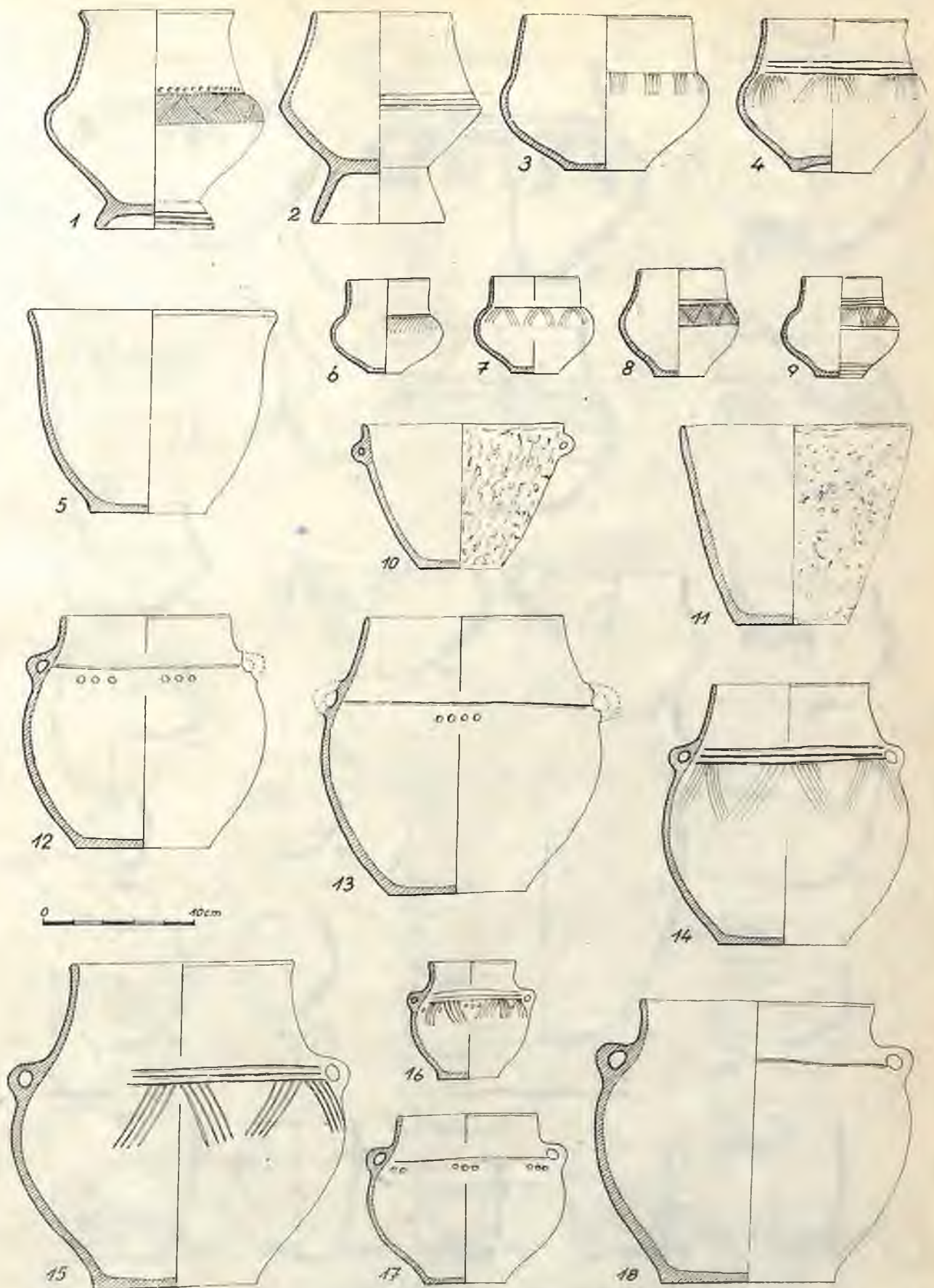
Ryc. 180. Rudki, stan. 2. Ceramika ze zniszczonych grobów
 Abb. 186. Rudki, Fundst. 2. Keramik aus den zerstörten Gräbern

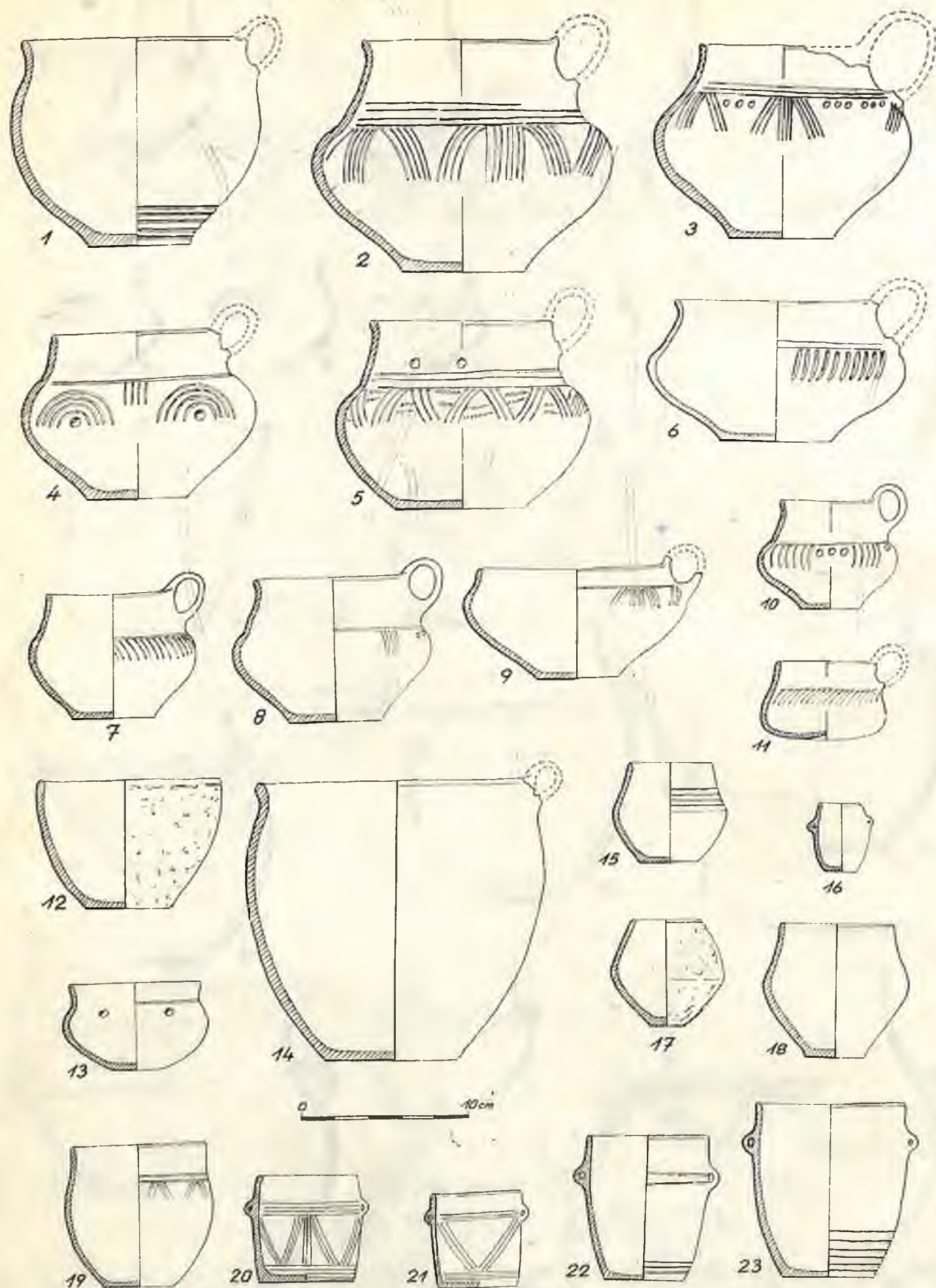
Ryc. 187. Rudki, stan. 2. Ceramika ze zniszczonych grobów
 Abb. 187. Rudki, Fundst. 2. Keramik aus den zerstörten Gräbern

Półkulista miseczka zdobiona 7 wgnieceniami przy dnie oraz parą guzków na wewnętrznej stronie dna, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 3,8 cm, otw. 11,5 cm, nr kat. TPN 379 (ryc. 190, 1); 30. Uszkodzony płaski przęślik gliniany, śr. 4,0 cm, nr kat. TPN 380 (ryc. 191, 8); 31. Naczynie dwustożkowe z wysoką szyjką, zdobione powyżej załomu grupami pionowych kresk i rzędami

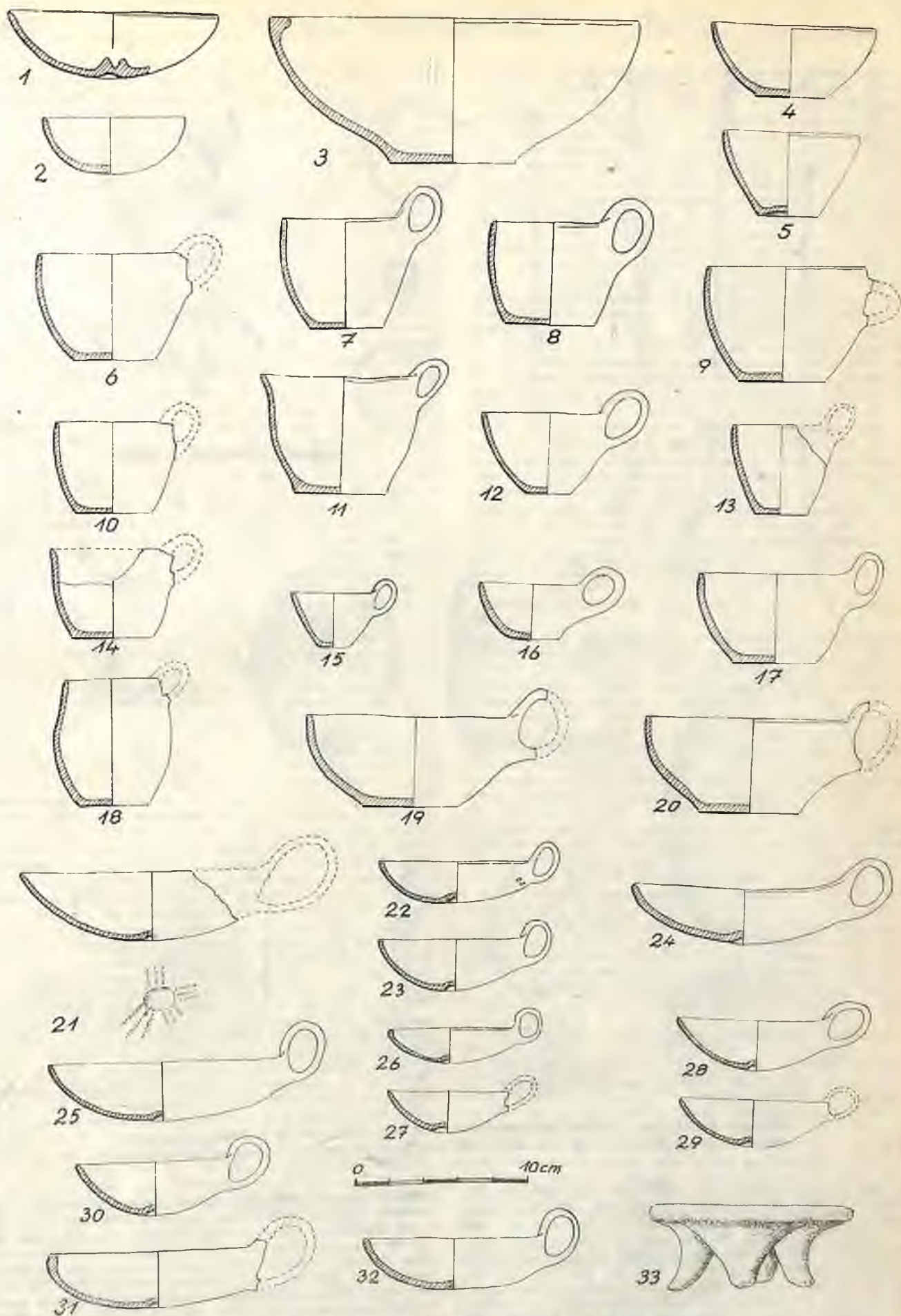
doleczków, pow. gładka, poniżej załomu chropowata, brunatna, wys. 22,2 cm, śr. 27,0 cm, nr kat. TPN 381 (ryc. 186, 6); 32. Doniczkowate naczynie o pow. chropowatej, jasnobrunatnej, wys. 13,0 cm, otw. 15,5 cm, nr kat. TPN 382, brak w zbiorach (ryc. 188, 11); 33. Szerokootworowy kubek z niskim brzegiem, zdobiony na załomie grupami kresk, pow. gładka, jasnobrunatna, wys.

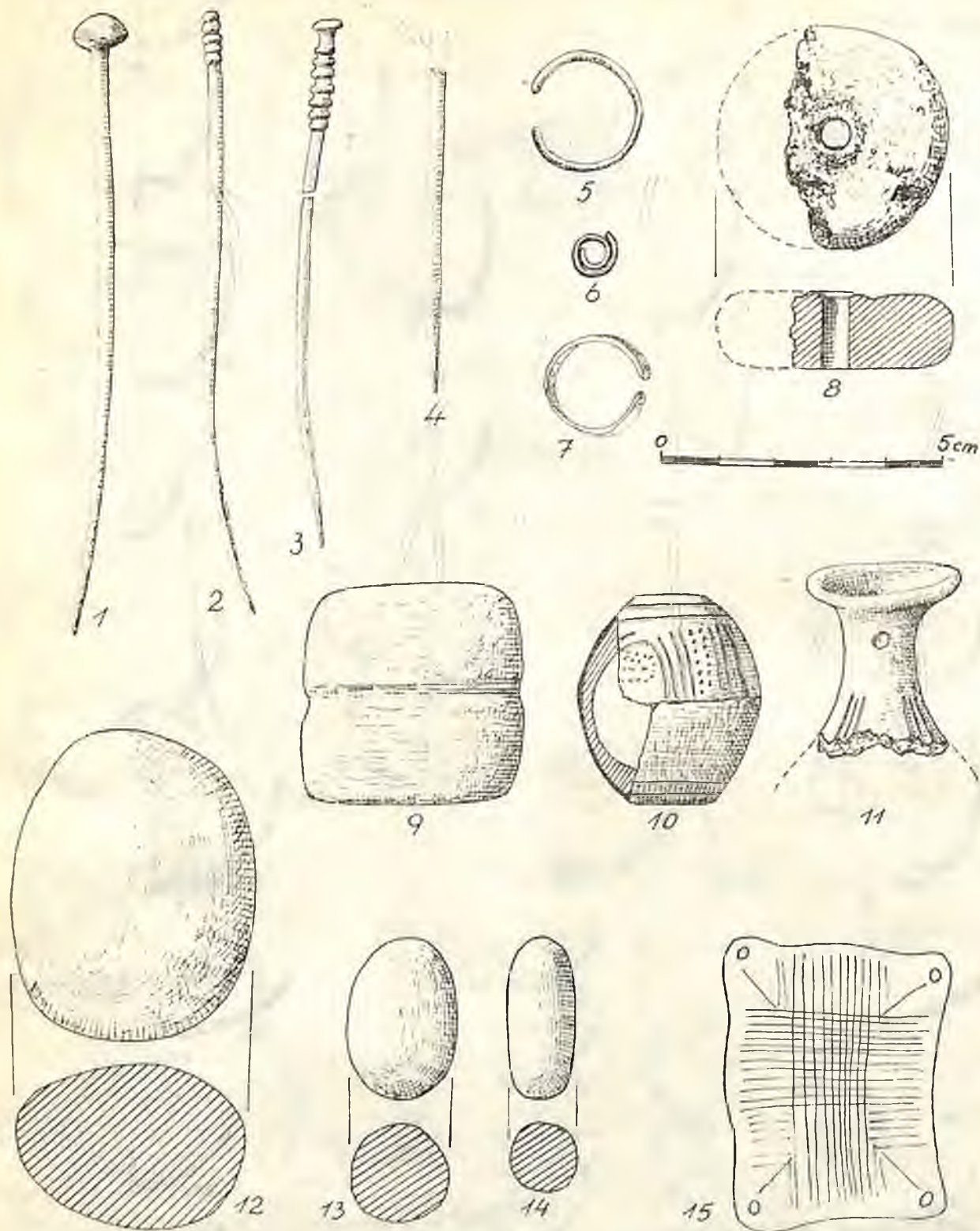
Ryc. 188. Rudki, stan. 2. Ceramika ze zniszczonych grobów
 Abb. 188. Rudki, Fundst. 2. Keramik aus den zerstörten Gräbern

Ryc. 189. Rudki, stan. 2. Ceramika ze zniszczonych grobów
 Abb. 189. Rudki, Fundst. 2. Keramik aus den zerstörten Gräbern

Ryc. 190. Rudki, stan. 2. Ceramika ze zniszczonych grobów
 Abb. 190. Rudki, Fundst. 2. Keramik aus den zerstörten Gräbern

Ryc. 191. Rudki, stan. 2. Przedmioty metalowe, gliniane i kamienne ze zniszczonych grobów
 Abb. 191. Rudki, Fundst. 2. Metall-, Ton- und Steingegegenstände aus den zerstörten Gräbern

6,5 cm, śr. 12,5 cm, nr kat. TPN 383 (ryc. 189, 9); 34. Dzbanek zdobiony grupami pionowych kresek, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 8,5 cm, śr. 11,5 cm, nr kat. TPN 384 (ryc. 189, 8); 35. Dzbanek z niską szyjką, zdobiony pionowymi żłóbkami powyżej załomu brzuśca, pow. gładka, ciemnobrunatna, wys. 8,2 cm, śr. 15,0 cm, nr kat. TPN 385 (ryc. 189, 6); 36. Podobny dzban zdobiony m.in. ornamentem pseudosznurowym, pow. gładka, jasnobrunatna i ciemna, wys. 11,2 cm, nr kat. TPN 386 (ryc. 189, 5); 37. Duży dzban zdobiony grupami pio-

nowych i ukośnych kresek, pow. gładka, ciemnobrunatna, wys. 13,8 cm, śr. 17,6 cm, nr kat. TPN 387 (ryc. 189, 2); 38. Podobny dzban z niską szyjką, wys. 11,4 cm, śr. 15,0 cm, nr kat. TPN 388 (ryc. 189, 3); 39. Szerokootworowe naczynie (silnie uszkodzone), pow. gładzona, brunatna, wys. 13,0 cm, otw. 16,0 cm, nr kat. TPN 389 (ryc. 188, 5); 40. Mały dzbanek zdobiony poniżej nasady szyjki ukośnymi bruzdami, pow. gładka, ciemna i brunatna, wys. 4,8 cm, śr. 7,7 cm, nr kat. TPN 390, brak w zbiorach (ryc. 189, 11); 41. Dzbanek zdobiony powyżej zało-

mu grupami pionowych żłobków i dołkami, pow. gładka, brunatna, wys. 6,4 cm, śr. 7,8 cm, nr kat. TPN 391 (ryc. 189, 10); 42. Płaski czerpak o pow. gładkiej, jasnobrunatnej, wys. 2,0 cm, śr. 7,5 cm, nr kat. TPN 392, brak w zbiorach (ryc. 190, 26); 43. Podobny czerpak, wys. 2,3 cm, otw. 8,2-9,6 cm, nr kat. TPN 393 (ryc. 190, 22); 44. Podobny czerpak z wgniecionym dnem, pow. gładka, brunatna i szara, wys. 3,1 cm, otw. 9,5×10,5 cm, nr kat. TPN 394 (ryc. 190, 30); 45. Podobny czerpak, wys. 3,1 cm, otw. 9,0 cm, nr kat. TPN 395 (ryc. 190, 28); 46. Mały kubek o pow. gładkiej, jasnobrunatnej, wys. 3,0 cm, otw. 4,2-5,6 cm, nr kat. TPN 396 (ryc. 190, 15); 47. Płytki czerpak z wgniecionym dnem, pow. gładka, brunatno-szara, wys. 3,2 cm, otw. 12,0×13,0 cm, nr kat. TPN 397 (ryc. 190, 31); 48. Płaski czerpak o pow. gładkiej, szarej, wys. 3,0 cm, otw. 8,0-9,2 cm, nr kat. TPN 398, brak w zbiorach (ryc. 190, 23); 50. Szpila brązowa ze stożkową główką, dł. 10,8 cm, nr kat. TPN 400, brak w zbiorach (ryc. 191, 1); 51. Fragment drutu brązowego, nr kat. TPN 401, brak w zbiorach; 52. Trzon szpili brązowej, dł. zach. 5,7 cm, nr kat. TPN 402, brak w zbiorach (ryc. 191, 4); 53. Fragment blaszki brązowej ze zgrubiałym brzegiem (może ułamek sierpa?), nr kat. TPN 403, brak w zbiorach; 54. Pierścioneł z blaszki brązowej, śr. 1,5 cm (ryc. 191, 6, 7) oraz ułamek spiralki brązowej, nr kat. TPN 404, brak w zbiorach; 55. Szpila brązowa z karbowaną główką, dł. 10,5 cm, nr kat. TPN 405, brak w zbiorach (ryc. 191, 2); 56. Mała grzechotka beczułkowatego kształtu, pow. gładka, zdobiona kreskami i punktami, wys. 3,7 cm, śr. 3,3 cm, nr kat. TPN 406 (ryc. 191, 10); 57. Uszkodzone naczynie dwustożkowego kształtu, zdobione grupami pionowych kresek, niestarannie wygładzone powyżej załomu, dołem grubo obmazywane, pow. jasnobrunatna, wys. zach. 16,0 cm, śr. 25,2 cm, nr kat. TPN 407 (ryc. 186, 11); 58. Uszkodzone małe dwustożkowe naczynie zdobione powyżej załomu czterema bruzdami, pow. gładka, brunatnoczerwona, wys. 5,8 cm, śr. 7,0 cm, nr kat. TPN 408 (ryc. 189, 15); 59. Naczynie dwustożkowe z wysoką szyjką, zdobione powyżej załomu grupami pionowych kresek i szeregiem żłobków, pow. gładka, poniżej załomu chropowata, brunatna, wys. 23,6 cm, śr. 23,0 cm, nr kat. TPN 409 (ryc. 187, 2); 60. Trzy kamyki. tzw. „serki”; jeden starannie wygładzony, dwa pozostałe są koprolitami, nr kat. TPN 410 (ryc. 191, 12-14); 61. Fragment grzechotki (?) gruszkowatego kształtu, z otworem do zawieszania, pow. gładka, brunatna, widoczne ślady ornamentu kreskowego, wys. zach. 3,2 cm, nr kat. TPN 411 (ryc. 191, 11); 62. Szerokootworowe naczynie (popielnica) z niską szyjką, zdobione powyżej załomu i u nasady szyjki, pow. gładka, poniżej załomu szorstka, dołem jasnobrunatna, górą ciemnoszara, wys. 18,2 cm, śr. 28,0 cm, nr kat. TPN 412 (ryc. 186, 12); 63. Dwustożkowe naczynie z wyodrębnioną szyjką, zdobione powyżej załomu grupami pionowych i ukośnych kresek, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 9,7 cm, śr. 12,0 cm, nr kat. TPN 413 (ryc. 188, 4); 64. Baniaste naczynie z wysoką szyjką i dwoma uchami, zdobione grupami ukośnych kresek, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 21,2 cm, śr. 22,0 cm, nr kat. TPN 414 (ryc. 188, 15); 65. Część dwustożkowego naczynia z wysoką szyjką i dwoma uszkami, zdobione na zaokrąglonym załomie czterema guzkami, otoczonymi podwójnymi półkolistymi żeberkami, nr kat. TPN 415, brak w zbiorach (por. Album zabytków przedhist., T. III, tabl. XLVI, 11); 66. Szerokootworowe naczynie z wygiętym brzegiem, zdobione 4 wgłębieniami powyżej załomu, wys. 5,0 cm, śr. 8,5 cm, nr kat. TPN 416 (ryc. 189, 13); 67. Misa ze zgrubiałą krawędzią, pow. gładka, brunatna, wys. 8,0 cm, otw. 20,5 cm, nr kat. TPN 417 (ryc. 190, 3); 68. Kubek o pow. jasnobrunatnej, wys. 5,0 cm, otw. 8,8 cm, nr kat. TPN 418 (ryc. 190, 17); 69. Podobny kubek, wys. 5,0 cm, otw. 12,3 cm, nr kat. TPN 419, brak w zbiorach (ryc. 190, 19); 70. Szerokootworowe naczynie z dwoma uszkami, pow. chropowata, żółtobrunatna, wys. 9,2 cm, otw. 13,0 cm, nr kat. TPN 420, brak w zbiorach (ryc. 188, 10); 71. Miseczka o pow. gładkiej, jasnobrunatnej, wys. 4,0 cm, otw. 9,0 cm, nr kat. TPN 421 (ryc. 190, 4); 72. Podobna czarka z nieco wgniecionym dnem, pow. gładka, szarozłota, wys. 4,5 cm, otw. 7,8 cm, nr kat. TPN 422, brak w zbiorach (ryc. 190, 5); 73. Smukłe

naczynie z dwoma uszkami, zdobione poziomymi bruzdami, pow. gładka, brunatna, wys. 8,6 cm, otw. 7,2 cm, nr kat. TPN 423 (ryc. 189, 22); 74. Głęboki czerpak z płaskim dnem, pow. gładka, brunatna, wys. 5,2 cm, otw. 12,2 cm, nr kat. TPN 424 (ryc. 190, 20); 75. Cylindryczne naczynie z małymi uszkami, zdobione poziomymi i ukośnymi grupami kresek, pow. gładka, żółtawa, wys. 5,8 cm, otw. 5,0 cm, nr kat. TPN 425, brak w zbiorach (ryc. 189, 21); 76. Małe beczułkowate naczynie z dwoma uchami, pow. gładka, żółtawa, nr kat. TPN 426, brak w zbiorach (ryc. 189, 16); 77. Mały kubek o pow. gładzonej, brunatnej, wys. 6,0 cm, otw. 7,2 cm, nr kat. TPN 427 (ryc. 190, 7); 78. Częściowo zachowane dwustożkowe naczynie z wysoką szyjką o wygiętym brzegu i stożkowej podstawie, zdobione powyżej załomu pasmem plecionkowym i szeregiem dołeczków oraz bruzdami przy podstawie, pow. gładka, czerwonobrunatna, wys. 14,0 cm, śr. 14,5 cm, nr kat. TPN 428, brak w zbiorach (ryc. 189, 1); 79. Część pucharka z podstawą, nr kat. TPN 429; 80. Baniasty kubek z masywnym uchem osadzonym poniżej krawędzi, pow. gładka, szarobrunatna, wys. 6,5 cm, otw. 8,8 cm, nr kat. TPN 430, brak w zbiorach (ryc. 190, 9); 81. Mały kubek o pow. gładkiej, brunatnej, wys. 5,8 cm, otw. 7,2 cm, nr kat. TPN 431 (ryc. 190, 8); 82. Smukłe małe naczynie z dwoma uszkami, zdobione przy podstawie, pow. gładka, brunatna, wys. 10,2 cm, otw. 9,0 cm, nr kat. TPN 432 (ryc. 189, 23); 83. Duży baniasty kubek zdobiony przy podstawie, pow. gładka, brunatna, wys. 12,3 cm, śr. 14,5 cm, nr kat. TPN 433 (ryc. 189, 1); 84. Baniaste, szerokootworowe naczynie (popielnica) z wygiętym brzegiem, zdobione grupami dołeczków, pow. gładka, brunatna, wys. 18,5 cm, śr. 21,6 cm, nr kat. TPN 434 (ryc. 187, 7).

Zabytki przekazane przez O. Wolffa z Rogoźna w 1831 r.

1. Czerpak (uszkodzony) z nieznacznie wgniecionym dnem, pow. gładka, brunatna, wys. 3,0 cm, otw. 10,0 cm, nr kat. HG 1120 (ryc. 190, 32); 2. Baniaste naczynie z niską szyjką i dwoma uchami, poniżej szyjki grupy dołeczków, pow. gładka, brunatna, wys. 18,0 cm, śr. 18,0 cm, nr kat. HG 1121 (ryc. 188, 13); 3. Szerokootworowe naczynie z wygiętym brzegiem, poniżej grupy na przemian ukośnych kresek, pow. gładka, brunatna, wys. 16,0 cm, otw. 20,0 cm, nr kat. HG 1122 (ryc. 186, 10); 4. Dwustożkowe naczynie z wyodrębnioną podstawą, powyżej załomu zdobione, pow. gładka, brunatna, wys. 10,5 cm, śr. 12,0 cm, nr kat. HG 1123 (ryc. 186, 4); 5. Czerpak z wgniecionym dnem, pow. gładka, brunatna, wys. 6,0 cm, otw. 13,5×14,5 cm, nr kat. HG 1124 (ryc. 190, 25); 6. Podobny czerpak, wys. 5,5 cm, otw. 13,5 cm, nr kat. HG 1125; 7. Szerokootworowe naczynie o pow. z lekka wygładzonej, czerwonobrunatnej, wys. 7,5 cm, otw. 10,5 cm, nr kat. HG 1125a (ryc. 189, 12); 8. Czerpak z wgniecionym dnem, pow. gładka, brunatna, wewnątrz czarna, wys. 5,0 cm, otw. 10,5 cm, nr kat. HG 1126 (brak); 9. Półkulista czarka o pow. gładkiej, jasnobrunatnej, wys. 3,5 cm, otw. 8,0 cm, nr kat. HG 1127 (ryc. 190, 2); 10. Dolna część naczynia o pow. chropowatej, brunatnej, wys. zach. 10,0 cm, śr. 21,0 cm, nr kat. HG 1128 (ryc. 186, 9).

Zabytki przekazane przez O. Knoopa z Rogoźna w 1922 r.

1. Baniaste naczynie z niską szyjką i dwoma uchami, pow. gładka, brunatna, wys. 18,6 cm, śr. 20,5 cm, nr kat. TPN 3610 (ryc. 188, 18); 2. Podwójnie stożkowy pucharek na pustej nóżce, pow. gładka, brunatnożółta, wys. 13,5 cm, śr. 13,5 cm, nr kat. TPN 3611 (ryc. 188, 2); 3. Baniaste naczynie (dzbanek), zdobione na załomie czterema wgłębieniami otoczonymi poczwórnymi półkolami, pow. gładka, żółtawa, wys. 10,0 cm, śr. 13,5 cm, nr kat. TPN 3612 (ryc. 189, 4); 4. Pierścioneł z brązowego drutu i mała spiralka, śr. 1,8 cm, nr kat. TPN 3613 (ryc. 191, 5); 5. Cylindryczne naczynie z dwoma uszkami, zdobione poziomymi i pionowymi szeregami bruzd, pow. gładka, ciemnobrunatna, wys. 6,5 cm, śr. 6,0 cm, nr kat. TPN 3614 (ryc. 189, 20); 6. Pucharek zdobiony powyżej załomu pasmem plecionkowym, pow. lśniąca, żółtoszara, wys. 7,0 cm, śr. 8,2 cm, nr kat. TPN 3615 (188, 8); 7. Dzbanek zdobiony powyżej załomu szeregiem ukośnych kresek, pow. gładka, żółtawa,

wys. 7,5 cm, śr. 9,5 cm, nr kat. TPN 3616 (ryc. 189, 7); 8. Szerokokotworowy kubek o pow. gładkiej, jasnobrunatnej, wys. 6,5 cm, otw. 11,5 cm, nr kat. TPN 3617 (ryc. 190, 11); 9. Uszkodzony kubek o pow. gładkiej, jasnobrunatnej, wys. 5,8 cm, otw. 8,2 cm, nr kat. TPN 3618 (ryc. 190, 6); 10. Małe doniczkowate naczynko, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 5,0 cm, otw. 6,3 cm, nr kat. TPN 3619 (ryc. 190, 10); 11. Podobny kubek, wys. 4,8 cm, otw. 7,0 cm, nr kat. TPN 3620 (ryc. 190, 14); 12. Nieodbale wykonany kubek ze zwężonym wylewem, pow. gładzona, jasnobrunatna, wys. 7,0 cm, śr. 6,5 cm, nr kat. TPN 3621 (ryc. 190, 18); 13. Płaski czerpak o pow. gładkiej, jasnobrunatnej, wys. 2,4 cm, otw. 7,0 cm, nr kat. TPN 3622 (ryc. 190, 27).

Z tego samego stanowiska pochodzą poniższe pojedyncze zabytki przekazywane przez różne osoby do zbiorów muzeów poznańskich:

1. Szpila brązowa z płaską główką i zgrubieniami na szyjce, uszkodzona, dł. 8,0 cm, nr inw. KFM nr kat. 1922: 5 (ryc. 191, 3); 2. Krążek kamienny z obustronnymi zagłębieniami i płytkim rowkiem wokół brzegu, z jednej strony b. uszkodzony, śr. 5,5 cm, wys. 2,5 cm, nr inw. 1941: 35 (dawniej w zbiorach Muzeum Prowincjonalnego w Gdańsku, nr kat. III, 189) brak w zbiorach; 3a. Płaski czerpak z nieznacznie wgniecionym dnem, zdobiony poniżej nasady ucha czterema dołączkami, pow. gładka, brunatnoszara, wys. 3,2 cm, otw. 12,0×13,0 cm, nr inw. TPN 1920: 131; 3b. Podobny czerpak, ten sam nr inw., ob. brak w zbiorach (ryc. 190, 24); 4. Cylindryczny tzw. „serek” kamienny z rowkiem na obwodzie, wys. 3,8 cm, śr. 4,0 cm, nr kat. 1909: 226 (por. E. Blume, 1909, s. 66, nr 744), (ryc. 191, 9); 5. Maszynny czerpak z dużym uchem, pow. gładka, brunatna, wys. 3,0 cm, otw. 6,4 cm, nr kat. 1971: 6 (ryc. 190, 16); 6. Podstawka gliniana w kształcie „stolika” na czterech grubych nóżkach, pow. gładka, brunatna i czarna, wys. 4,7 cm, śr. 11,6 cm, nr kat. 1971: 7 (ryc. 190, 33); 7. Głęboki kubek o pow. gładkiej, brunatnej i ciemnej, wys. 4,5 cm, otw. 6,5-7,0 cm, bez nr inw. (ryc. 190, 12).

Chronologia: Epoka brązu, V okres — wczesny okres żelaza, kultura łużycka.

Badania: Zabytki wydobywano podczas wybierania piasku przez różne osoby oraz poszukiwania amatorskie.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. TPN 1886: 11, nr kat. TPN 351-434; nr inw. TPN 1920: 131, nr kat. TPN 1920: ?; nr inw. TPN 1922: 48, nr kat. TPN 3610-3622; kat. H.G. 1120-1128; nr inw. 1911: 5 i 147; nr kat. 1941: 5; nr inw. 1971: 3, nr kat. 1971: 6-7 (dar A. Muszyńskiej z Poznania).

Literatura: „Zapiski Arch. Pozn.”, t. V: 1889, s. 56; „Album Zab. Przedhist.”, z. III, tabl. XLVI, 7-11 i L, 16-17 (szpile); E. Blume, 1909, s. 35, nr III, 189 (krążek kam.), s. 66, nr 744 (tzw. serek); „AdPL”, R. 6: 1911, s. 189 (szpila); J. Kowalenkowa, 1925, s. 126; J. Kostrzewski 1928, s. 223; A. Karpieńska, [w:] „Kronika miasta Poznania”, R. 11: 1932, s. 17; M. Kostrzewska, 1958, s. 228; T. Malinowski, 1960, II, s. 107.

Stanowisko: 7. Pole uprawne ok. 250 m od krawędzi doliny Welny i 250 m na południe od stanowiska 6.

Rodzaj znaleziska: Luźne (osada?).

Inwentarz: Kilka mało charakterystycznych ułamków naczyń grubej roboty, pow. szorstka, ceglastoszara.

Chronologia: Epoka brązu, III-IV okres, kultura łużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. PAK-PKZ Poznań w 1975 r.

Zbiory: ZOB/42/75.

Literatura: R. Mazurowski, 1976, s. 68 (jako: Oborniki, stanowisko 25).

Stanowisko: 11. Pole uprawne nad Welną, przy drodze Oborniki—Czarnków, ok. 100 m na południe od drogi do Rudek.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne? Inwentarz: Ułamki kilku różnych naczyń, m.in. zdobionych żłobkami, kreskami, ornamentem paznokciowym, pow. gładka i chropowata.

Chronologia: Epoka brązu, IV-V okres, kultura łużycka.

Badania: Das S. Krasonia z Obornik; powierzchniowe bad. konserwatora zabytków arch. w 1975 oraz powierzchniowe PKZ-PAK Poznań w 1975 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1932: 59, nr kat. 1932: 547; nr inw. 1975: 702, oraz ZOB/38/75.

Literatura: J.w., s. 73 (jako: Oborniki, stanowisko 30).

Stanowisko: 3. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne (z cmentarzyska?). Inwentarz: Kilkadziesiąt ułamków naczyń grubej roboty, m.in. fragment gładzonej krawędzi wyodrębnionej karbowaną listwą od schropowanego brzuśca (ryc. 185, 5).

Chronologia: Okres przedrzymski (środkowy), kultura pomorska.

Badania: Powierzchniowe bad. PKZ-PAK Poznań w 1975 r.

Zbiory: ZOB/38/75.

Literatura: J.w., s. 65 (jako: Oborniki, stanowisko 21).

Stanowisko: 6. Pole uprawne, ok. 250 m na południe od stanowiska 5.

Rodzaj znaleziska: Luźne (osada?).

Inwentarz: Kilkanaście mało charakterystycznych ułamków naczyń o pow. schropowanej, brunatnej i szarej.

Chronologia: Okres przedrzymski (wczesny lub środkowy), kultura łużycka lub pomorska.

Badania: J.w.

Zbiory: ZOB/41/75.

Literatura: J.w., s. 67 (jako: Oborniki, stanowisko 24).

Stanowisko: Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Zawartość kilku grobów (brak dokładniejszych danych).

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura pomorska.

Literatura: A. Lissauer, 1887, s. 75; T. Malinowski, 1969, s. 210, nr 2188.

Stanowisko: 3. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Przypodstawny fragment naczynia z wyodrębnioną podstawą, pow. gładka (ryc. 185, 7).

Chronologia: Okres wpływów rzymskich, kultura przeworska.

Badania: Powierzchniowe bad. PKZ-PAK Poznań w 1975 r.

Zbiory: ZOB/38/75.

Literatura: R. Mazurowski, s. 65 (jako: Oborniki, stanowisko 21).

Stanowisko: 5. Pole uprawne między dwoma rowami, ok. 700 m na północ od zabudowań majątku.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Kilkanaście mało charakterystycznych ułamków naczyń o pow. gładzonej, ceglastoszarej, m.in. wtórnie przepalonych.

Chronologia: Okres przedrzymski (późny) — okres wpływów rzymskich, kultura przeworska.

Badania: J.w.

Zbiory: ZOB/40/75.

Literatura: J.w., s. 67 (jako: Oborniki, stanowisko 23).

Stanowisko: 8. Pole uprawne po obu stronach drogi prowadzącej od szosy do majątku.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Cztery mało charakterystyczne ułamki naczyń o pow. gładzonej, szarobrunatnej.

Chronologia: Okres wpływów rzymskich, kultura przeworska.

Badania: J.w.

Zbiory: ZOB/43/75.

Literatura: J.w., s. 69 (jako: Oborniki, stanowisko 26).

Ryc. 192. Ryczywół, stan. 1 (2-7), stan. ? (1, 8); Słomowo, stan. 1 (9, 11), stan. 2 (10); Stobnica, stan. 2 (12, 13)

Abb. 192. Ryczywół, Fundst. 1 (2-7), Fundst. ? (1, 8); Słomowo, Fundst. 1 (9, 11), Fundst. 2 (10); Stobnica, Fundst. 2 (12, 13)

Stanowisko: 9. Pole uprawne, ok. 200 m na zachód od stanowiska 7 (25).

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Kilkanaście ułamków naczyń grubej roboty, o opw. szorstkiej i schropowanej, szarej, m.in. brzegi naczyń jajowatego kształtu (ryc. 185, 8-10).

Chronologia: Okres wpływów rzymskich, kultura przeworska.

Badania: J.w.

Zbiory: ZOB/44/75.

Literatura: J.w., s. 70 (jako: Oborniki, stanowisko 27).

Stanowisko: 10. Pole uprawne, ok. 200 m na południe od stanowiska 9 i ok. 350 m od krawędzi doliny Welny.

Rodzaj znaleziska: Osada (ciąg dalszy stanowiska 9 (27)).

Inwentarz: Kilkanaście ułamków naczyń grubej roboty o pow. schropowaconej, szarocęglastej i o grubych krawędziach (ryc. 185, 11-13); kawał żuźła żelaznego.

Chronologia: Okres wpływów rzymskich, kultura przeworska.

Badania: J.w.

Zbiory: ZOB/45/75.

Literatura: J.w., s. 71 (jako: Oborniki, stanowisko 28).

Stanowisko: 4. Pole uprawne na północ od drogi z Rudek do Kowanówka, ok. 400 m na północ od stanowiska 3.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Ułamek naczynia obtaczanego.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny, faza D-E.

Badania: J.w.

Zbiory: ZOB/39/75.

Literatura: J.w., s. 66 (jako: Oborniki, stanowisko 22).

Stanowisko: 8. J.w.

Rodzaj znaleziska: Osada (na obszarze ok. 3,5 ha).

Inwentarz: Kilka mało charakterystycznych ułamków naczyń, m.in. dwa fragmenty zdobione (ryc. 185, 14-15); duże ilości żuźła żelaznego, w tym bryły dużych rozmiarów (części kłoców?).

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny, faza C-D.

Badania: J.w.

Zbiory: ZOB/43/75.

Literatura: J.w., s. 69 (jako: Oborniki, stanowisko 26).

Stanowisko: 11. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Drobnie ułamki naczyń toczonych i silnie wypalonych, m.in. zdobionych ornamentem falistym (ryc. 185, 16).

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny, średniowiecze.

Badania: Powierzchniowe bad. konserwatora zabytków arch. w 1975 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1975: 704-705.

RYCZYWÓŁ

Stanowisko: 2. Nieokreślone („okolice Ryczywołu”).

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Mała motyka kamienna (amfibolit) o szerokim asymetrycznym ostrzu oraz zwięzającym się obuchu, dł. 7,8 cm, najw. szer. ostrza 5,5 cm (ryc. 192, 1).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura ceramiki wstęgowej.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Delekty w 1927 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1927: 403, nr kat. 1927: 2168.

Literatura: Z. Rajewski, 1933, s. 258; Ł. Smoczyńska, 1953, s. 51, ryc. 205; A. Prinke, J. Skoczylas, 1980, s. 102, nr 766.

Stanowisko: 1. Wzgórze na południe od Ryczywołu, ok. 100 m na zachód od drogi do Gorzewa.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Zniszczony grób skrzynkowy, zbudowany z płyt kamiennych, silnie obwarowany mniejszymi kamieniami, wymiary całego grobu ok. 2×3 m, wymiary komory grobowej 70×50 cm (ryc. 192, 2); wewnątrz znajdowały się naczynia ze spalonymi kośćmi ludzkimi; zachowało się jedynie kilkanaście ułamków, należących do dużej cienkościennej popielnicy o pow. lśniące czarnej, zdobionej ornamentem jodełkowym, zapewne inkrustowanym (ryc. 192, 3-4); ułamki dużej głębokiej misy o pow. gładkiej, jasnobrunatnej (ryc. 192,

5); stopione ułamki bransolety brązowej (?) (ryc. 192, 7); stopione ułamki drutu brązowego (ryc. 192, 6); stopiony paciorek z błękitnego szkła z białymi i żółtymi wkładkami.

Na powierzchni, w najbliższej okolicy grobu, znaleziono ułamki innych naczyń.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura pomorska.

Badania: Grób odkryto podczas kopania rowów przeciwczołgowych jesienią 1944 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1944: 52, nr kat. 1944: 226-230.

Literatura: A. Lipińska, 1959, s. 253; T. Malinowski, 1969, s. 210, nr 2214.

Stanowisko: 3. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Ze zniszczonego grobu pochodzi szerokokotworowe naczynie o zaokrąglonym załomie brzuśca, pow. wygładzona, poniżej załomu nieco szorstka, szara i brunatna, wys. 11,8 cm, śr. 21,2 cm, otw. 18,0 cm, dno 9,5 cm (ryc. 192, 8), naczynie wypełnione było prawie do brzegu spalonymi kośćmi ludzkimi.

Chronologia: Okres wpływów rzymskich, kultura wielbarska.

Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1906: 528.

Literatura: R. Schindler, 1940, s. 145 (grupa 6).

Stanowisko: 4. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Dwie małe monety brązowe: Antonina Piusa (138-161) i Commodusa (180-192) oraz duża moneta brązowa Marka Aurelego (161-180).

Chronologia: Okres wpływów rzymskich, II w.

Literatura: C. Fredrich, 1909, s. 156, nr 70b; K. Majewski, 1949, s. 143; M. Gumowski, 1956, s. 126.

Stanowisko: Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: „Siedem naczyń glinianych”.

Chronologia: ?

Badania: Znalezione podczas kopania rowów dla zmarłych na zaręc w r. 1710.

Literatura: A. Rzeczyński, *Historia naturalis curiosa Regni Poloniae, Magni Ducatus Lithuaniae annexarumque propinciarum. Sandomiriae 1721*, s. 40 In *Palatinatu Posnaniensi Majoris Poloniae, dum an. 1710 serviente luce pestifere, tumuli parentur ad Oppidum Ryczywoł, urnae sepulchrales septem apparere*”; Zenk-teler, 1874, s. 13; W. Schwartz, 1875, s. 12; E. Callier, 1887, s. 13 („wykopano tu pojedyncze popielnice”); J. Kostrzewski, 1949, s. 7.

SEPNO

Stanowisko: 2. Pole uprawne na piaszczystym zboczu opadającym ku rz. Samicy, na pld.-wsch. od zabudowań, ok. 100 m na zachód od łąk w dolince.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Wióry; luszczniki; skrobacze i odlupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego; ułamki kilk naczyń.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i St. Jasnosza w 1952 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1952: 53, nr kat. 1952: 111-114.

Literatura: M. Kostrzewska, 1953, s. 288; M. Kobusiewicz, 1967, s. 13.

Stanowisko: 1. Półwyspowate wyniesienie na pld. od zabudowań wiejskich.

Rodzaj znaleziska: Osada (?).

Inwentarz: Ułamki kilku naczyń o pow. gładzonej i schropowaconej, brunatnej.

Chronologia: Epoka brązu, IV-V okres, kultura łużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i St. Jasnosza w 1952 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1952: 51, nr kat. 1952: 109.

Literatura: M. Kostrzewska, 1953, s. 290.

Stanowisko: 2. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Kilkanaście ułamków różnych naczyń o pow. gładzonej i chropowatej, szarej i brunatnej.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura łużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i St. Jasnosza w 1952 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1952: 54, nr kat. 1952: 115.

Literatura: M. Kostrzewska, 1953, s. 290.

Stanowisko: 3. Pole uprawne opadające ku łąkom nad rz. Samicą, w odległości ok. 500 m na płn.-wsch. od zabudowań, po lewej stronie drogi.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Ułamki kilku naczyń o pow. gładzonej i chropowatej.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura łużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i St. Jasnosza w 1952 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1952: 55, nr kat. 1952: 116.

Literatura: J.w., s. 290.

Stanowisko: 3. J.w.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Ze zniszczonych grobów zebrano drobne ułamki kilku naczyń o pow. gładzonej i chropowatej, fragment profilowanego brzegu, m.in. wtórnie przepalone.

Chronologia: Okres przedrzymski późny.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i St. Jasnosza w 1952 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1952: 56, nr kat. 1952: 117.

Literatura: J.w., s. 292.

Stanowisko: 1. J.w.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Ułamki naczyń obtaczanych i toczonej na kole; bryłki polepy glinianej.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny, faza C/D.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i St. Jasnosza w 1952 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1952: 52, nr kat. 1952: 110.

Literatura: J.w., s. 292.

SŁAWIENKO

Stanowisko: 1. Wydma przy drodze ze Sławienka do Niemieczkowa, w pobliżu granicy obu wsi, na krawędzi doliny rz. Samicy.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Skrobaczka, wióry, łuszczyk, grocik sercowaty i grocik igiełkowaty, odłupki, wszystko z krzemienia kredowego, bałtyckiego (ryc. 193, 3-4); liczne ułamki naczyń, m.in. zdobionych (ryc. 193, 1-2).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych.

Badania: Dar A. Dedia z Poznania i bad. powierzchniowe J. Kostrzewskiego w 1923 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. TPN 1923: 24.

Literatura: L. Kozłowski, 1925, s. 291; tenże, Młodsza epoka kamienia w Polsce, Lwów 1926, s. 164, tabl. I, 22a; J. Kostrzewski, 1928, s. 226; K. Jażdżewski, 1936, s. 140; M. Kobusiewicz, 1969, s. 13, tabl. 10: 4-5.

Stanowisko: 2. Pole uprawne przy drodze ze Sławienka do Uścikowa.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Fragment naczynia.

Chronologia: Epoka brązu, IV-V okres, kultura łużycka.

Ryc. 193. Sławienko, stan. 1. Ułamki naczyń i narzędzia krzem. Abb. 193. Sławienko, Fundst. 1. Gefäßscherben und Flintartefakte

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego w 1923 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. TPN 1923: 26, nr kat. TPN 1923: 131.

Literatura: J. Kostrzewski, 1928, s. 227.

Stanowisko: 3. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Z zupełnie zniszczonego grobu ciałopalnego zachowały się ułamki dużego naczynia o baniastym kształcie, pow. sztucznie schropowaczonej, brunatnej, wewnątrz miejscami ceglastej i czernionej, oraz fragment misy z przewężoną szyjką, o pow. gładkiej, brunatnej.

Chronologia: Okres przedrzymski, kultura pomorska.

Badania: Dar M. Ignasiaka.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1969: 37, nr kat. 1969: 65.

Literatura: A. Lipińska, 1975, s. 168.

Stanowisko: 1. J.w.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Ułamki kilku naczyń obtaczanych oraz naczynia lepionego ręcznie z gliny zawierającej dużą zawartość domieszki schudzającej (tłuczonego kamienia).

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny, faza A/B.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego w 1923 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. TPN 1923: 25.

Literatura: J. Kostrzewski, 1928, s. 229.

SŁOMOWO

Stanowisko: 2. Pole uprawne gosp. Szejnera.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne (?)

Inwentarz: Ze zniszczonego grobu zachowała się popielnica dwustożkowatego kształtu z zaokrąglonym załomem brzuśca, zdobiona powyżej załomu zygzakowatą bruzdą, po. powyżej zygzaka gładzona, poniżej schropowaczone, barwy szarobrunatnej, szyjka z lekka wyodrębniona, wys. 18,0 cm, śr. 24,5 cm (ryc. 192, 10).

Chronologia: Okres wpływów rzymskich, II w. (faza B2/C), kultura wielbarska.

Badania: Znaleziona podczas prac polnych w 1900 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1950: 208, nr kat. 1950: 836 (z dawn. zbiorów Z. Zakrzewskiego).

Literatura: A. Witkowska, 1952, s. 300, ryc. 10g na s. 310; J. Kmieciński, 1962, s. 160.

Stanowisko: 1. Przy drodze z Obornik do Rogoźna, na wzniesieniu zwanym Kocisad (Koci jar).

Rodzaj znaleziska: Osada (grodzisko?).

Inwentarz: 1. Baniaste naczynie o grubych ściankach, z przewężoną szyjką i wygiętą krawędzią zdobioną ukośnymi wgnieceniami, całkowicie obtaczane, na dnie widoczne ślady odcisku deski, pow. wygładzona, prawie czarna (patyna bagienna), wys. 8,5 cm, śr. 10,0 cm, dno 5,0 cm (ryc. 192, 9); 2. Na początku tego stulecia zebrano

no na (domniemanym) grodzisku ułamki naczyń i resztki łańcuszków (?) żelaznych; drobne ułamki naczyń (23) zebrał J. Delekta podczas badań powierzchniowych w 1929 r. (ryc. 192, 11).

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny, faza B/C.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Delekty w 1929 r.; podczas autopsji St. Jasnosza w 1978 r. nie stwierdzono śladów grodziska.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929 :579, nr kat. 1929: 1715 (skorupy); Muzeum Ziemi Obornickiej w Obornikach, nr inw. I 54.

Literatura: C. Gumpert, 1840, s. 17; J. Moraczewski, 1867, s. 219-225; J. N. Sadowski, 1874, s. 44; A. Lissauer, 1887, s. 181; „Słownik Geogr.”, t. X, s. 818; W. Kowalenko, 1938, s. 299; T. Malinowski, 1956, s. 127.

SŁONAWY

Stanowisko: 1. Piaszczyste pole uprawne, na prawo od drogi z Obornik do Bąblina.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Trzy wióry z krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia, mezolit lub neolit.

Badania: Powierzchniowe bad. pracowników i studentów Katedry Arch. UAM w Poznaniu w 1958 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1958: 13, nr kat. 1958: 125.

Literatura: W. Śmigieński, 1962, s. 349; M. Kobusiewicz, 1967, s. 14 (mylnie nr kat. 1958: 600).

Stanowisko: 1. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Kilkanaście drobnych i mało charakterystycznych ułamków różnych naczyń, głównie o pow. chropowatej.

Chronologia: Okres wpływów rzymskich.

Badania: Powierzchniowe bad. pracowników i studentów Katedry Arch. UAM w Poznaniu w 1952 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1958: 80, nr kat. 1958: 279; por. też nr inw. 1958: 279, nr kat. 1958: 596.

Literatura: W. Śmigieński, 1962, s. 358-359.

SMOLARKI

Stanowisko: 5. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Narzędzie kamiennie w kształcie toporka z tęym i szerokim ostrzem, dł. 10,0 cm.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Badania: Dar naucz. Regulskiego z Potrzeznowa.

Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1910: 324.

Literatura: E. Blume, 1915, s. 149; M. Kobusiewicz, 1967, s. 14.

Ryc. 194a. Smolarki, stan. 3. Miejsce znalezienia grobu skrzynkowego

Abb. 194a. Smolarki, Fundst. 3. Fundstelle des Steinkistengrabes

Stanowisko: 1.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Kilkanaście ułamków różnych naczyń o pow. gładkiej, brunatnej, niektóre zdobione.

Chronologia: Epoka brązu, V okres, kultura lużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Delekty w 1930 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1930: 65, nr kat. 1930: 204.

Literatura: ZOW, R. 25: 1930, s. 53; T. Malinowski, 1956, s. 134.

Stanowisko: 2.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Kilka mało charakterystycznych ułamków naczyń o pow. gładkiej i brunatnej.

Chronologia: Epoka brązu, V okres (?), kultura lużycka.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1930: 66, nr kat. 1930: 205.

Literatura: J.w.

Stanowisko: 4. Na opadającym ku wschodowi zboczu w stronę rowu młyńskiego Głębocek (rewir 140).

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Ze zniszczonego grobu pochodzą: 1. Małe, dwustożkowe naczynie, zdobione powyżej załomu pasmem na przenian kreskowanych trójkątów, pow. gładka, brunatna; 2. Mała miska z karbowaną krawędzią; 3-4. Dwie małe amfory z wyodrębnioną szyjką; 5. Ułamki małego czerpaka ze śladami przepalenia; 6. Ułamek innego małego czerpaka; 7. Miska z karbowaną krawędzią; 8. Mała popielnica dwustożkowatego kształtu z wyodrębnioną szyjką, wewnątrz spalone kości (dziecka?).

Chronologia: Epoka brązu, IV-V okres, kultura lużycka.

Badania: Znalezione podczas robót przy szkółce drzew; dar leśniczego Kirchnera z Zielonki (1-4); bad. E. Blumego w 1910 r. (5-8) oraz dar naucz. ze Smolarek (9).

Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1909: 679-682 i 683-690.

Literatura: E. Blume, 1909, s. 111, nr 1751-1758.

Stanowisko: 3. Pole uprawne na zachód od zabudowań gospodarskich, w południowej części wsi.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

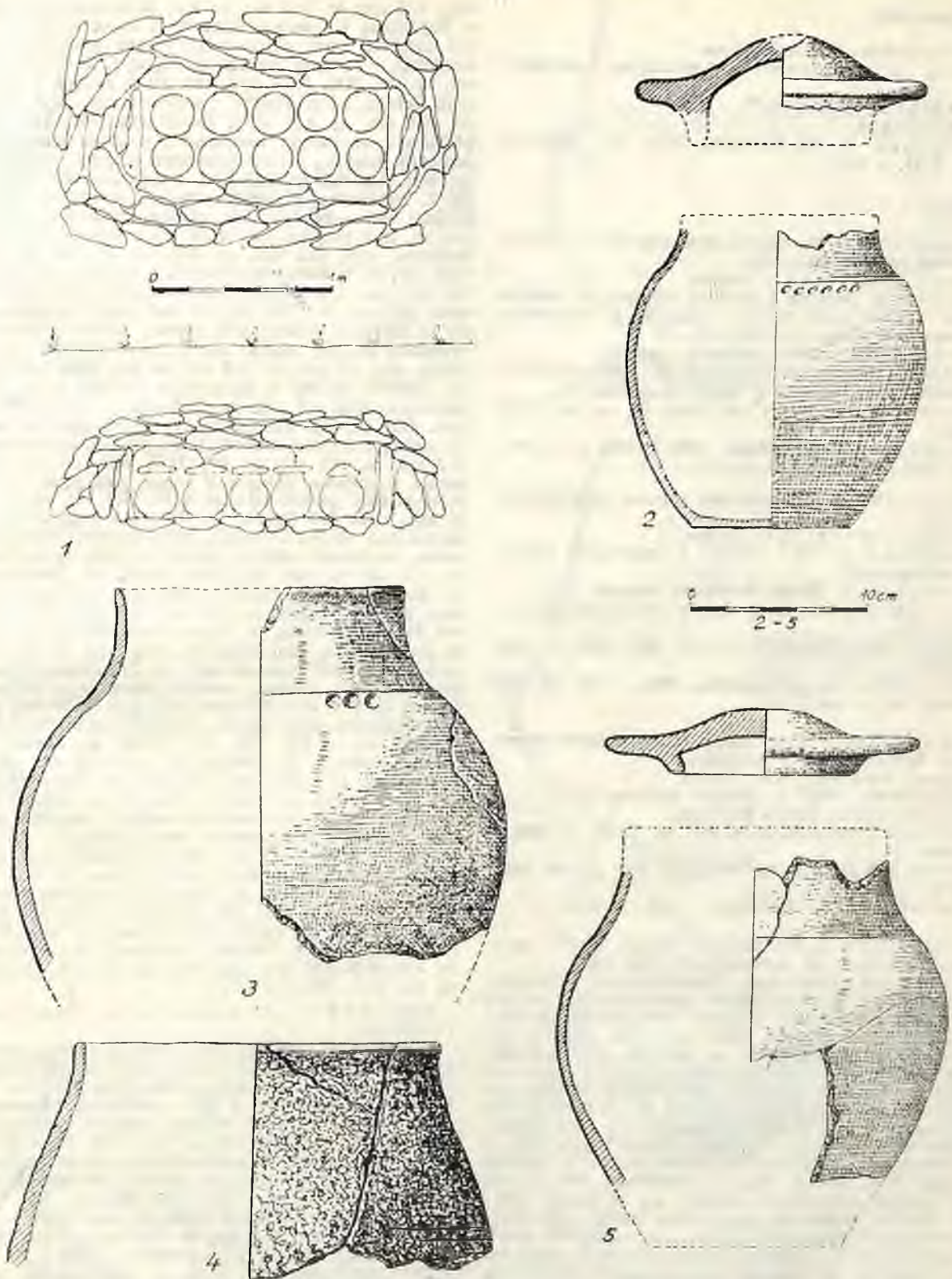
Inwentarz:

Grób 1 (skrzynkowy) zbudowany w kształcie prostokąta z dużych łupanych płyt kamiennych zawierał 10 popielnic wypełnionych spalonymi kośćmi; popielnice nakryte były płytkami kamiennymi (ryc. 194a — wykonana przez W. Thamma, wg informacji odkrywcy); wszystkie naczynia zostały rozbite przez znalazcę; w jednej z popielnic znajdowała się szpila żelazna, bryki brązu i niebieskiego szkła; z ułamków zrekonstruowano: baniaste naczynie z wyodrębnioną szyjką, zdobione poniżej jej nasady grupami dołków, pow. gładka, ceglasto-brunatna, wys. zach. 16,8 cm, śr. 17,0 cm, dno 9,0 cm, nr kat. 1910: 634 (ryc. 194b, 3); pokrywa z zakładką, śr. 16,5 cm, wys. zach. 3,6 cm i podobna popielnica o pow. gładkiej, ceglastobrunatnej, wys. zach. 21,2 cm, śr. 28,5 cm, otw. 16,0 cm, nr kat. 1910: 629 (ryc. 194b, 2); popielnica z wyodrębnioną szyjką, pow. gładka, brunatna, wys. zach. 18,0 cm, śr. 23,4 cm; do niej być może należała pokrywa z zakładką, śr. 17,5 cm; nr kat. 1910: 635 (ryc. 194b, 5); fragmenty kilku naczyń baniastych, dwustożkowatych, o pow. gładkiej, jasnobrunatnej, brunatnej, chropowatej i obmazywanej.

Grób 2 (zniszczony) składał się z dużego klosza, nakrywającego mały kubek wypełniony drobnymi (dziecięcymi?) spalonymi kośćmi; grób znajdował się 4,5 m na północny zachód od grobu 1.

Grób 3 (zniszczony) zawierał ułamki klosza, otw. 21,0 cm, nr kat. 1910: 643 (ryc. 194b, 4) oraz spalone kości ludzkie; grób znajdował się ok. 16 m na zachód od grobu 1.

Grób 4 (zniszczony) znajdował się ok. 9 m na wschód

Ryc. 194b. Smolarski, stan. 3. Plan grobu i zachowana ceramika grobowa
 Abb. 194b. Smolarki, Fundst. 3. Plan des Grabes und Grabkeramik

od grobu 3, stwierdzono w nim tylko ułamki dużego kłosa bez popielnicy.

Grób 5 odkryty został w latach 1880-tych na północny wschód od grobu 1, w odległości ok. 30 - 40 m; zbudowany był z płyt kamiennych, nie posiadał jednak obwarowania; w skrzyni grobowej miało znajdować się ok. 25 naczyń, wśród nich wiele kubków, dzbanków i in.

Chronologia: Wczesny okres żelaza — okres przedrzymski, kultura pomorska.

Badania: Znalezione podczas prac polowych oraz badania ratownicze W. Thamma w 1910 r.

Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1910: 629 - 642 i 643 - 644.

Literatura: E. Blume, 1915, s. 161 - 162.

STARCZANOWO

Stanowisko: 1. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne (?)

Inwentarz: „Popielnice”.

Chronologia: ?

Literatura: J. N. Sadowski, 1876, 43; „Słownik Geogr.”, t. 11, s. 231.

STOBNICA

Stanowisko: 2. Na skraju lasu, naprzeciw dworca kol., wzdłuż toru do Kiszewka.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Rdzenie z dwiema odłupkami, grocick trójkątny i dłutowaty, wióry i odpadki z krzemienia kredowego bałtyckiego (ryc. 192, 12-13).

Chronologia: Epoka kamienia, mezolit.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i K. Jazdzewskiego w 1925 r. (jako stanowisko II).

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1925: 69, nr kat. 1925: 265-268.

Literatura: A. Karpińska, 1928, s. 242; M. Kobusiewicz, 1967, s. 14, tabl. 10: 10-11.

Stanowisko: 4. Wydma nad stawem w północnej części wsi.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Wióry i odłupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia, mezolit (?)

Badania: Dar ucznia ze Szkoły Podstawowej nr 3 w Poznaniu.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1953: 267, nr kat. 1953: 675.

Literatura: M. Kostrzewska, 1953, s. 295; M. Kobusiewicz, 1967, s. 14.

Stanowisko: 3. Przy szkole, w sąsiedztwie cmentarzyska ludności kultury łużyckiej.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Wiór i odłupki krzemienne.

Chronologia: Epoka kamienia.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Dedia w 1925 r. (jako stan. T).

Zbiory MA Poznań, nr inw. 1925: 245, nr kat. 1925: 872-873.

Literatura: A. Karpińska, 1928, s. 242.

Stanowisko: 1. Na prawym brzegu Warty, wydma w pobliżu lasu, na wschodnim krańcu wsi.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Na rozległym cmentarzysku podczas amatorskich wykopalisk odkryto kilkadziesiąt grobów popielnicowych, z których część posiadała obstawy kamienne. Groby występowały na różnych głębokościach, od 30 do 150 cm. Podczas wcześniejszych poszukiwań odkryto m. in. grób dziecięcy, zawierający drobne spalone kości, złożone w misie i nakryte drugą misą. Wśród wielu naczyń z innych grobów znalazły się misy zdobione wewnątrz (ryc. 204, 1), tzw. „trojak” (ryc. 204, 2) oraz czerpaczek z trzonkiem zaopatrzonym w podłużny otwór (ryc. 204, 3) (Wg C. Ramberga, 1891, s. 30).

Do zbiorów muzealnych dostały się w latach 1881-1909 zabytki wydobyte przez różne osoby, oczywiście bez zachowania przynależności do poszczególnych zespołów grobowych. W poniższym spisie zabytki uszeregowano wg kolejnych lat wpływu i zgodnie z numeracją katalogu. Część materiałów uległa zniszczeniu na początku 1945 r., dlatego nie można było sporządzić ich rysunków.

Dar nadleśniczego G. Dregera z Obrzycka w 1881 r.:

1. Toporek kamienny, pęknięty, dł. 13,5 cm, szer. 4,0 cm, nr kat. H.G. 520 (ryc. 204, 17); 2. Szpila brązowa z wazowatą główką, pokryta szlachetną patyną, dł. 14,0 cm, nr kat. H.G. 521 (ryc. 204, 13); 3. Popielnica (zrekonstruowana) z wysoką szyjką, zdobiona trzema żłobkami oraz rzędami dołczków oraz grupami pionowych kresek, pow. gładka, poniżej załomu szorstka, szara,

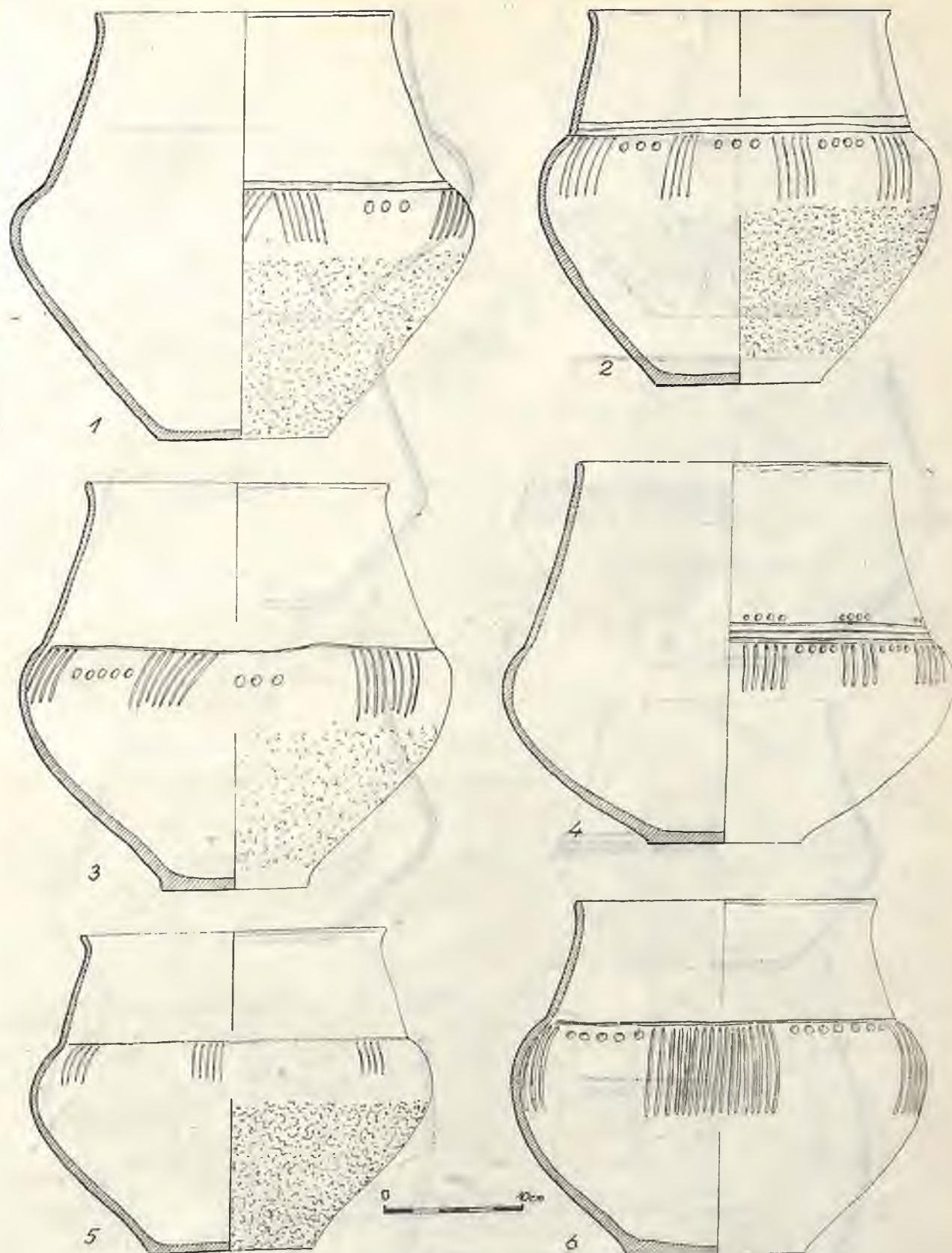
wys. 27,0 cm, śr. 32,0 cm, nr kat. H.G. 851 (ryc. 195, 4); 4. Popielnica jajowatego kształtu z niską szyjką i dwoma uszkami, pow. chropowata, szyjka gładzona, jasnobrunatna, wewnątrz spalone kości, wys. 28,0 cm, śr. 27,0 cm, nr kat. H.G. 851a (ryc. 199, 1); 5. Kubek z odłamanym uchem, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 7,3 cm, śr. 10,3 cm, nr kat. H.G. 851aa (ryc. 202, 14); 6. Popielnica z baniastym brzuścem i dwoma uchami, pow. zdobiona powyżej żłobka szeregiem dołków, jasnobrunatna, wys. 22,0 cm, śr. 24,0 cm, nr kat. H.G. 851b (ryc. 201, 1); 7. Popielnica z dwoma małymi uszkami, zdobiona poniżej uch dołkami, pow. gładka, brunatna, wys. 19,5 cm, śr. 20,0 cm, nr kat. H.G. 851c (brak); 8. Podobne naczynie, wys. 18,5 cm, śr. 19,0 cm, nr kat. H.G. 851d (ryc. 199, 9); 9. Baniaste naczynie z wysoką szyjką, dwoma uszkami i 4 guzkami, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 19,0 cm, śr. 20,0 cm, nr kat. H.G. 851e (ryc. 197, 5); 10. Dżban z odtrąconym uchem, zdobiony poziomymi bruzdami poniżej nasady szyjki, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 9,5 cm, śr. 11,5 cm, nr kat. H.G. 851f (brak); 11. Głęboki kubek z utraconym uchem, pow. gładka, brunatna, wys. 8,0 cm, śr. 10,0 cm, nr kat. H.G. 851g (ryc. 202, 16); 12. Szerokootworowe naczynie ze zwężoną szyjką i dwoma uchami, pow. gładka, brunatna, wys. 11,0 cm, śr. 12,0 cm, nr kat. H.G. 851h (brak); 13. Naczynie z dwoma uchami z nieco wygiętym brzegiem, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 10,0 cm, śr. 11,0 cm, nr kat. H.G. 852 (brak); 14. Baniasta popielnica z wyodrębnioną szyjką i uchem, pow. gładka, czerwobrunatna, wewnątrz spalone kości ludzkie, wys. 12,0 cm, śr. 14,0 cm, nr kat. H.G. 853 (brak); 15. Zwężające się ku górze naczynie zdobione grupami ukośnych kresek, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 8,5 cm, śr. 9,5 cm, nr kat. H.G. 854 (brak); 16. Dżban dwustożkowatego kształtu, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 11,5 cm, śr. 14,0 cm, nr kat. H.G. 855 (ryc. 202, 8); 17. Cylindryczne naczynie bez uch, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 8,0 cm, śr. 7,0 cm, nr kat. H.G. 856 (ryc. 197, 11); 18. Kubek z utraconym uchem, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 9,0 cm, śr. 11,0 cm, nr kat. H.G. 857 (brak); 19. Płaska czarka o pow. gładkiej, jasnobrunatnej, wys. 3,0 cm, otw. 10,0 cm, nr kat. H.G. 858 (ryc. 203, 26); 20. Fragment podobnej czarki, wys. 3,0 cm, śr. 10,2 cm, nr kat. H.G. 858a (ryc. 203, 25); 21. Uszkodzona czarka z guzkiem na dnie, pow. gładka, szarobrunatna, wys. 2,5 cm, śr. 9,5 cm, nr kat. H.G. 858b (ryc. 203, 24); 22. Uszkodzona podobna czarka o pow. brunatnej, wys. 3,8 cm, śr. 11,0 cm, nr kat. H.G. 858c (brak); 23. Fragment naczynia zdobionego bruzdami, nr kat. H.G. 859; 24. Brązowy haczyk do wędki z uszkiem na końcu, dł. 1,7 cm, nr kat. H.G. 860 (ryc. 204, 10); 25. Ułamek zdobionej bransoletki brąz., nr kat. H.G. 861 (ryc. 204, 15); 26. Ułamek sierpa brąz., nr kat. H.G. 862 (ryc. 204, 9).

Dar radcy Andresena z Poznania w 1890 r.:

1. Popielnica (uszkodzona) z wysoką szyjką, pow. gładka, ciemna, zdobiona bruzdami i dołkami paznokciowymi, wys. 26,0 cm, śr. 29,0 cm, nr kat. H.G. 880 (ryc. 195, 6); 2. Podobna popielnica o pow. zdobionej grupami ukośnych kresek a poniżej załomu dołkami paznokciowymi, wys. 18,5 cm, śr. 23,0 cm, nr kat. H.G. 881 (ryc. 197, 2); 3. Baniasta popielnica (uszkodzona) z wygiętym brzegiem i profilowanym uchem, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 19,5 cm, śr. 22,0 cm, nr kat. H.G. 882 (ryc. 196, 7); 4. Baniaste naczynie z dwoma uszkami, pow. gładka, czerwobrunatna, wys. 12,5 cm, śr. 14,0 cm, nr kat. H.G. 883 (ryc. 201, 5); Kubek z przewężoną szyjką i płaskim dnem, taśmowate ucho utracone, pow. gładka, zdobiona pasmem plecionkowym, czerniona, wys. 5,0 cm, śr. 11,0 cm, nr kat. H.G. 884 (ryc. 203, 1).

Dar Müllera z Szamotuł w 1891 r.:

1. Dżban szerokootworowy, poniżej szyjki ornament plecionkowy, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 12,5 cm, śr. 15,0 cm, nr kat. H.G. 1171 (ryc. 202, 4); 2. Szerokootworowe naczynie z przewężoną podstawą, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 8,0 cm, śr. 10,0 cm, nr kat. H.G. 1171a (ryc. 197, 9); 3. Dwustożkowe naczynie na wysokiej podstawie, powyżej załomu brzuśca pasmo ozdobne, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 8,8 cm, śr. 9,5 cm, nr

Ryc. 195. Stobnica, stan. 1. Ceramika ze zniszczonych grobów
 Abb. 195. Stobnica, Fundst. 1. Kramik aus den zerstörten Gräbern

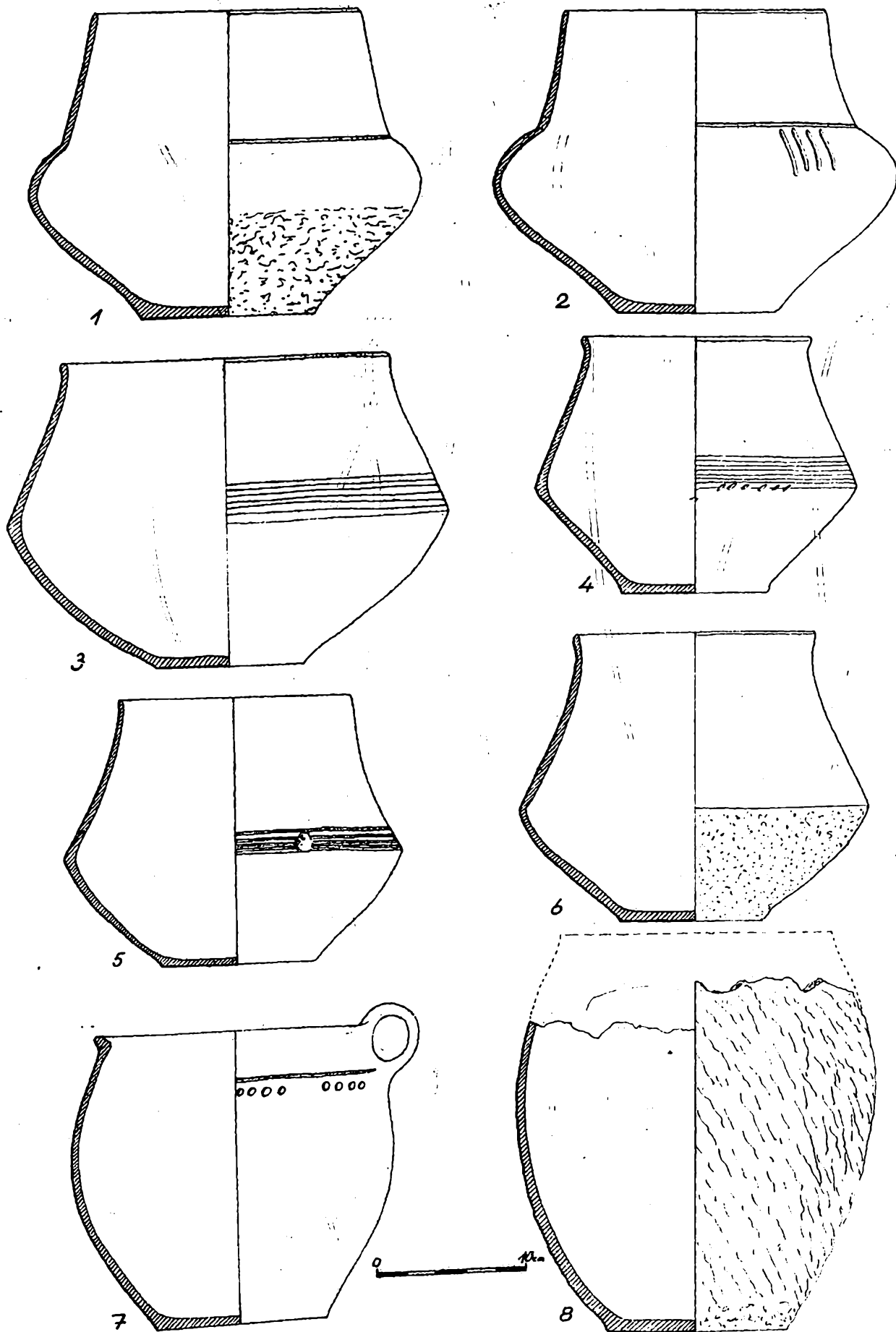
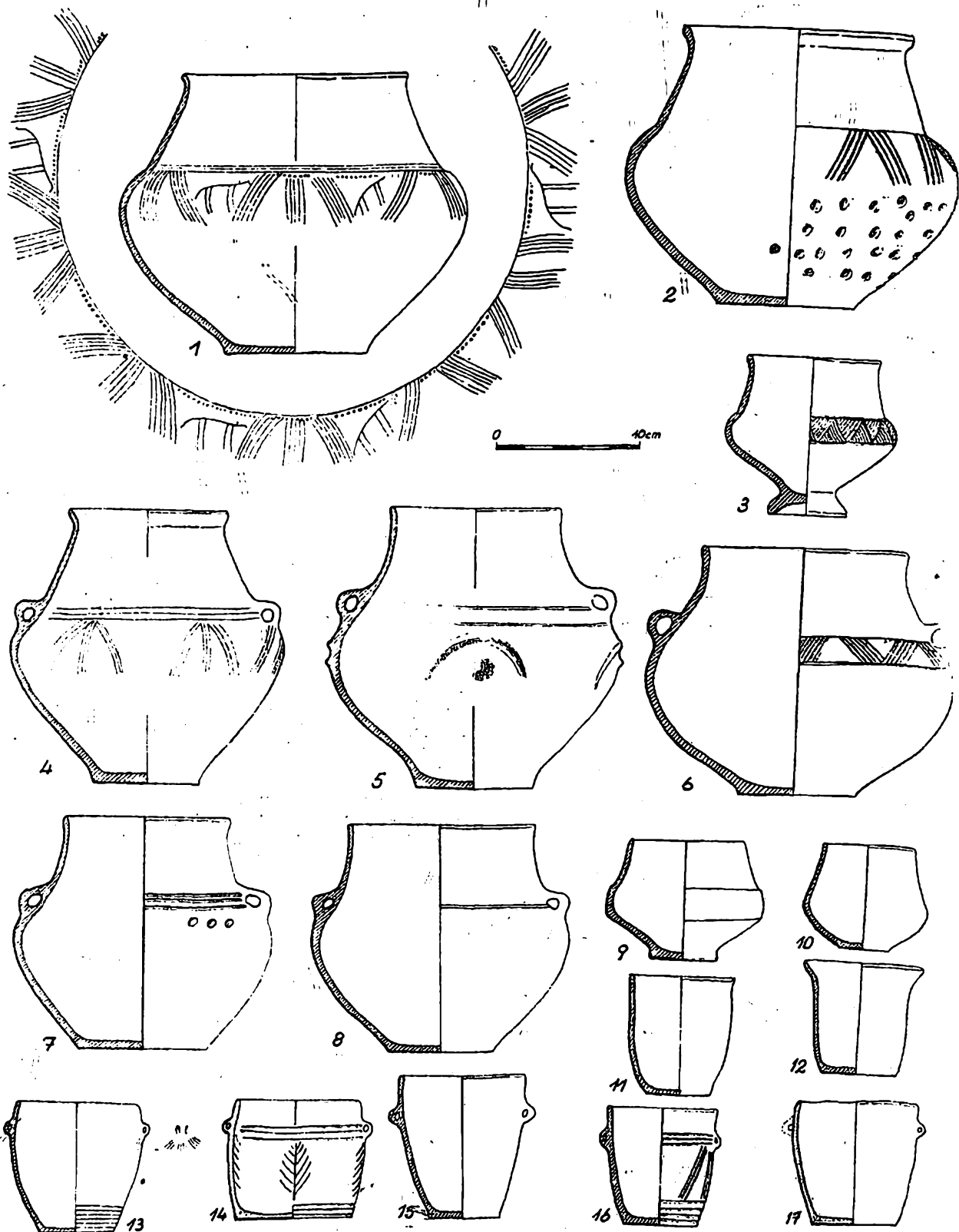

Fig. 198. Stobnica, stan. 1. Ceramika ze zniszczonych grobów
 Abb. 198. Stobnica, Fundst. 1. Keramik aus den zerstörten Gräbern

Ryc. 197. Stobnica, stan. I. Ceramika ze zniszczonych grobów
 Abb. 197. Stobnica, Fundst. I. Keramik aus den zerstörten Gräbern

kat. H.G. 1171b (brak); 4. Uszkodzone naczynie z białym brzuścem, poniżej nasady szyjki trzy bruzdy i pasmo plecionkowe, pow. gładka, dołem czerniona, górą brunatna, wys. 11,0 cm, śr. 12,0 cm, nr kat. H.G. 1172 (brak); 5. Misa z karbowaną krawędzią (uszkodzona), wys. 5,5 cm, śr. 16,5 cm, nr kat. H.G. 1173 (ryc. 201, 14); 6. Misa ze zgrubiałym, karbowanym brzegiem i podstawą zdobioną równoległymi liniami, na dnie znak krzy-

ża, wys. 5,7 cm, śr. 12,0 cm, nr kat. H.G. 1174 (ryc. 201, 13); 7. Mała miska z guzkiem na dnie, niestarannie zdobionym koncentrycznymi kołami i rzędami kresek, pow. gładka, brunatna, wys. 2,8 cm, otw. 11,7 cm, nr kat. H.G. 1175 (ryc. 203, 28); 8. Mały czerpak z taśmowatym uchem, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 3,5 cm, śr. 6,5 cm, nr kat. H.G. 1176 (ryc. 203, 17); 9. Naczynie doniczkowate, nieforemne, zdobione ornamentem paznok-

Ryc. 198. Stobnica, stan. 1. Popielnica z ornamentem figuralnym (por. ryc. 197, 1)

Abb. 198. Stobnica, Fundst. 1. Urne mit Figuralornament (vergl. Abb. 197, 1)

ciowym, wys. 3,0 cm, śr. 4,5 cm, nr kat. H.G. 1177 (ryc. 204, 6); 10. Grzechotka gliniana w kształcie gruszki, zapatrzona w otwór do zawieszania, wewnątrz kamyczki, pow. gładka, ciemnobrunatna, wys. 4,0 cm, śr. 3,0 cm, nr kat. H.G. 1177a (ryc. 204, 4); 11. Gładzik kamienny (tzw. „serek”), wym. 4,8×2,5 cm, nr kat. H.G. 1178.

Dar A. Bergera ze Stobnicy w 1891 r.:

1. Fragmenty popielnicy o baniastym brzuścu i z dwoma uszkami, pow. gładka, czerwobrunatna, wys. 17,5 cm, śr. 18,0 cm, nr kat. H.G. 1185; 2. Ułamki kilku naczyń, m. in. mis z karbowanym brzegiem, nr kat. H.G. 1186 - 1189 (ryc. 211, 12).

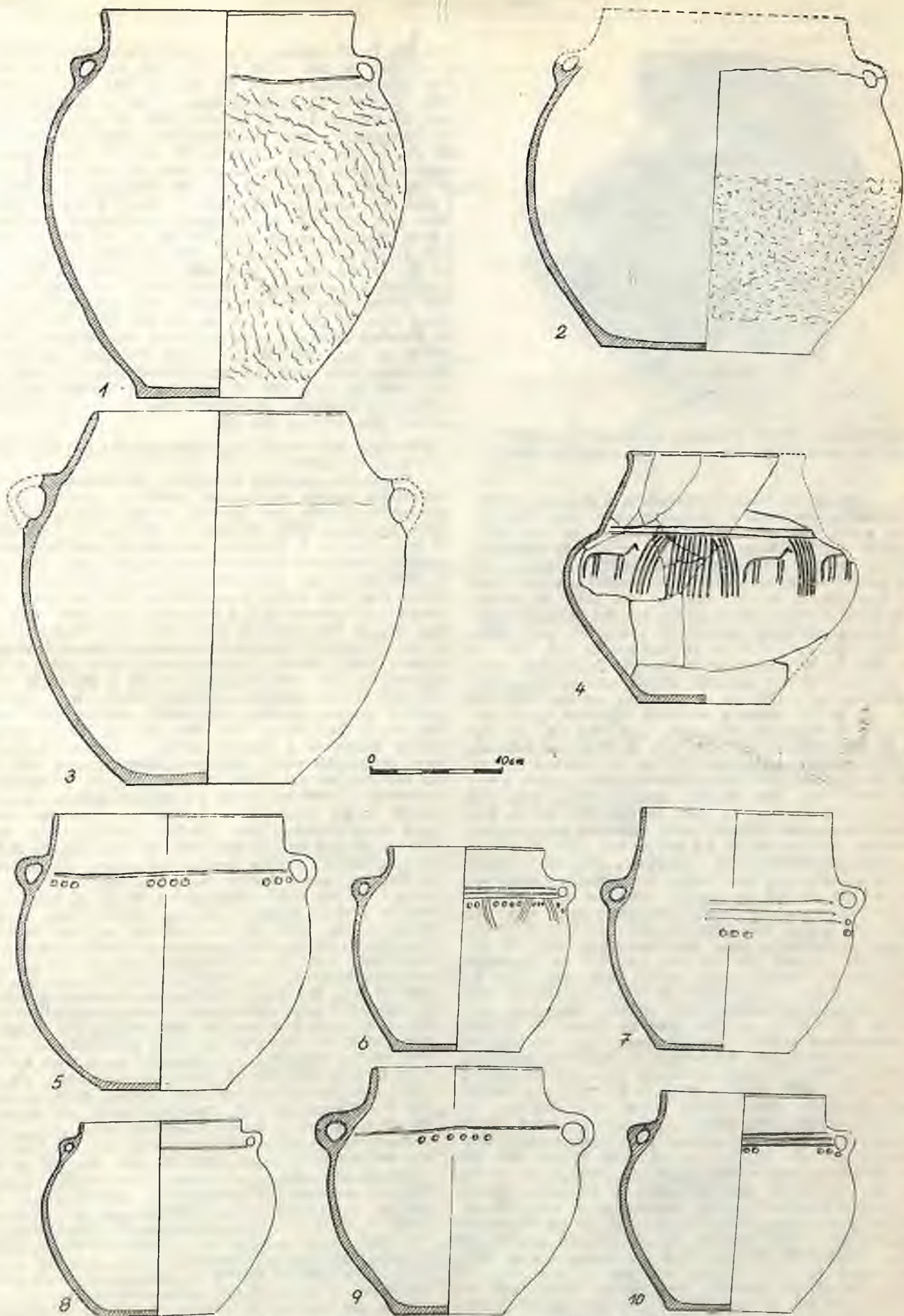
Dar rektora Grotriana z Gniezna w 1891 r.:

1. Czerpak z guzkiem na dnie, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 4,0 cm, śr. 10,5 cm, nr kat. H.G. 1219 (brak); 2. Smukły kubek z wygiętym brzegiem, zdobiony przy podstawie poziomymi bruzdami, pow. gładka, jasnobrunatna, nr kat. H.G. 1220 (brak).

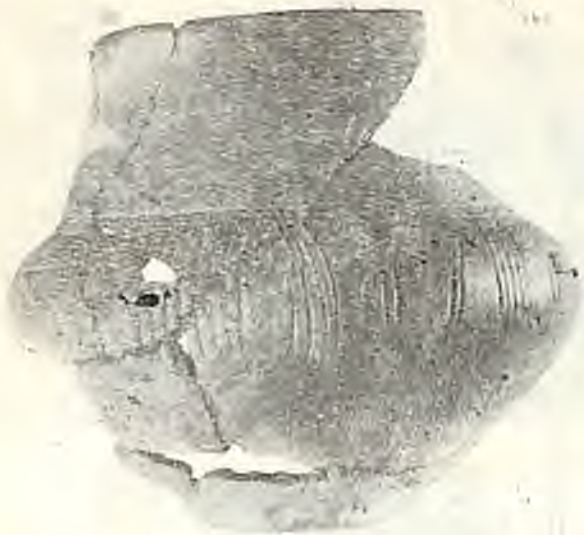
Zakup od właśc. młyna A. Bergera ze Stobnicy w 1895 r.:

1. Naczynie (uszkodzone) jajowatego kształtu z dwoma uchami rytualnie utraconymi, pow. gładka, czerwobrunatna, wys. 27,5 cm, śr. 28,5 cm, nr kat. 1895: 5 (ryc. 199, 3); 2. Popielnica dwustożkowata, powyżej załomu szyjka oddzielona sześcioma bruzdami poziomymi, pow. gładka, brunatna, wewnątrz spalone kości ludzkie, wys. 20,5 cm, śr. 28,3 cm, nr kat. 1895: 6 (ryc. 196, 3); 3. Uszkodzone naczynie dwustożkowe, pow. gładka, dołem szorstka, brunatna, wys. 19,5 cm, śr. 23,5 cm, nr kat. 1895: 7 (ryc. 196, 6); 4. Naczynie dwustożkowego kształtu o zaokrąglonym załomie brzuśca i wysokiej szyjce, oddzielonej dwiema bruzdami, na załomie ornament w

postaci grup pionowych i ukośnych bruzd a między nimi jednakowo wykonane i podobne do siebie rysunki zwierząt z długimi ogonami, naczynie zostało silnie uszkodzone (w wyniku działań wojennych w 1945 r.), ale można przypuszczać, że rysunków było siedem, pow. gładka, poniżej załomu chropowata, wys. 18,5 cm, śr. 21,8 cm, nr kat. 1895: 8 (ryc. 199, 4 i 200); 5. Naczynie w kształcie amfory z wysoką szyjką i dwoma małymi uszkami, pow. gładka, brunatna i czarna powyżej załomu zdobiona, wys. 18,5 cm, śr. 18,5 cm, nr kat. 1895: 9 (ryc. 197, 4); 6. Naczynie jajowate z niską szyjką i dwoma uszkami, zdobione trzema bruzdami i dołeczkami, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 17,2 cm, śr. 118,0 cm, nr kat. 1895: 10 (ryc. 199, 10); 7. Naczynie jajowate z niską szyjką i dwoma uszkami, zdobione trzema bruzdami, poniżej są grupy na przemian ukośnych kresek i dołeczek, pow. gładka, brunatna, wys. 15,5 cm, śr. 16,0 nr kat. 1895: 11 (ryc. 199, 6); 8. Dzban (uszkodzony) szerokootworowy z wysoką szyjką, odtraconym uchem, zdobiony ukośnymi żłobkami poniżej szyjki, pow. gładka, brunatna, wys. 13,0 cm, śr. 17,0 cm, nr kat. 1895: 12 (ryc. 202, 1); 9. Baniaste naczynie w wygiętym brzegiem i jednym uchem, zdobione grupami (po 3) dołeczków poniżej poziomego żłobka, pow. gładka, brunatna, wys. 11,5 cm, śr. 13,0 cm, nr kat. 1895: 13; 10. Dzban z wysoką szyjką i uchem, zdobiony pasmem plecionkowym, pow. gładka, szarobrunatna, wys. 11,0 cm, śr. 14,0 cm, nr kat. 1895: 14 (ryc. 202, 5); 11. Smukłe naczynie z dwoma uchami, poniżej których ornament w postaci grup żłobków, pow. gładka, brunatna, wys. 10,0 cm, śr. 10,0 cm, nr kat. 1895: 15 (brak); 12. Kubek o pow. gładkiej, brunatnej, wys. 8,5 cm, śr. 9,0 cm, nr kat. 1895: 16 (ryc. 202, 15); 13. Mały kubek z wąską podstawą, pow. gładka, brunatna, śr. 5,8 cm, nr kat. 1895: 17; 14. Czarka z guzkiem na wewnętrznej, zdobionej stronie dna, pow. gładka, czerniona, wys. 3,5 cm, śr. 13,5 cm, nr kat. 1895: 18 (ryc. 203, 27); 15. Czerpak (ucho utracone) o pow. jasnobrunatnej, wys. 4,5 cm, śr. 14,0 cm, nr kat. 1895: 19 (ryc. 203, 16); 16. Mała czarka o pow. czerwobrunatnej, wys. 3,5 cm, śr. 10,0 cm, nr kat. 1895: 20 (ryc. 203, 21); 17. Podobna czarka o pow. gładkiej, brunatnej, wys. 3,5 cm, śr. 9,5 cm, nr kat. 1895: 21 (ryc. 203, 23); 28. Trzon szpili brązowej, dł. 9,0 cm, nr kat. 1895: 22 (brak od 1904 r.); 18. Trzon innej szpili brązowej, dł. 9,5 cm, nr kat. 1895: 23 (brak od 1904 r.); 19. „Serek” kamienny, dł. 3,2 cm, nr kat. 1895: 24 (brak od 1904 r.). 20. Duże naczynie z wysoką szyjką, oddzieloną poziomą bruzdą, poniżej bruzdy grupy pionowych i ukośnych kresek, pow. poniżej załomu chropowata, jasnobrunatna, wys. 28,5 cm, śr. 30,0 cm, nr kat. 1895: 34 (ryc. 195, 3); 21. Podobne duże naczynie z wysoką szyjką, pow. gładka, poniżej załomu szorstka, szarobrunatna, powyżej załomu grupy ukośnych kresek i dołki, wys. 29,5 cm, śr. 31,6 cm, nr kat. 1895: 35; 22. Naczynie dwustożkowe, powyżej załomu siedem poziomych bruzd, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 17,0 cm, śr. 23,0 cm, nr kat. 1895: 36 (ryc. 196, 4); 23. Podobne naczynie (uszkodzone), pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 18,0 cm, śr. 22,0 cm, nr kat. 1895: 37 (ryc. 196, 5); 24. Naczynie jajowatego kształtu z krótką szyjką, dwoma uszkami, pow. gładka, czerwobrunatna, wys. 19,0 cm, śr. 20,0 cm, nr kat. 1895: 38 (ryc. 201, 4); 25. Podobne naczynie o pow. gładkiej, szarobrunatnej, wys. 17,7 cm, śr. 19,0 cm, nr kat. 1895: 39; 26. Podobne naczynie z wysoką wyodrębnioną szyjką, pow. gładka, brunatna, wys. 16,0 cm, śr. 17,0 cm, nr kat. 1895: 40 (ryc. 197, 7); 27. Wazowate naczynie z dwoma uchami i wysoką szyjką (uszkodzone), pow. gładka, szara, wys. 15,5 cm, śr. 17,5 cm, nr kat. 1895: 41 (ryc. 197, 8); 28. Baniaste naczynie z niską szyjką i dwoma uszkami, pow. gładka, szarobrunatna, wys. 16,5 cm, śr. 17,5 cm, nr kat. 1895: 42; 29. Wazowate naczynie z dwoma uchami, pow. gładka, szarobrunatna, wys. 13,5 cm, śr. 15,0 cm, nr kat. 1895: 43; 30. Baniaste naczynie z niską szyjką i dwoma uchami, pow. gładka, szarobrunatna, wys. 14,5 cm, śr. 17,0 cm, nr kat. 1895: 44 (ryc. 199, 8); 31. Baniaste naczynie z niską szyjką i dwoma uchami, pow. gładka, czerwobrunatna, wys. 11,0 cm, śr. 12,5 cm, nr kat. 1895: 45 (ryc. 201, 2); 32. Naczynie baniaste z cylindryczną wysoką szyjką i dużym uchem, pow. gładka, brunatna, wys. 18,0 cm, śr. 17,5 cm, nr kat. 1895: 46 (brak); 33. Ba-

Ryc. 199. Stobnica, stan. 1. Ceramika ze zniszczonych grobów
 Abb. 199. Stobnica, Fundst. 1. Keramik aus den zerstörten Gräbern

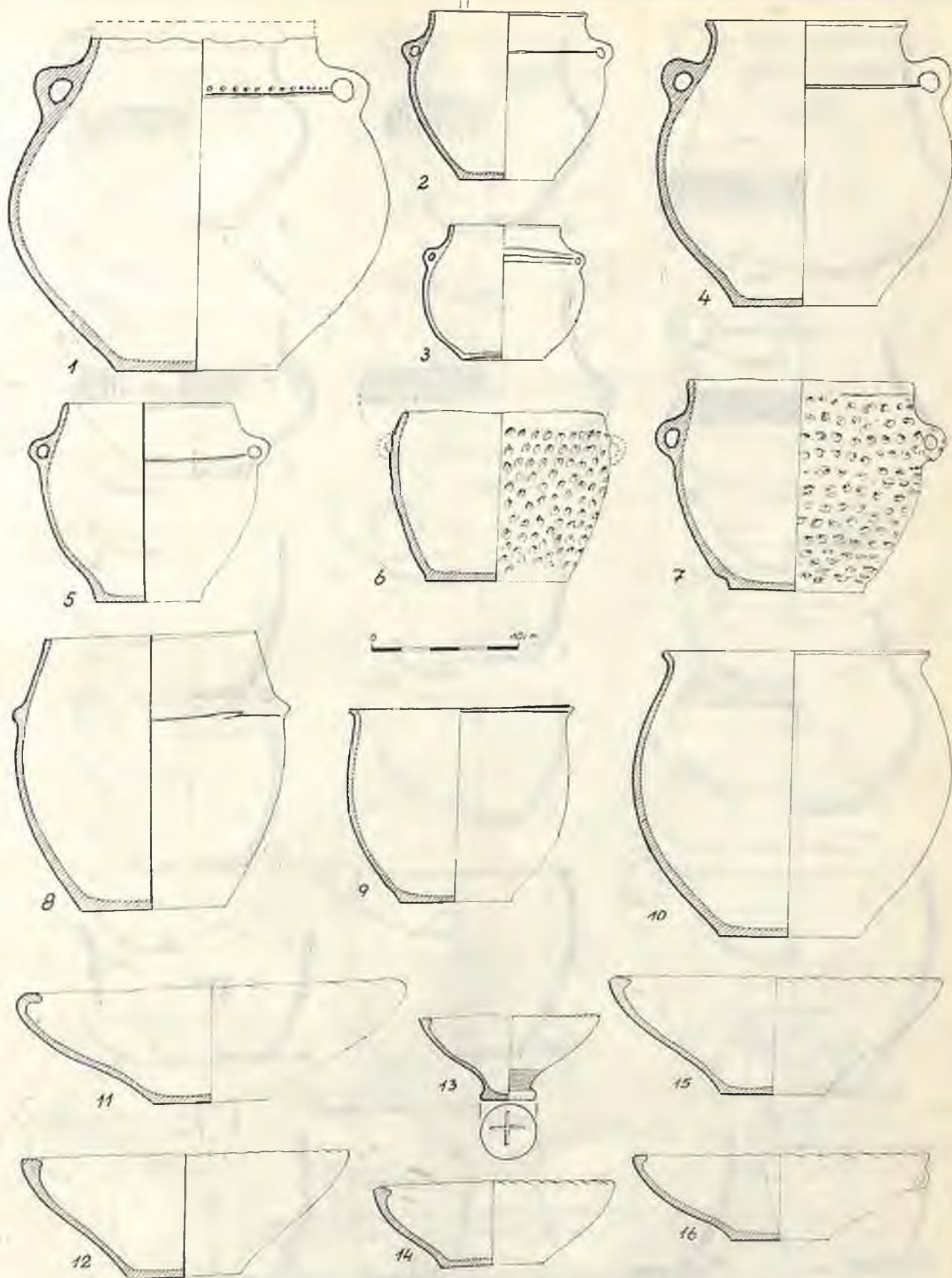
Ryc. 200. Stobnica, stan. 1. Popielnica z ornamentem figuralnym
Abb. 200. Stobnica, Fundst. 1. Urne mit Figuralornament

niaste naczynie na wąskiej podstawie, z dwoma uszkami, zdobione ornamentem geometrycznym, pow. gładka, czarna i brunatna, wys. 8,2 cm, śr. 9,5 cm, nr kat. 1895: 47 (brak); 34. Wazowate naczynie z wygiętym brzegiem i jednym uchem, pow. gładka, brunatna, zdobiona poniżej nasady szyjki na przemian ukośnymi grupami kresiek, wys. 8,0 cm, śr. 16,0 cm, nr kat. 1895: 48 (brak); 35. Dzbaneł z cylindryczną szyjką, poniżej poziome bruzdy, brzusec zdobiony pionowymi kreskami, pow. gładka, brunatna, wys. 10,0 cm, śr. 11,5 cm, nr kat. 1895: 49 (ryc. 202, 2); 36. Dzban ze zwiężającą się szyjką, poniżej poziomej bruzdy pionowe żłobki, pow. gładka, szarobrunatna, wys. 10,0 cm, śr. 13,5 cm, nr kat. 1895: 50 (ryc. 202, 3); 37. Dzban z szerokim otworem, pow. niestarannie wygładzona, brunatna, wys. 12,5 cm, śr. 16,5 cm, nr kat. 1895: 51 (ryc. 202, 12); 38. Podobny dzbanek o pow. szarobrunatnej, wys. 10,5 cm, śr. 13,0 cm, nr kat. 1895: 52 (ryc. 202, 13); 39. Szerokootworowy garnek z wygiętą krawędzią, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 13,0 cm, otw. 15,0 cm, nr kat. 1895: 53 (ryc. 201, 9); 40. Kubek cylindrycznego kształtu, ucho odłamane, pow. gładka, brunatna, wys. 8,0 cm, śr. 8,5 cm, nr kat. 1895: 54 (brak); 41. Małe szerokootworowe naczynie z dwoma uszkami, przy podstawie poziome żłobki, pow. gładka, brunatna, wys. 8,5 cm, śr. 9,3 cm, nr kat. 1895: 55 (ryc. 197, 13); 42. Podobne naczynie, pow. jasnobrunatna, wys. 8,5 cm, śr. 8,5 cm, nr kat. 1895: 56 (ryc. 197, 17); 43. Cylindryczne naczynie o pow. jasnobrunatnej, wys. 7,8 cm, śr. 9,0 cm, nr kat. 1895: 57 (ryc. 197, 14); 44. Naczynie z wygiętym brzegiem, pow. gładka, brunatna, wys. 7,5 cm, śr. 8,0 cm, nr kat. 1895: 58 (ryc. 197, 12); 45. Kubek z utraconym uchem, pow. gładka, brunatna, wys. 8,0 cm, śr. 4,3 cm, nr kat. 1895: 59 (brak); 46. Kubek z przewężoną szyjką, ucho utracone, wys. 5,5 cm, śr. 5,5 cm, nr kat. 1895: 60 (brak); 47. Małe baniaste naczynie o pow. gładkiej, brunatnej, wys. 5,0 cm, śr. 5,5 cm, nr kat. 1895: 61 (ryc. 204, 5); 48. Misa z karbowanym brzegiem, pow. gładka, szara, wys. 8,0 cm, śr. 22,5 cm, nr kat. 1895: 62 (ryc. 201, 12); 49. Misa z karbowanym brzegiem i uszkiem, pow. czerwobrunatna, wys. 5,5 cm, otw. 20,0 cm, nr kat. 1895: 63 (ryc. 201, 16); 50. Fragment misy o pow. gładkiej, szarej, wys. 6,0 cm, śr. 14,0 cm, nr kat. 1895: 64 (brak); 51. Czerpak z wgniecionym dnem, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 4,5 cm, śr. 13,5 cm, nr kat. 1895: 65 (ryc. 203, 4); 52. Uszkodzony czerpak o pow. gładkiej, szarej, wys. 6,0 cm, śr. 15,0 cm, nr kat. 1895: 66 (ryc. 203, 9); 53. Czerpak, pow. gładka, szara, wys. 5,0 cm, śr. 13,0 cm, nr kat. 1895: 67 (ryc. 203, 5); 54. Czerpak, pow. gładka, szara, wys. 6,0 cm, śr. 13,0 cm, nr kat. 1895: 68 (ryc. 203, 10); 55. Mniejszy, podobny czerpak, niestarannie wykonany, wys. 3,3 cm, śr. 9,5 cm, nr kat. 1895: 69 (ryc. 203, 6); 56. Mały czerpaczek, wys. 4,0 cm, śr. 9,5 cm, nr kat. 1895: 70

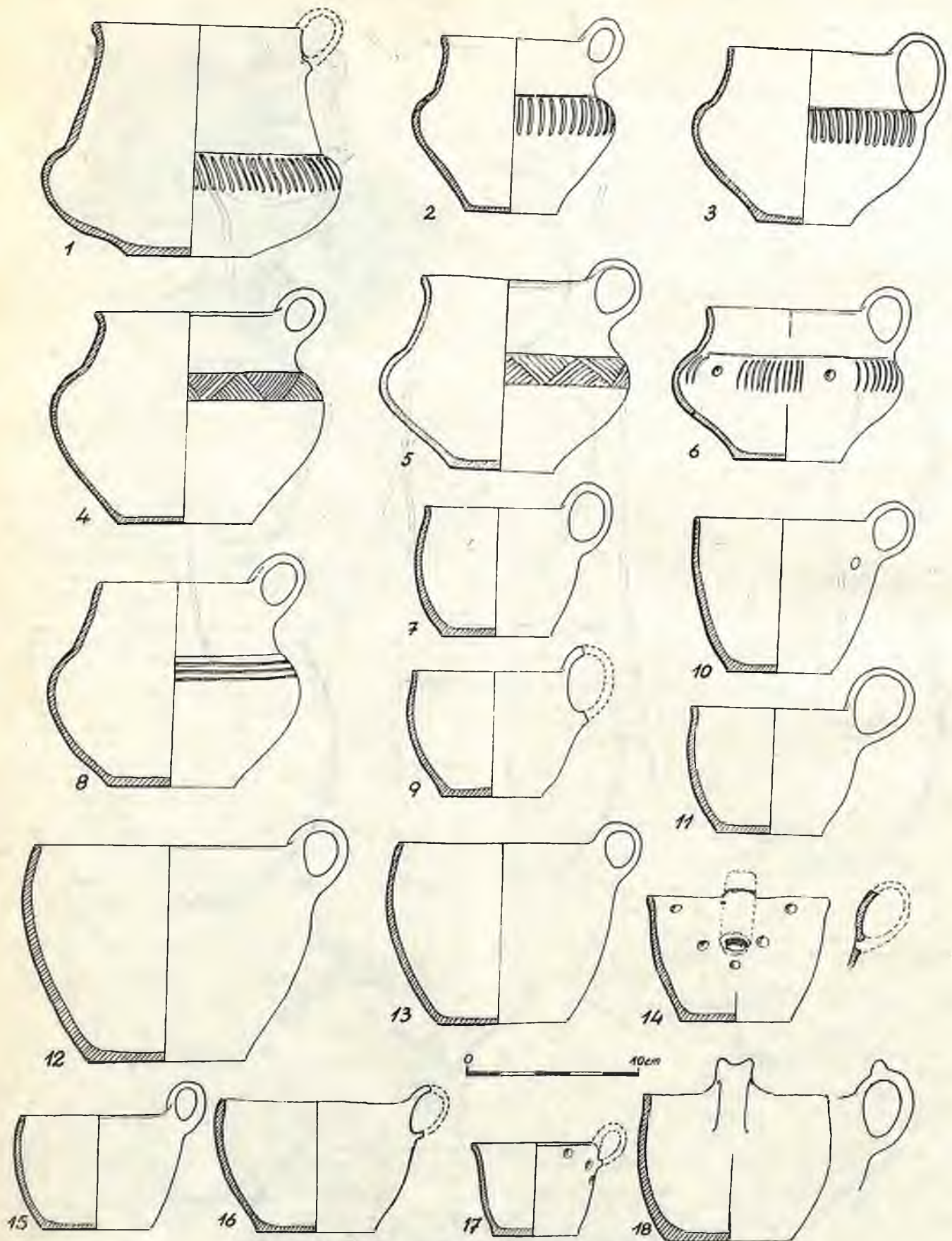
(ryc. 203, 7); 57. Czerpak z wysokim uchem, wys. 4,5 cm, śr. 9,5 cm, nr kat. 1895: 71 (ryc. 203, 8); 58. Czerpak, pow. jasnobrunatna, wys. 3,5 cm, śr. 10,5 cm, nr kat. 1895: 72 (brak); 59. Mały czerpak o pow. szarobrunatnej, wys. 2,8 cm, śr. 7,8 cm, nr kat. 1895: 73 (ryc. 203, 11); 60. Czerpaczek o pow. jasnobrunatnej, wys. 3,2 cm, śr. 8,0 cm, nr kat. 1895: 74 (ryc. 203, 13); 61. Uszkodzony czerpak o pow. jasnobrunatnej, wys. 2,5 cm, śr. 7,8 cm, nr kat. 1895: 75 (ryc. 203, 14); 62. Uszkodzony czerpak o pow. ciemnoszarej, wys. 4,0 cm, śr. 11,5 cm, nr kat. 1895: (ryc. 203, 15); 63. Fragment podobnego czerpaka o pow. gładkiej, szarej, wys. 4,0 cm, śr. 9,5 cm, nr kat. 1895: 77; 64. Czarka o pow. gładkiej, jasnobrunatnej, wys. 4,3 cm, śr. 9,5 cm, nr kat. 1895: 78 (brak); 65. Czarka z guzkiem na wewnętrznej stronie dna, zdobionego bogatym ornamentem geometrycznym, pow. gładka, ciemnoszara, wys. 2,0 cm, śr. 15,5 cm, nr kat. 1895: 79 (brak); 66. Podobna czarka o pow. gładzonej, ciemnoszarej, zdobionej, nr kat. 1895: 80 (brak); 67. Podstawa „piecyka” glinianego, wys. zach. 9,0 cm, śr. podstawy 13,0 cm, nr kat. 1895: 81 (ryc. 204, 8); 68. Płaski krążek gliniany z otworem w środku (prześlik?), wys. 0,6 cm, śr. 7,2 cm, nr kat. 1895: 82 (ryc. 204, 19).

Zakupy od radcy sądowego Gramsa z Poznania w 1896 r.:

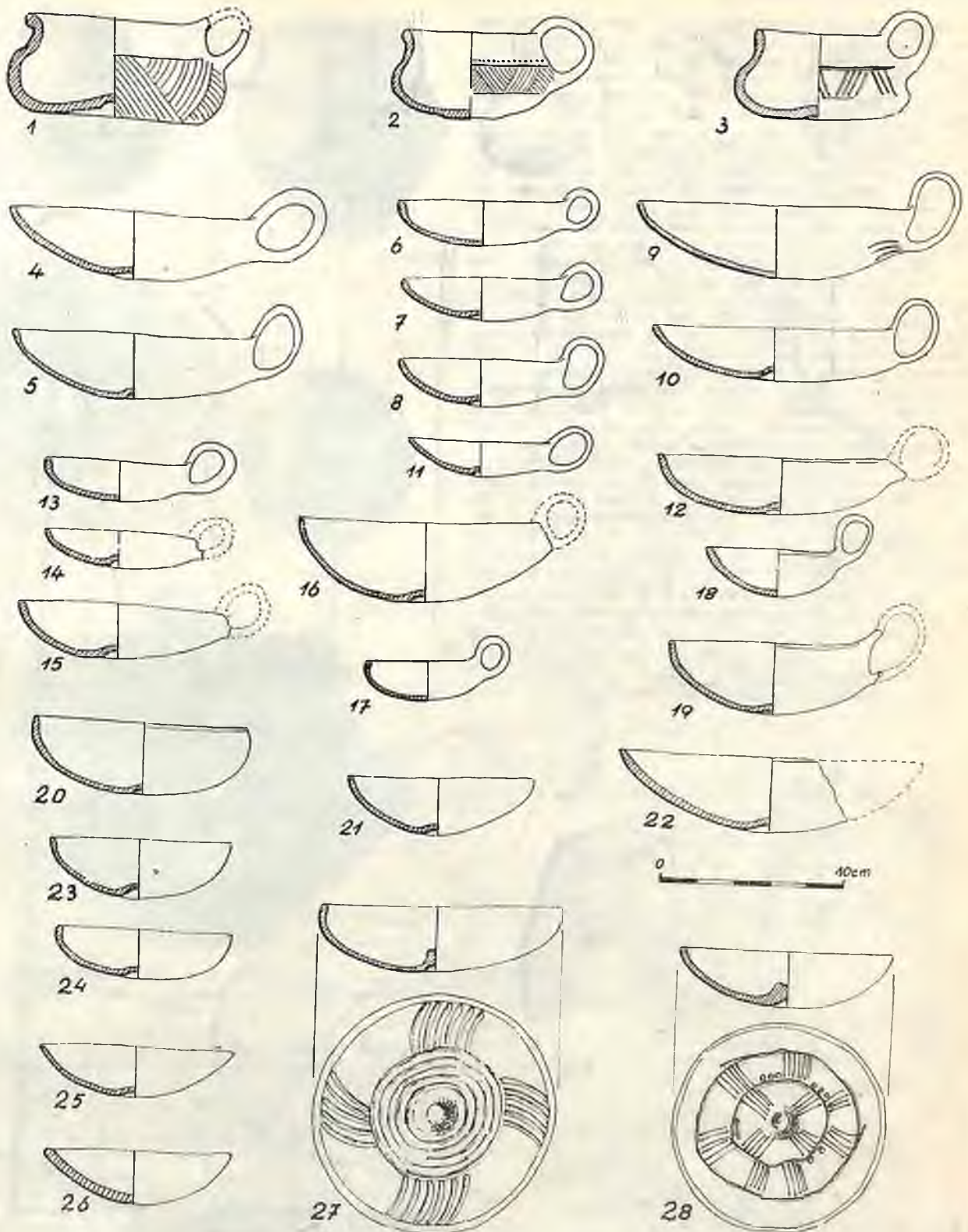
1. Wazowate naczynie z wysoką, cylindryczną szyjką, oddzieloną trzema poziomymi żłobkami, poniżej grupy pionowych kresiek, pow. gładka, poniżej załomu chropowata, brunatna, wys. 26,0 cm, śr. 28,0 cm, nr kat. 1896: 19 (ryc. 195, 2); 2. Podobne naczynie o pow. brunatno-żółtawej, wewnątrz spalone kości ludzkie, wys. 22,3 cm, śr. 28,0 cm, nr kat. 1896: 20 (ryc. 195, 5); 3. Podobne naczynie z wysoką szyjką, pow. gładka, przy podstawie obmazywana, czerwona i brunatna, wys. 19,7 cm, śr. 25,5 cm, nr kat. 1896: 21 (ryc. 196, 1); 4. Podobne naczynie z czterema grupami pionowych żeberk powyżej załomu, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 19,5 cm, śr. 27,0 cm, nr kat. 1896: 22 (ryc. 196, 2); 5. Baniaste, bardzo uszkodzone naczynie z jednym uchem, pow. gładka, poniżej załomu szorstka, czerwobrunatna, wys. zach. 20,5 cm, śr. 28,0 cm, nr kat. 1896: 23 (ryc. 199, 2); 6. Naczynie wazowate z wysoką szyjką i dwoma uszkami, pow. gładka, żółtawa z czarnymi plamami, wys. 18,0 cm, śr. 18,0 cm, nr kat. 1896: 24 (ryc. 199, 7); 7. Naczynie wazowate o krótkiej szyjce i z dwoma uchami, poniżej nasady szyjki ornament w postaci na przemian ukośnych grup żłobków, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 16,5 cm, śr. 21,0 cm, nr kat. 1896: 25 (ryc. 197, 6); 8. Naczynie z wysoką szyjką, poniżej jej nasady pasmo ornamentacyjne, pow. gładka, brunatna, wys. 18,3 cm, śr. 20,0 cm, nr kat. 1896: 26 (brak); 9. Naczynie jajowatego kształtu z niską szyjką i dwoma uchami, pow. gładka, brunatna, wys. 20,5 cm, śr. 22,0 cm, nr kat. 1896: 27 (ryc. 199, 5); 10. Baniaste naczynie z dwoma guzkami zamiast uch, pow. gładka, poniżej załomu chropowata, czerwobrunatna, wys. 18,5 cm, śr. 18,0 cm, nr kat. 1896: 28 (ryc. 201, 8); 11. Uszkodzone naczynie jajowatego kształtu o pow. chropowatej i obmazywanej, brunatnej, wys. zach. 24,0 cm, śr. 23,5 cm, nr kat. 1896: 29 (ryc. 196, 8); 12. Naczynie jajowate z szerokim otworem, pow. gładka, brunatna, wys. 19,0 cm, śr. 21,5 cm, nr kat. 1896: 30 (ryc. 201, 10); 13. Naczynie jajowatego kształtu z lekko wygiętym brzegiem, pow. gładka, żółta, wys. 16,5 cm, śr. 19,5 cm, nr kat. 1896: 31 (brak); 14. Naczynie szerokootworowe z dwoma uszkami, pow. chropowata, zdobiona ornamentem paznokciowym, brunatna, wys. 14,0 cm, śr. 17,0 cm, nr kat. 1896: 32 (ryc. 201, 7); 15. Naczynie szerokootworowe o pow. chropowatej, pokrytej dołkami wykonanymi paznokciem, szarobrunatna, wys. 11,2 cm, śr. 15,5 cm, nr kat. 1896: 33 (ryc. 201, 6); 16. Baniaste naczynie z niską szwilką, pow. gładka, brunatna, wys. 12,3 cm, śr. 14,3 cm, nr kat. 1896: 34 (brak); 17. Podobne naczynie o pow. brunatnej, wys. 13,0 cm, śr. 14,0 cm, nr kat. 1896: 35 (brak); 18. Baniaste naczynie z dwoma uszkami, pow. gładka, czerwobrunatna, wys. 12,0 cm, śr. 13,0 cm, nr kat. 1896: 36 (brak); 19. Podobne naczynie o pow. brunatnej, wys. 9,0 cm, śr. 10,0 cm, nr kat. 1896: 37 (ryc. 201, 3); 20. Dwustopkowe naczynie zdobione na załomie brzuśca, pow. gładka, jasnobrunatna,

Ryc. 201. Stobnica, stan. 1. Ceramika ze zniszczonych grobów
 Abb. 201. Stobnica, Fundst. 1. Keramik aus den zerstörten Gräbern

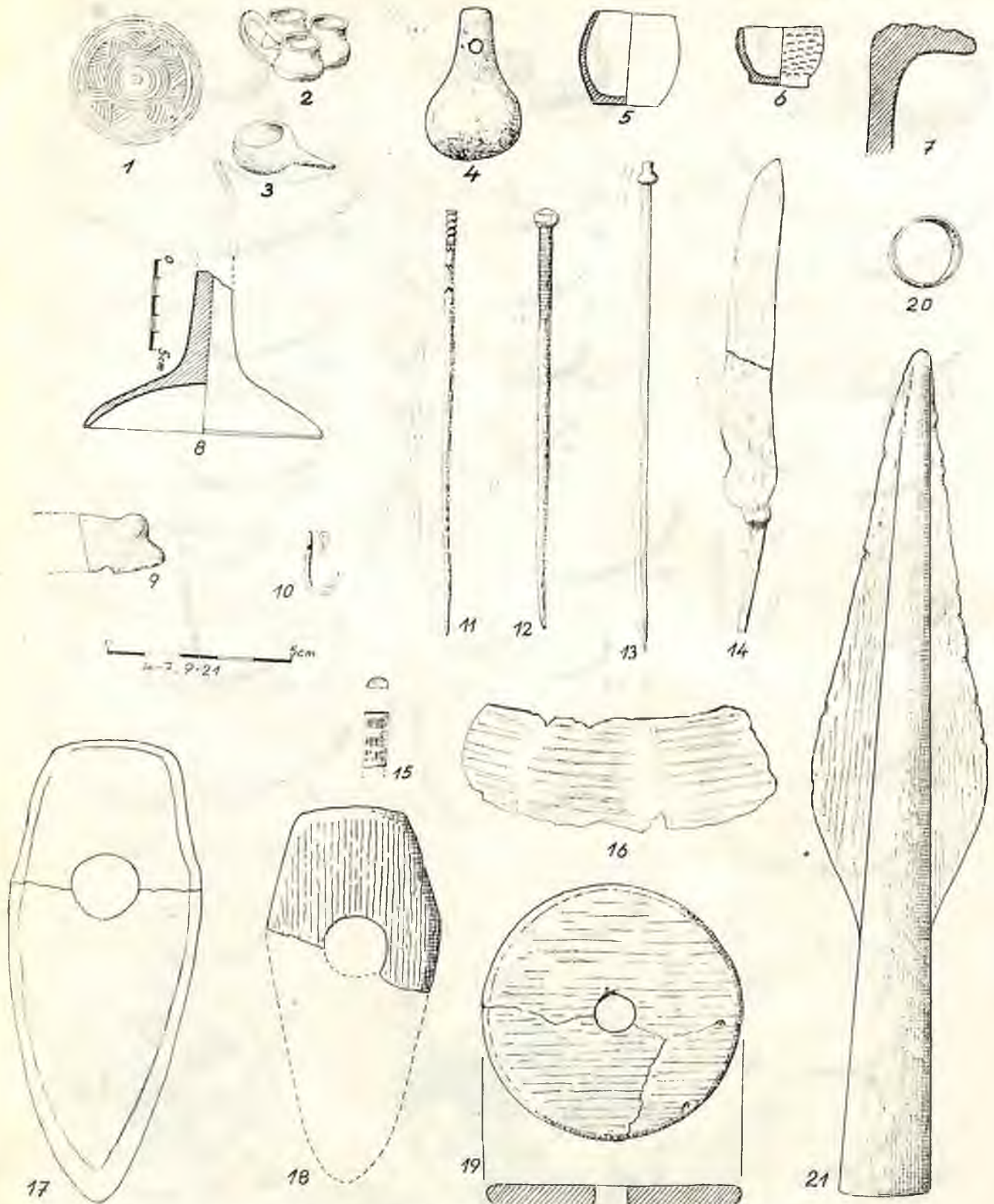
Ryc. 202. Stobnica, stan. 1. Ceramika ze zniszczonych grobów
 Abb. 202. Stobnica, Fundst. 1. Keramik aus den zerstörten Gräbern

Ryc. 203. Stobnica, stan. il. Ceramika ze zniszczonych grobów
 Abb. 203. Stobnica, Fundst. 1. Keramik aus den zerstörten Gräbern

wys. 13,5 cm, śr. 17,0 cm, nr kat. 1896: 38 (brak); 21. Dwustożkowate, małe naczynie o pow. szarobrunatnej, wys. 7,0 cm, śr. 8,0 cm, nr kat. 1896: 39 (ryc. 197, 10); 22. Naczynie z wysoką szyjką i śladami ucha, pow. gładka, brunatna, wys. 9,2 cm, śr. 10,5 cm, nr kat. 1896: 40 (brak); 23. Wazowate naczynie z wysoką szyjką i dwoma uszkami, powyżej załomu brzuśca pasmo ornamentacyjne, pow. gładka, czerwobrunatna, wys. 9,5 cm,

śr. 10,0 cm, nr kat. 1896: 41 (brak); 24. Dzbanek z krótką szyjką, wygiętym brzegiem i taśmowatym uchem, poniżej nasady szyjki ornament w postaci grup pionowych żłobków, pow. gładka, brunatna i czarna, wys. 8,8 cm, śr. 13,3 cm, nr kat. 1896: 42 (ryc. 202, 6); 25. Dwustożkowate naczynie na smukłej, wysokiej podstawie i o cylindrycznej szyjce, na załomie ornament plecinkowy, pow. gładka, brunatna, wys. 10,5 cm, śr. 11,7 cm, nr kat. 1896:

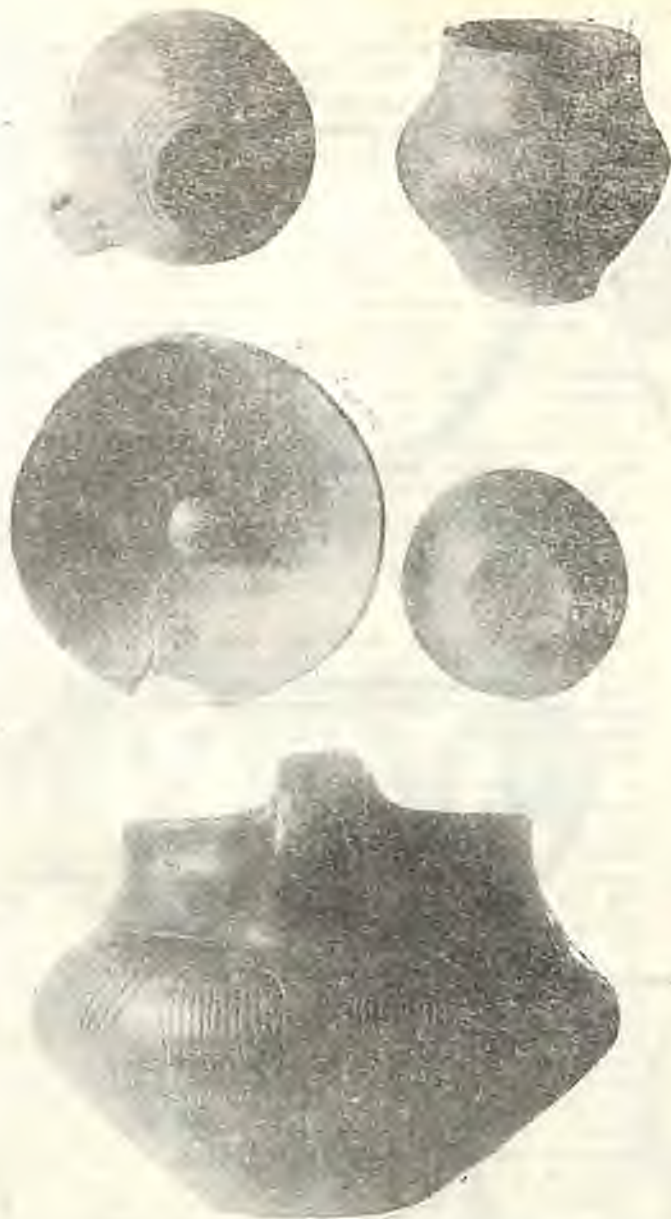

Ryc. 204. Stobnica, stan. 1. Przedmioty metalowe, gliniane i kamienne ze zniszczonych grobów

Abb. 204. Stobnica, Fundst. 1. Metall-, Ton- und Steingegegenstände aus den zerstörten Gräbern

43 (ryc. 197, 3); 26. Uszkodzony kubek o pow. gładkiej, brunatnej, wys. 5,6 cm, śr. 8,0 cm, nr kat. 1896: 44 (ryc. 202, 17); 27. Dwustożkowate naczynie, zdobione powyżej załomu pasmem plecionkowym, pow. gładka, brunatnoczerwona, wys. 6,0 cm, śr. 7,5 cm, nr kat. 1896: 45 (brak); 28. Naczynie prawie cylindrycznego kształtu, z dwoma uszkami, zdobione grupami żłbków, pow. gładka, ciem-

nobrunatna, wys. 8,0 cm, śr. 7,5 cm, nr kat. 1896: 46 (ryc. 197, 16); 29. Smukłe małe naczynie z uszkami, pow. gładka, brunatna, wys. 9,7 cm, śr. 8,7 cm, nr kat. 1896: 47 (ryc. 197, 15); 30. Czerpak z niską szyką, zdobiony na załomie ornamentem plecionkowym, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 4,5 cm, śr. 8,5 cm, nr kat. 1896: 48 (ryc. 203, 2); 31. Podobny czerpak o pow. gładkiej, bru-

Ryc. 205. Stobnica, stan. 1. Naczynia ze znakami symbolicznymi
Abb. 205. Stobnica, Fundst. 1. Gefäße mit symbolischen Zeichnungen

natnej, wys. 4,7 cm, śr. 8,7 cm, nr kat. 1896; 49 (ryc. 203, 3); 32. Podobny dzbanek o pow. jasnobrunatnej, wys. 4,0 cm, śr. 6,5 cm, nr kat. 1896: 50 (brak); 33. Kubek o pow. brunatnej, wys. 9,0 cm, śr. 10,3 cm, nr kat. 1896: 51 (ryc. 202, 10); 34. Kubek o pow. jasnobrunatnej, wys. 9,5 cm, śr. 11,5 cm, nr kat. 1896: 52 (brak); 35. Kubek z dużym uchem, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 7,2 cm, śr. 10,0 cm, nr kat. 1896: 53 (ryc. 203, 11); 36. Kubek o pow. ciemnoszarej, wys. 8,3 cm, śr. 8,7 cm, nr kat. 1896: 54 (ryc. 202, 7); 37. Kubek z utraconym uchem, pow. jasnobrunatna, wys. 8,3 cm, śr. 9,0 cm, nr kat. 1896: 55 (ryc. 202, 9); 38. Kubek o pow. brunatnej, wys. 5,7 cm, śr. 7,0 cm, nr kat. 1896: 56 (brak); 39. Uszkodzona misa ze zgrubiałym, karbowanym brzegiem, pow. szarobrunatna, wys. 8,0 cm, śr. 22,0 cm, nr kat. 1896: 57 (ryc. 201, 15); 40. Misa z karbowaną, zagiętą do środka krawędzią, pow. gładka, czerwobrunatna, wys. 8,0 cm, śr. 25,5 cm, nr kat. 1896: 58 (ryc. 201, 11); 41. Fragmenty kubka zdobionego wewnątrz, pow. lśniący czarna, wys. 4,7 cm, śr. 11,5 cm, nr kat. 1896: 59; 42. Czerpak z odlamanym uchem, pow. szara, wys. 4,0 cm, śr. 12,5 - 14,5 cm, nr kat. 1896: 59a (ryc. 203, 12); 43. Mały czerpak o pow. szarej, wys. 3,0 cm, śr. 7,5 cm, nr kat. 1896: 59b

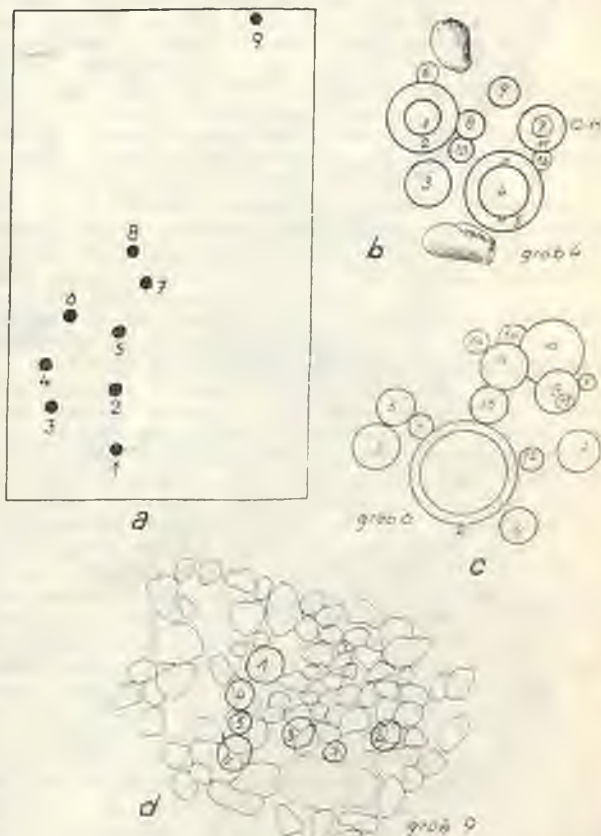
(ryc. 203, 18); 44. Część czarki z nieznacznie wgniecionym dnem, pow. szara, wys. 4,0 cm, śr. 15,5 cm, nr kat. 1896: 60 (ryc. 203, 22); 45. Czerpak z odlamanym uchem, pow. jasnobrunatna, wys. 4,0 cm, śr. 11,0 cm, nr kat. 1896: 61 (ryc. 203, 19); 46. Uszkodzony czerpak, wys. 4,0 cm, śr. 11,0 cm, nr kat. 1896: 62 (brak); 47. Czerpak z guzkiem na dnie, wys. 3,5 cm, śr. 9,5 cm, nr kat. 1896: 63 (brak); 48. Uszkodzony czerpak, pow. brunatna, wys. 3,0 cm, śr. 7,5 cm, nr kat. 1896: 64 (brak); 49. Uszkodzony czerpak z guzkiem na dnie, pow. brunatna, wys. 3,5 cm, śr. 7,7 cm, nr kat. 1896: 65 (brak); 50. Niestarannie wykonana czarka o pow. jasnobrunatnej, wys. 4,0 cm, śr. 11,5 cm, nr kat. 1896: 66 (ryc. 203, 20); 51. Brązowy grot włóczni z długim żeberkiem środkowym, dł. 11,5 cm, szer. ostrza 3,5 cm, nr kat. 1896: 67 (ryc. 211, 16); 52. Płaski krążek gliniany z otworem w środku, śr. 6,5 cm, wys. 1,0 cm, nr kat. 1896: 68 (brak); 53. Część toporka kamiennego, dł. zach. 5,0 cm, szer. 4,5 cm, nr kat. 1896: 69 (ryc. 211, 15). Naczynie dwustożkowatego kształtu o zaokrąglonym załamie brzuśca, z wysoką, wyodrębnioną szyjką, oddzieloną trzema bruzdami, powyżej załamom ornament złożony z grup pionowych i ukośnych kresek a między nimi cztery delikatnie ryte rysunki zwierząt (koni?). Mimo wspólnych cech wyobrażenia te wykazują wyraźne zróżnicowanie. Pow. gładka (wyświeconą), poniżej załamom ślady obmazywania, ciemnobrunatna, wys. 18,8 cm, śr. 23,4 cm, bez nr inw. i kat. (ryc. 197, 1 i 198); wewnątrz kartka z informacją, że naczynie znajdowało się w zbiorach Müllera w Szamotulach i że prawdopodobnie pochodzi z cmentarzyska w Stobnicy. Por. też wyżej opis naczynia, nr kat. 1895: 8 (ryc. 199, 4).

Dar naucz. Kliemkego z Oporzyna:

Baniaste naczynie z niską szyjką i dwoma uszkami, nr kat. ? (brak w zb); por. E. Blume, 1909, s. 66, nr 741.

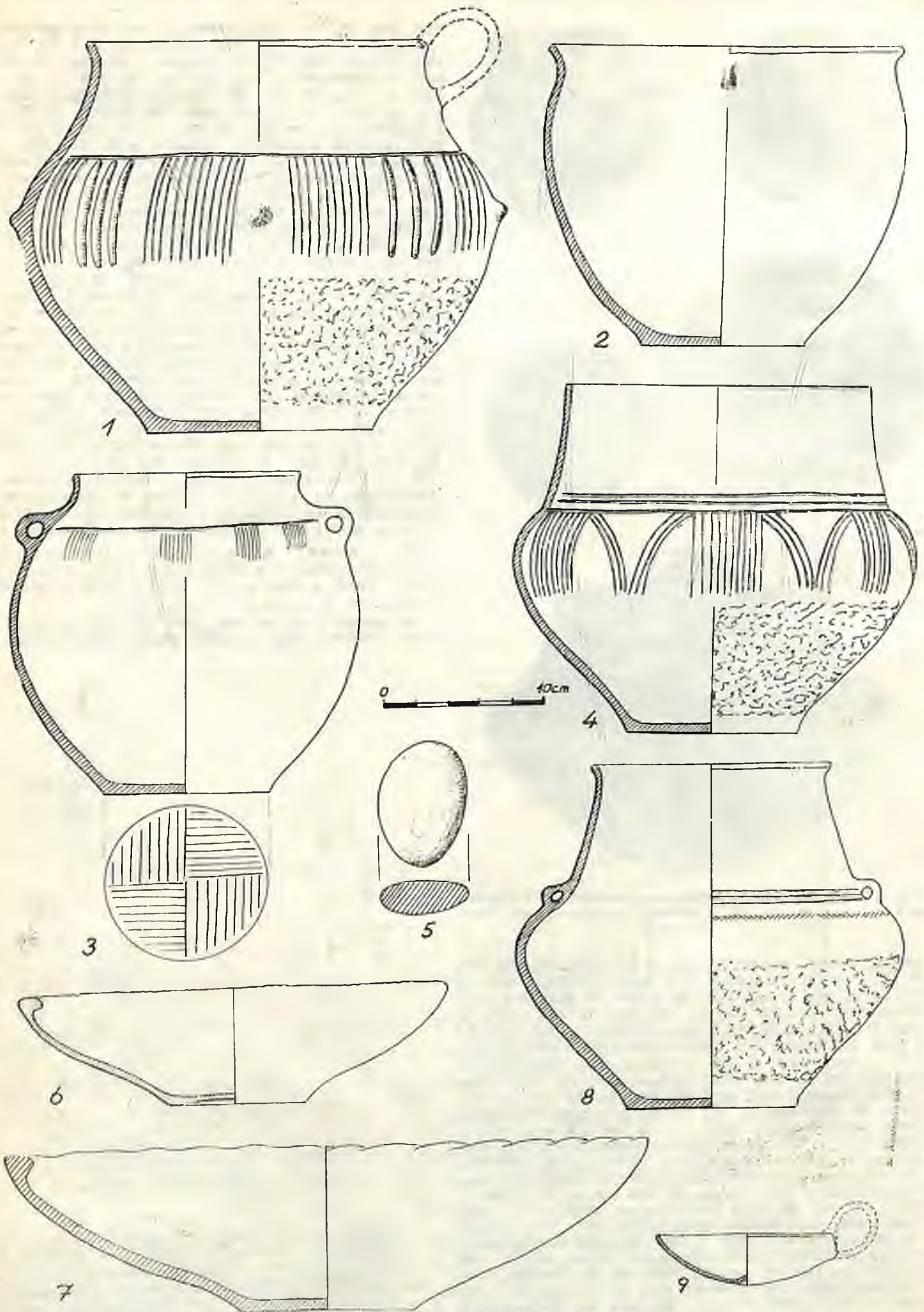
Dar O. Knoopa z Rogoźna:

12 naczyń glin., nr kat. 1909: 259-270 (brak w zbiorach, również dokumentacja uległa zniszczeniu).

Ryc. 206. Stobnica, stan. 1. Plan części cmentarzyska oraz plany grobów nr 4, 6 i 9

Abb. 206. Stobnica, Fundst. 1. Plan eines Teiles des Gräberfeldes und Pläne der Gräber Nr. 4, 6 und 9

Ryc. 207. Stobnica, stan. 1. Zawartość grobu nr 1
 Abb. 207. Stobnica, Fundst. 1. Inhalt des Grabes Nr. 1

Dar Elli Peyser z Poznania:

Osiem naczyń glinianych (brak w zbiorach); por. E. Blume, 1909, s. 136, nr 2624-2627 i 2635-2638.

W zbiorach znajduje się głęboki kubek z uchem zaopatrzonym w dwa boczne guzki, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 8,6 cm, śr. 10,6 cm, bez nr inw. (ryc. 202, 18).

Na tym samym rozległym stanowisku (nr 1), pod lasem niedaleko budynku szkolnego, w 1925 r. przeprowadził badania wykopaliskowe St. Dedio, nauczyciel gimn. w Poznaniu. Odkrył 9 pochówków ciałopalnych, zawierających — poza drobnymi ułamkami nieokreślonych przedmiotów brązowych — wyłącznie ceramikę (ryc. 206, a). Uzyskany materiał, zainwentaryzowany pod nr 1925: 282-283, liczył w sumie 103 pozycje katalogowe. Z przeprowadzonych badań nie zachowała się odpowiednia dokumentacja (oprócz planików trzech grobów); w wyniku spustoszeń spowodowanych działaniami wojennymi w latach 1944-1945 zniszczony został m. in. katalog z 1925 r., zawierający opracowanie uzyskanych zabytków. Z tych samych powodów całkowicie zniszczeniu uległa część przedmiotów, których odtworzenie w postaci rycin itp. jest obecnie zupełnie niemożliwe. Na ilość zabytków wskazuje kolejna numeracja katalogowa.

Inwentarz:

Grób 1. Na jego zawartość składało się 13 jednostek (wg pozycji katalogowych: 1925-1163-1175), z których zachowało się tylko dziewięć: 1. Misa ze zgrubiałym brzegiem i krawędzią z przerwami karbowaną prostopadłymi żłobkami, pow. gładka, brunatna z ciemnymi plamami, wys. 7,2 cm, otw. 26,0 cm, nr kat. 1925: 1164 (ryc. 207, 6); 2. Ułamki baniastego naczynia z niską szyjką, zdobionego poniżej nasady szyjki grupami pionowych i ukośnych kresiek, pow. gładka, brunatna z ciemnymi plamami, nr kat. 1925: 1164a; 3. Szerokotworowe naczynie z guzkiem poniżej wygiętej krawędzi, pow. gładka, brunatna, wys. 19,0 cm, śr. 22,5 cm, nr kat. 1925: 1165 (ryc. 207, 2); 4. Płaski czerpak z wgniecionym dnem, pow. gładka, brunatna, wys. 3,8 cm, otw. 12,0×14,0 cm, nr kat. 1925: 1167 (ryc. 207, 9); 5. Dwustożkowa popielnica z nieznacznie wyodrębnioną szyjką, zdobiona powyżej załomu grupami żłobków i żeberek, ucho utracone (rytualnie) i miejsce ułamania wygładzone, pow. czerniona, gładka, poniżej załomu chropowata, wewnątrz spalone kości ludzkie, wys. 24,6 cm, śr. 29,0 cm, nr kat. 1925: 1171 (ryc. 207, 1); 6. Naczynie jajowatego kształtu z niską szyjką i dwoma uchami, poniżej szyjki grupy pionowych kresiek, dno zdobione, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 20,2 cm, śr. 21,0 cm, nr kat. 1925: 1172 (ryc. 207, 3); 7. Naczynie z zaokrąglonym załomem brzuśca, wysoką szyjką i dwoma uszkami, powyżej załomu ornament pseudosznurowy, pow. jasnobrunatna, lśniąco gładka, poniżej załomu częściowo szorstka, wys. 22,0 cm, śr. 24,0 cm, nr kat. 1925: 1173 (ryc. 207, 8); 8. Dwustożkowe naczynie z wysoką szyjką, zdobione na załomie grupami pionowych i ukośnych kresiek, pow. brunatna, gładka, poniżej załomu chropowata, wys. 22,0 cm, śr. 25,0 cm, nr kat. 1925: 1174 (ryc. 207, 4); 9. Duża misa z szeroką, karbowaną krawędzią, pow. gładka, brunatna, miejscami ciemna, wys. 10,7 cm, otw. ok. 40,0 cm, nr kat. 1925: 1175 (ryc. 207, 7).

Grób 2. Liczył w sumie sześć jednostek (nr kat. 1925: 1176-1181). Zachowało się pięć.

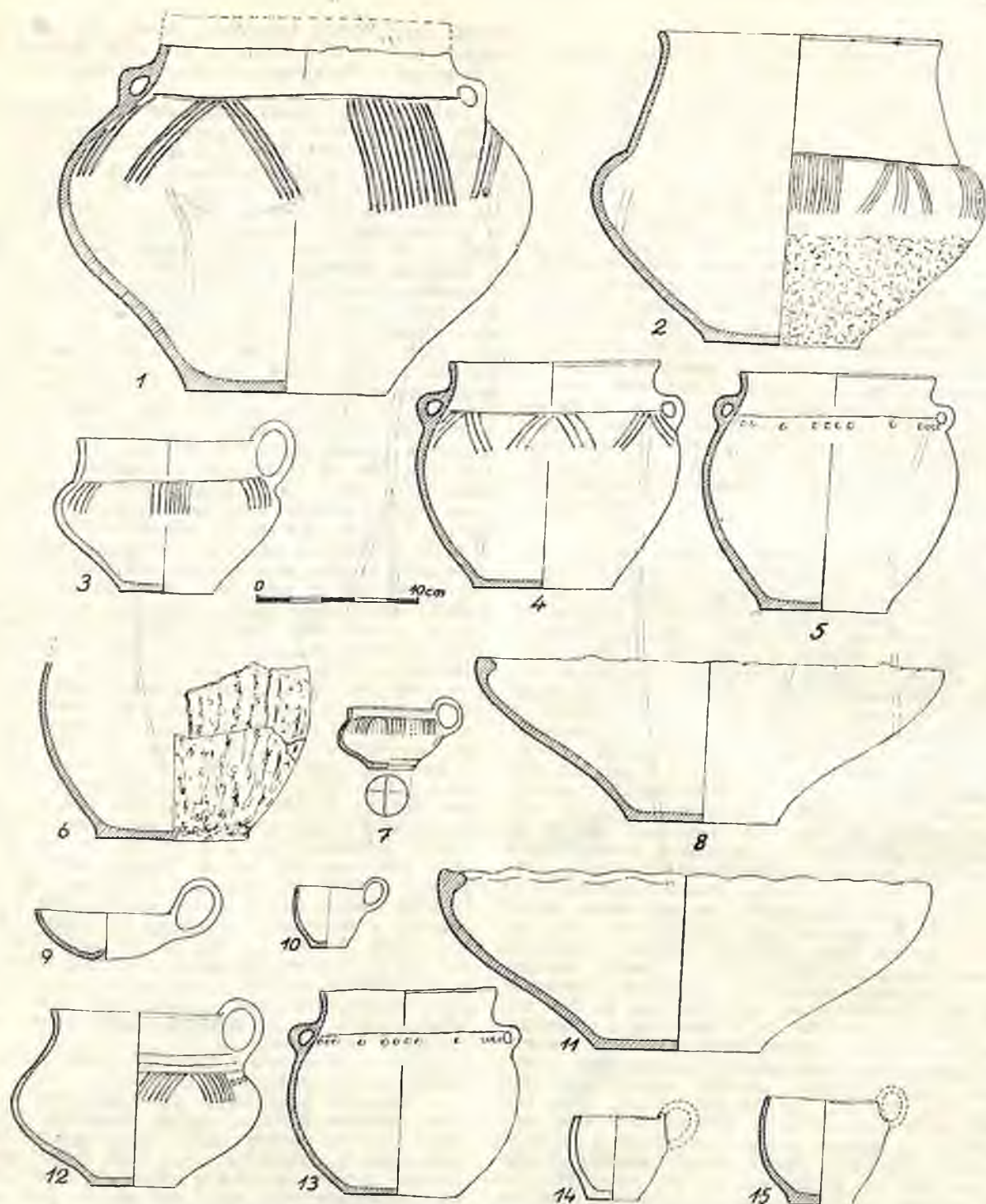
1. Ułamki dużego dwustożkowego naczynia z wyodrębnioną szyjką, zdobionego na załomie brzuśca grupami pionowych i ukośnych kresiek oraz dołkami, a poniżej załomu ornamentem paznokciowym, pow. gładka, czerniona, śr. ponad 30 cm, nr kat. 1925: 1176; 2. Dzbaneł z przewężoną szyjką, zdobiony na załomie grupami pionowych kresiek, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 9,2 cm, śr. 13,0 cm, nr kat. 1925: 1177 (ryc. 208, 3); Ułamki dużej misy z szeroką, ukośnie karbowaną krawędzią, pow. gładka, szarobrunatna, nr kat. 1925: 1178; 4. Dwustożkowe naczynie o zaokrąglonym załomie brzuśca, niskiej szyjce (uszkodzonej) i z dwoma uszkami, pow. gładka, czerwobrunatna, powyżej załomu zdobiona dołkami i grupami pionowych i ukośnych kresiek, wys. zach. 21,0 cm, śr. 28,0 cm, nr kat. 1925: 1179 (ryc. 208, 1); 5. Fragment większego naczynia o pow. gładkiej, poniżej

załomu chropowatej, brunatnej, zdobionego na załomie grupami pionowych kresiek, nr kat. 1925: 1180; 6. Drobnny fragment taśmowatego przedmiotu brąz., nr kat. 1925: 1181.

Grób 3. Z tego grobu zachowały się następujące zabytki: 1. Dwustożkowe naczynie z wysoką szyjką i zaokrąglonym załomem brzuśca, poniżej nasady szyjki grupy pionowych i ukośnych kresiek, pow. gładka, poniżej załomu szorstka, brunatna, wys. 19,0 cm, śr. 24,0 cm, nr kat. 1925: 1182 (ryc. 208, 2); Naczynie jajowatego kształtu z niską szyjką i dwoma uszkami, pow. gładka, wys. 13,6 cm, śr. 14,8 cm, nr kat. 1925: 1183 (ryc. 208, 13); 3. Naczynie (obecnie brak w zbiorach); 4. Duża misa z szerokim brzegiem, na nim cztery symetrycznie rozmieszczone guzki, krawędź z lekka skośnie karbowana, pow. gładka, brunatna, wys. 10,0 cm, otw. 29,0 cm, nr kat. 1925: 1185 (ryc. 208, 8); 5. Naczynie jajowatego kształtu z niską szyjką i dwoma uszkami, poniżej szyjki grupy dołeczków, pow. gładka, czerwobrunatna, wys. 14,6 cm, śr. 15,5 cm, nr kat. 1925: 1186 (ryc. 208, 5); 6. Podobne naczynie zdobione grupami na przemian ukośnych kresiek, wys. 13,8 cm, śr. 16,0, nr kat. 1925: 1187 (ryc. 208, 4); 7. Dzbaneł dwustożkowego kształtu, zdobiony grupami na przemian ukośnych kresiek i dołkami poniżej nasady ucha, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 11,0 cm, śr. 15,0 cm, nr kat. 1925: 1188 (ryc. 208, 12); 8. Mały dzbanuszek zdobiony kreskami i nakłuciami, na dnie znak krzyża, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 3,8 cm, śr. 6,5 cm, nr kat. 1925: 1189 (ryc. 208, 7); 9. Mały, głęboki kubek, pow. gładka, brunatna, wys. 6,5 cm, otw. 7,3 cm, nr kat. 1925: 1190 (ryc. 208, 15); 10. Podobny kubek o grubych ściankach, pow. z lekka wygładzana, jasnobrunatna, wys. 5,2 cm, otw. 6,5 cm, nr kat. 1925: 1191 (ryc. 208, 14); 11. Naczynie (obecnie brak w zbiorach); 12. Miniaturowy kubek zdobiony przy podstawie poziomymi żłobkami i grupami pionowych kresiek, pow. gładka, jasnobrunatna i ciemna, wys. 3,7 cm, otw. 4,5 cm, nr kat. 1925: 1193 (ryc. 208, 10); 13. Misa z silnie karbowaną krawędzią, pow. gładka, brunatna, wys. 11,0 cm, otw. 30,0 cm, nr kat. 1925: 1194 (ryc. 208, 11); 14. Ułamki czerpaka z dużym uchem i wgniecionym dnem, pow. gładka, żółtobrunatna, wys. 2,8 cm, śr. 8,6 cm, nr kat. 1915: 1195 (ryc. 208, 9); 15. Ułamki szerokotworowego garnka o pow. chropowatej, brunatnej, nr kat. 1925: 1196; 16. Ułamki szerokotworowego garnka o pow. chropowatej z pionowymi brzdami (?), czerwobrunatnej, wys. zach. 10,5 cm, śr. 16,0 cm, nr kat. 1925: 1197 (ryc. 208, 6); 17. Ułamki baniastego naczynia zdobionego powyżej załomu grupami naprzemian ukośnych kresiek, pow. gładka, brunatna, nr kat. 1985: 1198; 18. Ułamki kilku naczyń, m. in. dzbanka, małej misy, czernionego naczynia, bez nr kat.

Grób 4. Pierwotnie liczył 16 jednostek (ryc. 206, b), zachowały się następujące zabytki:

1. Naczynie (popielnica) dwustożkowe z zaokrąglonym załomem brzuśca, szyjka oddzielona trzema brzdami, poniżej nasady szyjki grupy pionowych i ukośnych kresiek, dołeczków, oraz małe guzki, pow. gładka, poniżej załomu szorstka z ukośnymi szerokimi brzdami, ciemnobrunatna, wys. 19,6 cm, śr. 24,0 cm, nr kat. 1925: 1199, wewnątrz spalone kości ludzkie (ryc. 209, 2); 2. Fragmenty dużej misy ze zgrubiałą, karbowaną krawędzią, pow. gładka, szara, nr kat. 1925: 1200; 3. Naczynie z dwoma uchami (obecnie brak w zbiorach); 3a. Misa (obecnie brak w zbiorach); 4. Dwustożkowe naczynie z wysoką szyjką i dwoma uszkami, poniżej nasady szyjki pasmo ornamentacyjne, na załomie guzki otoczone łukowatym żeberkiem, pow. gładka, czerwobrunatna, wys. 14,0 cm, śr. 14,8 cm, nr kat. 1925: 1202 (ryc. 209, 1); 5. Misa z nieco zgrubiałą, karbowaną krawędzią, pow. gładka, brunatna, wys. zach. 3,5 cm, śr. ok. 16,0 cm, nr kat. 1925: 1203; 6. Półkuliasta czarka o grubych ściankach, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 3,5 cm, otw. 9,0 cm, nr kat. 1925: 1204 (ryc. 209, 7); Czerpak z utraconym uchem, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 3,0 cm, otw. 10,5 cm, nr kat. 1925: 1205 (ryc. 209, 12); 8. Kubek o pow. gładkiej, jasnobrunatnej, wys. 6,2 cm, otw. 9,6 cm, nr kat. 1925: 1206 (ryc. 209, 3); 9. Naczynie jajowatego kształtu z dwoma uszkami, zdobione brzdami i grupami dołeczków, pow. gładka, brunatna, nr kat. 1925:

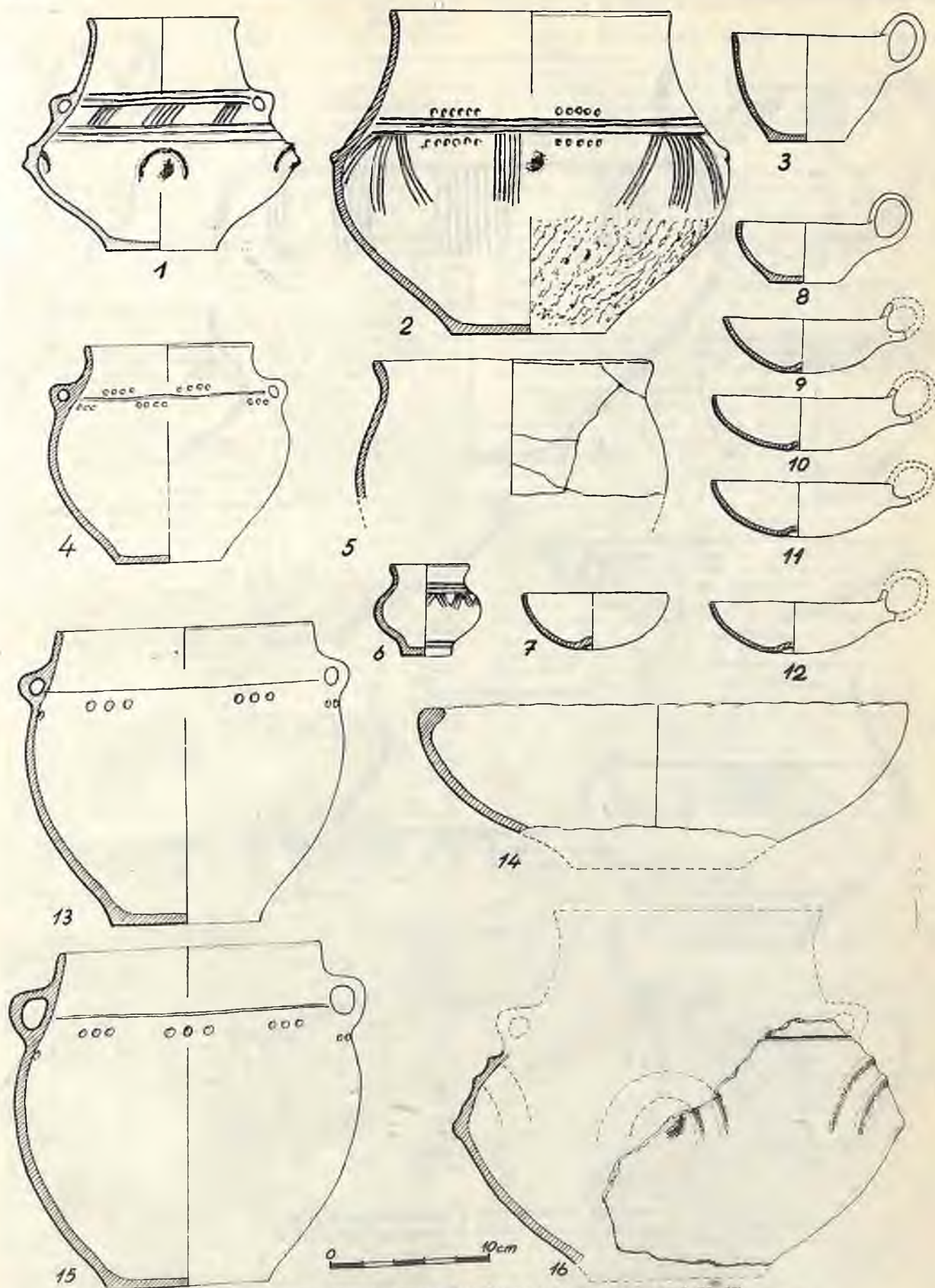

Ryc. 208. Stobnica, stan. 1. Zawartość grobu nr 2 (1, 3) i grobu nr 3 (2, 4-15)
 Abb. 208. Stobnica, Fundst. 1. Inhalt des Grabes Nr. 2 (1, 3) und des Grabes Nr. 3 (2, 4-15)

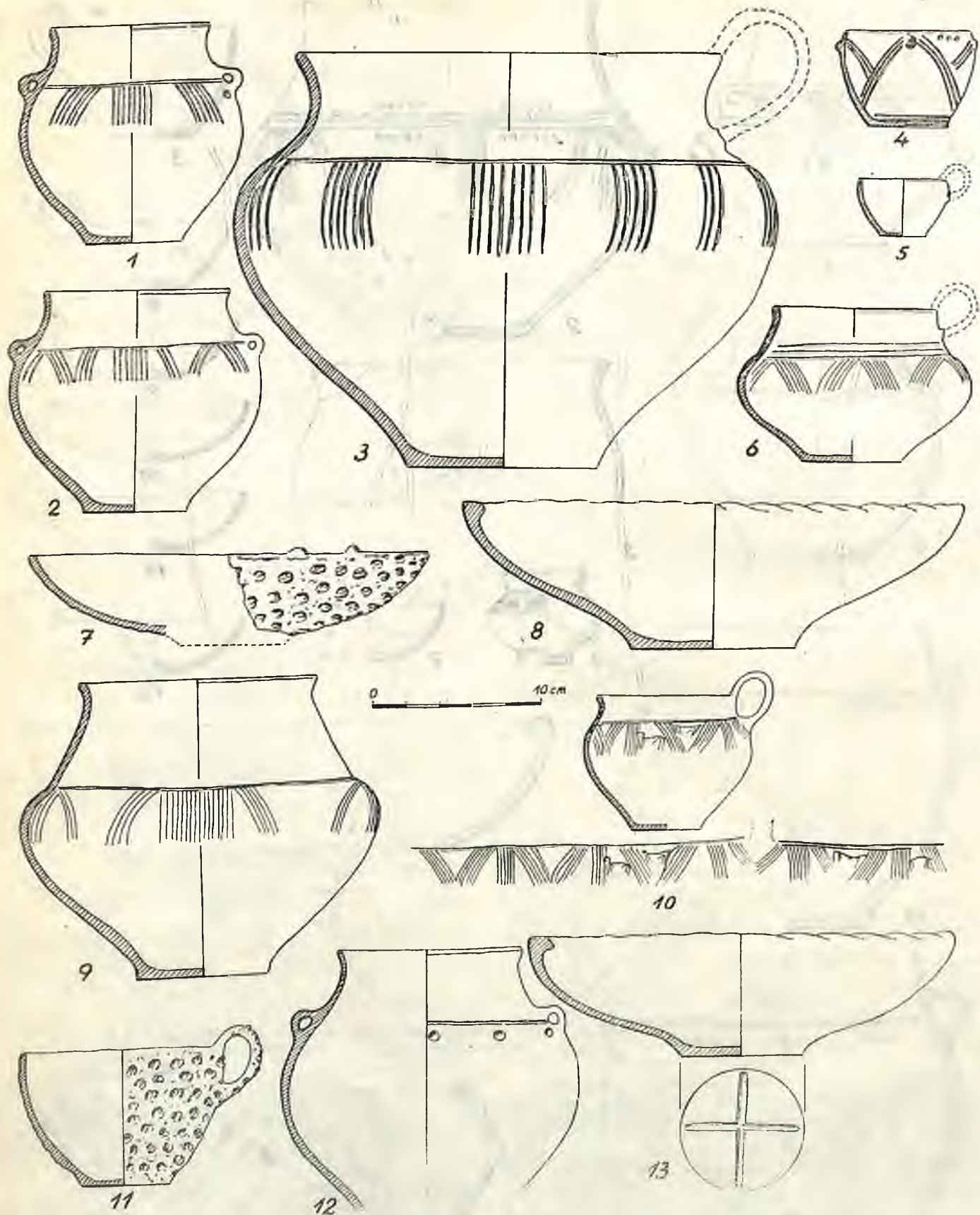
1207 (ryc. 209, 4); 10. Płytki kubek o pow. niestarannie gładzonej, jasnobrunatnej i ciemnej, wys. 3,8 cm, otw. 8,8 cm, nr kat. 1925: 1208 (ryc. 209, 8); 11. Fragment szerokootworowego naczynia o pow. gładkiej, jasnobrunatnej i ciemnej, wys. zach. 8,0 cm, otw. ok. 17,0 cm, nr kat. 1925: 1209 (ryc. 209, 5); 12. Płytki czerpak z utraconym uchem, pow. gładka, żółtobrunatna, wys. 3,2 cm, otw. 10,0 - 11,0 cm, nr kat. 1925: 1210 (ryc. 209, 9); 13. Podobny czerpak o pow. brunatnej, wys. 3,4 cm, otw. 11,5 cm, nr kat. 1925: 1211 (ryc. 209, 10); 14. Podobny czerpak, pow. czerwobrunatna, wys. 3,2 cm, otw. 10,6 - 12,0 cm, nr kat. 1925: 1212 (ryc. 209, 11); 15. Czerpak (brak w zbiorach); 16. Małe dwustożkowate naczynie, zdobione powyżej załomu brzuśca grupami kresiek, pow. niestarannie gładzona, brunatna, wys. 5,6 cm, otw. 6,6 cm, nr kat. 1925: 1214 (ryc. 209, 6).

Poniżej jamy grobowej odkryto inną, wypełnioną ułamkami wielu naczyń, których część wykazywała ślady wtórnego przepalenia: ułamki były pogięte, przeżarzone. Większość z nich należy do mis ze zgrubiałymi karbowanymi krawędziami oraz baniastych naczyń o niskich szyjkach, pow. wygładzana lub gładka, przeważnie czerwobrunatna i brunatna, nr kat. 1925: 1215.

Grób 5 zawierał: 1. Naczynie (brak w zbiorach); 2. Naczynie jajowatego kształtu z niską szyjką i dwoma uchami, pow. gładka szarobrunatna, wys. 20,8 cm, śr. 21,0 cm, nr kat. 1925: 1216 (ryc. 209, 15); 3. Podobne naczynie, wys. 18,2 cm, śr. 19,2 cm, nr kat. 1925: 1218 (ryc. 209, 13); 4. Fragmenty dużej misy ze zgrubiałą, ukośnie karbowaną krawędzią, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. zach. 10,0 cm, otw. ok. 30,0 cm, nr kat. 1925: 1217 (ryc. 209, 14); 5. Część dwustożkowatego naczynia

Ryc. 269. Stobnica, stan. 1. Zawartość grobu nr 4 (1-12) i grobu nr 5 (13-16)
 Abb. 269. Stobnica, Fundst. I. Inhalt des Grabes Nr. 4 (1-12) und des Grabes Nr. 5 (13-16)

Ryc. 210. Stobnica, stan. 1. Zawartość grobu nr 6
 Abb. 210. Stobnica, Fundst. 1. Inhalt des Grabes Nr. 6

o zaokrąglonym załomie brzuśca, zdobionego czterema małymi guzkami z półkolami na załomie, pow. gładka, brunatna, z plamami, wys. zach. 15,0 cm, śr. ok. 28,0 cm, nr kat. 1925: 1919 (ryc. 209, 16).

Grób 6 (ryc. 206,c) zawierał:

1. Duże naczynie z zaokrąglonym załomem brzuśca, niską, wygiętą szyjką i taśmowatym uchem, poniżej nasady szyjki grupy pionowych żłobków, pow. gładka, szara i brunatna, wys. 23,5 cm, śr. 33,0 cm, nr kat. 1925: 1220 (ryc. 210, 3); wewnątrz duża ilość spalonych kości ludzkich, nr kat. 1925: 1220a; 2. Misa ze zgrubiałą, ukośnię karbowaną krawędzią, pow. gładka, brunatna, wys. 9,0 cm, śr. ok. 29,0 cm, nr kat. 1925: 1221 (ryc. 210, 8); 3. Naczynie z guzami (obecnie brak w zbiorach); 4. Naczynie z dwoma uchami (obecnie brak w zbiorach); 5. Część misy z guzkami na krawędzi, pow. chropowata, zdobiona ornamentem paznokciowym, wys. zach. 5,5 cm, otw. ok. 22,0 cm, nr kat. 1925: 1224 (ryc. 210, 7); 6. Baniaste naczynie z niską szyjką i dwoma uchami, poniżej nasady szyjki grupy pionowych i ukośnych kresek, pow. gładka, brunatna, wys. 13,5 cm, śr. 14,6 cm, nr kat. 1925: 1225 (ryc. 210, 2); 7. Dzbaneł z niską szyjką i taśmowatym uchem, powyżej załomu grupy na przemian ukośnych kresek, pow. gładka, brunatnoszara, wys. 9,5 cm, śr. 14,0 cm, nr kat. 1925: 1226 (ryc. 210, 6); 8. Naczynie jajkowego kształtu z niską zważającą się szyjką i dwoma uszkami, powyżej załomu pojedyncze dołeczki, pow. gładka, brunatna, wys. 19,0 cm, śr. 18,2 cm, nr kat. 1925: 1227 (ryc. 210, 12); 9. Dzbaneł z przewężającą się szyjką, zdobiony na załomie grupami kresek i ornamentem figuralnym, pow. gładka, brunatna, wys. 8,2 cm, śr. 10,2 cm, nr kat. 1925: 1228 (ryc. 210, 10); 10. Starannie wykonana misa ze znakiem krzyża na lekko wgniecionym dnie, pow. gładka, czerwobrunatna, wys. 7,5 cm, otw. 26,0 cm, nr kat. 1925: 1229 (ryc. 210, 13); 11. Naczynie dwustożkowe z zaokrąglonym brzuścem, zdobione grupami pionowych i ukośnych kresek, pow. gładka, poniżej załomu chropowata, brunatnoszara, wys. 18,4 cm, śr. 21,3 cm, nr kat. 1925: 1230 (ryc. 210, 9); 12. Naczynie (obecnie brak w zbiorach); 13. Kubek niestarannie wykonany, zdobiony na całej powierzchni, łącznie z taśmowatym uchem, ornamentem paznokciowym, pow. szorstka, jasnobrunatna i ceglata, wys. 8,6 cm, śr. 11,6-12,6 cm, nr kat. 1925: 1232 (ryc. 210, 11); 14. Baniaste naczynie z niską szyjką i dwoma uszkami, zdobione powyżej załomu grupami pionowych i ukośnych kresek, pow. gładka, brunatna, wys. 12,5 cm, śr. 13,0 cm, nr kat. 1925: 1233 (ryc. 210, 1); 15. Małenki kubek o pow. gładkiej, szarej (znajdował się w naczyniu nr 8), wys. 3,6 cm, otw. 5,6 cm, nr kat. 1925: 1234 (ryc. 210, 5); 16. Szerokootworowe naczynie z czterema symetrycznie rozmieszczonymi guzami, zdobione żłobkami, pow. gładka, brunatna, wys. 5,8 cm, śr. 8,0 cm, nr kat. 1925: 1235 (ryc. 210, 4); 17. Ułamki kilku naczyń, m. in. dwóch mis zdobionych ornamentem paznokciowym, nr kat. 1925: 1235a.

Grób 7. Zawartość: 1. Dolna część wąskiego naczynia (popielnicy) o pow. chropowatej, przy podstawie wygładzonej, jasnobrunatnej, wys. zach. 9,5 cm, dno 10,2 cm, nr kat. 1925: 1236 (ryc. 211, 1); 2. Szerokootworowy garnek z wyodrębnioną podstawą, pow. gładka, brunatnoceglata, wys. 8,8 cm, otw. 12,4 cm, nr kat. 1925: 1237 (ryc. 211, 2); 3. Naczynie (obecnie brak w zbiorach); 4. Dolna część naczynia o pow. chropowatej poniżej załomu, brunatnej, wys. zach. 8,8 cm, śr. ok. 24,0 cm, nr kat. 1925: 1238 (ryc. 211, 3); 5. Dolna część baniastego naczynia o pow. gładkiej, szarej, wys. zach. 12,5 cm, dno 10,0 cm, nr kat. 1925: 1239 (ryc. 211, 4); 6. Ułamki czarki z dużym stożkowatym guzem na wewnętrznej stronie dna, zdobione dookołnymi bruzdami i rzędami dołków, podobne zdobienia na pow. zewnętrznej, czarka wykazuje ślady wtórnego przepalenia, nr kat. 1925: 1240; 7. Ułamki kilku naczyń, m. in. baniastego naczynia zdobionego na załomie brzuśca poziomymi i szeregami dołków, misy z karbowaną krawędzią, baniastego naczynia z wygiętą krawędzią, czerpaka o starannie wygładzonej pow. (wyświeconej), czerwobrunatnej, nr kat. 1925: 1241.

Grób 8. Zawartość: 1. Dolna część naczynia (popielnicy) o pow. obmazywanej, szarobrunatnej, wys. zach. 10,0 cm, dno 10,0 cm, nr kat. 1925: 1242 (ryc. 211, 5); 2. Spalone kości ludzkie, nr kat. 1925: 1243; 3. Ułamki

garńka o pow. chropowatej, szaroceglastej, nr kat. 1925: 1244.

Grób 9 był przykryty dużym brukiem kamiennym (ryc. 206d).

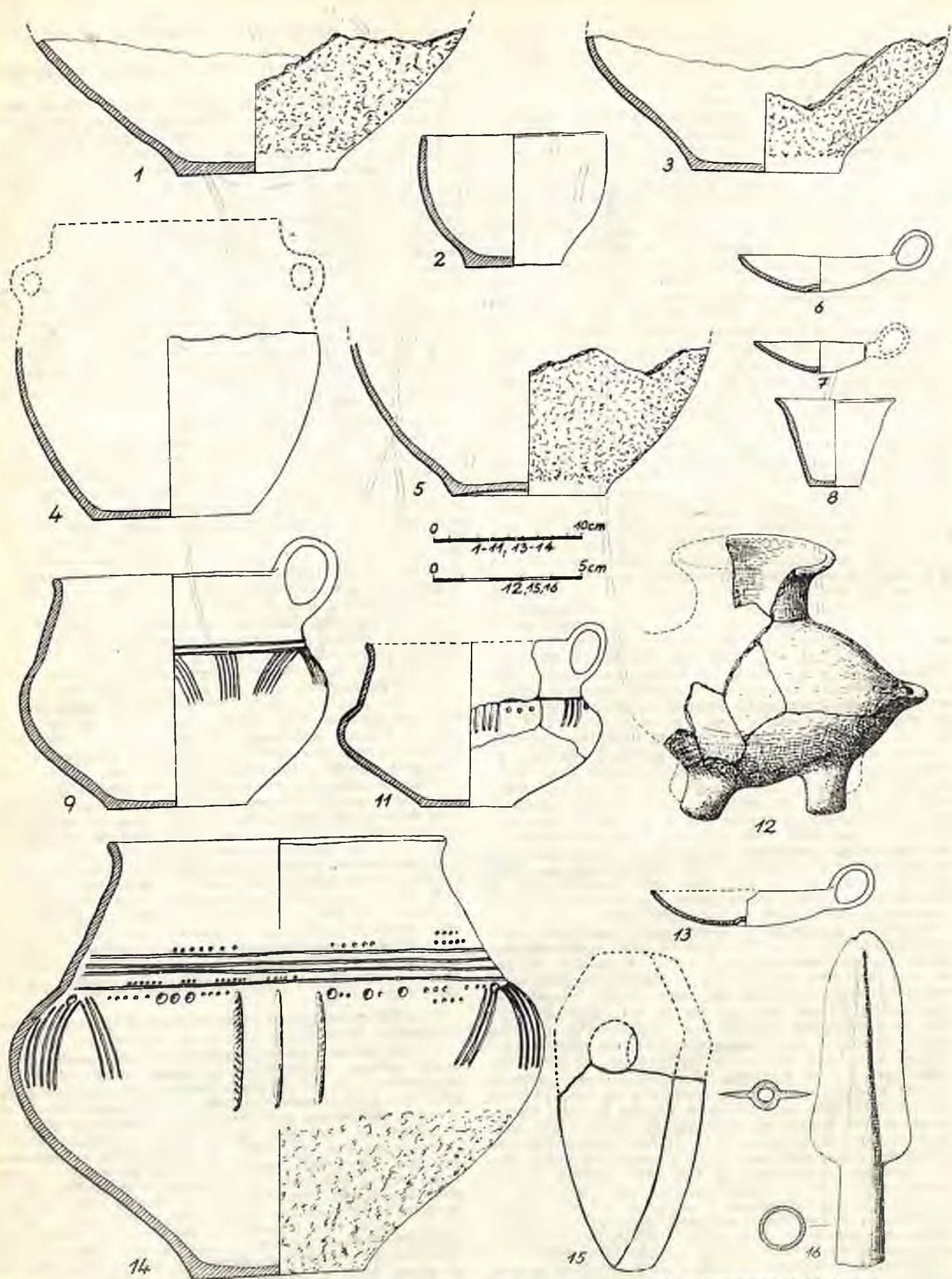
1. Naczynie (obecnie brak w zbiorach); 2. Ułamek małego czerpaka, pow. gładka, brunatna, nr kat. 1925: 1246; 3. Ułamki małego naczynia o pow. gładkiej, brunatnej, nr kat. 1925: 1247; 4. Czerpak z wgniecionym dnem i taśmowatym uchem, pow. gładka, szarobrunatna, wys. 2,5 cm, otw. 11,0 cm, nr kat. 1925: 1248 (ryc. 211, 6); 5. Uszkodzone, małe naczynie szerokootworowe, doniczkowatego kształtu, pow. gładka, czerwobrunatna, wys. 5,7 cm, otw. 7,6 cm, nr kat. 1925: 1249 (ryc. 211, 8); 6. Fragmenty zoomorficznego naczynia kultowego (lampki?) na czterech nóżkach, z lejkatym wylewem na grzbiecie i otworem w górnej części ogona, pow. gładka, brunatna, wys. 9,5 cm, dł. zach. 9,0 cm, nr kat. 1925: 1250 (ryc. 211, 12); 7. Fragment czerpaka ze śladami wtórnego przepalenia, wys. 2,2 cm, otw. 11,2 cm, nr kat. 1925: 1251 (ryc. 211, 7); 8. Naczynie (obecnie brak w zbiorach); 9. Fragment dwustożkowego naczynia zdobionego na załomie brzuśca guzami otoczonymi koncentrycznie przez prawie kołiste żłobki, pow. gładka, nr kat. 1925: 1252a.

Ze zniszczonych grobów pochodzą:

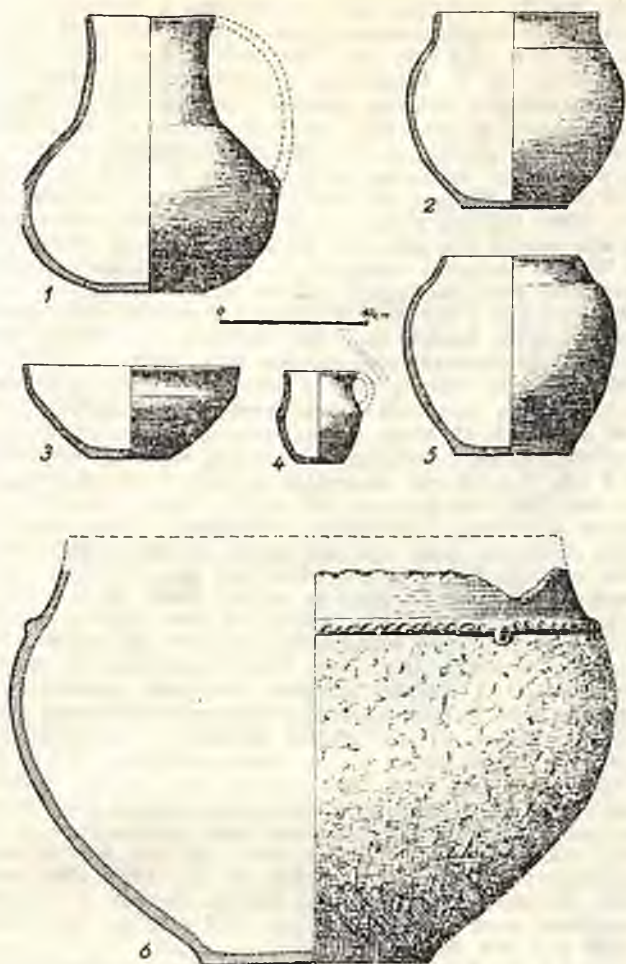
1. Duży dzban zdobiony na załomie brzuśca grupami pionowych i ukośnych kresek, pow. gładka, brunatnoszara, wys. 15,6 cm, śr. 19,5 cm, nr kat. 1925: 1253 (ryc. 211, 9); 2. Naczynia, nr kat. 1925: 1254-1257 (obecnie brak w zbiorach); 3. Ułamek dzbana z podwójnie stożkowatym zaokrąglonym brzuścem i niską szyjką, pow. gładka, ciemnobrunatna, wys. 11,0 cm, śr. 17,5 cm, nr kat. 1925: 1258 (ryc. 211, 11); 4. Duże dwustożkowe naczynie o zaokrąglonym załomie brzuśca, wyodrębnionej szyjce i wygiętym brzegu, zdobione przy nasadzie szyjki poziomymi bruzdami, grupami większych i mniejszych dołeczek oraz grupami żeberk, pionowych i ukośnych kresek, pow. gładzona, przy podstawie szorstka, ciemna i brunatna, wys. 30,0 cm, śr. 35,0 cm, nr kat. 1925: 1259 (ryc. 211, 14); 5. Część płytkiego czerpaka o pow. gładkiej, żółtobrunatnej, wys. 2,3 cm, otw. 13,0 cm, nr kat. 1925: 1260 (ryc. 211, 13); 6. Ułamki amfory zdobionej guzami na załomie, pow. gładka, czerniona, nr kat. 1925: 1261; 7. Ułamek podobnego naczynia, nr kat. 1925: 1261; 8. Ułamek naczynia zdobionego grupami pionowych kresek, pow. gładka, żółtobrunatna, nr kat. 1925: 1263; 9. Ułamek naczynia dwustożkowego zdobionego poniżej nasady szyjki grupami pionowych i ukośnych kresek oraz wypukłym ornamentem plastycznym (?), pow. gładka, brunatna i czarna, nr kat. 1925: 1264; 10. Ułamek dużego naczynia zdobionego powyżej załomu brzuśca grupami pionowych żłobków oraz szeregami dołeczek, pow. gładka, czerwobrunatna, nr kat. 1925: 1265; 11. Ułamek misy ze zgrubiałym brzegiem i grupami karbów na krawędzi, nr kat. 1925: 1266 (ryc. 204, 7); 12. Ułamek misy zdobionej ornamentem paznokciowym oraz guzkami i grupami na przemian ukośnych kresek na krawędzi, nr kat. 1925: 1267; 13. Liczne ułamki wielu różnych naczyń, zebrane na powierzchni cementarzystka, nr kat. 1925: 1268.

Ze zdjęć w archiwum fotograficznym Muzeum Archeologicznego w Poznaniu znane są następujące naczynia:

1. Duży dzban dwustożkowego kształtu, zdobiony powyżej załomu grupami na przemian ukośnych kresek oraz dołków, po obu stronach nasady ucha rysunki dwóch grzebieni o 13 zębach (ryc. 205a); 2. Kubek zdobiony poziomymi bruzdami przy podstawie i krzyżem równoramiennym na dnie (ryc. 205b, 1); 3. Podobny kubek z krzyżem na dnie (ryc. 205b, 4); 4. Naczynie o baniastym brzuścu i wysokiej szyjce, zdobione grupami na przemian ukośnych kresek i krzyżkami, przy podstawie trzy dookoła żłobki (ryc. 205b, 2); 5. Płaska misa zdobiona wewnątrz niestarannie żłobionymi poziomymi i pionowymi naprzemian bruzdami i guzkiem w środku (ryc. 205b, 3); 6. Część pięciobocznego toporka kam. (ryc. 204, 18); 7. Szpila brąz z karbowaną łówką (ryc. 204, 11); 8. Szpila brąz z główką stożkową i zdobionym poniżej trzonem (ryc. 204, 12); 9. Nóż brąz z kołcem dla rękojeści oddzielnym kulistym zgrubieniem od ostrza (ryc. 204, 14); 10. Płaska, nieco łukowata wygięta „brzytwa”

Ryc. 211. Stobnica, stan. 1. Zawartość grobu nr 7 (1-4), nr 8 (5), nr 9 (6-8, 12), oraz grobów zniszczonych (9, 11, 13-16)
 Abb. 211. Stobnica, Fundst. 1. Inhalt des Grabes Nr. 7 (1-4), des Grabes Nr. 8 (5), des Grabes Nr. 9 (6-8, 12) und der zerstörten
 Gräber (9, 11, 13-16)

Ryc. 212. Stobnica, stan. 1. Zawartość zniszczonych grobów
Abb. 212. Stobnica, Fundst. 1. Inhalt der zerstörten Gräber

brąz. (ryc. 204, 16); 11. Długi brąz. grot włóczni z tuleją sięgającą szczytu ostrza, dł. 24,0 cm, najw. szer. 5,0 cm (ryc. 204, 21); 12. Mały pierścionek z taśmy brąz., śr. ok. 1,5 cm (ryc. 204, 20); 13. Owalne i kuliste tzw. „serki” kam.

Chronologia: Epoka brązu, IV-V okr., kultura lużycka.

Badania: Pierwsze groby odkryto w latach 1870-tych; do pierwszych odkrywców należeli: nadleśniczy G. Dreger z Obrzycka, mierniczy Krenz (1881), dr Andressen z Poznania (1889-1890), Müller z Szamotuł (1891 — naczynie z ornamentem figurальnym), właściciel młyna A. Berger ze Stobnicy i wiele innych, którzy znalezione lub nabyte zabytki przekazywali do muzeów bądź do zbiorów prywatnych, skąd znaczna część trafiła później również do Muzeum Archeologicznego w Poznaniu. Z ramienia tej instytucji przebadał — pod naukowym kierownictwem prof. dr. J. Kostrzewskiego — naucz. gimn. St. Dedio z Poznania w roku 1925 dziewięć grobów, których zawartość znalazła się w zbiorach Muzeum.

Zbiory: MA Poznań, kat. H. G. 520-521 (toporek kam. i szpila), 851-859 (naczynia), 860-862 (przedmiot brąz.), 880-884 (naczynia), 1171-1178 (naczynia i inne zabytki), 1185-1189 (ułamki naczyń), 1219-1220 (naczynia); nr kat. 1895: 5-24 (naczynia, dwie szpile, gładzik kam.); nr kat. 1895: 34-82 (naczynia); nr kat. 1896: 19-69 (naczynia, grot brąz., toporek kam. i in.); nr kat. 1896: 259-270 (naczynia); nr 2624-2627 i 2635-2638 (naczynia); nr inw. 1925: 282 i 283, nr kat. 1925: 1163-1198 i 1253-1268.

Literatura: C.v. Ramberg, *Ausgrabungen im Kreise Obornik. Posen. 1. Urnenfriedhof von Stobnica*, „Nachrichten über deutsche Altertumsfunde” [w:] „Ztschr. f. Ethn.” t. 23: 1891, s. 29-30; „Słownik Geogr.” t. 11, s.

346; „ZdHGPP”, R. 5: 1890, s. V, nr III, 10, s. XXXV, nr III, 27, tamże, R. 7: 1892, s. XXXI, nr III, 2, s. XXXII, nr III, 8, s. XXXIII, nr III, 27; E. Blume, 1909, s. 66, nr 741 i s. 136, nr 2624-2627 i 2635-2638; A. Karpińska, 1928, s. 244; J. Kostrzewski, [w:] „Slavia Occ.”, t. 3-4: 1925, s. 258; tenże, 1923, s. 74, ryc. 251 i 229; tenże, 1935, s. 30; L. J. Łuka, 1951, s. 112; T. Malinowski, 1960, II, s. 163; J. Fogel, 1979, s. 152, nr 759.

Stanowisko: 1. J.w.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: W obrębie lub w sąsiedztwie rozległego cmentarzyska kultury lużyckiej znajdowały się również pochówki przynależne do kultury pomorskiej. Brak dokumentacji nie pozwala jednak na ich lokalizację, charakter i ustalenie pełnej ich zawartości. Z uszkodzonych grobów zachowały się: 1. Dzban z baniastym brzuścem i wysoką, nieco rozszerzającą się ku górze szyjką, pow. starannie wygładzona, jasnobrunatna, wys. 18,2 cm, śr. 17,0 cm, otw. 8,4 cm, nr kat. 1895: 46 (ryc. 212, 1); 2. Miśka z lekko zaznaczoną szyjką, pow. gładka, szarobrunatna, wys. 6,0 cm, otw. 14,0 cm, dno 5,5 cm, nr kat. 1895: 64 (ryc. 212, 3); 3. Mały dzbanuszek z utraconym uchem, pow. gładka, ciemna, wys. 6,0 cm, śr. 5,2 cm, nr kat. 1895: 60 (ryc. 212, 4); 4. Małe baniaste naczynia z wyodrębnioną szyjką, pow. gładka, brunatna, wys. 12,8 cm, śr. 14,3 cm, wys. 13,2 cm, śr. 14,0 cm, otw. 9,0 cm, nr kat. 1896: 35 (ryc. 212, 2, 5).

Prawdopodobnie z tego samego stanowiska (choć miejsce pochodzenia poniższych zabytków nie jest całkiem pewne), ze zniszczonych grobów pochodzi część dużego baniastego naczynia z szyjką wyodrębnioną karbowanym wałkiem, pow. szara i brunatnoceglasta, szyjka gładzona, pozostała pow. z lekka wygładzona, uprzednio obmazywana i chropowata, wys. zach. 26,2 cm, śr. ok. 40,0 cm, dno 15,0 cm (ryc. 212, 6); ułamki kilku innych większych naczyń o pow. chropowatej lub gładzonej, ciemnej; resztki grobu podkloszowego (?).

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura pomorska i kultura grobów podkloszowych (?).

Badania: Z badań amatorskich w 1895 r. oraz dar F. Müllera ze Stobnicy.

Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1895: 46, 60 i 64; 1896: 34-35; nr inw. 1946: 92, nr kat. 1946: 238.

Literatura: E. Blume, 1909, s. 112, nr 1794; B. Kostrzewski, 1951, s. 171.

Stanowisko 1. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne z osady.

Inwentarz: Mało charakterystyczne ułamki kilku naczyń o pow. szarej, szorstkiej i niezdobionej.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego w 1925 r. (oznaczono jako stan. 2).

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1925: 72, nr kat. 1925: 272.

Literatura: J. Kostrzewski, 1928, s. 248.

Stanowisko 5. Nicokreślone (w pobliżu dawnego placu rynkowego).

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Mały dzbanek glin. z masywnym uszkiem, pow. szara, zdobiona poziomymi bruzdami, wys. 7,7 cm, śr. 6,0 cm.

Chronologia: Średniowiecze.

Badania: Dar F. Sujaka z Zielatkowa.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1942: 44, nr kat. 1942: 223 (usunięto ze zbiorów jako b. późne).

Literatura: F. Maciejewski, 1960, s. 223.

STOBNICKO

Stanowisko: 1. Wydmy nad Wartą, przy drodze od wsi w stronę rzeki.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Narzędzia krzemienne: grociki dłutowate, nóż półtylcowy, skrobacz i drapacz; liczne odłupki.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Dedia z Poznania oraz dar J. Wojtaczaka ze Stobnicy.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1925: 67, nr kat. 1925: 255 - 260; nr inw. 1925: 230, nr kat. 1925: 830 - 837.

Literatura: A. Karpińska, 1928, s. 242;

Stanowisko: 2. Piaszczyste nieużytki przy torze kolejki leśnej.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Narzędzia krzemienne, drapacze, wióry żaluzkowe i liczne odpadki krzemienia.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Dedia z Poznania.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1925: 68, nr kat. 1925: 261 - 264.

Literatura: J.w.

Stanowisko: 1. J.w.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne (luźne).

Inwentarz: Kilkanaście ułamków różnych naczyń: baniastych, z uszkami, mis ze zgrubiałymi i karbowanymi krawędziami, garnków o pow. gładkiej i chropowatej, brunatnej.

Chronologia: Epoka brązu, V okres, kultura lużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Dedia z Poznania. Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1925: 70, nr kat. 1925: 269.

Literatura: J.w., s. 244.

STUDZIENIEC

Stanowisko: 1. Nieznaczące wyniesienie za stawkiem i lasem, przy drodze do Boguniewa, na polu uprawnym należącym do Państw. Ośrodka Kultury Rolnej.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

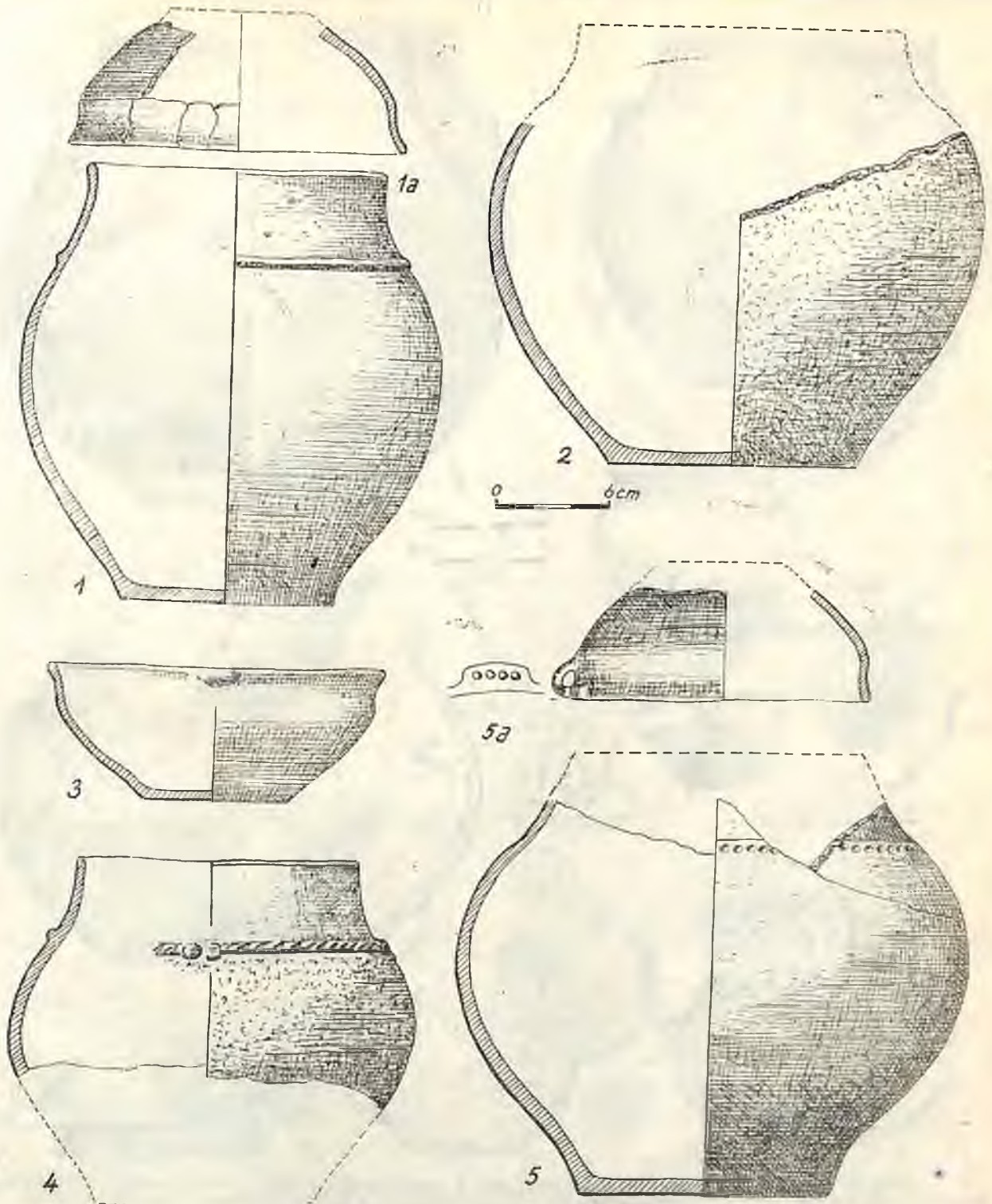
Inwentarz: Grób nr 1 (skrzynkowy), zbudowany z potężnych nie ociosanych głazów, miał kształt prostokątnej skrzyni przechodzącej w płd.-zachodniej stronie w rozszerzone, nieregularne obwarowanie, ułożone z kamieni polnych różnej wielkości. Na dnie wyłożonym kamieniami pomieszczono w dwóch rzędach 12 popielnic, przy czym najmniejsza z nich (nr 9) była oparta na naczyniach nr 8 i 10. Wszystkie popielnice i przystawki były uszkodzone. Największa głębokość skrzyni grobowej wynosiła 48,0 cm. Zawartość: 1. Popielnica z zaokrąglonym brzuścu i zwężającą się szyjce, oddzielonej trójgraniastym wałkiem, pow. brzuśca chropowata, brunatna, wys. 22,5 cm, śr. 22,0 cm, dno 11,0 cm, wewnątrz znaczna ilość spalonych kości ludzkich, złożonych bez układu anatomicznego, nr kat. 1948: 307 (ryc. 213, 1); uszkodzona miska z przewężoną szyjką, pow. gładka, ciemnobrunatna, wys. 7,5 cm, otw. 17,5 cm, pełniła rolę pokrywy, nr kat. 1948: 308 (ryc. j.w.); 2. Duża popielnica o zaokrąglonym brzuścu i zwężającej się szyjce, pow. chropowata, przy szyjce gładzona, brunatna, silnie uszkodzona, wys. zach. 18,0 cm, śr. ok. 25,0 cm, dno 13,0 cm, wewnątrz spalone kości ludzkie, nr kat. 1948: 309a (ryc. 213, 2); 3. Fragmenty baniastego naczynia o pow. chropowatej, ciemnobrunatnej i szarej, oraz miski z nieznacznie przewężonym brzegiem i guzkiem przy krawędzi, pow. gładka, jasnobrunatna, wys. 7,0 cm, otw. 17,2 cm, pełniła zapewne rolę pokrywy, nr kat. 1948: 312 a-b (ryc. 213, 3); 4. Popielnica jajowatego kształtu ze zwężającą się szyjką oddzieloną szeregiem dołeczków, pow. niedbale gładzona, brunatna, wys. zach. 21,0 cm, śr. 27,5 cm, dno 13,0 cm, wewnątrz spalone kości ludzkie, nr kat. 1948: 310 a-b (ryc. 213, 5); miska z przewężoną szyjką i małym uszkiem, pow. gładka, brunatna, wys. zach. 6,0 cm, otw. 16,0 cm, pełniła zapewne rolę pokrywy, nr kat. 1948: 311 (ryc. 213, 5a); 5. Fragmenty baniastej popielnicy z niską zwężającą się szyjką oddzieloną karbowanym wałkiem, pow. chropowata, szyjka gładka, u jej nasady pary guzków imitujących uszka, wys. zach. 11,0 cm, śr. 21,3 cm, otw. 14,8 cm, wewnątrz spalone kości ludzkie w układzie anatomicznym, nr kat. 1948: 313 a-b (ryc. 213, 4); 6. Popielnica baniastego kształtu ze zwężającą się niską szyjką, pow. schropowata, szyjka gładka, brunatna, wys. zach. 25,5 cm, śr. 25,5 cm, otw. 15,6 cm, nr kat. 1948: 319a

(ryc. 214, 2); częściowo zachowana miska z przewężonym brzegiem i małym uszkiem, pow. gładka, brunatna, wys. 8,8 cm, otw. 18,2 cm, dno 10,0 cm, nr kat. 1948: 319b (ryc. 214, 2a); 7. Popielnica dwusłożkowego kształtu o zaokrąglonym załomie brzuśca i prawie cylindrycznej szyjce, przy jej nasadzie znajdują się 4 symetrycznie umieszczone płaskie guzki, pow. niestarannie gładzona, szyjka gładka, brunatna, wys. 18,3 cm, śr. 21,0 cm, otw. 15,0 cm, dno 12,0 cm, wewnątrz spalone kości ludzkie, nr kat. 1948: 317 a-b (ryc. 214, 1); ułamki miski, która zapewne pełniła rolę pokrywy popielnicy, nr kat. 1948: 318; 8. Ułamki baniastej popielnicy o schropowatej, jasnobrunatnej pow., wewnątrz spalone kości ludzkie, nr kat. 1948: 314 a-b i 315 a-b; 9. Ułamki podobnej popielnicy ze spalonymi kośćmi ludzkimi, (*adultus II*), wśród których wyróżniono również spalone kości zwierząt, nr kat. 1948: 315 a-b; ułamki miski o pow. gładzonej, jasnobrunatnej, która stanowiła zapewne pokrywę popielnicy, nr kat. 1948: 316; 10. Mały, płaski czerpak o pow. gładzonej, jasnobrunatnej, z utraconym uszkiem, wys. 4,6 cm, otw. 11,2 cm, dno 6,0 cm, wewnątrz spalone kości (dziecka?), nr kat. 1948: 320 a-c (ryc. 214, 5); 11. Duża, silnie uszkodzona popielnica z baniastym brzuścem i niską, zwężającą się szyjką, pow. schropowata, szyjka gładka, wys. 18,5 cm, śr. 26,0 cm, otw. 18,5 cm, dno 12,5 cm, wewnątrz spalone kości ludzkie, nr kat. 1948: 321 a-b (ryc. 214, 4); wśród kości znajdowały się dwa ułamki płytki kościanej zdobionej kółeczkami (ryc. 214, 7), część zdobionego paciorka kość (ryc. 214, 8) oraz ułamek kółka brązowego; 12. Ułamki zupełnie skruszałej popielnicy i spalone kości ludzkie; ułamki czapkowej pokrywy, zdobionej rzędem kresek wzdłuż krawędzi i podwójnymi rzędami układającymi się w równoramienny krzyż, śr. 17,0 cm, nr kat. 1948: 324 a-c (ryc. 214, 6); 13. Dzban, pełniący rolę popielnicy, o baniastym brzuścu i wysokiej szyjce, taśmowate ucho utracone, pow. gładka, brunatna, wys. 13,5 cm, śr. ok. 15,0 cm, otw. 12,2 cm, dno 6,0 cm, wewnątrz spalone kości ludzkie, nr kat. 1948: 322c (ryc. 214, 3); miska z nieco przewężoną szyjką i małym uszkiem, pow. gładka, otw. ok. 17,0 cm, nr kat. 1948: 322b (ryc. 214, 3a).

Grób nr 2 (skrzynkowy) został odkryty podczas prac polnych, a jego zawartość odesłano do Obornik, skąd ówczesny starosta, B. Pleśniarski, przekazał ją do zbiorów Muzeum Archeologicznego w Poznaniu. Skrzynia grobowca czworobocznego kształtu zbudowana była z lupanych płyt kamiennych i obstawiona polnymi kamieniami, jej głęb. wynosiła 40 cm.

Zawartość: 1. Popielnica baniastego kształtu z niską, wyodrębnioną szyjką, oddzieloną rzędem podłużnych dołków i z dwoma małymi uchami, pow. gładka, brunatna, wys. 26,6 cm, śr. 26,8 cm, otw. 18,7 cm, dno 12,3 cm, wypełniona prawie do brzegu spalonymi kośćmi ludzkimi, nr kat. 1948: 526 (ryc. 215, 1); wśród ciałopaleńca znajdowały się stopione ozdoby brązowe i ułamki łańcuszka, szpilki i pierścionków lub kółek oraz resztki paciorków z niebieskiego szkła, nr kat. 1948: 527 (ryc. 215, 1a); 2. Popielnica baniastego kształtu z wyodrębnioną niską szyjką i trzema symetrycznie rozmieszczonymi uchami, pow. gładka, brunatna, wys. 23,0 cm, śr. 22,0 cm, otw. 14,8 cm, dno 10,5 cm, wewnątrz spalone kości ludzkie, nr kat. 1948: 528 (ryc. 215, 2); wśród spalonych kości ułamek ozdób brązowych: łańcuszka z owalnych ogniwek, fragmenty kolczyków z nawiniętym drucikiem oraz ułamek stopionego paciorka z niebieskiego szkła, nr kat. 1948: 529 (ryc. 215, 2a); 3. Ułamek dwóch mis z przewężoną szyjką i uszkami, pow. gładka, brunatna, pełniły one z pewnością rolę pokrywy (ryc. 215, 3-4); 4. Ułamki naczyń o pow. gładkiej i czernionej, zdobionej listwą przy nasadzie szyjki; 5. Fragment naczynia o pow. chropowatej; 6. Ułamek naczynia (popielnicy) z szyjką oddzieloną szeregiem dołków i guzkami imitującymi uszko, nr kat. 1948: 531 (nry 3-6); 7. Owalny ciężarek glinianowy, niezbyt starannie wykonany, pow. jasnobrunatna, dł. 5,7 cm, śr. 4,0 cm, otw. 1,5 cm, nr kat. 1948: 530 (ryc. 215, 5).

Grób nr 3. Wyraźnie ukształtowana skrzynia, ułożona z dużych głazów, nakryta była płytą bez śladów ociosania. Wewnątrz glinianego wypełniska znajdowały się trzy zupełnie rozsypane popielnice, wypełnione spa-

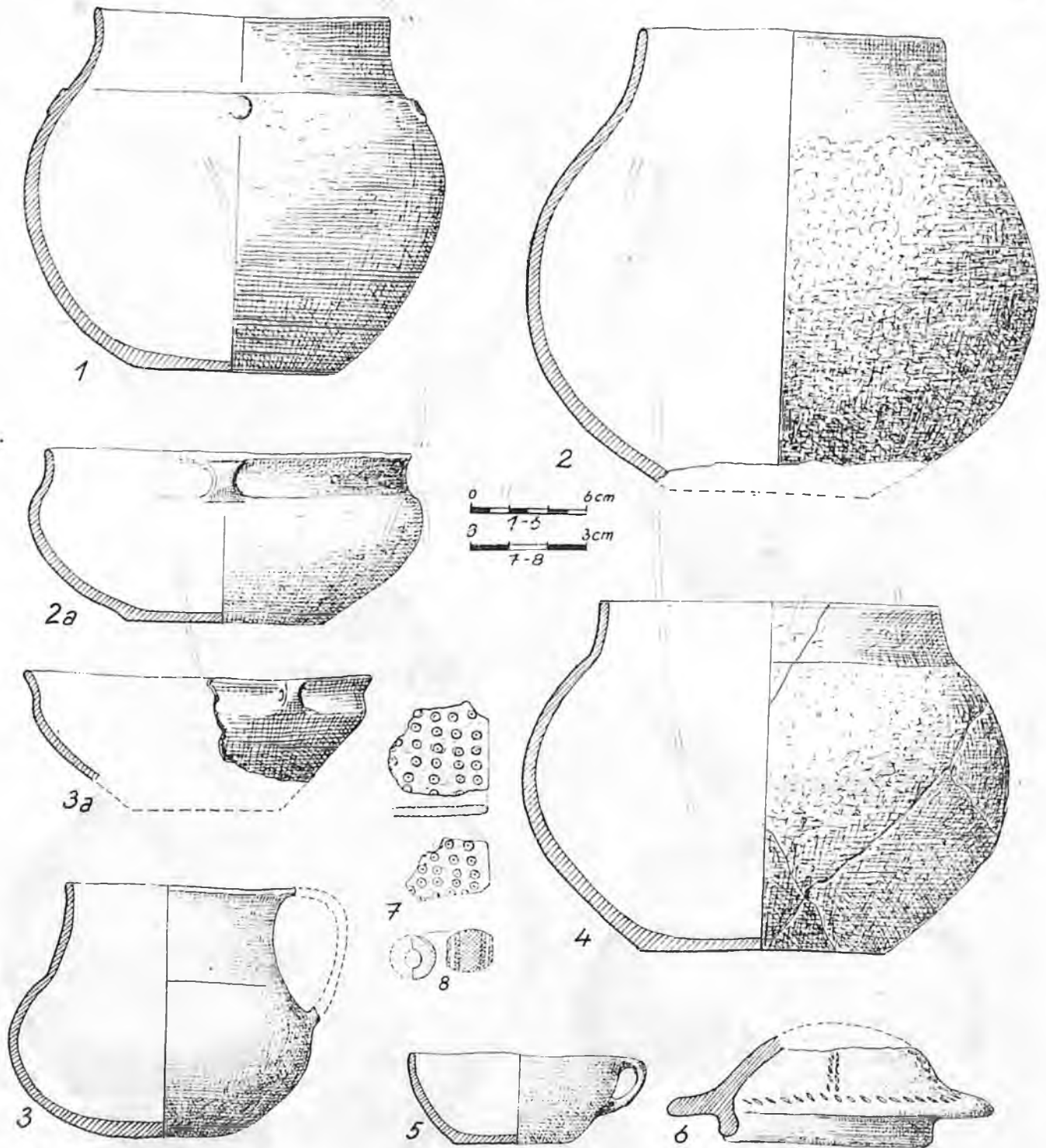
Ryc. 213. Studzieniec, stan. 1. Zawartość grobu nr 1
 Abb. 213. Studzieniec, Fundst. 1. Inhalt des Grabes Nr. 1

lonymi kośćmi ludzkimi. Grób był pochyły, zgodnie z ukształtowaniem terenu, jego głęb. wynosiła 54,0 cm.

Zawartość: W naczyniu (zupełnie zniszczonym) o pow. szorstkiej, brunatnej, wśród spalonych kości ludzkich miały znajdować się: szczypce brązowe z przesuwką i żelaznym kółkiem do zawieszania (brak w zbiorach); z podobnej popielnicy pozostały jedynie drobne fragmenty i rozsypane kości; z podobnego do powyższych naczynia zachowało się nieco skorup oraz spalone kości ludzkie. Wśród spalonych kości ludzkich (kobiety w wieku *Maturus I* (ok. 40 lat) w jednej z popielnic (nr 2) wyróżniono kości zwierzęce (krowa).

Grób nr 4. Był zupełnie zniszczony i nie stwierdzono wyraźnych śladów obwarowania. Spód grobu spoczywał na warstwie piasku. Zachowane kamienie nie wykazują śladów łupania, jedynie najdalej wysunięty na południe pochodził od uszkodzonego żarna nieckowatego. Na głęb. 40 cm wśród spalonych kości znajdowała się szpila żelazna, obok pusta misa i przęślik, ale znaczna odległość od grobu nie daje pewności, czy należały one do jego wyposażenia.

Zawartość: 1. Duża misa o pow. gładzonej, szarobrunatnej, wys. 9,0 cm, otw. 21,0 cm, dno 10,0 cm, nr kat. 1948: 326c (ryc. 215, 6); 2. Prawie cylindryczny przęślik

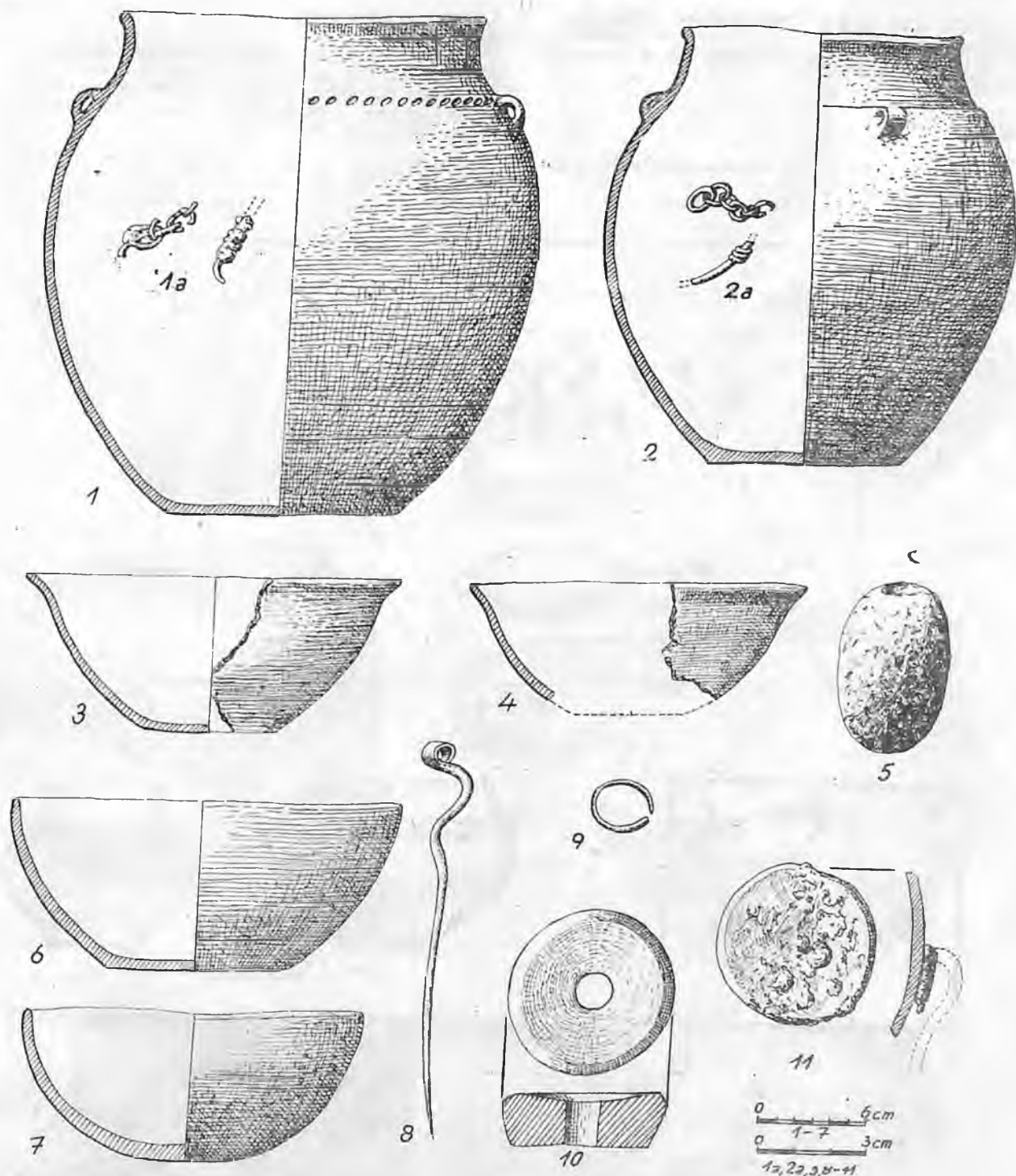
Ryc. 214. Studzieniec, stan. 1. Zawartość grobu nr 1
 Abb. 214. Studzieniec, Fundst. 1. Inhalt des Grabes Nr. 1

gliniany ze świętą krawędzią i nieco wklęsły z jednej strony, śr. 4,5 cm, wys. 1,4 cm, nr kat. 1948: 326d (ryc. 215, 10); 3. Szpila żelazna z wygiętą szyjką i spłaszczonym końcem zwiniętym w uszko, dł. 10,8 cm, nr kat. 1948: 326c (ryc. 215, 8); 4. Małe kółko brązowe, śr. 1,0 cm, nr kat. 1948: 326f (ryc. 215, 9); 5. Fragment nieckowatego kamienia żarnowego (zapewne z obudowy grobu), nr kat. 1948: 326g; 6. Ułamki kilku naczyń o pow. chropowatej, brunatnej, nr kat. 1948: 326h; 7. Spalone kości ludzkie, nr kat. 1948: 326i.

Grób nr 5. Skrzynia zbudowana z ciosanych płyt, pokrywy nie było. Zawartość grobu zupełnie zniszczona, naczynia uległy rozkładowi, a spalone kości — przemie-

szaniu. W dolnych partiach komory grobowej udało się wyróżnić cztery zupełnie skruszałe naczynia. W całej komorze stwierdzono rozrzucone ułamki naczyń i kawałki kości, co zdaje się przemawiać za „przeszukaniem” grobu przez przypadkowych znalazców. Przy jednym z węższych boków komory grobowej, w narożniku, na samym spodzie znaleziono żelazną tarczkę szpili oraz ułamki mocno zardzewiałego przedmiotu żelaznego (trzon szpili?). Głęb. skrzyni wynosiła ok. 50 cm.

Zawartość: 1. Ułamki kilku naczyń o pow. brunatnej i czarnej, nr kat. 1948: 326k; 2. Spalone kości ludzkie, nr kat. 1948: 326l; 3. Szpila żelazna z wklęsłą tarczową główką pokrytą z jednej strony cieką blaszka brązową,

Ryc. 215. Studzieniec, stan. 1. Zawartość grobu nr 2 (1-5), nr 4 (6, 8-10), nr 5 (11) oraz zniszczonych grobów (7)

Abb. 215. Studzieniec, Fundst. 1. Inhalt des Grabes Nr. 2 (1-5) Nr. 4 (6, 8-10), des Grabes Nr. 5 (11) und der zerstörten Gräber (7)

z trzonu, pierwotnie w kształcie łabędziej szyjki, zachował się przygnieciony, nieznaczny fragment, śr. 4,5 cm, nr kat. 1948: 326j (ryc. 215. 11).

Ponadto ze zniszczonych grobów zebrano: 1. Kilka drobnych ułamków różnych naczyń, nr kat. 1948: 326m; 2. Spalone kości ludzkie, nr kat. 1948: 326n; 3. Ułamki większej popielnicy o baniastym, chropowatym brzuścu i niskiej, gładzonej szyjce, oddzielonej od brzuśca szeregiem zagłębień wykonanych paznokciem, nr kat. 1948: 326o; 4. Misa półkulistego kształtu z nieznacznie wyodrębnionym dnem, pow. gładka, brunatna, wys. 6,1 cm, otw. 18,2 cm, dno 8,2 cm, nr kat. 1948: 326p (ryc. 215. 7); 5. Spalone kości ludzkie, nr kat. 1948: 326q.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, faza młodsza, kultura pomorska.

Badania: Dar Starostwa Powiatowego w Obornikach (B. Pleśniarski) oraz ratownicze bad. E. Dąbrowskiego i L. J. Łuki w 1948 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1948: 107 i 176, nr kat. 1948: 307a - 326q i 526 - 531.

Literatura: L. J. Łuka, 1948, s. 117 - 118; B. Kostrzewski, 1951, s. 197; T. Malinowski, 1969, s. 215, nr 2536; tenże, 1978, s. 234.

Stanowisko: 2. Ok. 500 m na południe od zabudowań, przy drodze do Nierawiszcza, na małym zalesionym wyniesieniu (może tożsame ze stan. 1?).

Rodzaj znaleziska: Cmentarzisko ciałopalne.
 Chronologia: ?
 Literatura: Notatka w archiwum MA w Poznaniu
 (teczka „Studzieniec”).

SYCYN

Stanowisko: 1. Na terenie cmentarzisko kultury lużyckiej (zob. niżej) (ryc. 216, 2).

Rodzaj znaleziska: Luźne z osady.

Inwentarz: Łuszcznik i liczne odłupki krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

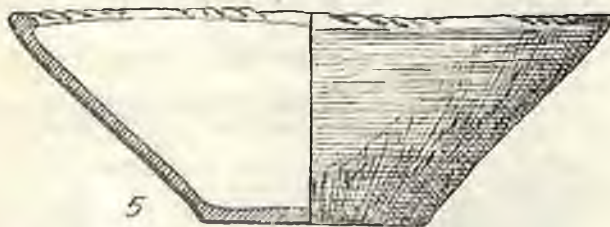
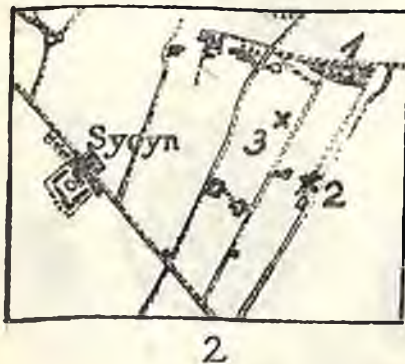
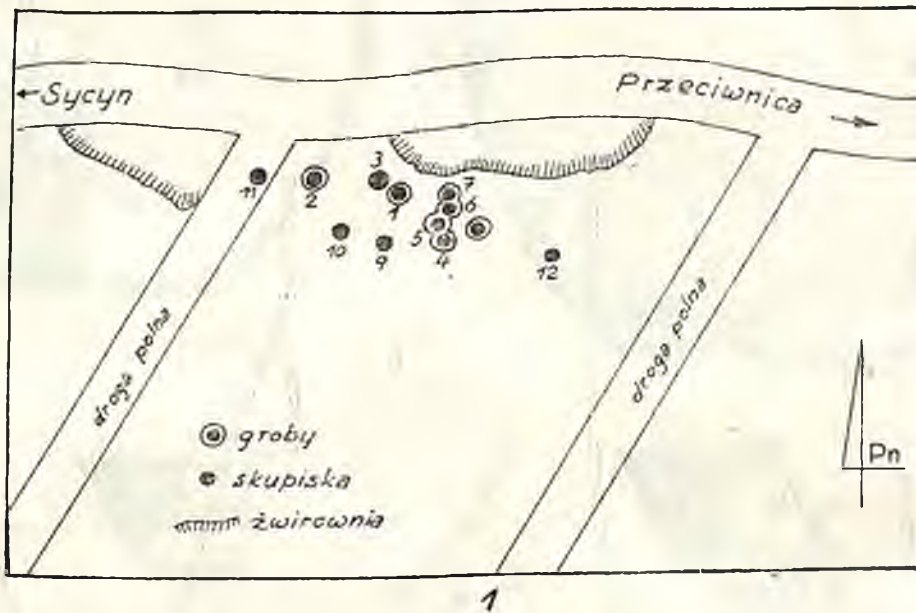
Badania: Dar St. Dedia z Poznania.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. TPN 1923: 110.

Literatura: J. Kostrzewski, 1928, s. 226; M. Kobusiewicz, 1967, s. 14.

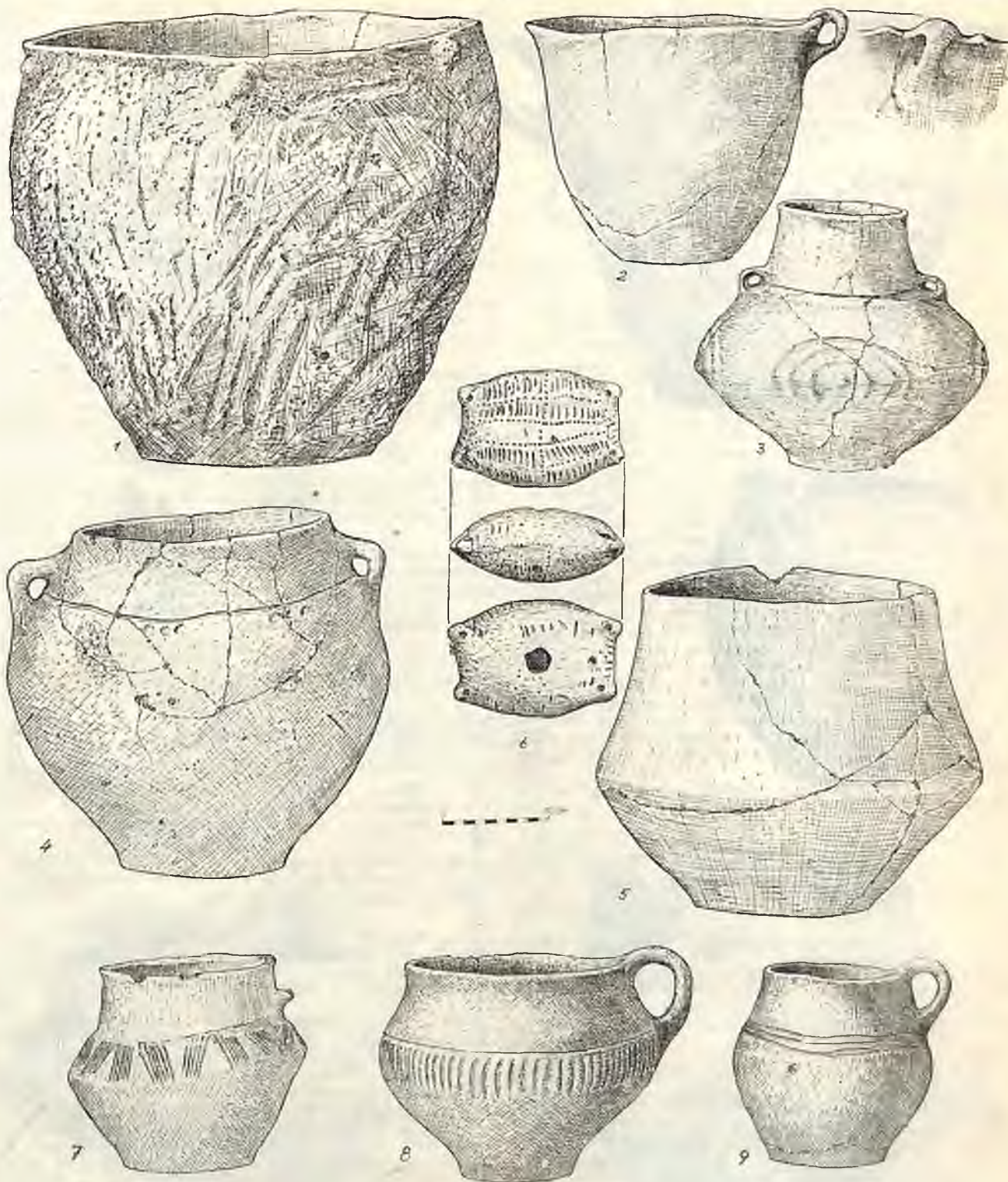
Stanowisko: 2. Ok. 60 m od małego strumienia-kanalu, ok. 1,6 km na południe od Warty.

Rodzaj znaleziska: Osada (obozowisko).

Ryc. 216. Sycyn, stan. 1. Plan cmentarzyska (1), plan sytuacyjny stanowisk (2), ceramika ze zniszczonych grobów (3-5), grób nr 1 (6)

Abb. 216. sycyn, Fundst. 1. Plan des Gräberfeldes (1), Situationsplan der Fundstellen (2), Keramik aus den zerstörten Gräbern (3-5), Grab Nr 1 (6)

Ryc. 217. Sycyn, stan. 1. Zawartość grobu nr 3 (1-3), nr 4 (4-8). Wg St. Tabaczyńskiego
 Abb. 217. Sycyn, Fundst. 1. Inhalt des Grabes Nr. 3 (1-3), des Grabes Nr. 4 (4-8). Nach
 St. Tabaczyński

Inwentarz: Rdzeń z jedną odłupnią, kilka wiórów i odłupków z krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Badania: Powierzchniowe bad. pracowników Instytutu Prehist. UP w 1936 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1936: 331, nr kat. 1939: 522.

Literatura: M. Piaszykowa, 1956, s. 199; M. Kobusiewicz, 1967, s. 14 (jako stanowisko 3).

Stanowisko: 3. Około 400 m na południowy zachód od stanowiska 1.

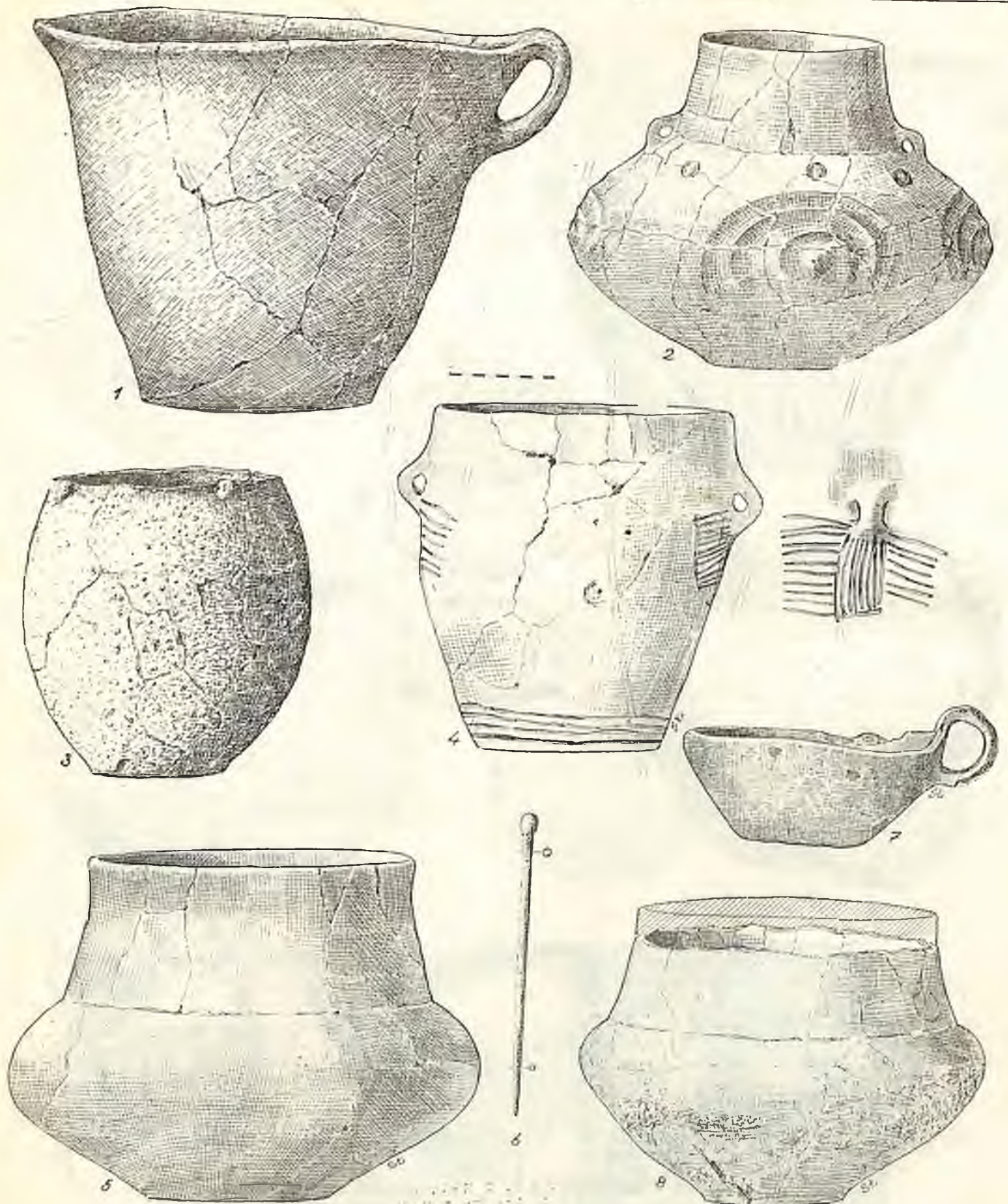
Rodzaj znaleziska: Osada (obozowisko).

Inwentarz: Odłupki krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasnosza w 1949 r.
 Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1949: 214, nr kat. 1949: 661.

Literatura: B. Kostrzewski, 1951, s. 206.

Ryc. 218. Sycyn, stan. 1. Zawartość zniszczonych grobów: skupisko 1 (1-3), skupisko 2 i 3 (4, 5), skupisko 4 (6-9). Wg st. Tabaczyńskiego

Abb. 218. Sycyn, Fundst. 1. Inhalt der zerstörten Gräber: Anhäufung 1 (1-3), Anhäufung 2 und 3 (4, 5), Anhäufung 4 (6-9). Nach St. Tabaczyński

Stanowisko: 1. Piaśnica w północnowschodnim krańcu wsi, po prawej stronie drogi do Przeciwnicy.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne (ryc. 216, 1).

Inwentarz: Zawartość 8 grobów popielnicowych pozbawionych obstawy kamiennej oraz 4 skupisk zabytków, z których każde stanowi pozostałość po zniszczonym pochówku ciałopalnym.

Grób 1 (ryc. 216, 6). Dwustożkowata popielnica, 3 większe naczynie, w tym jedno z uchami, doniczkowaty kubek, płaski czerpak, dwie misy z karbowanymi krawędziami, ułamki kilku innych naczyń i blaszka brązowa (fragment wisiora?) (ryc. 217, 6).

Grób 2a i b. Zniszczone dwa groby wyposażone w 9 naczyń (w tym 2 misy) i szpilę brązową (grób 2a) oraz w pięć naczyń (grób 2b).

Grób 3. Częściowo zniszczony, zawierał zgniecioną popielnicę (amfora z 4 guzami na brzuścu), duże doniczkowate naczynie z uchem oraz jajowaty garnek i ułamki dwóch innych naczyń (ryc. 217, 1-3).

Grób 4. Popielnica dwustożkowata o łagodnym załomie, podobne mniejsze naczynie, zdobiony garnek z dwoma uszkami, czerpak oraz szpila brązowa z kulistą główką (ryc. 217, 4-8).

Grób 5. Dwustożkowata popielnica, ułamki misy i czterech innych naczyń.

Grób 6. Zniszczona popielnica (amfora z czterema guzkami na załomie brzuśca, ułamki garnka o pow. obmazywanej i pucharu na pustej nóżce oraz dwu innych naczyń).

Grób 7. Zniszczona popielnica w przybliżeniu dwustożkowata o zaokrąglonym załomie brzuśca, fragmenty dużych garnków o pow. obmazywanej, misy z karbowaną krawędzią i trzech innych naczyń.

Grób 8. Zniszczona popielnica o pow. obmazywanej oraz ułamki innego naczynia.

Skupienie I (grób 9). Amfora z guzami na załomie brzuśca, duży garnek o pow. obmazywanej, głęboki kubek z wystającym uchem (ryc. 218, 1-3).

Skupienie II (grób 10). Naczynie beczułkowate z dwoma uszkami, zdobione grupami dołeczków, ułamki misy (ryc. 218, 4-5).

Skupienie III (grób 11). Naczynie dwustożkowate.

Skupienie IV (grób 12). Trzy zdobione dzbanuszkami, ułamki misy, grzechołka kształtu poduszkiowatego z 4 uszkami, pow. zdobiona nakłuciami i kreseczkami (ryc. 218, 6-9).

Ponadto natrafiono na trzy mniejsze skupiska zawierające ułamki różnych naczyń i spalone kości ludzkie.

Powyższe zespoły zostały dokładnie opisane w opracowaniu St. Tabaczyńskiego (p. niżej).

Z tego samego cmentarzyska pochodzą: naczynie o baniastym brzuścu, zaopatrzone w dwa małe uszka przy nasadzie cylindrycznej szyjki, pow. gładka, żółtobrunatna; liczne ułamki kilku innych naczyń, w tym mis i kubków.

Ze zniszczonego grobu pochodzą ponadto: szerokootworowe naczynie z dwoma uszkami, z pasmem zdobniczym poniżej nasady szyjki, pow. gładka, przy podstawie szorstka, ciemnoszara, wys. 7,0 cm, śr. 10,2 cm, otw. 7,8 cm (ryc. 216, 3); naczynie dwustożkowate o zaokrąglonym załomie brzuśca, zdobione poniżej nasady szyjki pasmem ornamentacyjnym, dno lekko wgnieciono, pow. gładzona, czerniona, wys. 7,0 cm, śr. 8,0 cm, otw. 4,8 cm, (ryc. 216, 4); misa o zgrubiałej krawędzi, zdobiona ukośnymi karbami, pow. gładka, czerniona, z jasnobrunatnymi plamami, wys. 7,2 cm, otw. 19,2 cm (ryc. 216, 5). Trzy ostatnie naczynia znajdują się w zbiorach Muzeum Ziemi Obornickiej w Obornikach.

Chronologia: Epoka brązu, IV - V okres, kultura łużycka, grupa uradzka.

Badania: Znaleziska przypadkowe (podczas kopania żwiru) oraz badania wykopaliskowe W. Hensla w 1936 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. TPN 1923: 50; nr inw. 1936: 133, nr kat. 1936: 1448-1520; nr inw. 1966: 2, nr kat. 1966: 122-123; nr inw. 1967: 25, nr kat. 1967: 345; Oborniki, Muz. Ziemi Obornickiej, nr inw. I, 7-9.

Literatura: J. Kostrzewski 1928, s. 227; M. Piaszykowska, 1956, s. 201; St. Tabaczyński, 1959, s. 126-142, ryc.

1-22; T. Malinowski, 1961, II, s. 180-181; A. Lipińska, 1972, s. 193 i 195.

Stanowisko: 3. J.w.

Rodzaj znaleziska: Łuźne.

Inwentarz: Mało charakterystyczne ułamki kilku naczyń o pow. wygładzonej, brunatnej.

Chronologia: Epoka brązu, IV - V okres, kultura łużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasnosza w 1949 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1949: 213, nr kat. 1949: 660.

Literatura: B. Kostrzewski, 1951, s. 209.

SZCZYTNO

Stanowisko: 1. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne („z grobów przedhistorycznych”).

Inwentarz: Ze zniszczonego grobu (skrzynkowego?) zachowały się: 1. Naczynie (popielnica) o dwustożkowatym zaokrąglonym brzuścu i wysokiej, zwężającej się szyjce, pow. lśniący czarna, wys. 21,8 cm, śr. 22,0 cm, otw. 12,0 cm, dno 10,5 cm nr kat. 2988 (ryc. 219, 1); 2. Naczynie (popielnica) o zaokrąglonym załomie brzuśca i wyodrębnionej zwężającej się szyjce, pow. gładka, czerniona, poniżej nasady szyjki grupy (po 6) podłużnych dołeczków, wys. zach. 25,8 cm, śr. 22,0 cm, otw. 11,5 cm, dno 11,0 cm, nr kat. 2989 (ryc. 219, 6); 3. Duże baniaste naczynie (popielnica) z nieznacznie wyodrębnioną szyjką, poniżej jej nasady guzek imitujący uszko, szyjka gładka, reszta pow. obmazywana a następnie wygładzana, barwy ciemnej i brunatnej, wys. 28,0 cm, śr. 31,0 cm, otw. 21,0 cm, dno 13,0 cm, nr kat. 2990 (ryc. 219, 5); 4. Naczynie z baniastym brzuścem i wyodrębnioną wysoką szyjką o wygiętym brzegu, pow. gładka, ceglastobrunatna, wys. 21,5 cm, śr. 19,5 cm, otw. 13,5 cm, dno 9,2 cm, nr kat. 2991 (ryc. 219, 4); 5. Naczynie (popielnica) podobne do naczynia nr 1, pow. lśniący czarna, wys. 18,0 cm, śr. 18,5 cm, otw. 11,0 cm, dno 7,5 cm, nr kat. 2993 (ryc. 219, 3); 6. czapkowata pokrywa z szerokim kołnierzem, pow. gładka, ciemnoszara, wys. 7,0 cm, śr. 16,0 cm, nr kat. 2994 (ryc. 219, 2).

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura pomorska.

Badania: Dar Kalkstein-Orłowskiej ze Szczytna.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. TPN 1892: 8, nr kat. TPN 2988-2991 i 2993-2994.

SZYMANKOWO

Stanowisko: 1. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: „Popielnica”.

Chronologia: ?

Literatura: „Przyjaciel Ludu”, R. 10; 1845, s. 115; W. Schwartz, 1875, s. 5; J. N. Sadowski, 1876.

SŁEPUCHOWO

Stanowisko: 1. Pole uprawne przy zabudowaniach wiejskich, opadające ku łąkom na zachodnim brzegu b. jeziora (ryc. 220, 1).

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Kilkanaście drobnych naczyń, m. in. naczynia zdobione pionowymi żłobkami, wióry i odłupki krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura ceramiki wstęgowej (?)

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasnosza w 1957 r.

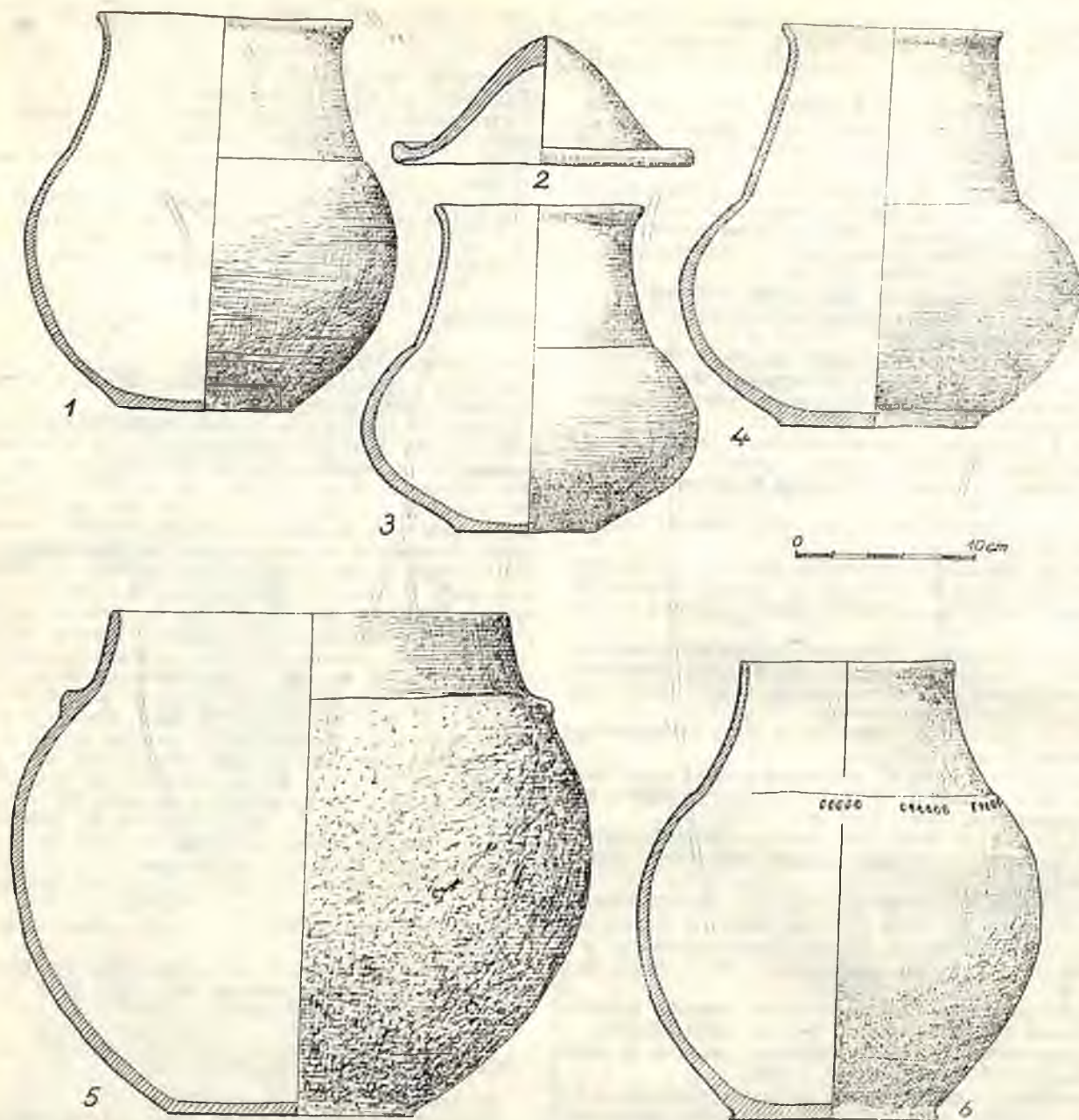
Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1957: 348, nr kat. 1955: 978-979.

Literatura: W. Śmigieński, 1957, s. 276; M. Kobusiewicz, 1967, s. 14.

Stanowisko: 1. J.w.

Rodzaj znaleziska: Łuźne (osada).

Inwentarz: Kilkanaście ułamków różnych naczyń o pow. gładzonej i chropowatej, szarej i brunatnej.

Ryc. 219. Szczytno, stan. 1. Ceramika ze zniszczonych grobów
Abb. 219. Szczytno, Fundst. 1. Keramik aus den zerstörten Gräbern

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura łużycka.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1957: 349, nr kat. 1957: 980.

Literatura: W. Śmigieński, 1959, s. 280.

Stanowisko: 3. Pole uprawne, ok. 250 m na zachód od stanowiska 2 (por. niżej).

Rodzaj znaleziska: Łużne (osada).

Inwentarz: Kilka mało charakterystycznych ułamków różnych naczyń o pow. obmazywanej i chropowatej, szarej i szarobrunatnej.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura łużycka.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1957: 351, nr kat. 1957: 982.

Literatura: W. Śmigieński, 1959, s. 280.

Stanowisko: 4. Pole uprawne na skłonie opadającym ku wschodowi; w kierunku rz. Samicy, na lewo od drogi (ok. 500 m) z Objezierza do Ślepuchowa.

Rodzaj znaleziska: Łużne (osada).

Inwentarz: Kilkadziesiąt mało charakterystycznych ułamków różnych naczyń o pow. przeważnie chropowatej i obmazywanej.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura łużycka.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1957: 352, nr kat. 1957: 983.

Literatura: W. Śmigieński, 1959, s. 280.

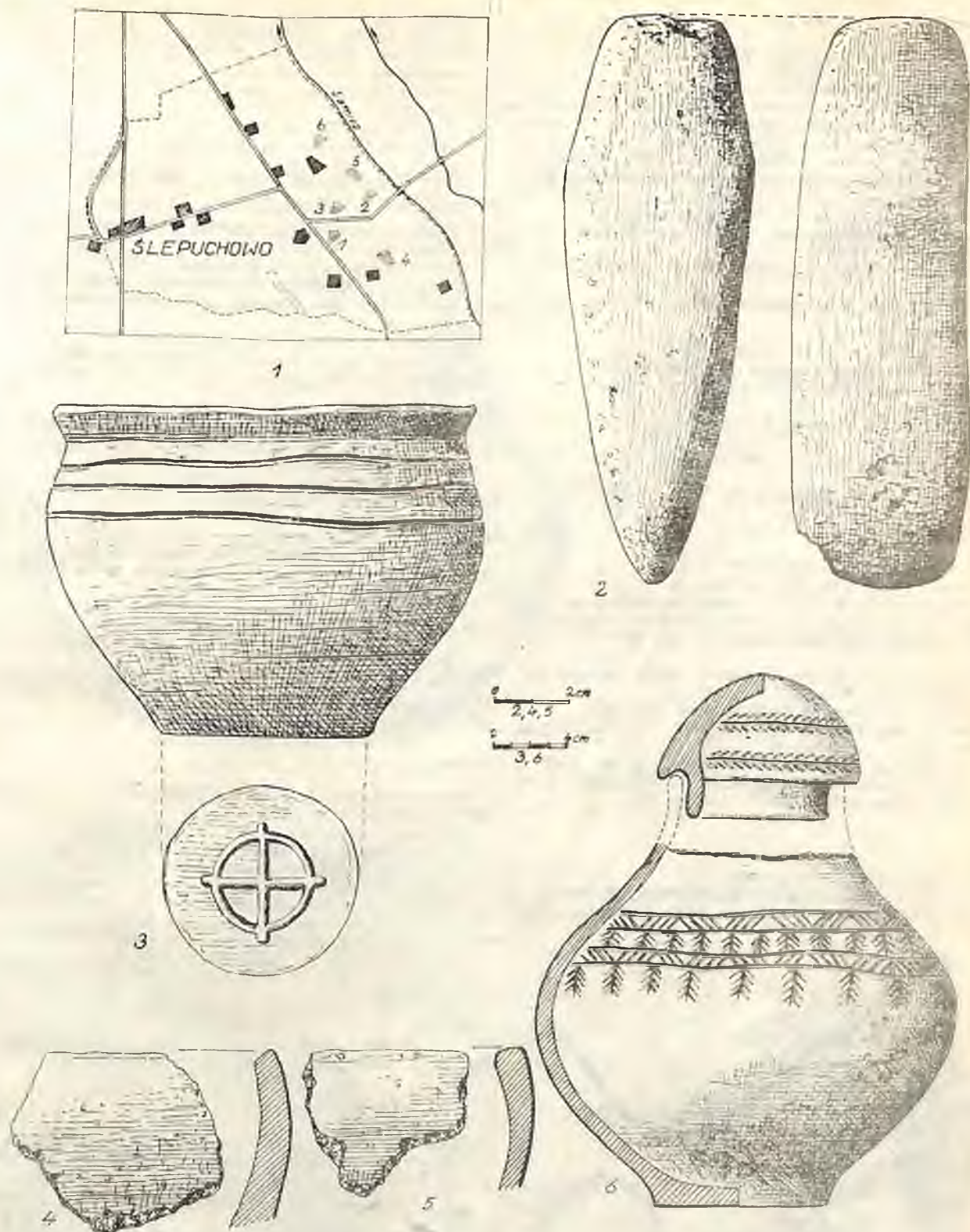
Stanowisko: 6. Pola uprawne między drogą ze Ślepuchowa do Żukowa i rz. Samicy, ok. 300 m na północny zachód od stanowiska 5.

Rodzaj znaleziska: Łużne (osada).

Inwentarz: Kilkanaście drobnych, mało charakterystycznych ułamków naczyń o pow. gładzonej i chropowatej, brunatnoczarnej, m. in. fragment brzegu.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura łużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasnośa i studentów arch. UAM w 1964 r.

Ryc. 220. Slepuchowo, Plan sytuacyjny stanowisk (1); Swierkówki, stan. 1 (2); Tarnowo, stan. 1 (3), stan. 3 (4-5); Trojanowo, stan. 1 (6)
 Abb. 220. Slepuchowo, Situationsplan der Fundstellen (1); Swierkówki, Fundst. 1 (2); Tarnowo, Fundst. 1 (3); Trojanowo, Fundst. 1 (6)

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1964: 54, nr kat. 1964: 161.

Literatura: M. Kostrzewska, 1966, s. 269.

Stanowisko: 2. Pole uprawne na stoku opadającym ku rz. Samicy, na prawo od drogi ze Slepuchowa do Objezierza.

Rodzaj znaleziska: Luźne (osada).

Inwentarz: Drobne i mało charakterystyczne ułamki kilku różnych naczyń o pow. gładzonej i schropowanej.

Chronologia: Okres wpływów rzymskich.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasnosza w 1957 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1957: 350, nr kat. 1957: 981.

Literatura: W. Smigielski, 1959, s. 282.

Stanowisko: 5. Pole uprawne między drogą ze Słepuchowa do Zukowa i rz. Samicą, ok. 400 m na północny zachód od drogi z Objezierza do Słepuchowa.

Rodzaj znaleziska: Luźne (osada).

Inwentarz: Drobne ułamki naczyń górą obtaczanych, zdobionych poziomymi żłobkami i linią falistą, pow. brunatna i szara.

Chronologia: Wczesne średniowiecze.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasnosza i studentów arch. UAM w 1964 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1964: 53, nr kat. 1964: 160.

Literatura: M. Kostrzewska, 1966, s. 272.

Stanowisko: 6. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne (osada).

Inwentarz: Ułamki naczyń górą obtaczanych, m. in. zdobionych poziomymi żłobkami i linią falistą, pow. brunatnoszara.

Chronologia: Wczesne średniowiecze.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1964: 55, nr kat. 1964: 162.

Literatura: M. Kostrzewska, 1966, s. 272 - 273.

SWIERKÓWKI

Stanowisko: 1. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Duża siekiera kamienna (gabro) prawie pięciobocznego kształtu (siekieromłot) z tępym i wyszczerbionym ostrzem i grubym obuchem, dł. 25,0 cm (ryc. 220, 2).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura ceramiki sznurowej.

Badania: Znaleziona podczas prac polnych.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1975: 308 (ze starych zasobów).

Literatura: „Roczniki TPN Pozn.”, t. 20: 1893, s. 513; „Album Zab. Przedhist.”, zes. 1: 1893, tabl. 1, 4, A. Prinke, Z. Skoczylas, 1980, s. 112, nr 1111.

TARNOWO

Stanowisko: 2. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Ze zniszczonego grobu pochodzą ułam-

ki dużego naczynia o pow. schropowanej, ciemnobrunatnej, oraz ułamki innych mniejszych naczyń o pow. chropowatej lub wygładzanej; kilka spalonych (?) kości, które określono jako zwierzęce.

Chronologia: Okres przedrzymski, kultura grobów podkloszowych (?)

Badania: Dar E. Jakubowskiego.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1954: 121, nr kat. 1954: 316 - 317.

Literatura: M. Kostrzewska, 1956, s. 228; T. Malinowski, 1966, s. 15; tenże, 1978, s. 234.

Stanowisko: 3. Pole należące do części wsi: Tarnowo-Huby.

Rodzaj znaleziska: Luźne (z osady).

Inwentarz: Cztery ułamki szerokootworowych naczyń ze ściętymi krawędziami, pow. z lekka wygładzania, szara (ryc. 220, 4 - 5).

Chronologia: Okres wpływów rzymskich.

Badania: Dar O. Knoopa z Rogoźna w 1891 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1974: 336, (dawn. kat. HG 1199a).

Stanowisko: 1. Na terenie ogrodu b. dworu, na stoku opadającym w stronę Jez. Rgielskiego.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Duże naczynie słabo profilowane z wygiętym brzegiem, zdobione dookołnymi bruzdami, na dnie plastyczny znak garncarski, wys. 17,5 cm, śr. ok. 23,0 cm (ryc. 220, 3); obok naczynia znaleziono gwóźdź (?) żelazny, dł. 9,0 cm; prawdopodobnie z tego samego stanowiska pochodzą ułamki naczyń i kawałki żużla żelaznego (przekazane przez O. Knoopa z Rogoźna).

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny.

Badania: Znalezisko przypadkowe i dar O. Knoopa.

Zbiory: MA Poznań, nr kat. H.G. 3254 (obecnie brak).

Literatura: „ZdHGPP”, R. 1: 1885, s. 379 tabl. III, 8a-c; tamże, R. 7: 1892, s. XXXIII, nr III; por. też „Rogasener Wochenblatt” nr 83 z 15.X.1891.

TROJANOWO

Stanowisko: 1. Pole za folwarkiem, koło lasku, w pobliżu zbiegu dróg polnych.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko.

Inwentarz: Zniszczony grób skrzynkowy (?). Popielnica o baniastym brzuścu i pow. lśniącą czarnej, zdobionej pasmem ornamentacyjnym; pokrywa zaokrąglona z zakładką, również zdobiona, wys. ok. 27,0 cm, śr. 23,0 cm; spalone kości ludzkie (ryc. 220, 6).

Chronologia: Wczesny okres żelaza, (Hallstatt D), kultura pomorska.

Badania: Dar S. Piwońskiej, kier. szkoły podst. w Przebudowie.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1955: 226, nr kat. 1955: 560 - 561.

Literatura: W. Smigielski, 1958, s. 458 - 459, ryc. 14, 1 i 3; T. Malinowski, 1969, s. 217, nr 2668.

TWORKOWO

(Wieś dziś nie istniejąca, wcielona jeszcze przed I wojną światową w granice poligonu ćwiczebnego Biedrusko).

Stanowisko: 1. bliżej nieokreślone, „w torfowisku”.

Rodzaj znaleziska: Znalezisko gromadne (skarby).

Inwentarz: 1. Sztylet brązowy z masywną, owalną w przekroju rękojeścią, zakończoną spłaszczoną tarczką, ostrze przymocowane dwoma nitami, trzy dalsze stanowią tylko dekorację, pow. ostrza zdobiona dwoma trójkątami, koniec odłamany, dł. 27,0 cm; 2. Naszyjnik brązowy ze zwiniętymi końcami, pocięty; 3. Owalny naramiennik brązowy ze zwężonymi, zachodzącymi na siebie końcami; 4. Pocięta bransoletka z wąskiej taśmy brązowej (ryc. 221).

Chronologia: Epoka brązu, I okres, kultura grobiska.

Zbiory: ?

Literatura: ?

Abb. Tworkowo, stan. 1. Znalezisko gromadne (skarby) przedmiotów brązowych z I okresu epoki brązu

Abb. 221. Tworkowo, Fundst 1. Hortfund aus der I. Periode der Bronzezeit

Literatura: J. Kostrzewski, 1933, s. 9; T. Waga, 1933, s. 242 (pod Biedrusko). A. Knapowska-Mikołajczykowa, 1957, s. 84, ryc. 109.

UCHOROWO

Stanowisko: 1. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne („z grobów”).

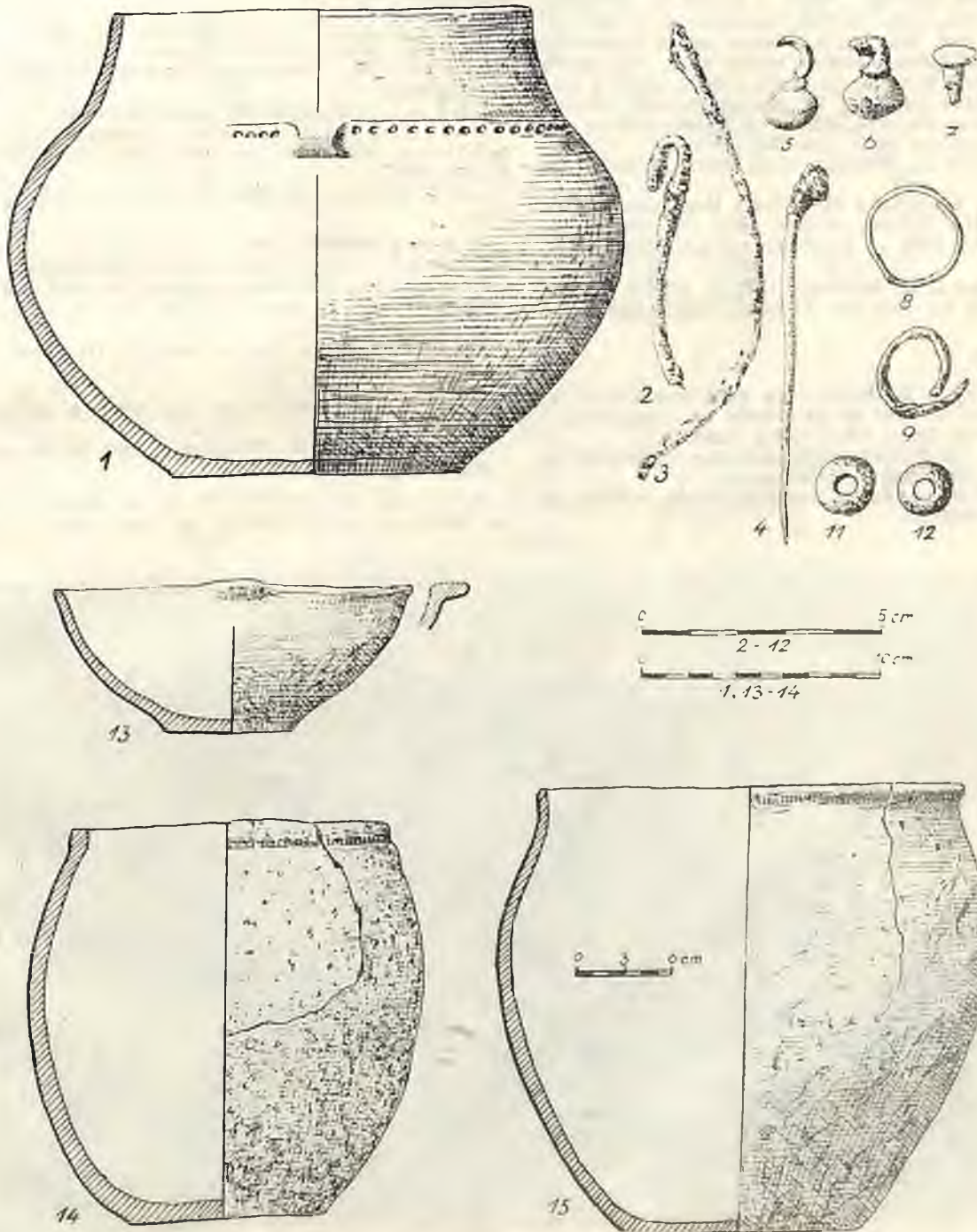
Inwentarz: 1. Naczynie z wysoką szyjką, zdobione poniżej nasady trzema bruzdami poziomymi i grupami pionowych żłobków, pow. gładka, czerwonobrunatna, wys. 18,0 cm, śr. 23,0 cm, nr kat. H. G. 1504; 2. Małe naczynie beczułkowatego kształtu zdobione szerokimi bruzdami poniżej krawędzi i grupami krótkich piono-

wych kresek, pow. brunatna, gładzona, silnie uszkodzone, wys. 8,0 cm, śr. 8,0 cm, nr kat. H. G. 1506; 3. Małe szerokootworowe naczynie z uszkiem i wygiętym brzegiem, pow. gładka, brunatna, uszkodzone, wys. 8,0 cm, otw. 9,0 cm; 4. Naczynie z dwoma małymi uszkami, przy nasadzie szyjki zdobione trzema bruzdami; poniżej sześć grup dołeczków, pow. gładka, brunatna; obecnie brak w zbiorach).

Zapewne z tego samego stanowiska, ze zniszczonego grobu, pochodzi duża popielnica, nieco zniekształcona, o pow. szorstkiej z widocznymi śladami obmazywania, brunatnoceglastej, wys. 28, cm, śr. 31,3 cm, otw. 27,0 cm (ryc. 222, 15).

Chronologia: Epoka brązu, IV-V okres, kultura lużycka.

Badanie: Ze zbiorów M. Witta z Bogdanowa (1892).

Ryc. 222. Uchorowo, stan. 1 (15), stan. 2 (1-14)
Abb. 222. Uchorowo, Fundst. 1 (15), Fundst. 2 (1-14)

Zbiory: MA Poznań, nr 33 — wg Blumego (naczynie 1); nr kat. H.G. 1504, 1506 (naczynia 3-4); naczyń nr 1-4 brak w zbiorach; Muzeum Ziemi Obornickiej w Obornikach, nr inw. I, 29.

Literatura: E. Blume, 1909, s. 69; T. Malinowski, 1962, T. II, s. 230, nr 2461.

Stanowisko: 2. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Omentarzysko ciałopalne („z grobów”).

Inwentarz: 1. Baniaste naczynie ze zwięzającą się szyjką, poniżej której dwa guzki imitujące ucha, pow. gładka, ceglastobrunatna, wewnątrz spalone kości ludzkie, wys. 19,5 cm, otw. 17,4 cm, śr. 26,0 cm, dno 12,0 cm (ryc. 222, 1); 2. Naczynie beczułkowatego kształtu o pow. szorstkiej, szarobrunatnej, wewnątrz spalone kości ludzkie i stopy ozdób brązowych, wys. 16,4 cm, śr. 16,6 cm, dno 8,2 cm (ryc. 222, 13); 3. Misa z guzem na krawędzi imitującym ucho, pow. gładka, brunatna, wys. 6,0 cm, otw. 15,0 cm (ryc. 222, 14); 4. Ułamki ozdób żelaznych: szpila z szeroką główką, pogięte trzony szpil, oraz ozdób brązowych: kółka z cienkiego drutu, główka szpili z płasko stożkowym guzkiem, 13 „gruszkowatych” wisiorów, stopy brązowe (ryc. 222, 2-9); płaskokuliste paciorki z niebieskiego szkła (ryc. 222, 11-12).

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura pomorska.

Badania: Ze zbiorów M. Witta z Bogdanowa (1892).

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1975: 244 (dawn. kat. H.G. 1503, 1505, 1508 — naczynia); nr kat. 1908: 238 — ozdoby.

Literatura: A. Lissauer, 1875, s. 147; E. Blume, 1909, s. 69-70, nr 798-803; J. Kostrzewski, 1914, s. 99.

UŚCIKOWIEC

Stanowisko: 2. Piaśnica na polu opadającym ku dolinie Warty, ok. 100 m na północ od stanowiska 1.

Rodzaj znaleziska: Luźne (osada).

Inwentarz: Kilkadziesiąt ułamków większych naczyń o pow. gładzonej, jasnobrunatnej.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasnosza i L. J. Łuki w 1950 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1950: 3, nr kat. 1950: 8.

Literatura: A. Witkowska, 1952, s. 291; M. Kobusiewicz, 1967, s. 15 (mylnie nr inw. 9-10).

Stanowisko: 3. Pole orne na południowym wysokim brzegu Warty.

Rodzaj znaleziska: Luźne (osada).

Inwentarz: Drobne ułamki naczyń, m.in. fragment ucha.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych.

Badania: J.w.

Zbiory MA Poznań, nr inw. 1950: 6, nr kat. 1950: 13-13a.

Literatura: A. Witkowska, 1952, s. 291; M. Kobusiewicz, 1967, s. 15.

Stanowisko: 4. Nieokreślone („na terenie wsi”).

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Uszkodzony toporek kamienny z tępym ostrzem.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Badania: Dar A. Wernera z Kotowa.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1950: 58 (obecnie brak w zbiorach).

Literatura: Notatka w archiwum MA w Poznaniu.

Stanowisko: 2. J.w.

Rodzaj znaleziska: Grób ciałopalny.

Inwentarz: Ze zniszczonego grobu pochodzą drobne ułamki naczyń o pow. gładkiej, brunatnej i spalone kości ludzkie.

Chronologia: Epoka brązu, II-III okres, kultura przedłużycka (?).

Badania: J.w.

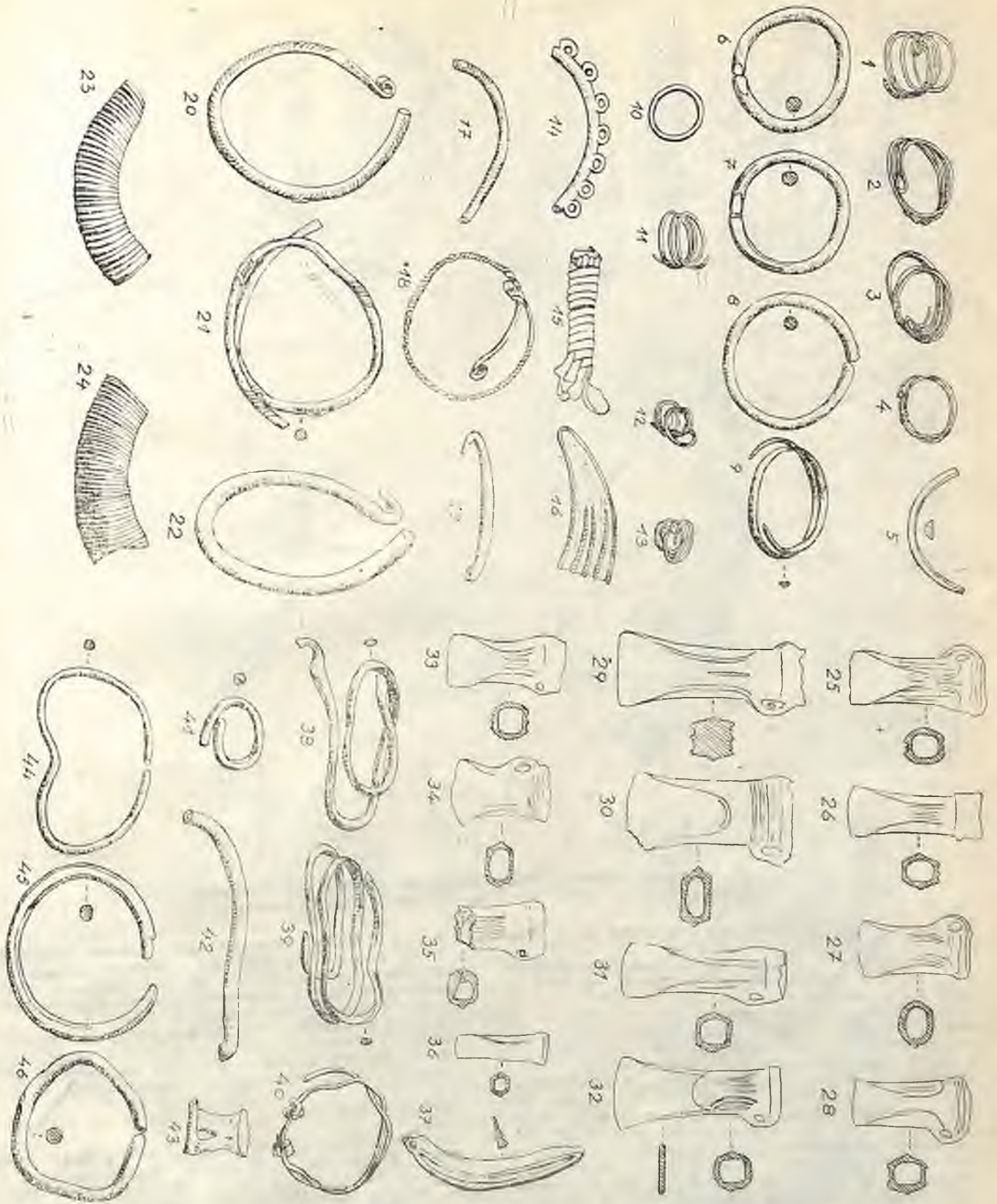
Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1950: 4, nr kat. 1950: 11.

Literatura: A. Witkowska, 1952, s. 293; M. Gedl, 1975, s. 131, nr 505.

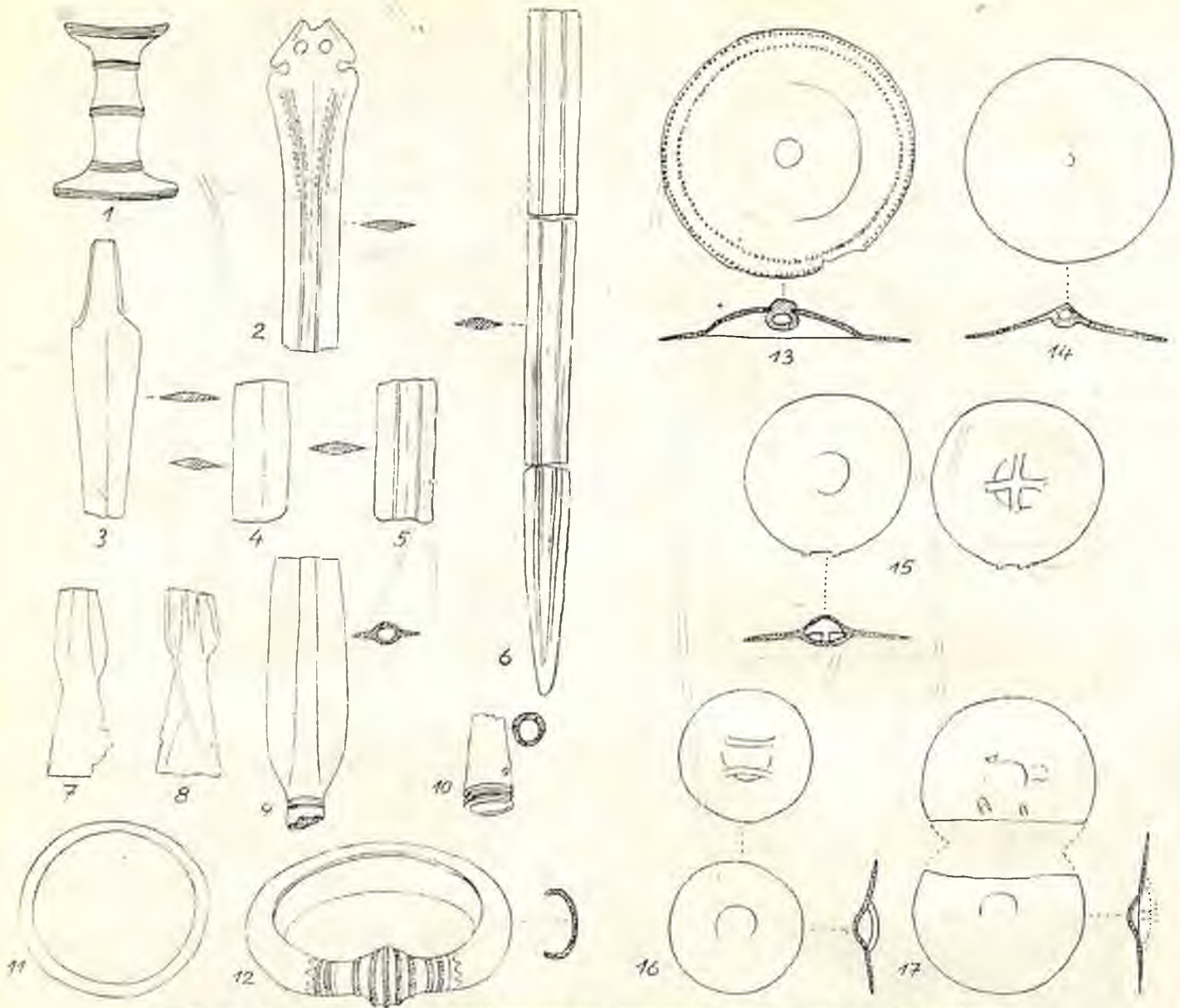
Stanowisko: 1. Ok. 100 m na południe od drogi z Uścikowa do Uścikowca, na polu ornym, tuż przy

Ryc. 223. Uścikowiec, stan. 1. Znalazisko gromadne (skarby) z IV okresu epoki brązu
Abb. 223. Uścikowiec, Fundst. 1. Hortfund aus der IV. Periode der Bronzezeit

Ryc. 224. Uściłkowiec, stan. 1. Część znaleziska gromadnego (skarbu). (Wg W. Szafrąńskiego)
 Abb. 224. Uściłkowiec, Fundst. 1. Teil des Hortfundes. (Nach W. Szafranski)

Ryc. 225. Uścikowiec, stan. 1. Część znaleziska gromadnego (skarbu). (Wg W. Szafrąńskiego)
 Abb. 225. Uścikowiec, Fundst. 1. Teil des Hortfundes. (Nach W. Szafranski)

granicy obu wsi, o. 600 m od zabudowań (gosp. Piaseckiego).

Rodzaj znaleziska: Skarb (znalezisko gromadne), złożony z 62 przedmiotów brązowych, wyorany na głęb. 30-40 cm (ryc. 223).

Inwentarz: 11 siekierek z tulejką (ryc. 224, 25-35), w tym jedna importowana z dzis. Węgier i jedna z obszarów północnych; 8 ułamków sześciu mieczy (ryc. 225, 1-6), w tym jeden pochodzenia południowego, jeden z obszaru dzis. Węgier i jeden z północy; 4 groty włóczni (ryc. 225, 7-10); 1 dłuto (ryc. 224, 36); 1 sierp (ryc. 224, 37); 9 kawałków surowca brązowego, w tym jeden tzw. nadlew (ryc. 224, 43); 10 naszyjników, głównie importów ze strefy nadbałtyckiej, Pomorza nadodrzańskiego (ryc. 224, 14-24); 9 bransolet, w tym cztery importowane z Pomorza (ryc. 224, 44-46; ryc. 225, 11, 12); 2 naramienniki, również z terenów nadodrzańskich; 2 pierścionki; 2 uchwyty do spinania włosów; 5 tarczec podobnych, pochodzenia północnego, w tym jedna prawdopodobnie import z nad Solawy—Saksonia (ryc. 225, 13-17).

W powyższym znalezisku widzieć należy z wysokim prawdopodobieństwem skarb odlewcy, który przybył z terenu Pomorza, ponieważ wśród przedmiotów znajduje się wiele wytworów (głównie w postaci złomu) nie spotykanych na obszarze Wielkopolski.

Chronologia: Wczesny okres żelazny (Halstatt C). Część przedmiotów pochodzi z okresów wcześniejszych (młodszej epoki brązu), np. dwa miecze i jedna siekierka z IV okresu, większość siekierek, groty włóczni i in. z V okresu epoki brązu.

Badania: Skarb odkrył podczas orki gosp. Piasecki w 1940 r. i zakopał go ponownie w obawie przed okupantami. Dopiero w 1950 r. udało mu się odszukać ponownie znalezisko. Przekazał je do zbiorów MA w Poznaniu.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1950: 2, nr kat. 1950: 2-14.

Literatura: „Głos Wielkopolski” z 20 I 1950; „ZOW”, R. 19: 1951, s. 63-64; A. Witkowska, 1952, s. 297; L. J. Łuka, 1953, s. 52-71, ryc. 1-14; W. Szafrąński, 1955, s. 152-153, 210-217, tabl. XXVIII, 372-373 i tabl. XXXI, ryc. 398-460; W. Hensel, Polska starożytna, 1973, s. 216, ryc. 183; J. Fogel, 1979, s. 145, nr 868 (miecz — typ XII, s. 148 (miecz — typ nieokreślony); s. 149 i 150 (groty oszczepów, typ V i XVA).

Stanowisko: 3. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Ułamek naczynia o pow. gładzonej, brunatnej.

Ryc. 226. Uściłkowiec, stan. ? (12), stan. 1 (13); Uściłkowo, stan. 1 (6-11), stan. 2 (3), stan. 4 (4), znaleziska luźne (1, 2, 5)
 Abb. 226. Uściłkowiec, Fundst. ? (12), Fundst. 3 (13); Uściłkowo, Fundst. 1 (6-11), Fundst. 2 (3), Fundst. 4 (4), lose Funde (1, 2, 5)

Chronologia: Epoka brązu IV-V okres, kultura łużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasnusza i L. J. Łuki w 1950 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1950: 7, nr kat. 1950: 13a.

Literatura: A. Witkowska, 1952, s. 297.

Stanowisko: 3. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne (z osady).

Inwentarz: Kilkanaście ułamków różnych naczyń o pow. gładzonej oraz chropowatej, m.in. z profilowanym brzegiem (ryc. 226, 13).

Chronologia: Okres późnolateński — okres wpływów rzymskich.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasnusza i L. J. Łuki w 1950 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1950: 8, nr kat. 1950: 14.

Literatura: A. Witkowska, 1952, s. 300.

Stanowisko: 2. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Dolna część naczynia obtaczanego i zdobionego szerokimi żłobkami pionowymi.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny, X-XI w.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1950: 5, nr kat. 1950: 11.

Literatura: A. Witkowska, 1952, s. 305.

Uwaga: Na stanowisku znaleziono podczas brania żwiru szkielet ludzki — być może — również z tego okresu? (inf. gosp. Piaseckiego).

UŚCIKOWO

Stanowisko: 2. Krawędź pradoliny Warty, ok. 750 m od brzegu rzeki, na zachód od strumyka, na prawo od drogi z Uścikowa do Obornik.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Duży grót krzemienisty z retuszowanymi krawędziami, dł. 6,5 cm (ryc. 226, 3); kilka ułamków naczyń o gładkiej, brąznożółtej pow.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych.

Badania: Dar L. Fechnera z Obornik (grót) i badania powierzchniowe J. Kostrzewskiego w 1923 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1911: 147 (nr kat. 1911: 2), nr kat. 1941: 366 (skorupy).

Literatura: „AdPL”. R. 5: 1911, s. 189; H. Cichoszevska, 1925, s. 126; M. Kobusiewicz, 1967, s. 14 (jako stanowisko 1) i s. 15 (stanowisko bez nr) oraz tab. 10: 12.

Stanowisko: 3. Na krawędzi doliny Warty.

Rodzaj znaleziska: Luźne (osada).

Inwentarz: Pięć ułamków naczyń o pow. gładkiej, brąznej.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego w 1923 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. TPN 1923: 139.

Literatura: J. Kostrzewski, 1928, s. 226; K. Jażdżewski, 1936, s. 120; M. Kobusiewicz, 1967, s. 15 (stanowisko bez nr).

Stanowisko: 4. Pole uprawne na prawo od drogi z Obornik do Objezierza, ok. 700 m na północny wschód od zabudowań.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Część toporka kamiennego (leptyt) z tępym ostrzem, dł. zach. 5,5 cm (ryc. 226, 4).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Badania: Dar W. Kozubskiej z Poznania.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1949: 407, nr kat. 1949: 1185.

Literatura: B. Kostrzewski, 1951, s. 206; M. Kobusiewicz, 1967, s. 15, 12: 16; A. Prinke, J. Skoczylas, 1980, s. 112, nr 1128 (pod: Uścikowiec).

Stanowisko: Nieokreślone (z różnych miejsc „na polu”).

* **Rodzaj znaleziska:** Luźne.

Inwentarz: 1. Mała, płaska siekierka z krzemienia silnie zwierztałego, białoszarego, dł. 7,0 cm (ryc. 226, 2); 2. Siekierka z czekoladowego krzemienia o tępym obuchu i asymetrycznym przekroju, boki obtłuczone, uszkodzona, dł. 7,5 cm (ryc. 226, 1); 3. Toporek kamienny (bazalt) prawie pięciobocznego kształtu z tępym ostrzem i płaskim obuchem, dł. 11,0 cm, szer. 5,5 cm (ryc. 226, 5); 4. Część toporka kamiennego (diabaz) o tępym ostrzu, dł. zach. 5,4 cm.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych i ceramiki sznurowej.

Badania: Dary różnych osób.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. TPN 1860: 12 (siekierki); nr inw. 1941: 35, nr kat. 1941: 365 i 368.

Literatura: F. Maciejewski, 1960, s. 209; M. Kobusiewicz, 1967, s. 15, tabl. 12: 13; A. Prinke, J. Skoczylas, 1980, s. 112, nr 1129-1130.

Stanowisko: 3. Pole uprawne gosp. Koppa (w latach 1939-1945).

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Fragment naczynia o pow. gładkiej, szarej.

Chronologia: Wczesna epoka żelaza, kultura łużycka.

Badania: Dar nauczyciela z Uścikowa.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1941: 36, nr kat. 1941: 367.

Literatura: F. Maciejewski, 1960, s. 211.

Stanowisko: 5. Nieokreślone („na polu”).

Rodzaj znaleziska: Luźne (osada).

Inwentarz: Mało charakterystyczne ułamki naczyń o pow. szorstkiej i gładzonej, szarej i brąznej, m.in. z guzem poniżej krawędzi (ryc. 226, 12).

Chronologia: Wczesny okres żelaza (?), kultura łużycka.

Badania: Dar nauczyciela z Uścikowa.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1941: 37, nr kat. 1941: 368.

Stanowisko: 1. (Nieokreślone).

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: W jednej z popielnic ze zniszczonych grobów, nakrytej pokrywą, wypełnionej spalonymi kośćmi ludzkimi, znajdowały się: żelazne szczypcy, bardzo delikatne, o długich, mocno rozszerzających się uchwytach, dł. 8,0 cm, szer. ostrzy 2,5 cm (ryc. 233, 6); płaskie kółko brązowe z zachodzącymi na siebie końcami, strona zewnętrzna zdobiona karbami (ryc. 226, 7); szpila żelazna ze zgrubieniem na szyjce, z dużą brązową pionowo ustawioną płaską tarczką (ryc. 226, 8); dolne okucie drzewca włóczni z dwoma otworami dla nitu i dookoła bruzdą, dł. 4,2 cm, śr. 1,5 cm (ryc. 226, 9); stopy brązowe, m.in. z wtopionymi resztkami spalonych kości ludzkich; kawałki kóelek i innych stopionych ozdób brązowych (ryc. 226, 10).

Prawdopodobnie z tego samego cmentarzyska pochodzi ułamek brązowej zapinki kuszowatej z podwiniętą nóżką, półkolistym kablakiem i żelazną osią dla sprężynki (typ. „Certosa”?) (ryc. 226, 11) oraz ułamki naczyńia glinianego.

Chronologia: Wczesny okres żelazny, kultura pomorska.

Badania: Amatorskie poszukiwania M. Witta z Bogdanowa w 1874 r. oraz dar P. Armesego? (zapinka).

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1887: 223a (zapinka), reszta bez nr. inw., ob. brak w zbiorach.

Literatura: „Ztschr. f. Ethn.”, t. 7: 1875, s. 257; tamże, t. 12: 1830, s. 164; A. Lissauer, 1875, s. 76 (nr 6, 18); Kat. Ausst. Berlin, 1880, s. 389, nr 21; W. Schwartz, 1879, s. 10; E. Callier, 1887, s. 6 („sprzączka żelazna powleczone srebrem”); E. Blume, 1909, s. 70, nr 806-815; J. Kostrzewski, 1921, z. 3-4, s. 114; tenże, 1923, s. 280, przypis 586; T. Malinowski, 1969, s. 218, nr 2743.

Stanowisko: 3. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Kilka mało charakterystycznych ułamków różnych naczyń o pow. gładzonej i schropowaczonej.

Chronologia: Okres wpływów rzymskich.

Badania: Dar nauczyciela z Uścikowa w 1941 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1941: 35, nr kat. 1941: 366.

Stanowisko: 6. „Przy granicy wsi”, „na lewym brzegu Warty, na pld.-zach. od Obornik”.

Rodzaj znaleziska: Grodzisko (?) („stare okopy”, „góra zamkowa”), po którym zachował się wysoki do 2 m stożek.

Chronologia: Wczesne średniowiecze lub średniowiecze (?).

Literatura: W. Schwartz, 1880, s. 16; P. Schumacher, 1884, s. 44; W. Kowalenko, 1938, s. 313.

Uwaga: W wyniku intensywnej zabudowy tego terenu, jak i niwelacji w związku z poszerzeniem drogi oraz ogólnym zagospodarowaniem, nie można obecnie stwierdzić, czy istotnie znajdował się tutaj gród lub wał obronny.

WARGOWO

Stanowisko: 1. Pole uprawne, ok. 120 m na wschód od rz. Samicy i na południowy zachód od wsi.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Część płyty z piaskowca służącej do polerowania narzędzi krzemiennych i kamiennych; odłupek z krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Badania: Dar naucz. Gąsiorowskiego z Wargowa.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 628, nr kat. 1929: 1972-1973.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 115; M. Kobusiewicz, 1967, s. 15.

Stanowisko: 6. Nieokreślone (przy stawie).

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: 1. Polowa toporka kamiennego z tępym obuchem i dużym otworem, dł. zach. 5,4 cm, szer. 5,0 cm (ryc. 227, 2); 2. Polowa toporka kamiennego z małym otworem i uszkodzonym ostrzem, dł. zach. 6,0 cm, szer. 5,1 cm (ryc. 227, 1).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura ceramiki sznurowej.

Badania: Znalezione podczas orki; dar naucz. Gąsiorowskiego z Wargowa.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 624, nr kat. 1929: 1812 a-b.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 115; A. Prinke, J. Skoczylas, 1980, s. 113, nr 1132-1134.

Uwaga: Na terenie Wargowa znaleziono ponadto dwa duże toporki (?) kamienne o dł. ok. 15,0 cm, które zaginęły (por. „Ztschr. f. Ethn.”, t. 12: 1880, Verh., s. 166).

Stanowisko: 1. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne (osada?).

Inwentarz: Ułamki kilku różnych naczyń o pow. gładkiej i chropowatej.

Chronologia: Epoka brązu, IV-V okres, kultura łużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. M. Borskiego w 1929 r. i St. Jasnosza w 1952 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 629, nr kat. 1929: 1974; nr inw. 1952: 7, nr kat. 1952: 18.

Literatura: M. Kostrzewska, 1954, s. 291; T. Malinowski, 1956, s. 120.

Stanowisko: 2. Pole uprawne na południe od stawu.

Rodzaj znaleziska: Luźne (osada?).

Inwentarz: Kilka mało charakterystycznych ułamków różnych naczyń o pow. gładzonej i szorstkiej, brunatnej.

Chronologia: Epoka brązu, IV-V okres, kultura łużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. M. Borskiego w 1929 r. i St. Jasnosza oraz J. Kostrzewskiego w 1952 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 630, nr kat. 1929: 1975; nr inw. 1952: 6 i 62, nr kat. 1952: 18 i 128.

Literatura: M. Kostrzewska, 1954, s. 291; T. Malinowski, 1956, s. 120.

Stanowisko: 3. Gliniaste wzniesienie na północ od stawu, opadające ku rz. Samicy, ok. 500 m na zachód od zabudowań.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Kilkanaście ułamków naczyń o pow. gładzonej, chropowatej i obmazywanej, brunatnej i szarej.

Chronologia: Epoka brązu, IV-V okres, kultura łużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasnosza i J. Kostrzewskiego w 1952 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1952: 62, nr kat. 1952: 129.

Literatura: M. Kostrzewska, 1954, s. 291.

Stanowisko: 7. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne (z grobu?).

Inwentarz: Brązowa siekierka z tuleją i małym uszkiem, na bokach widoczne wyraźne „szwy” odlewnicze, po stronach ciosu cztery pionowe żłobki zdobnicze, dł. 9,8 cm (ryc. 227, 3).

Chronologia: Epoka brązu, IV okres, kultura łużycka.

Zbiory: Muzeum Ziemi Obornickiej w Obornikach, nr inw. I, 24.

Stanowisko: 8. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Toporek kamienny z szarego granitu

Ryc. 227. Wargowo, znaleziska luźne z różnych miejsc
Abb. 227. Wargowo. Lose Funde aus verschiedenen Fundstellen

pięcioboczny w kształcie, ze spłaszczonym obuchem i tę-
pym ostrzem, dł. 8,7 cm, szer. 5,0 cm (ryc. 227, 4).

Chronologia: Epoka brązu, IV-V okres, kultura
łużycka.

Badania: Dar kierownika szkoły w Wargowie.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1961: 15, nr kat. 1961:
32.

Literatura: M. Kostrzewska, 1965, s. 240.

Stanowisko: 9. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Ze zniszczonego grobu ciałopalnego po-
chodzą: małe naczynko dwustozkowanego kształtu, o pow.
szarej, szorstkiej, wys. 4,2 cm, śr. 4,8 cm, otw. 5,4 cm
(ryc. 227, 5) i mała czarka o pow. szarej, szorstkiej, wys.
2,9 cm, otw. 5,4 cm (ryc. 227, 6).

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura łu-
życka.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1975: 65, nr kat. 1975:
716-717. (Ze zbiorów Z. Węsierskiego-Kwileckiego)

Stanowisko: 4. Pole uprawne i łąka nad rz. Sa-
micą, ok. 300 m na północny zachód od stanowiska 2.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Kilkanaście drobnych ułamków różnych
naczyń o pow. gładzonej i szorstkiej, brunatnej, m.in.
zdobionych ornamentem paznokciowym.

Chronologia: Epoka brązu i wczesna epoka żela-
za, kultura łużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasnosza i stu-
dentów arch. UAM w 1964 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1964: 48, nr kat. 1964:
151.

Literatura: M. Kostrzewska, 1966, s. 269.

Stanowisko: 3a. Pole uprawne opadające ku rz.
Samicy, ok. 100 m na zachód od stanowiska 3.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Kilkanaście drobnych ułamków róż-
nych naczyń górą oraz całkowicie obtaczanych, m.in.
zdobionych dookólnymi bruzdami, brunatnoszarych.

Chronologia: Wczesne średniowiecze.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1964: 7, nr kat. 1964:
150.

Literatura: M. Kostrzewska, 1966, s. 273.

Stanowisko: 4. J.w.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Kilkadziesiąt ułamków naczyń górą ob-
taczanych, o pow. brunatnej, zdobionych dookólnymi
bruzdami, linią falistą, glina schudzona domieszką tłucz-
nia; kawałki polepy glinianej.

Chronologia: Wczesne średniowiecze.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1964: 49, nr kat. 1964:
152-153.

Literatura: M. Kostrzewska, 1966, s. 273.

Stanowisko: 10. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne (z osady).

Inwentarz: Gliniany ciężarek do pionowego kros-
na, w kształcie ostrosłupa o prawie kwadratowej pod-
stawie, zaopatrzony w poprzeczny otwór, glina silnie
wypalona, wys. 9,5 cm, szer. u podstawy 6×6 cm (ryc.
227, 7).

Chronologia: Średniowiecze (?)

Zbiory: MA Poznań, nr kat. TPN 1920: 139.

Literatura: J. Kostrzewski, 1925, s. 118.

Stanowisko: 11. Nieokreślone („znalezione w bag-
nie”).

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Kawałki poroża jelenia (jeden z paro-
sikiem), ze śladami nacięć wykonanych ostrym narzę-
dziem żelaznym.

Chronologia: Średniowiecze (?)

Badania: Znalezione podczas prac odwadniających.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1911: 320, nr kat. 1911:
1120.

Literatura: J. Kostrzewski, 1925, s. 128.

Stanowisko: 5. Na terenie zabudowań dworskich,
na zachód od szosy Kowalewko—Wargowo.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko.

Inwentarz: Szczątki szkieletów osoby dorosłej i
dziecka, bez wyposażenia grobowego.

Chronologia: ?

Badania: Dar naucz. W. Gąsiorowskiego z Wargowa.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 618, nr kat. 1929:
1806.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 128.

WELNA

Stanowisko: 1. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Toporek z ciemnego granitu z dużym
otworem i tępym ostrzem, dł. 14,0 cm, szer. 7,0 cm (ryc.
228, 1).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura
ceramiki sznurowej.

Zbiory: Oborniki, Muzeum Ziemi Obornickiej, nr
inw. I. 46.

Stanowisko: 2. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne:

Inwentarz: „Zawartość 13 lub 15 grobów skrzyn-
kowych”.

Chronologia: Wczesna epoka żelaza, kultura po-
morska (?)

Literatura: Notatka w archiwum MA w Poznaniu.

WIARDUNKI

Stanowisko: 1. Bliżej nieokreślone („na polu”).

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Niewykończony toporek kamienny z
szarobrunatnego łupku, z zaokrąglonym obuchem i
wstępnie nawierconym otworem, dł. 11,0 cm (ryc. 228, 3).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Zbiory: Muzeum Ziemi Obornickiej w Obornikach,
nr inw. I. 1.

Stanowisko: 2. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne z osady.

Inwentarz: Komplet żaren obrotowych złożony z:
1) masywnego leżaka (szary granit) o płaskokulistym
przekroju z opadającą płaszczyzną tarcia i wgłębieniem
w środku, oraz 2) płaskiego bieguna (szaroróżowy por-
fir) zaopatrzonego w czworoboczny otwór, widoczne na
krawędzi bieguna wyłupanie służyło do umocowania ki-
ja do obracania górnego kamienia, śr. całości 45,0 cm,
wys. ok. 26,0 cm (ryc. 228, 2).

Chronologia: Średniowiecze.

Zbiory: Muzeum Ziemi Obornickiej w Obornikach,
nr inw. I. 55.

Stanowisko: 3. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne (?).

Inwentarz: „Urny”.

Chronologia: ?

Literatura: „Rogasener Wochenblatt”, nr 83 z 15
X 1891; notatka w archiwum MA w Poznaniu.

WITOLDZIN

Stanowisko: 1. Pole uprawne (gosp. T. Nowaka).

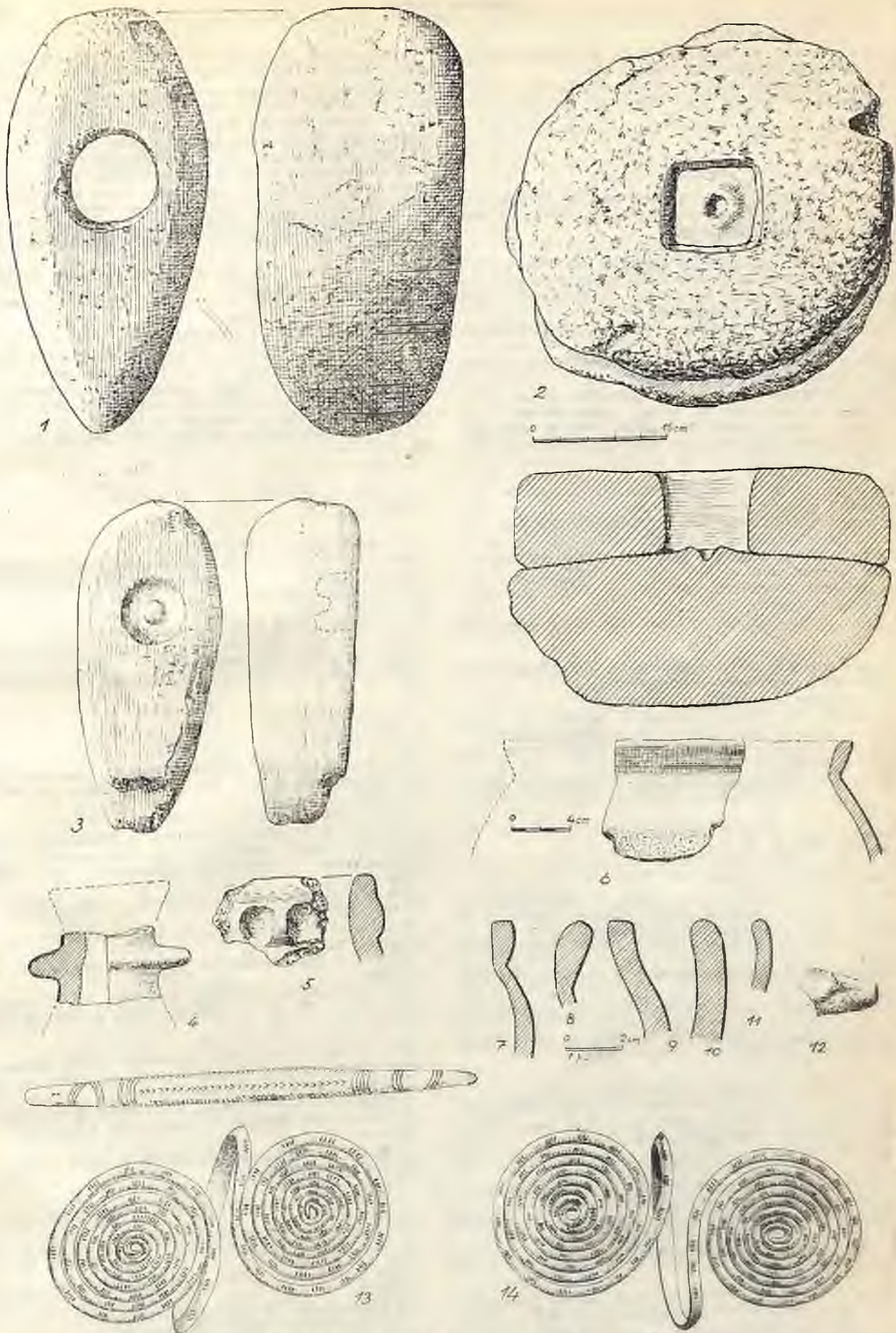
Rodzaj znaleziska: Luźne (skarb?).

Inwentarz: Para jednakowych bransolet brązo-
wych z dużymi tarczami spiralnymi, obręcze w prze-
kroju płasko wypukłe, zdobione grupami poprzecznych
i ukośnych nacięć oraz ornamentem wsuwanych trój-
kątów, spirale w przekroju okrągłe, zdobione grupami
poprzecznych nacięć, śr. obręczy 7,2 cm, śr. spirali 5,5 cm
(ryc. 228, 13-14).

Chronologia: Epoka brązu, II okres, kultura
przedłużycka.

Badania: Znalezione podczas prac polnych na gleb.
ok. 50 cm i zakupione od J. Nowaka z Witoldzina.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1939: 1, nr kat. 1939:
1-2.

Ryc. 223. Welna, stan. 1 (1); Wiardunki, stan. 1 (3), stan. 2 (2); Witoldzin, stan. 1 (13, 14); Władyszyn, stan. 1 (4, 5 - 12)
 Abb. 228. Welna, Fundst. 1 (1); Wiardunki, Fundst. 1 (3), Fundst. 2 (2); Witoldzin, Fundst. 1 (13 - 14); Władyszyn, Fundst. 1 (4, 5 - 12)

Literatura: J. Kostrzewski i A. Niesiołowska, 1949, s. 30 n.; M. Piaszykova, 1959, s. 248.

Uwaga: Powyższe zabytki zostały omyłkowo ponownie zainwentaryzowane: inw. 1975: 107, nr kat. 1975: 917 - 918.

WŁADYSZYN

Stanowisko: 1. Pole uprawne nad rz. Wełną, naprzeciwko młyna w Owczychłogach, ok. 300 m na południe od Jez. Rogozińskiego.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Kilkadziesiąt ułamków różnych naczyń, m.in. flaszki z kryzą (ryc. 228, 4 - 5); bryły polepy; kilka odłupków z krzemienia kredowego, bałtyckiego; część płyty do polerowania z piaskowca.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Delekty w 1929 r. i Koła Prehistoryków UP w 1930 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 557, nr kat. 1929: 1664 - 1666; nr inw. 1930: 21, nr kat. 1930: 93 - 95.

Literatura: „ZOW”. R. 5: 1930, s. 53; K. Jażdżewski, 1936, s. 129; T. Malinowski, 1956, s. 116 i 132; M. Kobusiewicz, 1969, s. 15, tabl. 10: 13 - 18.

Stanowisko: 3. Nieużytki w pobliżu lasu.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Kilkanaście drobnych fragmentów naczyń.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych.

Badania: Powierzchniowe bad. E. Dąbrowskiego i L. J. Łuki w 1948 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1948: 103, nr kat. 1948: 303.

Stanowisko: 2. Na południe od Jez. Rogozińskiego, ok. 150 m na zachód od stanowiska 1.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Wióry i odłupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego oraz kilkanaście ułamków naczyń.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Delekty w 1929 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 208, nr kat. 1929: 542 - 544.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 116; M. Kobusiewicz, 1967, s. 15.

Stanowisko: 2. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne (z cmentarzyska?).

Inwentarz: Mało charakterystyczne ułamki kilku naczyń o pow. szorstkiej i obmazywanej.

Chronologia: Epoka brązu, IV - V okres, kultura łużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. Akad. Koła Pol. Tow. Prehist. w 1930 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1930: 22, nr kat. 1930: 96.

Literatura: „ZOW”. R. 5: 1930, s. 53; T. Malinowski, 1956, s. 134.

Stanowisko: 3. Wydma pod lasem.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Ułamki kilku naczyń o pow. chropowatej, brunatnej oraz spalone kości ludzkie.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura pomorska.

Badania: Powierzchniowe bad. L. J. Łuki w 1948 r. oraz pracowników MA w Poznaniu w 1957 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1948: 254, nr kat. 1948: 669; nr inw. 1957: 313, nr kat. 1957: 683.

Literatura: B. Kostrzewski, 1951, s. 197; W. Smigielski, 1959, s. 281.

Stanowisko: 1. Pole uprawne nad rz. Wełną, naprzeciwko młyna w Owczychłogach, ok. 300 m na południe od Jez. Rogozińskiego.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Kilkadziesiąt ułamków należących do kilku naczyń o zgrubiałych i wygiętych na zewnątrz brzegach, pow. gładzona oraz sztucznie schropowana, m.in. fragmenty czarki o pow. lśniący czarnej (ryc. 228, 6 - 11); ułamek trzonka glinianego (tygla do prac metalurgicznych) wykonanego ze schudzonej gliny (ryc. 228, 12); bryła żuźla żelaznego z charakterystycznymi naciekami soplewotnymi i odciskami kawałków węgla drzewnego; kawałki polepy glinianej oraz kości zwierzęce.

Chronologia: Okres wpływów rzymskich.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Delekty w 1929 r. Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 197, nr kat. 1929: 501 - 505.

Literatura: „ZOW”. R. 4: 1929, s. 73; T. Malinowski, 1956, s. 118 i 135.

Stanowisko: 3. J.w.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Ułamki naczyń obtaczanych i toczonych, o pow. szorstkiej, szarej i brunatnoszarej.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i pracowników MA w Poznaniu w 1957 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1957: 311, nr kat. 1957: 681.

Literatura: W. Smigielski, 1959, s. 285.

WOJNOWO

Stanowisko: 1. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Ze zniszczonego grobu wydobyto naczynie z jednym uchem, pow. gładka, czerniona, wys. 9,5 cm, śr. 7,0 cm.

Chronologia: Wczesny okres żelaza (?)

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1901: 263 (z dawn. zbiorów K. Koehlera, obecnie brak).

Literatura: Notatka w Archiwum MA w Poznaniu.

WOJNÓWKO

Stanowisko: 1a. Pole uprawne na płu. od zabudowań gospodarskich nad Jez. Wojnowskim, na pld. od strumyka.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Wiór i odłupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego; część płyty do polerowania narzędzi krzemienych i kamiennych (piaskowiec) oraz ułamki kilku naczyń.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Delekty i J. Kostrzewskiego w 1930 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1930: 24, nr kat. 1930: 98 - 102.

Literatura: „ZOW”. R. 5: 1930, s. 53; K. Jażdżewski, 1936, s. 120; T. Malinowski, 1956, s. 132; M. Kobusiewicz, 1967, s. 15.

Stanowisko: 2. Pole uprawne między zabudowaniami gospodarskimi i Jez. Łomno, na zach. od lasu.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Fragmenty kilku różnych naczyń, dwa skrobacze oraz odłupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1930: 26, nr kat. 1930: 104 - 106.

Literatura: „ZOW”, T. 5: 1930, s. 53; T. Malinowski, 1956, s. 132; M. Kobusiewicz, 1967, s. 15.

Stanowisko: 3. Pole uprawne na pld. od stanowiska 2.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Odlupek krzemienisty.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1930: 29, nr kat. 1930: 111.

Literatura: „ZOW”, R. 5: 1930, s. 53; T. Malinowski, 1956, s. 132.

Stanowisko: 1b. Kilkadziesiąt m na pd. od stanowiska 1, po obu stronach drogi polnej i w pobliżu zabudowań.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Mało charakterystyczne ułamki kilku naczyń o pow. gładkiej i szorstkiej, szarobrunatnej.

Chronologia: Epoka brązu, V okres, kultura lużycka.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1930: 25, nr kat. 1930: 103.

Literatura: „ZOW”, R. 5: 1930, s. 53; T. Malinowski, 1956, s. 134.

Stanowisko: 2. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Kilka mało charakterystycznych ułamków naczyń o pow. szorstkiej, szarobrunatnej.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura lużycka.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1930: 27, nr kat. 1930: 107.

Literatura: J.w.

Stanowisko: 3. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Ułamek dużego naczynia o pow. obmazywanej, ciemnobrunatnej.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura pomorska (?)

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1930: 30, nr kat. 1930: 112.

Literatura: J.w., s. 135.

Stanowisko: 2. J.w.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Ułamki naczyń obtaczanych, o pow.

szorstkiej; kawałki polepy i przepalony kamień z paleńska.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1930: 28, nr kat. 1930: 108-110.

Literatura: J.w., s. 138.

WYPALANKI

Stanowisko: Nieokreślone (nr 1 i 2 — „wyorane”, 3 — „znaleziony w torfniku”).

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: 1. Siekierka z tępym obuchem, wykonana z cętkowanego krzemienia, dł. 11,7 cm (ryc. 232, 7); 2. Uszkodzony toporek kamienny z nisko umieszczonym otworem, dł. 9,8 cm (ryc. 232, 8); 3. Toporek kamienny (gnejs) o silnie zwiertzałej pow., dł. 11,0 cm (ryc. 232, 9); 4. Toporek z szarego granitu (brak w zbiorach); 5. Pięciodobczy toporek kamienny, dł. 13,5 cm (brak w zbiorach).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Badania: Dary różnych osób (dawniej w zbiorach W. Schwartza).

Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1902: 251, 272-273; 1905: 58 (brak); 1908: 856 (brak).

Literatura: A. Lissauer, 1885, s. 30; „Ztschr. f. Ethn.”, T. 10: 1875, Verh., s. 53; E. Callier, 1887, s. 10; E. Blume, 1909, s. 138; M. Kobusiewicz, 1967, s. 15 (mylnie powtórzone: dwa toporki kam.); A. Prinke, J. Skoczylas, 1980, s. 113, nr 1154.

ZIELĄTKOWO

Stanowisko: 1. Wzniesienie między rz. Samicą i rowem, na południe od płytkiego stawku (ryc. 229).

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Wiór i odłupek z krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia.

Badania: Znalezione podczas rozkopywania grobu skrzynkowego w 1942 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1942: 52, nr kat. 1942: 233.

Literatura: F. Maciejewski, 1960, s. 217.

Stanowisko: 3. Pole uprawne (gosp. Sujaka) po prawej stronie do starej cegielni, na wschód od torfnika, na zboczu.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Przewieszony obuch czekana kamiennego (gabro), zdobiony na bokach i czole kolistymi znakami, dł. zach. 6,2 cm, szer. 4,8 cm (ryc. 230, 19).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych.

Badania: Znaleziony na polu i podarowany przez Sujaka w 1937 r. szkole w Zielątkowie, skąd zabrany został w 1942 r. do zbiorów MA w Poznaniu.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1942: 46, nr kat. 1942: 226a.

Literatura: F. Maciejewski, 1960, s. 217; A. Prinke, J. Skoczylas, 1980, s. 113, nr 1157.

Stanowisko: 4. Pole uprawne po prawej stronie drogi do Sepna, tuż przed mostkiem na rz. Samicy.

Rodzaj znaleziska: Osada.

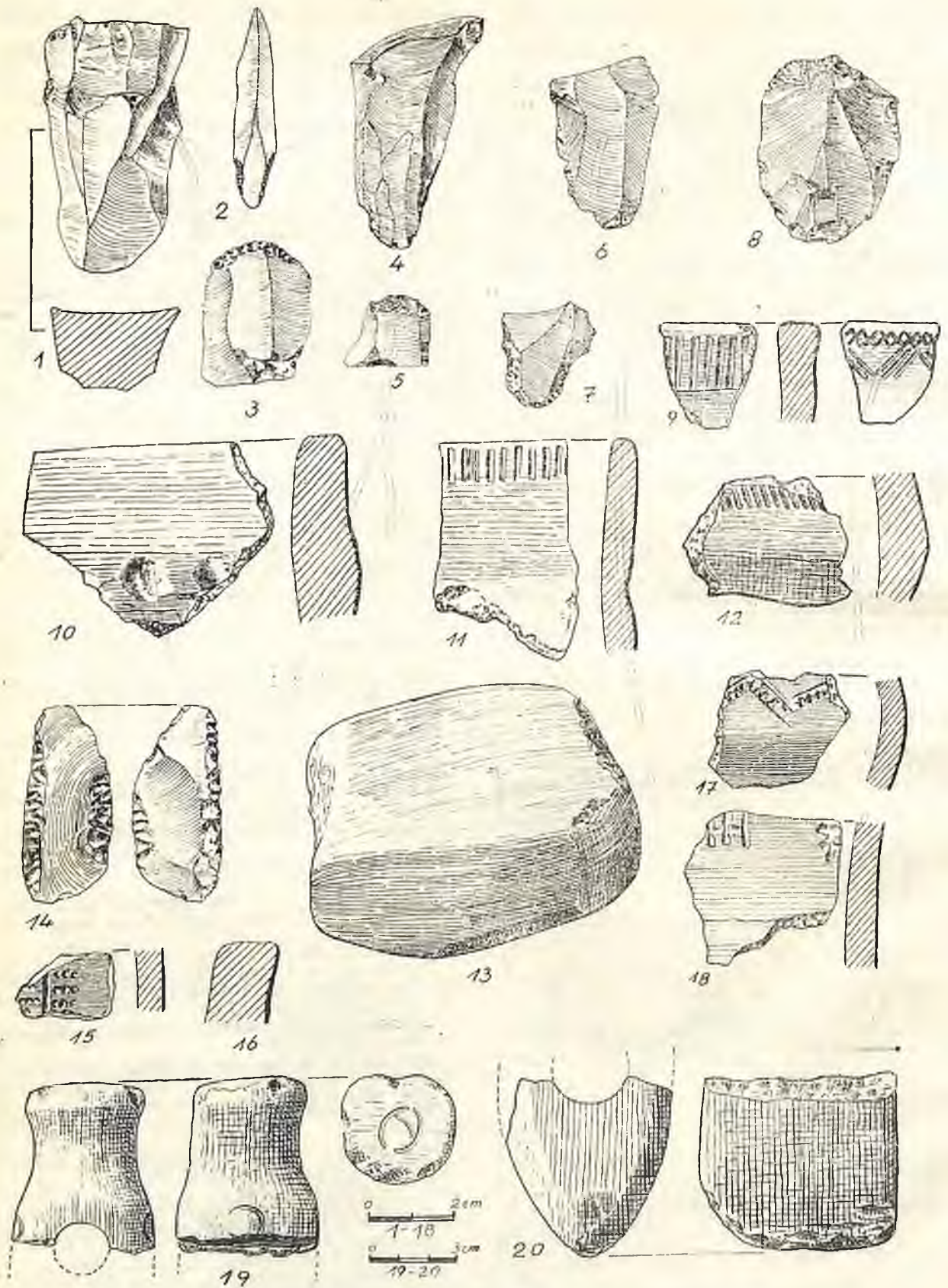
Inwentarz: Liczny materiał krzemienisty: rdzenie, wióry, odłupki i narzędzia: grociek trzoneczkowy, oskrobawce, drapacze (ryc. 230, 1-7) oraz ułamki naczyń, w tym wiele zdobionych, o pow. gładkiej i jasnobrunatnej (ryc. 230, 9-12); ponadto znaleziono część kamienia żarnowego (czerwony granit) o wym. ok. 30×35 cm wraz z rozcieraczem kamiennym, na którym widoczne są wyraźne ślady używania, wym. 7×8 cm (ryc. 230, 13).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasnosza w 1952 r.

Ryc. 229. Zielątkowo. Plan sytuacyjny stanowisk
Abb. 229. Zielątkowo. Situationsplan der Fundstellen

Ryc. 230. Zielątkowo, stan. 3 (19), stan. 4 (1-13), stan. 5 (14-18), znalezisko luźne (20)
 Abb. 230. Zielątkowo, Fundst. 3 (19), Fundst. 4 (1-3), Fundst. 5 (14-18), loser Fund (20)

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1950: 10, nr kat. 1952: 22-26.

Literatura: M. Kostrzewska, 1954, s. 289.

Stanowisko: 5. Pole uprawne na wzniesieniu między płytkim stawkiem i doliną rz. Samicy, ok. 700 m na pld. od stanowiska 4.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Liczne wióry i odłupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego oraz narzędzia z obustronnym retuszem (ryc. 230, 14); ułamki kilku naczyń o pow. gładkiej, jasnobrunatnej, m.in. także zdobionych (ryc. 230, 15-18).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1952: 12, nr kat. 1952: 28-30.

Literatura: M. Kostrzewska, 1954, s. 289.

Stanowisko: 6. Piaszczyste wyniesienie na lewym brzegu rz. Samicy, po obu stronach drogi z Zielątkowa do Sepna.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Kilka wiórów i odłupków z krzemienia kredowego, bałtyckiego oraz mało charakterystyczne ułamki naczyń o pow. gładkiej, brunatnej.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura pucharów lejkowatych.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i pracowników MA w Poznaniu w 1952 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1952: 57, nr kat. 1952: 121.

Literatura: M. Kostrzewska, 1954, s. 289.

Stanowisko: 7. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: 1. Część topora kamiennego (obecnie brak w zbiorach); 2. Ostrze toporka kamiennego (amfibolit) silnie stępione, dł. zach. 6,6 cm, szer. 5,7 cm (ryc. 230, 20).

Badania: Przekazano w 1942 r. ze szkoły w Zielątkowie do zbiorów MA w Poznaniu.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1942: 45 i 47, nr kat. 1942: 224 i 226.

Literatura: F. Maciejewski, 1960, s. 217; A. Prinke, J. Skoczylas, 1980, s. 113, nr 1158.

Stanowisko: 2. Nieużytkowana obecnie zwirownia, na północ od rumowisk starej cegielni.

Rodzaj znaleziska: Luźne (z osady?).

Inwentarz: Kilkadziesiąt mało charakterystycznych ułamków należących do różnych naczyń, pow. gładzona, brunatna, m.in. zdobiona ornamentem paznokciowym.

Chronologia: Epoka brązu, V okres, kultura łużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasosza w 1952 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1952: 8, nr kat. 1952: 20.

Literatura: M. Kostrzewska, 1954, s. 291.

Stanowisko: 3. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne (z osady?).

Inwentarz: Kilka mało charakterystycznych ułamków naczyń o pow. gładkiej, jasnobrunatnej.

Chronologia: Epoka brązu, V okres, kultura łużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasosza w 1952 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1952: 9, nr kat. 1952: 21.

Literatura: M. Kostrzewska, 1954, s. 291.

Stanowisko: 6. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne (z osady?).

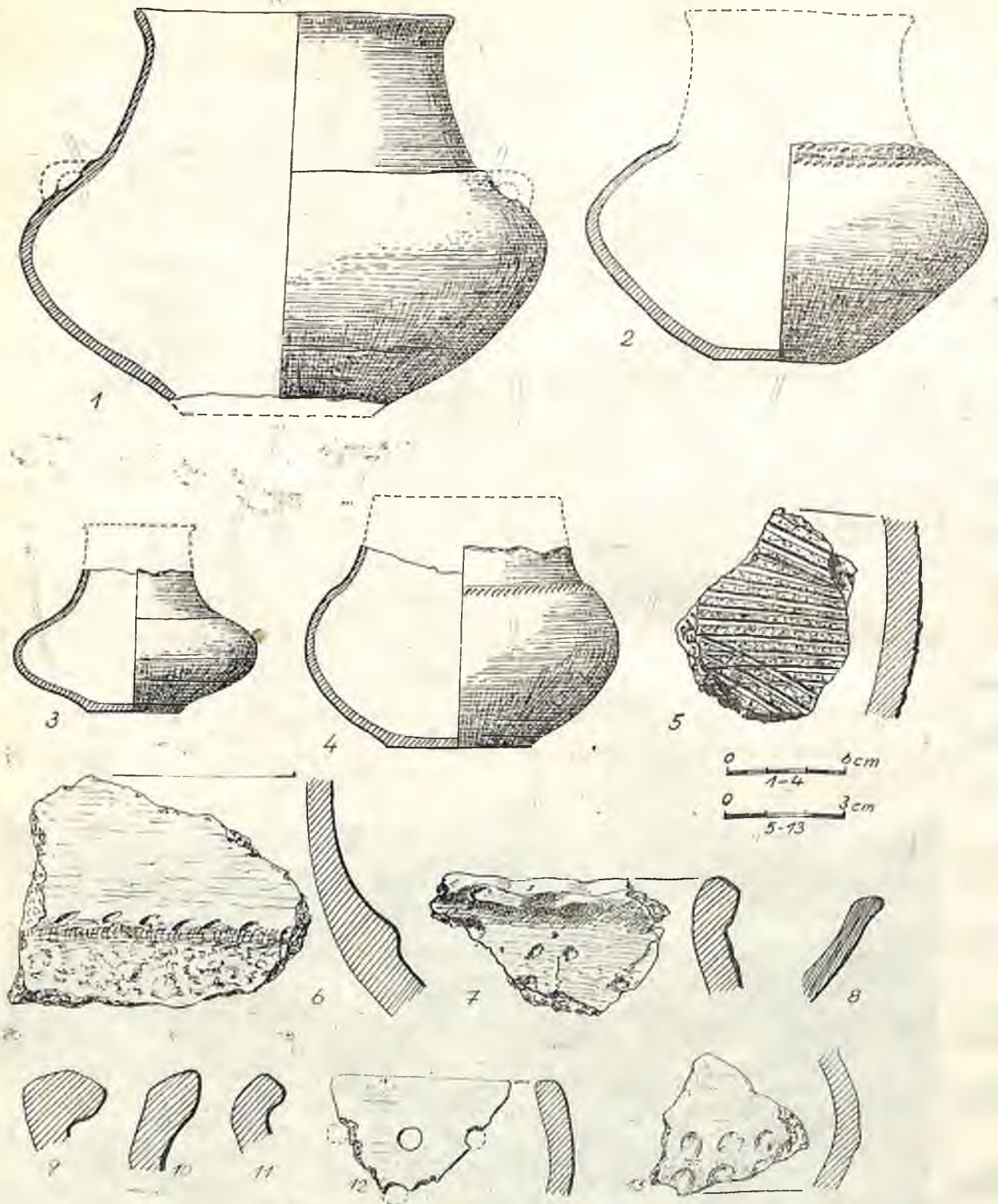
Inwentarz: Kilkadziesiąt ułamków różnych naczyń: amfor, garnków, mis, kubków i in., o pow. gładzonej i chropowatej, ceglastej, brunatnej i szarej, m.in. zdobionych ornamentem paznokciowym.

Chronologia: Epoka brązu, V okres, kultura łużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Kostrzewskiego i pracowników MA w Poznaniu w 1952 r.

Ryc. 231a. Zielątkowo, stan. 1. Zniszczony grób skrzynkowy
Abb. 231a. Zielątkowo, Fundst. 1. Zerstörtes Steinkistengrab

Ryc. 231b. Zielątkowo, stan. 1 (1-8); Zołędzin, stan. 1 (9-13)
 Abb. 231b. Zielątkowo, Fundst. 1 (1-8); Zołędzin, Fundst. 1 (9-13)

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1952: 58, nr kat. 1952: 122.

Literatura: M. Kostrzevska, 1954, s. 291.

Stanowisko: 1. J.w.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne, na którym obok grobów skrzynkowych występowały także groby podkloszowe.

Inwentarz: Ze zniszczonego grobu w kształcie prostokątnej skrzynki (ryc. 231a) zbudowanej z ciosanych płyt pochodzą: 1. Popielnica o dwustożkowatym brzuscu i wyodrębnionej szyjce, poniżej szyjki dwa małe ucha

(utracone), pow. starannie wygładzona, ciemnoszara, wys. zach. 19,0 cm, śr. 25,4 cm, otw. 15,0 cm (ryc. 231, 1); 2. Część dolna naczynia (popielnicy) o dwustożkowatym pow. gładka, czarna, wys. zach. 7,0 cm, śr. 11,6 cm, dno 4,0 cm (ryc. 231, 3); 4. Fragment naczynia o baniastym brzuscu i wyodrębnionej szyjce, przy jej nasadzie szereg ukośnych kresek wykonanych paznokciem, pow. gładka, czarna, wys. zach. 8,5 cm, śr. 15,0 cm (ryc. 231, 4); 5. brzuscu, zdobionym poniżej nasady szyjki szeregiem dołeczków, pow. gładka, czerniona, wys. zach. 10,5 cm, śr. o bardzo spłaszczonym brzuscu i zwężającej się szyjce, 19,7 cm, dno 6,6 cm (ryc. 231, 2); 3. Uszkodzone naczynie

Spalone kości ludzkie zebrane prawdopodobnie z kilku popielnic; 6. Ułamki kilku dużych, baniastych naczyń, zdobionych ornamentem rytym, karbowanymi walcami i karbowanym brzegiem, pochodzące ze zniszczonych grobów podkloszowych, pow. obmazywana lub chropowata; ułamek misy (ryc. 231, 5-8).

Chronologia: Wczesny okres żelaza (Hallstatt D) — okres przedrzymski wczesny (kultura pomorska i kultura grobów podkloszowych).

Badania: Grób został odkryty podczas prac polowych w 1942 r. i część zachowanych naczyń znalazła się w szkole w Zielątkowie, skąd zabrano je do zbiorów MA w Poznaniu; badania powierzchniowe St. Jasnosza w 1952 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1942: 39 i 50, nr kat. 1942: 228 i 229-231a; nr inw. 1952: 7, nr kat. 1952: 19.

Literatura: M. Kostrzewska, 1954, s. 291; F. Maciejewski, 1960, s. 220.

Stanowisko: 4. Piaszczyste wyniesienie (pole uprawne) przy drodze z Zielątkowa do Sepna, opadające w stronę rz. Samicy.

Rodzaj znaleziska: Cementarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Ułamki kilku różnych naczyń o pow. schropowaczonej i szorstkiej, szarej, brunatnej i ceglastej, m.in. wtórnie przepalonych.

Chronologia: Okres wpływów rzymskich, III-IV w., kultura przeworska.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasnosza w 1952 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1952: 11, nr kat. 1952: 27.

Literatura: M. Kostrzewska, 1954, s. 292.

Stanowisko: 3. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne (z osady).

Inwentarz: Kawałki żuźla żelaznego.

Chronologia: ?

Badania: Dar gosp. Sujaka.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1942: 46, nr kat. 1942: 225.

Literatura: F. Maciejewski, 1960, s. 223.

ZIELONKA

Stanowisko: 2. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Odlupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego, z których jeden ma załuskana krawędź.

Chronologia: Epoka kamienia.

Badania: ?

Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1909: 689.

Literatura: M. Kobusiewicz, 1967, s. 16-17.

Stanowisko: 3. Nieokreślone („znalezione na polu”).

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Kilkanaście naczyń o pow. gładzonej i obmazywanej, brunatnej.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura lużycka lub pomorska.

Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1909: 690 (ob. brak).

ZŁOTORYJSKO

Stanowisko: 1. Na zach. stoku doliny, ok. 200 m od Warty.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Odlupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia.

Badania: Powierzchniowe bad. Akad. Koła Pol. Tow. Prehistorycznego w 1929 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 58, nr kat. 1929: 111.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 116.

Stanowisko: 2. Na zach. stoku doliny, ok. 250 m na wsch. od Warty, między zabudowaniami.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Odlupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego oraz drobne ułamki naczyń.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit, kultura ceramiczna sznurowej.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 60-61, nr kat. 1929: 113-114.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 116; M. Kobusiewicz, 1967, s. 16.

Stanowisko: 4. Pole uprawne, na stoku doliny, ok. 200 m od Warty i ok. 100 m na pld. od stanowiska 3.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Odlupek z krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 63, nr kat. 1929: 116.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 116.

Stanowisko: 5. Pole uprawne, ok. 150 m na południowy wschód od stanowiska 4.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Odlupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 64, nr kat. 1929: 117.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 116.

Stanowisko: 6. Na krawędzi wysokiej terasy Warty, na pld. od stanowiska 5.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Odlupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 65, nr kat. 1929: 118.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 116; M. Kobusiewicz, 1967, s. 16.

Stanowisko: 7. Na krawędzi wysokiej terasy Warty, na pld. od stanowiska 6.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Odlupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 66, nr kat. 1929: 119.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 116.

Stanowisko: 9. Na równinie, w pobliżu krawędzi jej wysokiej terasy nad Wartą.

Rodzaj znaleziska: Osada lub obozowisko.

Inwentarz: Odlupki wiórowe z krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 68, nr kat. 1929: 122.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 116; M. Kobusiewicz, 1967, s. 16.

Stanowisko: 10. Nieokreślone (we Warcie)

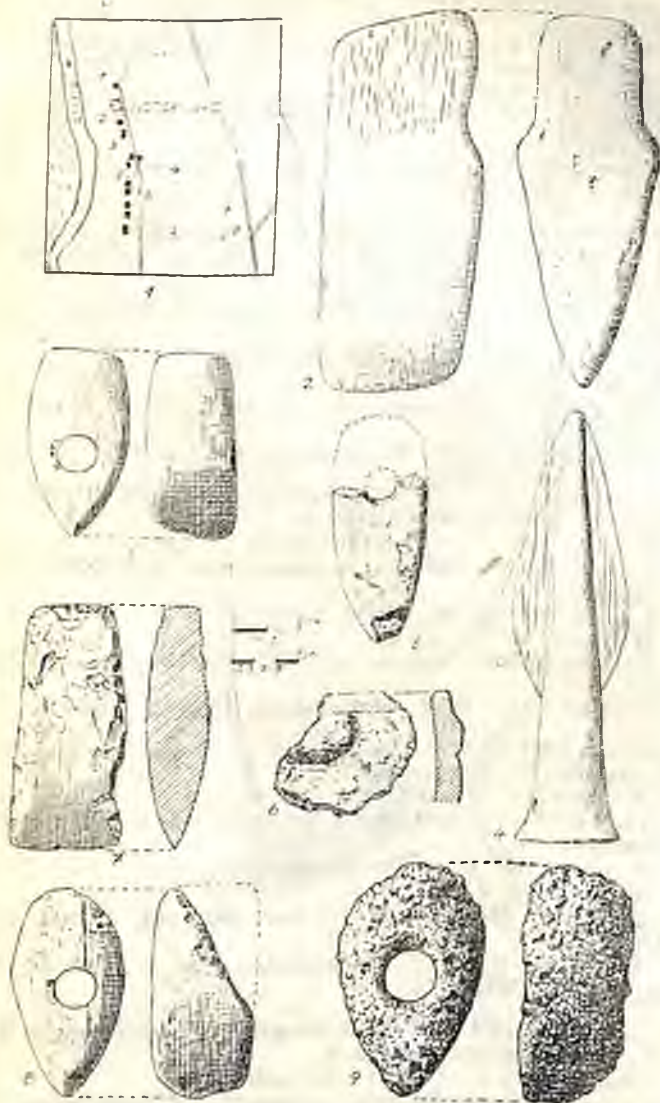
Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: 1. Duża siekiera (siekieromłot) kamienna z przewężonym i spłaszczonym obuchem, jeden bok jest wklesło wygładzony dla lepszego umocowania trzonka, dł. 17,0 cm, szer. 7,0 cm (ryc. 232, 2); 2. Toporek kamienny (amfibolit) z tępym obuchem i nisko osadzonym otworem, dł. 9,0 cm, szer. 4,5 cm (ryc. 232, 3).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Badania: Znalezione przez K. Kujawę podczas prac pogłębiających na Warcie, dar W. Webera z Poznania. Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1903: 142-143.

Literatura: M. Kobusiewicz, 1957, s. 8 (pod: Murawiana Goślina — tylko toporek); A. Prinke, J. Skoczylas, 1980, s. 113, nr 1160 (toporek).

Ryc. 232. Złotoryjsko, stan. ? (2-4); Zerniki, stan. 1 (6), stan. 2 (5); Wypalanki, stan. ? (7-9)

Abb. 232. Złotoryjsko, Fundst. ? (2-4); Zerniki, Fundst. 1 (6), Fundst. 2 (5); Wypalanki, Fundst. ? (7-9)

Stanowisko: 11. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Brązowy grot włóczni z tuleją wzdłuż prawie całej długości ostrza, rozszerzoną u nasady, dł. 13,7 cm, szer. ostrza 3,4 cm (ryc. 232, 4).

Chronologia: Epoka brązu, V okres (import z nad dolnej Łaby?)

Badania: Znalezione podczas prac regulacyjnych na Warcie, dar W. Webera z Poznania.

Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1903: 39.

Literatura: W. Szafranski, 1955, s. 144 i 235, tabl. XLIV, 544 (pod: Murowana Goślina); J. Fogel, 1979, s. 150, nr 488 (typ XVI C).

Stanowisko: 9. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Mało charakterystyczne ułamki kilku naczyń o pow. gładzonej i szorstkiej, szarej i brunatnej.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura lużycka.

Badania: Powierzchniowe bad. Akad. Koia Pol. Tow. Prehistorycznego w 1929 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 69, nr kat. 1929: 123.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 120.

Stanowisko: 1. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Kilkanaście ułamków różnych naczyń o pow. gładzonej i obmazywanej, szarej i brunatnej.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura pomorska.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 59, nr kat. 1929: 112.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 122.

Stanowisko: 2. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Mało charakterystyczne ułamki kilku naczyń o pow. gładkiej i obmazywanej, szarej i brunatnej.

Chronologia: Wczesna epoka żelaza, kultura pomorska (?)

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 61, nr kat. 1929: 114.

Literatura: J.w.

Stanowisko: 3. W pobliżu krawędzi terasy nadwarciańskiej, na płd. od stanowiska 2.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Część brzegu naczynia o pow. obmazywanej, szarej.

Chronologia: Okres przedrzymski, kultura pomorska.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 62, nr kat. 1929: 115.

Literatura: J.w.

Stanowisko: 8. Lasek na wschód od stanowiska 9, przy drodze.

Rodzaj znaleziska: Luźne (osada).

Inwentarz: Kilka ułamków różnych naczyń całkowicie obtaczanych, o pow. brunatnoszarej; kawałki polepy glinianej.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 67, nr kat. 1929: 120-121.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 128.

Stanowisko: 12. Nieokreślone (w Warcie).

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Łódź wykonana z pnia drewnianego (dłubanka), znacznie uszkodzona.

Chronologia: Średniowiecze (?)

Badania: Dar E. Draegera ze Złotoryjska w 1907 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw.: ? (obecnie brak w zbiorach).

Literatura: Archiwum MA w Poznaniu (nr wpisu 1907/359).

ZALEWO

Stanowisko: 1. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: „Narzędzia krzemienne” (dwa duże wióry z krzemienia kredowego, bałtyckiego), dł. 10,0 i 7,0 cm.

Chronologia: Epoka kamienia.

Badania: Dar W. Schwartza w 1892 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1974: 120, nr kat. 1974: 446 (dawniej kat. H.G. 1210-1211).

Literatura: M. Kobusiewicz, 1967, s. 16.

Stanowisko: 2. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Czerpak z małym uszkiem i niskim guzkiem na wewnętrznej stronie dna, pow. gładzona, żółtobrązowa, wys. 5,8 cm, otw. 12,0 cm; „Mniejsze naczynia z Żalewa koło Pamiątkowa z grobu popielnicowego, przykrytego górą płytami kamiennymi”.

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura pomorska (?)

Badania: Ze zb. W. Schwartza z Poznania.

Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1902: 242 (czerpak — ob. brak w zbiorach).

Literatura: „Ztschr. f. Ethn.”, t. 10: 1978, Verhandl., s. 53.

ZERNKI

Stanowisko: 2. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Dolna część toporka kamiennego o tę-
pym ostrzu (ryc. 232, 5).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Zbiory: Dawniej w zbiorach prywatnych M. Witte
w Berlinie.

Literatura: A. Lissauer, 1875, s. 30; Katalog Ber-
lin, 1880, s. 389, nr 4; E. Blume, 1909, s. 68, nr 777.

Stanowisko: 1. Ok. 900 m na płn. od drogi z Obor-
nik do Murowanej Gośliny, ok. 70 m na wsch. od go-
sposdarstwa A. Otta.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko ciałopalne.

Inwentarz: Z uszkodzonego grobu szkrzynkowego
zbudowanego z ciosanych płyt kamiennych zachował się
fragment popielnicy o pow. chropowatej, szarej, z ma-
łym płaskim guzkiem poniżej krawędzi (ryc. 232, 6).

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura po-
morska.

Badania: Odkryty podczas prac polowych; badania
powierzchniowe D. Durczewskiego w 1973 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1973: 21, nr kat. 1973:
24.

Literatura: „Gazeta Poznańska” z 26.X.1973 r.

Stanowisko: 3. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko (?).

Inwentarz: „Naczynie (popielnica?) zdobione trze-
ma żłobkami, wys. 21,0 cm”.

Chronologia: ?

Zbiory: Dawniej M.f.V., Berlin, nr inw. Id 60a.

Literatura: Notatka w archiwum MB w Poznaniu.

ZOŁĘDZIN

Stanowisko: 1. Przy moście kolejowym na lewym
brzegu rz. Wełny.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Narzędzia (skrobacze), rdzenie, wióry
i odłupki z krzemienia kredowego, bałtyckiego.

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Badania: Powierzchniowe bad. J. Deleky w 1929 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 560, nr kat. 1929:
1672 - 1676.

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 116.

Stanowisko: 1. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne (osada).

Inwentarz: Drobne ułamki kilku naczyń o zgru-
białych i profilowanych krawędziach, pow. gładzona,
brunatna, szara i ceglasta; ułamki sita glinianego o pow.
gładkiej, szarej (ryc. 231b, 9 - 13).

Chronologia: Okres przedrzymski, kultura prze-
worska.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1929: 561, nr kat. 1929:
1677.

Literatura: J.w., s. 121.

ZUKOWO

Stanowisko: 1. Pole uprawne między drogą do
Słepuchowa i rz. Samicą, ok. 800 m na pld. od Żukowa.

Rodzaj znaleziska: Luźne z osady.

Inwentarz: Kilka drobnych i mało charaktery-
stycznych ułamków naczyń o pow. wygładzanej, szaro-
brunatnej.

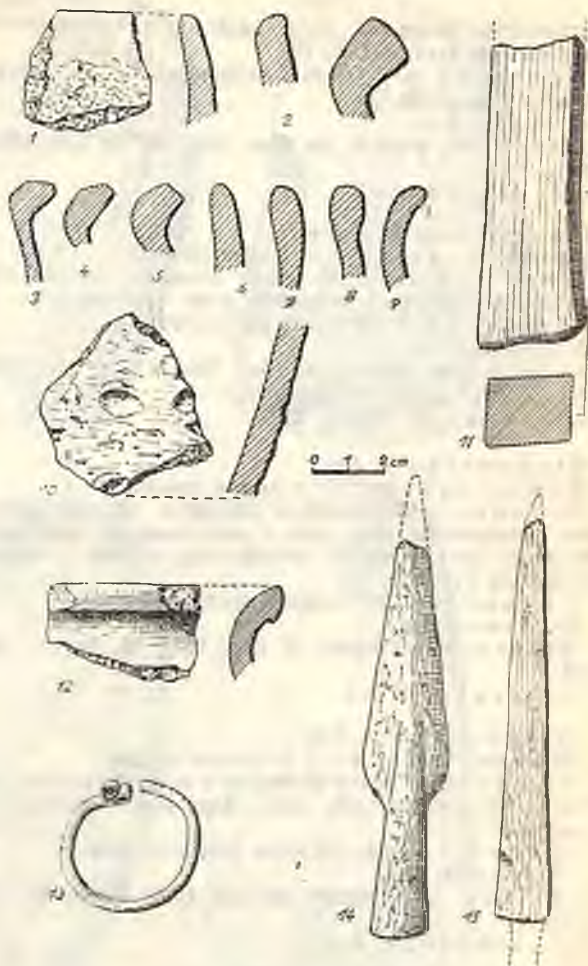
Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura lu-
życka.

Badania: Powierzchniowe bad. St. Jasnosza i stu-
dentów arch. UAM w 1964 r.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1964: 56, nr kat. 1964:
163.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1964: 56, nr kat. 1964:
163.

Literatura: M. Kostrzewska, 1966, s. 271.

Ryc. 233. Żukowo, stan. 2 (12), stan. 3 (1, 2), stan. 4 (3-11); Ży-
dowo, stan. ? (13-15)

Abb. 233. Żukowo, Fundst. 2 (12), Fundst. 3 (1, 2), Fundst. 4
(3-11); Żydowo, Fundst. ? (13-15)

Stanowisko: 2. Pole uprawne opadające ku za-
chodniemu brzegowi rz. Samicy, ok. 400 m na południe
od wsi.

Rodzaj znaleziska: Luźne z osady.

Inwentarz: Kilkanaście ułamków naczyń o pow.
gładzonej lub obmazywanej, szarobrunatnej i brunatno-
czerwonej.

Chronologia: Epoka brązu, V okres — wczesny
okres żelaza, kultura lużycka.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1964: 58, nr kat. 1964:
165.

Literatura: J.w.

Stanowisko: 3. Przy zabudowaniach, w południo-
wym obrębie wsi.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Kilkanaście ułamków różnych naczyń
o pow. gładzonej i chropowatej, m.in. z wygiętym brze-
giem (ryc. 233, 1-2).

Chronologia: Okres wpływów rzymskich, II-
-III w.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1964: 60, nr kat. 1964:
167.

Literatura: J.w.

Stanowisko: 4. Między drogą do Chrustowa i rz.
Samicą, ok. 300 m na płn. od wsi.

Rodzaj znaleziska: Osada.

Inwentarz: Kilkanaście ułamków różnych naczyń
o pow. przede wszystkim chropowatej i sztucznie schro-
powaczonej oraz gładzonej i czernionej, z profilowanymi

i zgrubiałymi brzegami, m.in. zdobionych ornamentem paznokciowym (ryc. 233, 3-10).

Chronologia: Okres późnolateński — okres wpływów rzymskich.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1964: 62, nr kat. 1964: 169.

Literatura: J.w.

Stanowisko: 1. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne (osada).

Inwentarz: Kilka drobnych ułamków naczyń całkowicie obtaczanych i toczonych, pow. szaroceglasta.

Chronologia: Wczesne średniowiecze.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1964: 57, nr kat. 1964: 164.

Literatura: J.w., s. 273.

Stanowisko: 2. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne (osada).

Inwentarz: Kilkanaście ułamków różnych naczyń górą obtaczanych, m.in. dna z odciskiem osi koła garnarskiego oraz brzeg z cylindryczną szyjką i wygiętą krawędzią (ryc. 233, 12).

Chronologia: Wczesne średniowiecze.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1964: 59, nr kat. 1964: 166.

Literatura: J.w.

Stanowisko: 3. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne (osada).

Inwentarz: Kilka drobnych i mało charakterystycznych ułamków naczyń, m.in. dna, pow. szorstka, brunatna.

Chronologia: Wczesne średniowiecze.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1964: 61, nr kat. 1964: 168.

Literatura: J.w.

Stanowisko: 4. J.w.

Rodzaj znaleziska: Luźne (osada).

Inwentarz: Kilkanaście drobnych ułamków naczyń górą obtaczanych i toczonych, z gliny silnie schudzonej, pow. gładka lub szorstka, szara, brunatna i ceglasta, m.in. zdobiona dookołnymi bruzdami; część podłużnej, czworobocznej w przekroju oselki z szarego piaskowca, dł. zach. 8,5 cm (ryc. 233, 11).

Chronologia: Średniowiecze.

Badania: J.w.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1964: 63, nr kat. 1964: 170-171.

Literatura: J.w.

Stanowisko: 5. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Dwustożkowaty przęślik gliniany, śr. 4,8 cm.

Chronologia: ?

Badania: Ze zbiorów dr K. Koehlera z Poznania.

Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1901: 549.

ZYDOWO

Stanowisko: 1. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: „Cmentarzysko ciałopalne, którego groby podobne były do grobów odkrytych w niedalekim Kiekrzu, z tym, że układ kamienny (obwarowanie) był zniszczony”.

Chronologia: Epoka brązu (?)

Literatura: „Ztschr. f. Ethn.”, t. 8: 1876, Verh., s. 40; A. Lissauer, 1887, s. 76.

Stanowisko: 2. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko szkieletowe (rzędowe).

Inwentarz: Przy jednym ze szkieletów znaleziono oszczep żelazny, uszkodzony nóż żelazny i trzy brązowe

posrebrzane kabłączki skroniowe (ryc. 233, 13-15) — wykonane wg szkicu w archiwum MA w Poznaniu, teczka „Żydowo”.

Chronologia: Okres wczesnośredniowieczny.

Badania: Znalezione w 1880 r.

Zbiory: MA Poznań (dawniej Muzeum TPN, do którego przekazał je W. Jazdźewski ze swoich zbiorów); obecnie brak w zbiorach.

Literatura: W. Schwart, 1875, s. 11; „Ztschr. f. Ethn.”, t. 11: 1879, Verh., s. 379 i t. 28: 1896, s. 248; Kat. Ausst. Berlin, 1880, s. 385; „Dziennik Poznański” z 11 XI 1880; Z. Rajewski, 1939, s. 44; H. Kóčka-Krenz, 1975, s. 127.

Stanowisko: 3. Nieokreślone.

Rodzaj znaleziska: „Podczas prac niwelacyjnych wykopano urny z prochami; mogło to być cmentarzysko przedhistoryczne”.

Chronologia: Nieokreślona.

Literatura: „Kurier Wielkopolski”, nr 167 z 21.VI. 1948; „ZOW”, R. 17: 1948, z. 9-10, s. 153.

MIJSCOWOŚCI NIEZNANE

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: 1. Wąska siekierka z szarego krzemienia, dł. 14,5 cm (ryc. 234, 5); 2. Sztylet z ciemnobrunatnego krzemienia o ostrzu krępy, przechodzącym ostro w rękojeść, z wyraźną linią krawędzi, dł. 12,6 cm, szer. ostrza 4,0 cm, typ skandynawski: Vb — wg W. Wojciechowskiego (ryc. 234, 3); 3. Toporek kamienny (bazalt) z uszkodzonym, szerokim ostrzem i obuchem, dł. 9,6 cm, szer. 6,6 cm (ryc. 234, 2); 4. Duży, płaski toporek kamienny z nieco rozszerzającym się ostrzem, dł. 17,3 cm (ryc. 234, 6); 5. Toporek kamienny z otworem blisko ostrza, dł. 11,5 cm (ryc. 234, 4); 6. Siekierka kamienna z rozszerzonym ostrzem i wyodrębnionym długim obuchem, zaopatrzonym w podłużne wgłębienie do przymocowania trzonka, dł. 12,5 cm (ryc. 234, 1).

Chronologia: Epoka kamienia, neolit.

Badania: Dary różnych osób.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1930: 234, nr kat. 1930: 749 (nr 3 — dar M. Sulkiewiczówny z Obornik); Muzeum Ziemi Obornickiej w Obornikach (nr 1-2, 4-6).

Literatura: T. Malinowski, 1956, s. 132 (nr 3); W. Wojciechowski, Sztylety krzemienne typu skandynawskiego w Polsce Zachodniej (Ze Studiów nad kontaktami Polski Zachodniej z Południową Skandynawią w późnym neolicie i w początkach epoki brązu), „Studia Archeologiczne”, Wrocław, t. 7: 1976, s. 44 i 52 (analogie do sztyletu).

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: Ułamek brązowej (miedzianej?) bransolety op rzekroju płasko kulistym, szer. 1,3 cm.

Chronologia: Epoka brązu (?)

Badania: Dar L. Fechnera z Obornik.

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1911: 4.

Literatura: H. Cichoszewska, 1925, s. 126.

Rodzaj znaleziska: Luźne.

Inwentarz: 1. Toporek kamienny pięciobocznego kształtu z tępym ostrzem i nieco obtłuczoną pow., dł. 15,0 cm (ryc. 235, 1); 2. Toporek kamienny również pięciobocznego kształtu, z nieco obtłuczonym ostrzem i niedowierconym otworem, dł. 16,5 cm (ryc. 235, 2).

Chronologia: Epoka brązu, IV-V okres — wczesna epoka żelaza, kultura lużycka.

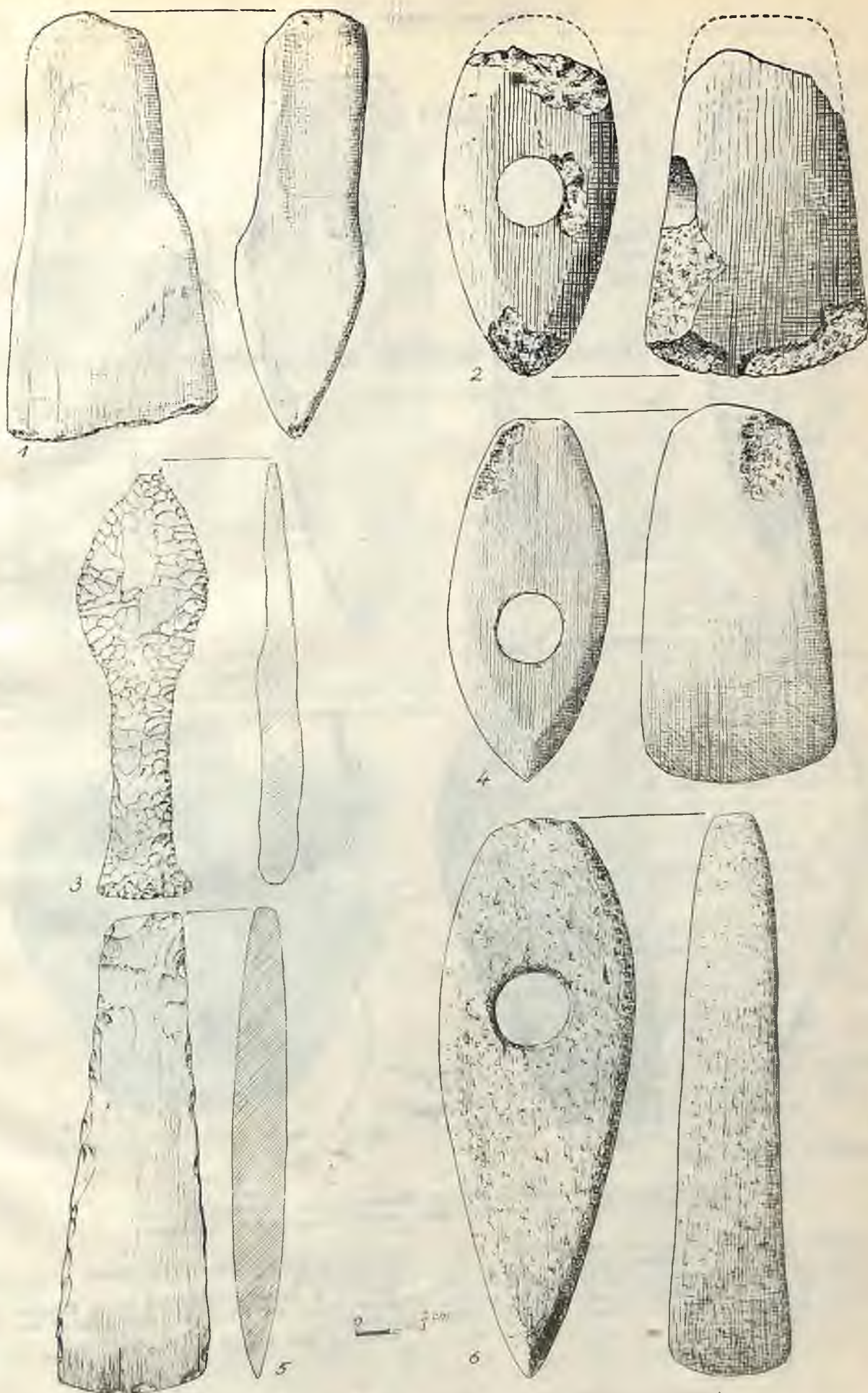
Zbiory: Muzeum Ziemi Obornickiej w Obornikach, nr inw. ?

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko.

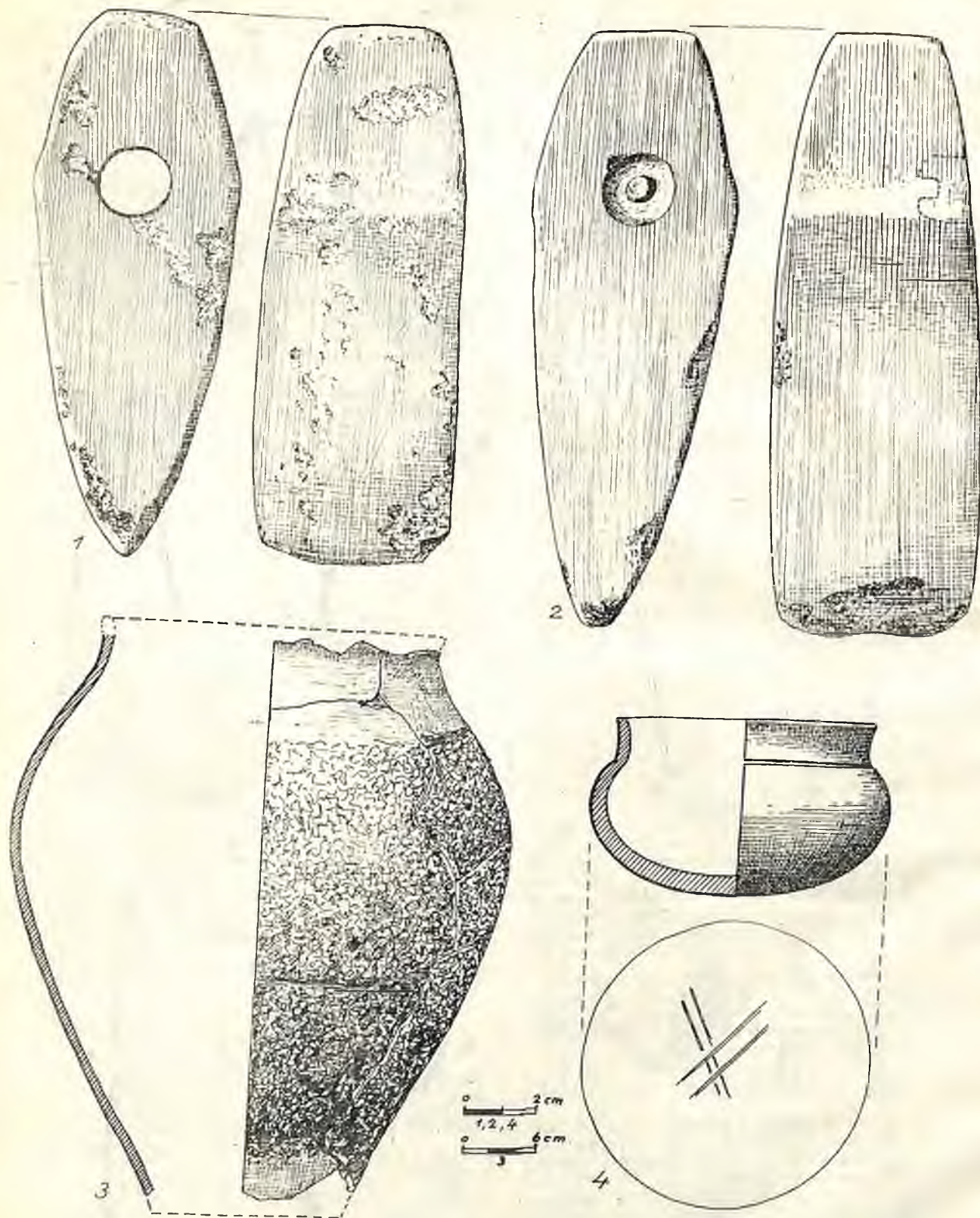
Inwentarz: Ze zniszczonego grobu pochodzi część dużego naczynia (klosza) z niską szyjką i zewężającą się podstawą, pow. schropowana, obmazywana, przy szyjce i przy podstawie wygładzana, pow. ciemnobrunatna, wys. zach. 46,0 cm, śr. ok. 40,0 cm, otw. 27,0 cm (ryc. 235, 3).

Chronologia: Wczesny okres żelaza, kultura grobów podkloszowych.

Zbiory: MA Poznań, nr kat. 1905: 59.

Ryc. 234. Znaleziiska z terenu b. pow. obornickiego (miejsca znalezienia nieznanie)
 Abb. 234. Lose Funde aus dem ehem. Kreis Oborniki (Fundumstände unbekannt)

Ryc. 235. Znaleźiska z terenu b. pow. obornickiego (miejsca znalezienia nieznane)
 Abb. 235. Lose Funde aus dem ehem. Kreis Oborniki Fundumstände (unbekannt)

Stanowisko: „Las państwowy nad Wartą”.

Rodzaj znaleziska: Cmentarzysko:

Inwentarz: Ze zniszczonego grobu zachowało się półkuliste naczynie z wyodrębnioną szyjką, pow. lśniący czarna, na dnie znak „X”, wys. 5,0 cm, śr. 7,8 cm, otw. 7,0 cm (ryc. 235, 4).

Chronologia: Okres przedrzymski — okres wpływów rzymskich.

Badania: Przekazane do MA przez Krajowy Urząd Prehistoryczny we Wrocławiu (Landesamt für Vorgeschichte).

Zbiory: MA Poznań, nr inw. 1942: 19, nr kat. 1942: 41.

NOWE ODKRYCIA NEUE FUNDE

Wczesnośredniowieczne naczynie z Kłosowic, gm. Sieraków, woj. poznańskie

Ein frühmittelalterliches Gefäß von Kłosowice, Gem. Sieraków, Woj. Poznań

Przy pracach ziemnych podczas budowy domu natrafiono na naczynie, które przekazał do muzeum Janusz Jaskóła z leśnictwa Ławica w Sierakowie.

Stanowisko nr 3 znajduje się we wsi ok. 200 m na wschód od krzyża stojącego na skrzyżowaniu dróg i ok. 50 m od szosy prowadzącej z Sierakowa do Międzychodu. Jest to zapewne osada.

Naczynie (ryc. 1) jest ręcznie lepione ze śladami obtaczania do załomu brzuśca i niesymetryczne. Profil dwustożkowaty z łagodnie zaokrąglonym załosem

znajdującym się nieco powyżej połowy wysokości naczynia. Brzeg jest wyodrębniony, pogrubiony i lekko odgięty na zewnątrz, krawędź ścięta poziomo, a dno wklęsłe z pierścieniem przykrawędnym. Widoczne są ślady przyklejania i ugniatania taśm gliny do osobno uformowanego dna, a także płyta gliny. Ścianki wewnętrzne i zewnętrzne są poniżej brzuśca gładzone. Powierzchnia barwy brunatnoszarej, chropowata. Gлина zawiera domieszkę średnio- i gruboziarnistego piasku i tłuczni kamiennego, w tym kwarcu, ortoklazu i skalenia. Średnica ziaren wynosi 0,1-4 mm. Naczynie w części górnej jest zdobione trzema rzędami nakłuc wykonanych patykami i rurką. Górny rząd nakłuc umieszczono tuż pod brzegiem naczynia, dolny znajduje się powyżej załosem brzuśca. Na załosem odcisnięto w jednym miejscu trzy nakłucia. Na górny rząd nakłuc nakłada się nieregularny zygzak wykonany ostrym narzędziem, występuje on tylko na połowie obwodu naczynia.

Wysokość naczynia wynosi 10-10,3 cm, średnica otworu — 11-11,5 cm, dno — 6,8-7 cm, największa wydętość brzuśca — 11,8 cm, i mierząc od dna, znajduje się na wysokości 5,5-6 cm, grubość ścianek — 0,8-1 cm, grubość dna — 1 cm.

Forma naczynia, technika wykonania, ornament, pozwalają datować je na połowę X wieku.

Naczynie znajduje się w dziale wczesnego średniowiecza Muzeum Archeologicznego w Poznaniu, nr inw. MAP 1983: 4, nr kat. MAP 1983: 4.

Ryc. 1. Kłosowice, woj. poznańskie. Zdobione naczynie glin.

Eliza Naumowicz-Śmigieliska

Wczesnośredniowieczna łódź klepkowa z Łądu, woj. Konin

Frühgeschichtliches Plankenboot aus Łąd, Woj. Konin

W roku 1983 prowadzono prace wykopaliskowe na grodzisku wczesnośredniowiecznym w Łądzie, będące kontynuacją wieloletnich badań na tym obiekcie. Korzystając z wyjątkowo suchego lata podjęliśmy badania w północno-wschodniej części grodziska, gdzie w połowie lat siedemdziesiątych odkryto wał drewniany z „płaszczem” kamiennym, którego zewnętrzna, wysunięta część, stanowiła konstrukcja skrzyniowa¹. Prace wówczas były bardziej utrudnione przez wysoki stan wód gruntowych, prawie uniemożliwiających zarówno pracę jak i obserwację. Obecnie postanowiono sprawdzić ewentualne istnienie jakichś dodatkowych umocnień poza zewnętrzną linią odkrytego wału. Uzyskano wyniki negatywne. Odkryto natomiast w odległości ok. 1,5 m od zewnętrznej linii wału, wrak łodzi klepkowej (ryc. 1).

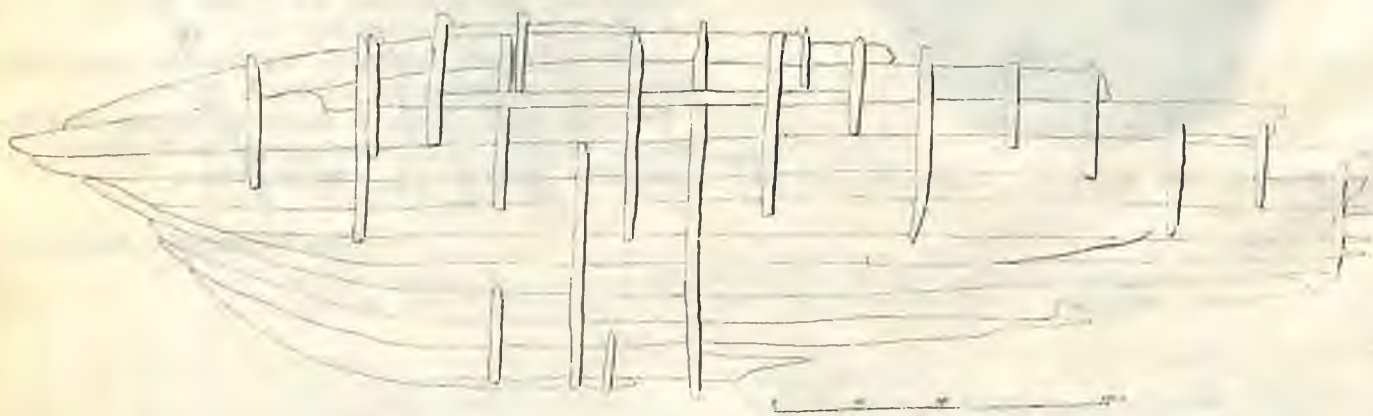
Łódź zachowała się w dość dużej części. W najlepszym stanie jest jej środek i rufa, aczkolwiek w części środkowej brak jednej burty. Klepki jednak i cała konstrukcja zachowanej części łodzi są w stanie dobrym. Najgorzej dochowała się część dziobow, brak tu w ogóle zakończenia łodzi, a klepki poszycia im bliżej zakończenia, tym są gorzej zachowane.

Długość łodzi „in situ” wynosiła 8,2 m, szerokość w części środkowej (licząc od wierzchołka burty) 2 m, a wysokość 30 cm. Łódź zbudowana była na stępce w kształcie litery T. Poszycie stanowiły klep-

ki układane na zakładkę. Po lewej stronie łodzi (patrząc od strony rufy — ryc. 2), ku dziobowi, dno począwszy od stępki zbudowane było z czterech klepek, burta zaś z trzech. Po prawej stronie łodzi zachowały się tylko trzy klepki poszycia i to na małej przestrzeni, a zatem nie ma i śladów burty. Po stronie dziobu brak zakończenia łodzi, stąd jej długość nie jest pełna. Klepki poszycia mocowane były kołeczkami drewnianymi w odstępach 10-15 cm i uszczelniane były mchem². Szerokości klepek wraz z poziomą częścią stępki wynoszą średnio 20 cm. Zaobserwowano łączenie desek dla uzyskania większej długości, przez zukosowanie ich końcówek w ten sposób, że po połączeniu dwóch części uzyskiwano długą klepkę o jednolitej grubości.

Po wewnętrznej części łodzi zachowało się 15 wzmocnień poprzecznych (szesnaste leżało luzem); są to denniki i wręgi połączone z poszyciem kołeczkami (ryc. 3). Niektóre z nich występują parami, obok wręgi właściwej występuje hakowato zakończony „drażek” mocowany również kołkami do klepek. „Haki” wychodzą poza burtę (ryc. 4), która jest wzmocniona przy najwyższym pasie poszycia dodatkowym elementem konstrukcyjnym, tj. pogrubioną belką (wzdłużnik relingowy). Łódź jest prawie płaskodenna.

Odkryta została na głębokości 1 m od pierwotnego poziomu ziemi³, na brzegu naturalnego najprawdo-

Ryc. 1. Łąd, woj. Konin. Rzut poziomy łodzi

¹ M. Zeylandowa, *Badania wykopaliskowe na grodzisku wczesnośredniowiecznym w Łądzie, woj. Konin, w latach 1974 - 1975*, FAP, t. 26: 1977, s. 205.

² Są to pierwsze spostrzeżenia i możliwe, że dokładna analiza budowy łodzi poczyni tu jakies uzupełnienia.

³ Obecnie zalegała na tym jeszcze duża ilość ziemi narzuconej w czasie badań przed kilku laty.

Ryc. 2. Łąd, woj. Konin. Część rufowa łodzi

Ryc. 3. Łąd, woj. Konin. Fragment wnętrza łodzi

Ryc. 4. Łąd, woj. Konin. Brzeg burty z wychodzącymi poza nią „hakami”

podobniej rozlewiska, które od tej strony grodu pełniło rolę fosy. Łódź leżała równolegle do przebiegu wału, rufą skierowana ku zachodowi. Odkryto ją poza północno-wschodnim wyniesieniem grodziska, podczas gdy koryto Warty przytyka od strony południowo-zachodniej. Zalegała więc w miejscu stosunkowo dalekim od miejsca styku Warty z grodem. Obserwując konfigurację terenu otaczającego grodzisko wydaje się, że dość głęboka i dobrze zachowana od strony zachodniej grodziska fosa mogła umożliwić wypłynięcie łodzi od tej właśnie strony.

Odkrytą łódź zaliczyłabym do jednostek średniej wielkości. Jej oryginalna długość wynosi z pewnością więcej niż 10 m. Służyła ona, sądząc choćby z miejsca jej znalezienia, do żeglugi rzecznej, szerzej określając, śródlądowej. Jej niezwykle staranna konstrukcja nie odbiega poziomem od okazów znanych z Pomorza. Solidność jej budowy świadczyłaby, że przygotowana była do żeglugi o dość dalekim zasięgu; sądzą, że mogła docierać i na wybrzeże. Stępka umożliwiała bowiem bezpieczne pływanie po wodach głębszych, natomiast, jak się wydaje mogła stanowić przeszkodę w dopływniu do płytkich brzegów.

Niczależnie od tego po jakich dalekich szlakach pływała, kresem jej wędrówki był gród w Łądzie. Na dnie łodzi odkryto mały (ok. 5 cm średnicy) nie-

regularny kawałek piaskowca (z takiego kamienia zbudowany był kościół na podgrodziu i najprawdopodobniej na grodzie również) oraz przybrzeżny fragment płytki glinianej o mocno wypłukanych powierzchniach. Płytki te użyte były jako element dekoracyjny w kamiennym kościele na grodzie⁴. Na podstawie tych znalezisk sądzić można, że pod koniec swej działalności łódź transportowała budulec do Łądu. Można się tylko zastanawiać, czy te dwa odkryte w łodzi elementy to były pozostałości rzeczywiście budulca, czy może destrukty, które wywożono z grodu po zburzeniu kościoła. Jedna i druga hipoteza ma swoje za i przeciw. Piaskowiec, z którego zbudowane były kościoły w Łądzie, pochodził najprawdopodobniej z kamieniołomu w Brzeźnie pod Koninem⁵. Omawiane odkrycie wskazywałoby, w jaki sposób surowiec mógł być przewożony. Warta stanowiła najdogodniejszą drogę do przewozu, a łodzie przybijały nie tylko do brzegów Warty, ale wpływały w jej odnogi czy nawet fosy.

O ile odkrycie kawałka piaskowca na dnie łodzi pozwala na przedstawienie logicznego ciągu — przewożenia kamienia z kamieniołomu z niezbyt oddalonego od Łądu Brzeźna, o tyle bardziej skompli-

⁴ M. Zeylandowa, *Relikty architektury romańskiej w Łądzie, woj. Konin*, FAP, t. 32: 1981.
⁵ tamże.

kowana wydaje się interpretacja odkrycia fragmentu płytki.

Wykonywanie płytek gdzieś poza Łądem wydaje mi się problematyczne, m. in. właśnie z przyczyn transportowych. Dość duże, niezbyt dobrze wypalone płytki nie nadawały się do transportu; zbyt duże było ryzyko nie dowiezienia ich w całości do miejsca przeznaczenia. Ponadto, mając na uwadze odrębność płytek łądzkich, przyjmowałam⁶ istnienie lokalnego ośrodka wytwórczego. I w tym miejscu nasuwa się drugie wytłumaczenie odkryć w łodzi — wywożenie kamieni, a także detali architektonicznych. Potwierdzeniem tej tezy mógłby być fakt, że na grodzisku mimo odkrycia dość dużej ilości fragmentów płytek (ponad 150) udało się wykleić tylko jedną płytkę i to nie całą. Zastanawia brak większej ilości fragmentów dających się połączyć w jedną

całość. Wydawać by się więc mogło, że wraz z kamieniami pozostałymi ze zburzonego kościoła wybrano i kawałki płytek, które wywieziono dla potrzeb innej budowy. Kwestię tę da się, być może, rozwiązać po uzyskaniu dokładnej chronologii zarówno wkopów pozostałych po wybieraniu kamieni z kościoła jak i chronologii łodzi. Szczegółowe opracowanie tych zagadnień, a przede wszystkim opracowanie budowy łodzi w aspekcie historii szkutnictwa, ukaże się w późniejszym terminie⁷.

Odkrycie łodzi klepkowej na stępce poza terenem wybrzeża, tak daleko w głębi łądu, jest pierwszym tego typu. Znaczenie tego dla badań nie tylko nad szkutnictwem, ale i śródlądową komunikacją wodną jest ogromne. Komunikat niniejszy jest tylko pierwszym sygnałem tego odkrycia.

⁶ M. Zeylandowa, *Łąd wczesnośredniowieczny gród nad Wartą*, Poznań 1973, s. 24.

⁷ Nad opracowaniem naukowym łodzi pracuje doc. dr hab. P. Smolarek z Centralnego Muzeum Morskiego w Gdańsku.

Maria Zeylandowa

DZIAŁALNOŚĆ MUZEALNA MUSEUMSTÄTIGKEIT

Wanda Tetzlaff

Sprawozdanie z działalności Muzeum Archeologicznego w Poznaniu w 1983 roku

Dwa podstawowe kierunki działalności Muzeum — naukowo-badawczy i oświatowy — realizowane były w oparciu o roczny plan pracy, zatwierdzony przez Wydział Kultury i Sztuki Urzędu Miejskiego w Poznaniu.

DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWO-BADAWCZA

Badania terenowe

Prace wykopaliskowe prowadzono na dziesięciu obiektach archeologicznych, w tym na jednym stanowisku, na wczesnośredniowiecznym grodzisku w Łądzie w woj. konińskim, kontynuowano wieloletnie już badania stacjonarne (mgr M. Zeylandowa, mgr K. Dębska-Luty oraz dorywczo mgr A. Lipińska), natomiast na dziewięciu stanowiskach zagrożonych przez różne prace ziemne przeprowadzono badania ratownicze. Prowadzono je na dwóch stanowiskach w Kowalewku, gm. Oborniki: na osadzie kultury pucharów lejkowatych (mgr D. Prinke) i na cmentarzysku kultury łużyckiej (mgr E. Rajkowska, mgr D. Prinke, B. Janiak). W Śremie badano osadę kultury pucharów lejkowatych (mgr W. Tetzlaff). W Łęczcach, gm. Chrzypsko Wielkie, przebadano kurhan kultury łużyckiej, w który wkopane zostały groby kultury wielbarskiej? (badania z funduszu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Poznaniu prowadził dr T. Makiewicz z Instytutu Prahistorii UAM). W Kocanowie, gm. Pobiedziska, badania prowadzono na cmentarzysku kultury pomorskiej i na cmentarzysku wczesnośredniowiecznym (mgr Cz. Strzyżewski) a w Stroszkach, gm. Nekla — na osadzie kultury przeworskiej (mgr A. Gałęzowska, mgr J. Kaczmarek). W Poznaniu ratownicze prace wykopaliskowe prowadzono przy ul. Św. Wojciecha 19/20 oraz u zbiegu ulic Dominikańskiej i Szewskiej, odkrywając ślady osadnictwa wczesnośredniowiecznego. średniowiecznego i nowożytnego. natomiast w czasie prac w obrębie kościoła Św. Wojciecha odsłonięto relikty XIV-wiecznej architektury kościoła oraz pochówki od XIV po XVIII w. (mgr Z. Karolczak).

Na terenie woj. poznańskiego kontynuowano badania powierzchniowe w ramach akcji „Archeologiczne Zdjęcie Polski” (dalej: AZP). Objęto nimi 10 obszarów AZP na terenie gmin: Czerwonak, Lednogóra, Łubowo, Mosina, Murowana Goślina, Nekla, Pobiedziska i Września. Łącznie odkryto lub zwery-

fikowano 1062 stanowiska. W badaniach brali udział mgr mgr D. Durczewski, A. Gałęzowska, Z. Głogowski, B. Janiak, J. Kaczmarek, Z. Karolczak, B. Panczenko, D. Prinke, E. Rajkowska, E. Stelmachowska, Cz. Strzyżewski oraz dr A. Prinke, który kierował również całą akcją.

Pracownicy Muzeum przeprowadzili 45 inspekcji i interwencji konserwatorskich na 13 stanowiskach archeologicznych.

Poza granicami kraju kontynuowano badania wykopaliskowe w Egipcie, na cmentarzysku predynastycznym w Minshat Abu Omar (doc. dr hab. L. Krzyżaniak) oraz uczestniczono w pracach kanadyjskiej ekspedycji wykopaliskowej w Ghanie, na stanowisku wielokulturowym w Daboya (mgr E. Stelmachowska).

Zbiory i archiwum naukowe

Do inwentarza zabytków wpisano 50 pozycji, w tym z własnych badań wykopaliskowych pochodzi 16 pozycji, z badań powierzchniowych — 6 pozycji, z interwencji terenowych — 3 pozycje, z zakupów i z darów — 25 pozycji. W księdze wpływu muzealiów zainwentaryzowano 28 pozycji, w księdze ruchu muzealiów dokonano 139 wpisów.

Katalog rzeczowy zabytków powiększył się o 847 kart.

Założono księgę inwentarzową materiałów pochodzących z badań AZP, do której wpisano 815 pozycji. Tyleż pozycji liczy również nowo założony katalog materiałów AZP.

Przejęto zbiór zabytków kamienny z Esna (Egipt), przekazanych Muzeum przez Zakład Epoki Kamienia IHKM PAN w Warszawie.

Udostępniano zbiory muzealne pracownikom naukowym innych instytucji.

Wykonano szereg prac porządkowych związanych z adaptacją III kondygnacji budynku b. Słodowni (przy ul. Półwiejskiej 42), przeznaczonej na Regionalną Składnicę Materiałów Archeologicznych.

W ramach prac archiwum naukowego m. in. prowadzono skonstrum teczek archiwalnych oraz zakupiono i zainwentaryzowano 731 map.

Wydawnictwa i publikacje

W roku 1983 ukazał się kolejny, 32 tom rocznika „Fontes Archaeologici Posnanienses” (obj. 26,4 ark. wyd.). Wydano również drukiem „Informator Mu-

zeum Archeologicznego w Poznaniu, XV Sezon Naukowo-Oświatowy 1983-1984", folder „Wielkopolska i Ruś — kontakty w epoce Piastów” oraz składankę „Stąd nasz ród” (obie pozycje dot. wystaw czasowych eksponowanych w Muzeum) a także barwny plakat „Muzeum Archeologiczne w Poznaniu” i druki informacyjne o muzealnych imprezach oświatowych.

Pracownicy naukowcy opublikowali ogółem w wydawnictwach polskich i obcych 21 artykułów, sprawozdań, omówień, przewodników itp. a 22 prace oddali do druku.

Podnoszenie kwalifikacji zawodowych

Jedna osoba uzyskała magisterium z zakresu archeologii Polski (E. Rajkowska) i jedna z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej (A. Szkułdarek).

Współpraca z innymi instytucjami naukowymi w kraju

W ramach współpracy z Instytutem Prahistorii UAM w Poznaniu doc. dr hab. L. Krzyżaniak pełnił funkcję promotora jednego przewodu doktorskiego. Zapoznano studentów archeologii z metodami konserwacji zabytków archeologicznych oraz udostępniano zbiory muzealne dla celów dydaktycznych.

Udostępniano również zbiory oraz udzielano konsultacji studentom archeologii (magistrantom) z innych ośrodków uniwersyteckich.

W dziedzinie badań pomocniczych współpracowało Muzeum z Zakładem Antropologii UAM w Poznaniu (opracowanie szczątków kostnych z cmentarzyska wczesnośredniowiecznego w Łądzie), z Zakładem Medycyny Sądowej Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie (badania nad patologią kości ludzkich z w/wym. cmentarzyska), z Zakładem Anatomii Prawidłowej Śląskiej Akademii Medycznej w Katowicach (opracowanie szczątków kostnych z wczesnośredniowiecznego cmentarzyska w Kocanowie), z Instytutem Zoologii Stosowanej AR w Poznaniu (opracowywanie zwierzęcych szczątków kostnych z wczesnośredniowiecznego grodziska w Łądzie), z Katedrą Geologii UAM (badania nad neolitycznymi surowcami kamiennymi), z Akademią Górniczo-Hutniczą w Krakowie (analizy technologii ceramiki neolitycznej z Kadero) oraz z Instytutem Badań Struktur Metali Politechniki Poznańskiej (analizy metalograficzne i spektrograficzne zabytków żelaznych z Poznania).

Nawiązano współpracę z Centralnym Muzeum Morskim w Gdańsku (opracowanie wczesnośredniowiecznej łodzi klepkowej z Łądu).

Doc. dr hab. L. Krzyżaniak współpracuje ze Stacją Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Warszawskiego w Kairze prowadząc badania wykopaliskowe w Egipcie. Jest także członkiem Rady Naukowej przy Zakładzie Archeologii Śródziemnomorskiej PAN w Warszawie.

W ramach współpracy z Instytutem Archeologii i Etnografii UMK w Toruniu mgr J. Kaczmarek opracowuje wczesnośredniowieczne materiały wykopaliskowe ze Strzelna. Brała też udział w weryfi-

kacji średniowiecznych i nowożytnych hut szkła w rejonie Kępna i Ostrzeszowa, prowadzonej przez Zespół do Badań Historii Szkła.

Współpracowano z Wojewódzkimi Konserwatorami Zabytków Archeologicznych w Kaliszu, Koninie i w Lesznie.

Wypożyczano zabytki dla celów wystawienniczych innym muzeom na terenie kraju.

Kilku pracowników merytorycznych jest członkami różnych komisji i towarzystw naukowych, biorąc aktywny udział w pracach tych zespołów. Wymienić tu należy Komisję Archeologiczną Oddziału PAN w Poznaniu (doc. dr hab. L. Krzyżaniak — członek prezydium, dr St. Jasnosz), Komisję Archeologiczną Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (doc. dr hab. L. Krzyżaniak, dr St. Jasnosz, dr A. Prinke), Wydział Historii i Nauk Społecznych PTPN (doc. dr hab. L. Krzyżaniak, dr St. Jasnosz — sekretarz) oraz Polskie Towarzystwo Archeologiczne i Numizmatyczne, Oddział w Poznaniu (dr St. Jasnosz, mgr M. Chłodnicki, mgr Z. Karolczak, mgr Z. Pieczyński, mgr Cz. Strzyżewski).

Współpraca z zagranicą

Muzeum prowadziło wymianę wydawnictw z 355 zagranicznymi instytucjami archeologicznymi.

Doc. dr hab. L. Krzyżaniak prowadził badania wykopaliskowe w Minshat Abu Omar (Egipt), współpracował z Państwowymi Zbiorami Sztuki Egipskiej w Monachium (RFN), powołany jest przez ICOM/UNESCO na stałego konsultanta do spraw muzealnictwa prahistorycznego Afryki i Bliskiego Wschodu, jest przewodniczącym komitetu organizacyjnego międzynarodowego sympozjum nt. „Late Prehistory in the Nile Basin and in the Sahara”, którego członkiem jest również mgr M. Chłodnicki. Wspólnie z mgr M. Chłodnickim jest także członkiem „The Society for Nubian Studies”.

Mgr E. Stelmachowska uczestniczyła w badaniach wykopaliskowych w Dabōya (Ghana), prowadzonych przez Wydział Archeologii Uniwersytetu w Calgary (Kanada).

Mgr Z. Pieczyński zaproszony został przez Museum für Vor- und Frühgeschichte we Frankfurcie n/M (RFN) na konsultacje nt. ceramiki z wczesnej epoki brązu.

W Muzeum przebywał dr A. Gautier z Wydziału Paleontologii Uniwersytetu w Gandawie (Belgia), który opracowywał zwierzęce szczątki kostne z Kadero (Sudan) i częściowo z Kowalewka oraz wygłosił dla pracowników Muzeum wykład.

Sympozja, konferencje, zjazdy, posiedzenia naukowe

Poszczególni pracownicy naukowcy brali udział w różnych sympozjach, konferencjach i sesjach, m. in.: „Umocnienia obronne we wczesnym okresie epoki brązu” (Kraków), „Umocnienia obronne nowożytnie na Dolnym Śląsku” (Wrocław), „Badania archeologiczne na terenach wielkich inwestycji — problemy, metody, wyniki” (Gdańsk), „Metody badań szkła współczesnego i zabytkowego” (Sosnowiec), „Zastosowanie metod geofizycznych teledetekcji w terenowych badaniach archeologicznych” (Warszawa),

„Klejenie i naprawa szkła, ceramiki i konserwacja zabytków” (Rydzyń). Kilka osób partycypowało w Zjeździe Konserwatorów Zabytków Archeologicznych w Łodzi. Ponadto pracownicy merytoryczni Muzeum uczestniczyli w posiedzeniach naukowych Zakładu Archeologii Wielkopolski IHKM w Poznaniu, Komisji Archeologicznej Oddziału PAN w Poznaniu i Komisji Archeologicznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk oraz Wydziału Historii i Nauk Społecznych PTPN, a także w wewnątrzmuzealnych zebraniach naukowych. Wygłaszali również referaty.

Biblioteka naukowa

Księgozbiór biblioteki powiększył się o 883 pozycje, w tym 471 pozycji wydawnictw zwartych i 412 pozycji czasopism. Stan księgozbioru z końcem roku 1983 wynosił 32 988 pozycji, co stanowiło 16 100 pozycji w księdze inwentarzowej wydawnictw zwartych i 16 888 pozycji w księdze inwentarzowej czasopism.

Wymianę wydawnictw prowadzono z 95 placówkami naukowymi w kraju i z 355 instytucjami zagranicznymi. Łącznie w ramach wymiany wysłano 764 pozycje a uzyskano 689.

Wykonano 1464 karty katalogu alfabetycznego, rzeczowego i katalogu analitycznego artykułów zwartych w czasopismach i w wydawnictwach seryjnych.

Liczba czytelników z końcem roku wynosiła 914 osób, którym udostępniono 2060 pozycji.

Muzealne pracownie pomocnicze

Pracownia rekonstrukcji ceramiki. Wyklejono i uzupełniono gipsem 46 całych naczyń, sklejkono 409 większych i mniejszych fragmentów oraz przeglądnięto 7606 ułamków.

Pracownia konserwacji zabytków metalowych i organicznych. Zabiegiem konserwatorskim poddano 338 zabytków żelaznych, szklanych i bursztynowych. Rozpoczęto konserwację wczesnośredniowiecznej łodzi klepkowej z Łądu.

Pracownia plastyczna. Wykonano 763 rysunki zabytków, przerysowano 5 planów i map. Projektowano i wykonywano plansze informujące o eksponowanych w Muzeum wystawach czasowych oraz liczne plansze i napisy na wystawę „Wielkopolska i Ruś — kontakty w epoce Piastów”.

Pracownia fotograficzna. Wykonano 823 zdjęcia i reprodukcje, 3604 odbitki i powiększenia oraz 92 przezrocza. Do księgi inwentarzowej negatywów wpisano 460 pozycji: nr inw. 36 042 - 36 501. Wykonano 583 karty katalogu fotograficznego. W pracowni wykonywano również zdjęcia dla Konserwatora Zabytków m. Poznania.

Konserwator Zabytków Archeologicznych

Na terenie Poznania i województwa poznańskiego przeprowadzono 45 inspekcji i interwencji konserwatorskich na 13 stanowiskach archeologicznych. Na szczególnie zagrożonych obiektach przeprowadzono ratownicze badania wykopaliskowe. Kontynuowano

badania powierzchniowe w ramach akcji „Archeologiczne Zdjęcie Polski”.

Wydano 5 zezwoleń na prowadzenie badań wykopaliskowych oraz 10 decyzji o wpisaniu obiektów archeologicznych do rejestru zabytków.

Uzupełniano archiwum KZA: m. in. gromadzono kopie dokumentacji AZP dla terenu Wielkopolski, kontynuowano prace nad katalogiem stanowisk archeologicznych woj. poznańskiego, sporządzono kopie dokumentacji źróź geologicznych i surowców mineralnych na terenie województwa, zakupiono mapy geologiczne i topograficzne terenu Polski środkowo-zachodniej oraz rozpoczęto gromadzenie planów miast i map ewidencyjnych gruntów woj. poznańskiego.

Powołano trzech konsultantów d/s realizacji AZP, współpracowano z biurami projektów i inwestorami w zakresie działalności konserwatorskiej na terenie przyszłych inwestycji.

Zorganizowano spotkanie regionalistów z Wielkopolskiego Towarzystwa Kulturalnego, na którym przedstawiono działalność KZA.

DZIAŁALNOŚĆ OŚWIATOWA

Wystawy stałe

W gmachu Muzeum czynne były dwie wystawy stałe: „Pradzieje Wielkopolski” oraz „Początki i rozwój Starego Miasta w Poznaniu do XV w.”.

Wystawy czasowe

W roku 1983 eksponowanych było w Muzeum 5 wystaw czasowych: wystawy własne „Monety — banknoty — medale ze zbiorów członków Sekcji Numizmatycznej Polskiego Towarzystwa Archeologicznego i Numizmatycznego”, „700 lat wodociągów poznańskich”, „Wielkopolska i Ruś — kontakty w epoce Piastów” oraz „6000 lat ceramiki na Śląsku” — wystawa przygotowana przez Muzeum Archeologiczne we Wrocławiu i „Stąd nasz ród” — wystawa plastyków nieprofesjonalnych.

Wystawę stałą i wystawy czasowe zwiedziło ogółem 13261 osób.

Przygotowano również 3 wystawy oświatowe: „Kultura łużycka w Wielkopolsce — badania prof. J. Kostrzewskiego” — w Szkole Podstawowej nr 57 im. J. Kostrzewskiego w Poznaniu. „Chrońmy zabytki archeologiczne — świadectwo naszej przeszłości” — w Zbiorczej Szkole Gminnej w Gieczu a następnie w Domu Kultury w Pobiedziskach oraz „Badania wykopaliskowe w Kadero (Sudan)” — w hallu Muzeum.

W witrynie na zewnątrz gmachu Muzeum oraz w dwóch stałych witrynach na terenie miasta znajdowały się plansze informacyjne o wystawach muzealnych.

INNE FORMY DZIAŁALNOŚCI OŚWIATOWEJ

„Niedzielne poranki filmowe”

W ciągu roku odbyło się 20 seansów filmowych, na których wyświetlono zestawy krótkometrażowych filmów oświatowych (łącznie 60 filmów) o tematyce

z zakresu archeologii, historii starożytnej, historii sztuki, etnografii itp. Projekcje poprzedzone były słowem wstępnym. Frekwencja: 1555 osób.

XVII „Tydzień archeologii”

W ramach XVII „Tygodnia archeologii” — tradycyjnej imprezy upowszechniającej archeologię a przeznaczonej dla uczniów wszystkich typów szkół — odbywały się dwa razy dziennie pokazy filmów oświatowych o treści związanej przede wszystkim z archeologią. Każdy seans poprzedzony był krótką prelekcją. Frekwencja: 1650 uczniów.

Odczyty popularno-naukowe i pogadanki

Pracownicy merytoryczni Muzeum wygłosili 7 odczytów. Na wystawie stałej, w ramach współpracy ze szkołami, pracownicy Działu Naukowo-Oświatowego przeprowadzili 36 lekcji na temat pradziejów Polski ze szczególnym uwzględnieniem Wielkopolski.

Konkursy dla młodzieży szkolnej

Sfinalizowano ogłoszony w 1982 r. konkurs plastyczny pt. „Pierwsi rolnicy i ich narzędzia”, na który nadesłano 197 prac wykonanych przez 187 uczniów. Oprócz 3 nagród indywidualnych przyznano 12 wyróżnień. Ponadto każdy uczestnik konkursu otrzymał nagrodę pocieszenia. Ogłoszono nowy konkurs plastyczny pt. „Śladami naszych przodków”.

Informacja i propaganda

Wydano drukiem i rozprowadzono ulotki informujące o organizowanych w Muzeum imprezach oświatowych („Niedzielne poranki filmowe”, „XVII Tydzień archeologii”, warunki konkursu dla młodzieży — razem 5000 egz.). Wydano też „Informator Muzeum Archeologicznego w Poznaniu, XV Sezon Naukowo-Oświatowy 1983-1984” (500 egz.), przewodnik po wystawie „Wielkopolska i Ruś — kontakty w epoce Piastów” (500 egz.), składankę „Stąd nasz ród” (500 egz.) dotyczącą wystawy pod powyższym tytułem oraz barwny plakat reklamujący Muzeum, projektu Zbigniewa Kaji (2000 egz.).

W „Informatorze imprez turystycznych i kulturalnych” wydawanym co miesiąc przez Wojewódzki Ośrodek Imprez Turystycznych zamieszczano informacje o wystawach i innych akcjach oświatowych Muzeum.

W prasie lokalnej i ogólnopolskiej ukazało się 13 komunikatów i wywiadów nt. działalności Muzeum.

Każdy „Niedzielny poranek filmowy” reklamowany był na antenie Polskiego Radia a wystawy czasowe również w TV. Pracownicy Muzeum udzielili 6 wywiadów radiowych i 3 telewizyjne.

Rezerwat Archeologiczny w Gieczu

Rezerwat Archeologiczny w Gieczu zwiedziły 64 wycieczki, dla których wygłoszono pogadanki nt. przeszłości Gieczu i jego okolic. Wygłoszono też 7 prelekcji. W ramach współpracy ze Zbiorcą Szkołą Gminną w Dominowie sfinalizowano konkurs pt. „Moja przygoda w muzeum”. Zorganizowano także 6 okolicznościowych spotkań w ramach współpracy z Kółkiem Rolniczym, Kółkiem Pszczelarskim oraz Kołem Gospodyń Wiejskich.

Rezerwat Archeologiczny w Gieczu zwiedziło 4325 osób.

DZIAŁALNOŚĆ ADMINISTRACYJNO-GOSPODARCZA

W roku 1983 zatrudnionych było w Muzeum 73 pracowników.

Bieżące sprawy muzealne omawiano na posiedzeniach kolegium muzealnego (3) i kolektywu dyrektorskiego (11). Odbyło się 10 posiedzeń Komisji Socjalnej.

W ramach remontów bieżących i kapitalnych do najważniejszych prac należało rozpoczęcie kapitalnego remontu dachu Muzeum od ul. Koziej i Świętosławskiej łącznie z wymianą rynien i rur spustowych, zapoczątkowanie wymiany starych parapetów na nowe z blachy miedzianej, naprawa kotłów, pomp i instalacji c.o., wykonanie nagłośnienia sali kinowej, pomalowanie ściany szczytowej budynku przy Rezerwacie Archeologiczno-Architektonicznym (narożnik ul. Stawnej i Garbary) po zdemontowaniu świetlnej reklamy Muzeum oraz gablot, naprawa 4 barakowozów. Na terenie Rezerwatu Archeologicznego w Gieczu kontynuowano generalny remont pawilonu muzealnego (naprawa dachu, wymiana rynien, rur spustowych oraz instalacji odgromowej, pomalowanie elewacji, i in.).

Drobne naprawy ślusarskie, stolarskie i elektryczne wykonywano we własnym zakresie.

Z funduszu socjalnego zrefundowano wczasy dla 36 pracowników oraz obóz letni dla jednego dziecka na łączną sumę 121 347,— zł. Z funduszu mieszkaniowego wypłacono 8 pracownikom pożyczki na ogólną sumę 160 000,— zł. Fundusz nagród w wysokości 70 000,— zł rozdzielono pomiędzy 51 pracowników.

OMÓWIENIA I RECENZJE BÜCHERBESPRECHUNGEN

K. Peschel, *Anfänge germanischer Besiedlung im Mittelgebirgsraum. Sueben — Hermunduren — Markomanen*, „Arbeits- und Forschungsberichte zur sächsischen Bodendenkmalpflege”, Beiheft 12, Berlin 1978, ss. 237, 12 rycin

Zagadnienie etnogenezy i kształtowania się systemu kulturowego plemion germańskich, będące zasadniczym problemem poruszonym w niniejszej pracy, należą do zagadnień, jakie od ponad stu lat są przedmiotem badań prahistoryków, głównie niemieckich. Punktem wyjścia w rozwiązywaniu owych zagadnień były rezultaty badań archeologicznych prowadzonych m.in. przez K. Peschela na obszarze powiatów Suhl, Gera, Erfurt, obejmujących osadnictwo w okresie lateńskim, od III - I w. p.n.e.¹ Jednakże, w myśl słusznych założeń autora, procesy te nie mogą być poznane bez wskazania przyczyn i mechanizmów przeobrażeń kulturowych, głównie politycznych i gospodarczych oraz etnicznych.

Względnie odosobnione społeczności wczesnożelazne, zamieszkujące północną, graniczną strefę kręgu zachodniohalsztackiego i południową kręgu nordyckiego, zdaniem autora, podlegały różnym oddziaływaniom z obszaru kultur nadśródziemnomorskich, poczynawszy co najmniej od przełomu VII/VI w. p.n.e. Wynikiem tych oddziaływań było powstanie zespołu określanego mianem fazy Wessenstedt. Rezultatem owego pierwszego etapu akulturacji południkowej było powstanie kultury jastorfskiej (Jastorf A, B, C — lata 625 - 350 p.n.e. według Schwantesa).

Po „złamaniu” przez republikę rzymską dominacji Etrusków w północnych Apeninach, rolę czynnika integrującego społeczności dolno- i środkowonadłabskie pełnił zaczęły plemiona celtyckie, których aktywność m.in. na obszarze Turynii i Saksonii była następstwem ich ekspansji na przełomie V/IV w. p.n.e. Wynikiem tych oddziaływań na kulturę jastorfską, poprzez tzw. strefę „kontaktową”, za jaką przyjęto obszar Średniogórza, była latenizacja społeczności zamieszkujących Średniogórze i Nizinę Niemiecką.

Obrazem ówczesnych przemian jest m.in. zespół wytworów ceramicznych, metalowych, form pochówków, z czytelnym dziedzictwem nordyjskim, głównie w wytwórczości ozdób, określane mianem fazy Ripdorf i Seedorf kultury jastorfskiej.

Jest to zarazem okres „dynamicznych”, początkowo lokalnych wyrożeń „plemion germańskich” w kierunku południowym, obserwowanych w zespołach tzw. grupy nadłabskiej (Elbegruppe), przybierających u schyłku środkowego okresu lateńskiego cechy

swoistego „exodusu”, w kierunku „limesu celtyckiego”. Uzewnętrznieniem tych dążeń i „obnażaniem słabości” Celtów było przekroczenie go przez Cymbrów i Teutonów u schyłku II w. p.n.e. W okresie tym nastąpiło również przesunięcie się „Germanów” na południowy wschód, na obszar dorzecza górnej Łaby, gdzie w wyniku „zestknięcia się” ze schyłkowymi grupami o cechach łżyckich ukształtował się specyficzny, m.in. w zakresie wytwórczości ceramicznej, styl określane mianem grupy podmokielskiej i kobylskiej.

W ciągu 1 i 2 fazy okresu późnolateńskiego² rejestrowane są w środkowej i południowej części NRD zespoły grobowe i osadnicze, nawiązujące do wczesnej fazy kultury przeworskiej i oksywskiej, określane przez autora nazwą grupy odrzańsko-warciańskiej (Oder-Warthegruppe). Zaliczane są do nich cmentarzyska ciałopalne, jamowe, liczące kilka do kilkunastu grobów a nierzadko tylko jeden grób, w tym także niewielkie osady.

Wskaźnikami pobytu bądź oddziaływań społeczności odrzańsko-warciańskich (Oder-Warthegruppe) są zdaniem autora elementy uzbrojenia, „rytualne” gięcie mieczy i grotów włóczni, naczynia ceramiczne (często przepalone fragmenty naczyń), do których zalicza amfory z cylindrycznym wylewem, facetowaną krawędzią, dzbany z jednym lub dwoma uchami, o tych samych parametrach jak wyżej; maksymalna wydętość brzuśca tych naczyń znajduje się w jednej trzeciej wysokości, następnie naczynia wazowate zdobione listwami plastycznymi, kubki z przewężonym uchem, zdobienie naczyń motywem meandra. Zespoły o cechach wczesnej stylistyki przeworskiej i oksywskiej (Oder-Warthegruppe) koncentrują się u ujścia Soławy do Łaby, na wschód od Łaby oraz nad środkową Unstrutą. Zdaniem K. Peschela oddziaływania wschodnie były prawdopodobnie jednym z czynników przyspieszających formowanie się nadłabskiego kręgu kulturowego. Autor uważa, że skutkiem migracji społeczności odrzańsko-warciańskich było „przekazanie” grupom germańskim modelu organizowania niewielkich społeczności opartych na bazie drużyny militarnej.

W 3 fazie późnego okresu lateńskiego³ „zanikają” prawie wszystkie użytkowane dotąd cmentarzyska z grobami ciałopalnymi, popielnicowymi nakrytymi misą. Charakterystyczne dla tego okresu zaczynają być w zakresie obrzędowości m.in. cmentarzyska z

¹ K. Jażdżewski, *Tabele chronologiczne do pradziejów Europy środkowo-wschodniej (w szczególności Polski)*, „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi”, nr 14, 1967, s. 5 - 17.

² Tamże.

³ Tamże.

pochówkami (głównie męskimi), zwane też cmentarzyskami jednopłciowymi⁴, będące podstawą tzw. grupy grossromstedzkiej (Grossromstedtgruppe).

Cmentarzyska nawiązujące do typu Grossromstedt znane są m.in. z Czech; fakt ten kojarzony jest z przemieszczeniami Markomanów w kierunku południowo-wschodnim. Z pobytom Markomanów w Czechach wiązane jest na przykład cmentarzysko w Tišicach.

Pojawiają się wtedy także masowo elementy uzbrojenia. Generalnie, cechy takie jak: wyłączość pochówków męskich na cmentarzyskach, masowość elementów uzbrojenia żelaznego, zbieżnych chronologicznie i typologicznie, są podstawą wyodrębnienia tzw. horyzontu Grossromstedt-Tišice.

Omawiając osadnictwo germańskie w późnym okresie lateńskim porusza autor kwestię datowania upadku oppidum w Manching, istotną w przyjęciu cezury między okresem lateńskim a okresem wpływów rzymskich. Ostatecznie przyjmuje datę 14 r. p.n.e.⁵

Po wnikliwej analizie pozostałości materialnych, głównie z cmentarzysk, K. Peschel poświęca uwagę niektórym kwestiom etnicznym plemion germańskich. Podstawą rozważań są zachowane teksty źródłowe pisarzy greckich i rzymskich.

Wykorzystując obecne wiadomości m.in. z geografii, historii i prahistorii, autor podejmuje krytykę wiarygodności zawartych w nich informacji. Podkreśla subiektywizm pisarzy starożytnych w interpretowaniu i umiejscawianiu w przestrzeni pojęć geograficznych i etnicznych odnoszących się do Barbaricum, które zdaniem autora są informacjami gromadzonymi niesystematycznie, pochodzącymi od przygodnych osób, m.in. od kupców, żołnierzy a obserwacje własne pisarzy dotyczą tylko części opisanych faktów, na przykład Germanii kojarzonej przez Rzymian z obszarami znajdującymi się między Renem a Wisłą, zamieszkałą przez plemiona germańskie i częściowo celtyckie.

Najbardziej istotne, z historycznego punktu widzenia, według K. Peschela przemiany społeczne, gospodarcze i kulturowe miały miejsce w obrębie „federacji” plemion Swebów (Swewów), Hermundurów, Markomanów, które u schyłku I w. p.n.e. dominowały militarnie i politycznie.

Przyjęcie tezy o ustabilizowaniu gospodarczym i politycznym wyżej wymienionych związków plemion pozwala K. Peschelowi na wysunięcie wniosku o istnieniu na obszarze Średniogórza i północno-zachod-

nich Czech układu o cechach „protopaństwowych”⁶.

Można przypuszczać, że w okresie tym ukształtowały się również główne zarysy germańskiej wspólnoty językowej⁷.

Dodać przy tym należy, iż autor zwraca szczególną uwagę na związek istnienia »protopaństwa« Ariowista (Swebowie) i Marboda (Hermundurowie), z problemem datowania początków okresu wpływów rzymskich w Europie Środkowej.

Próba nakreślenia przez K. Peschela procesów etniczno-kulturowych w okresie lateńskim i początkach okresu rzymskiego, głównie na obszarze Niemiec południowych, wypełnia lukę, jaka istniała w NRD-owskiej i RFN-owskiej literaturze przedmiotu.

Autor wskazuje, że procesy transformacji reguł technologiczno-użytkowych i symbolicznych oraz procesy integracyjne obejmowały w czasach końca republiki i wczesnego cesarstwa znaczną część Europy »barbarzyńskiej«, że czynnikiem integrującym nie były jak dawniej, głównie powiązania gospodarcze bądź »religijne«, lecz więzi »militarne«. K. Peschel nie wyjaśnia wszakże co rozumie pod pojęciem »więzów militarnych«, jaka była zasada ich powstania.

Wydaje się, iż pod pojęciem »więzów militarnych« można rozumieć specyficzny układ »interakcji« wewnątrz- i międzygrupowych, wykształconych wśród plemion germańskich na obszarach przyległych do limesu w okresie, gdy stały się przedmiotem polityki rzymskiej skierowanej przeciw plemionom celtyckim a następnie germańskim.

Można przypuszczać, pomijając ugrupowania dominujące w poszczególnych plemionach, że dużą rolę odgrywały także więzi ekonomiczne.

Wykazane przez K. Peschela związki nadłabsko-wielkopolsko-śląskie są, miejmy nadzieję, wstępem do badań nad całościowym ukazaniem powiązań między kręgiem nadłabskim a kulturą przeworską, kręgiem nadłabskim a kulturą oksywską (wielbarską) w zakresie wytwórczości ceramicznej, metalurgii żelaza, w późnym okresie lateńskim i wczesnym okresie rzymskim⁸.

Publikację uzupełniają mapy obrazujące zróżnicowanie czasowo-przestrzenne głównych wskaźników kultur archeologicznych (wytworów ceramicznych, metalowych, cmentarzysk), mapy rozmieszczenia plemion germańskich w aspekcie chorologiczno-chronologicznym, wykaz stanowisk archeologicznych, bibliografia i skorowidz miejscowości.

⁴ H. Łowmiański rozumie przez tego typu pojęcie układ polityczno-gospodarczy z jednoosobowym przywództwem, będący etapem na drodze tworzenia państwa w pełnym tego słowa znaczeniu, por. H. Łowmiański, *Państwo Antów Boza*, „Sprawozdania PTPN za I i II kwartał 1956”, s. 35; J. Topolski do czynników państwowotwórczych zalicza względnie wysoki poziom rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturowego, bądź oddziaływania „rozwinętego państwowo ośrodka nastawionego na ekspansję”; J. Topolski, *Rozumienie historii*, 1978, s. 100.

⁷ L. Zabrocki, *Wspólnoty komunikatywne w genezie i rozwoju języka niemieckiego*, cz. 1: *Prchistoria języka niemieckiego*, 1963, s. 194.

⁸ Por. np. A. Nicwęgłowski, *Mazowsze na przelomie er. Przemiany społeczno-demograficzne i gospodarcze*, 1972, strony 117 - 121.

⁴ Por. np. B. Balke, *Zeńskie cmentarzysko z okresu późnorzymskiego w miejscowości Kłoczew, pow. Ryki*, s. 346 - 347, „Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne”, t. 1, 1971.

⁵ Od dłuższego czasu data ta jest kwestionowana przez wielu badaczy, m.in. W. E. Stöckliego (*Die Grab- und Importkeramik von Manching*, [w:] *Die Ausgrabungen in Manching*, t. 8, 1979, s. 270+X), który przyjmuje datę upadku oppidum około połowy I w. p.n.e. Stöckli także, na podstawie analizy ceramiki, neguje obecność w oppidum Vindelików, za którymi opowiada się m. in. K. Peschel, sugerując, że należy przypisać go Bojom).

